

radu popescu

«Compilația lui Radu Popescu, cunoscută sub numele *Istoriile domnilor Țării Românești*, începînd tot de la descălecare, are un orizont de privire mai larg decît al lui Stoica Ludescu. Factura cronicii lui Radu Popescu este mult mai complexă, căci el tratează istoria Țării Românești sincron cu a țărilor învecinate: Moldova, Ardealul, Turcia, Rusia. Este un plan cu totul original, care nu are nimic comun cu vechile cronografe, căci acelea erau repertorii de istorie universală, care începeau povestirea evenimentelor de la creațiunea lumii și înfățișau în ordine cronologică istoria tuturor popoarelor rînd pe rînd (evrei, asirieni, egipteni, perși, greci, romani, bizantini), pe cînd în cronica lui Radu Popescu privirea este circumscrisă la popoarele din Răsăritul Europei vecine cu Țara Românească. După fiecare domnie munteană, se înșiră evenimentele contemporane din țările megieșe.»

N. CARTOJAN

1205

radu popescu

radu popescu

istoriile domnilor țării
rumânești
cronicari munteni, 2

editura minerva

5

Ilustrația copertei: *Anton Slănicu*

**ISTORIILE DOMNILOR
ȚĂRII RUMÂNEȘTI
DE
RADU POPESCU**

1. DOMNIA RADULUI-VOIEVOD NEGRUL

Cînd au fost cursul anilor de la Adam leat 6798. Radul-vodă Negrul, care avea scaunul său la Făgărași de la moșii și strămoșii rumânilor, carii venise de la Roma, în zilele lui Traian, împăratul Romii, s-au socotit ca să-și mute scaunul denceoace, peste plai. Pricina pentru ce — nu să găsește scris nici de ai noștri, nici de striini, numai mi să pare, pentru deao pricini să-și fie mutat scaunul. Dentre care, socotind bine, una tot va să fie fost. Căci, potrivit-du-se văleaturile și împărații turcești, grecești, și pre alții demprejurul nostru, aceasta găsescu. Și poate-fi pentru frica turcilor, că într-această vrème s-au rădicat Otoman turcul, fiara cea rea și cumplită, de au supus multă parte a răsăritului, ce să numește Anadol, carele, înghiesuind pre împărații grecilor cu luarea pămîntului lor de la Anadol, poate-fi că făcea jalbă țărilor creș-

**Radul-vodă
Negrul viind
den Făgărași
s-au așezat la
Cîmpul Lungu.**

**Pentru ce s-au
mutat Negrul-
vodă scaunul
peste plai.**

tinești, dind știre de întimplările acestea. De care auzind și Radul Negrul-vodă, s-au mutat scaunul dencoace dă plai, pentru ca să-și facă întărituri locurilor de paza oamenilor și să-i fie mai lesne a păzi pre cei den Ardeal, de s-ar cumva apropiia turcii. Iaste și altă pricină a socoti, și poate-fi să fie învrăjbit domnul rumânilor cu domnii ungurilor și cu ai sasilor, de niscaiva pricini, și de acéia să se fie mutat dencoace. Și nu iaste a nu să crede aceasta, că, după ce au trecut domnul dencoace, n-au mai avut stăpinire peste rumâni în Ardeal; iar nici pă dinsul să-l stăpinească cineva n-au fost: ci den plaiu încolo stăpinea ungurii, și den plaiu încoace stăpinea domnul, pînă în Dunăre. Și, pentru ca să arate că nu iaste supus nimunui, să scrie în hrisoave samodirjăț (adecă singur stăpinitor). Ci, ori așa, ori într-alt chip să fie fost, nu să zmintêște istoriia, că, ori una să socotească cinevași, ori alta, nu va greși.

Ci dar Radul-vodă s-au așezat în cătăva vrême în Cîmpul Lungu unde și mănăstire frumoasă și mare au făcut. După acéia s-au dus la Argeș, de au făcut scaunul acolo, făcînd curți domnești, și biserică, care și pînă astăzi iaste. Și au început a-și tocmi și a-și îndrepta țara cu județe, cu judecători, cu boierii și cu altele ce era de folosul domniei și a țării, lățindu-se pînă în Dunăre și pînă în Siret. Alt ce au mai făcut acest domnu întru 24 de ani ai domniei lui, nimeni nimic nu pomeneste.

În zilele acestui domnu, după cum să vede văleatul, au fost împărat la Țarigrad

Mihail Paliologul, carele au scos Țarigradul den mîinile frincilor (că-l luase mai nainte cu 70 de ani). Iar Otoman, mai-mari-le turcilor, mergînd la Sevastie cetate, o au luat, și au prinsu pre domnul Sevastiei, de l-au omorit, supuînd toată țara lui. Și pînă la acest Otoman au fost la turci multe stăpîniri: unul ținea o parte dă loc, altul alta; și nu putea fi între dinșii unul mai mare. Iar acesta fiînd mai ficlean, au muncit în tot chipul, și au supus pre ceilalți turci, și le-au luat toate locurile, ce le avea la Anadol, și s-au făcut el stăpîn mai mare; și multe războaie au avut cu grecii, luîndu-le multe locuri de la răsărit. Pre carele istoricii îl mărturisescu că au fost mare viteaz, și mai virtos Ghieorghie Franți, care au fost logofăt mare la Împărăția Grecilor pe vremea ce s-au luat Țarigradul; carele, rămîind viu după luarea Țarigradului, multe istorii minunate au scris, întru care scrie și pentru acest Otoman, dentru care sint împărații turcești, cești ce sint și pînă acum; neamul lui Otoman dă unde să trage, și cum s-au înălțat pîn' la atit. Carele zice cu adevărat că otomanlii aceștia să trag den neamul împăraților grecești, Comnini, den Ioan, nepotul lui Ioan Comnin-împăratul; carele zice cu adevărat că, într-o vrême ce avea război cu persii, pentru căci i-au luat unchi-său calul în vrêmea războiului și l-au dat unui viteaz slujitor, căruia îi căzuse calul și rămăsese pedestru, și, dentr-acea pricină fugînd la persi, l-au priimit păgînii cu drag, și lăsîndu-și legea creștinească, și păgîinîndu-se, i-au dat și

Mihail Paliolog, împărat la Țarigrad.

Otoman turcul au luat cetatea Sevastiei și au omorit pă domnul cetății.

Împărații turcilor sint din neamul Comninelor, împărați grecești.

**Chiverniseală
rea a Împărăției
ei Grecilor cine
au făcut-o.**

fata cea mai mare, care o cheama Camero, pentru că era om dă toată lauda, în chip și în minte, întru învățătura elinească și hărăpească. Acesta au născut fecior cu Camero, muieră lui, carele au stătut om minunat ca și tată-său, și învățat și viteaz. Și, în vremile ce avea războaie grecii cu frincii (den rea chiverniseală a Comninelor și ale Paliologhilor; carele au fost peirea și stricăciunea împărăției, după cum scrie istoricul Ghiorghe Franți), au găsit pîrleș de au luat multe locuri grecești, afară den ce luase tată-său Celebiul (că așa îl numise: den Ioan, Celebi). Deci, feciorul Celebiului au născut pre Ertogruli, iar Ertogruli pre Otoman acesta, de carele pomenim acum că se trage neamul împăraților turcești. De acéia să și numescu: Otoman-pașah. De carele putem zice, în oarece chip, că cu dreptate țin turcii Împărăția Tarigradului, fiind a lor de la Comnini împărații. Însă acest Otoman au ținut acea stăpînire ani 28, și au murit, lăsînd în urma lui fecior, iar înțelept și viteaz, pă Orhan.

**Vădislav, crai
unguresc.**

Întru această vreme era craiu ungurescu Ladislav, pe vremea ce au ieșit Radul-vodă Negrul den Țara Ungurească, și, după un an al domniei lui, murind Ladislav-craiu, s-au pus în locul lui Andriiaș-crai. Și la anii 6809, în domnia Radului Negrul, s-au făcut cetatea Făgărașul, precum să vede pînă astăzi. Scrie un istoric den cetatea Făgărașul, să o fie făcut Ștefan-vodă Mălat, domnul rumânilor, dar nu este de credință, că domnul rumânilor Radul-vodă Negrul s-au fost mutat de la Făgăraș peste

**Andriaș, crai
unguresc.**

**Făgăraș cetate
cînd s-au zidit.**

plai dincoace, precum s-au zis mai nainte, și alt domnu la Făgăraș să să fie pus în locul lui, nu s-au auzit, nici s-au găsit scris. Ci dar, oricine să o fie zidit cetatea, întru această vreme s-au zidit.

Radu-vodă Negrul, după adinci bătrînețe, au murit în țara lui, și cu cinste l-au îngropat boiarii, domnind ani 24.

**Radul-vodă
Negrul moare.**

2. DOMNIA LUI MIHAIL-VODĂ

După Radul-vodă Negrul au stătut la domnie Mihail-vodă, carele au domnit cu pace ani 19, întru a căruia domnie, de s-au și făcut niscareva lucruri vrednice dă auzit, și, nepomenindu-le alții, noi încă tăcem. Iar de-alții, vecini și strîini de noi, ce au lucrat (după cum s-au găsit scris de alți istorici) nu vom lăsa să nu dăm în știință.

**Mihail-vodă
cel Bătrîn.**

În zilele acestui domnu, au murit Otoman, biruatoriul turcilor, leat 6828, și au rămas în locul lui Orhan. Acesta să nevoia să-și lătească împărăția, neodihnindu-se ziua și noaptea, gîndind în ce chip ar supune țările și pămînturile strîinilor, însă, încăt mergea, slujîndu-i norocul, biruia. Luat-au Licaoniia, Frighiia, Cariia, pînă la marea care iaste la gîrla Evrimidon, și partea Vithiniei, carea rămăsese neluată de tată-său, și Nicomidiia, Nicheia și alte multe cetăți, și vestita cetate Brusa, care este la picioarele Olimbului, și o stăpîniia grecii, carea, după cum spun istoricii, era seaun crăiescu. Deci, rînindu-se Orhan la un picior, cînd au luat Brusa, unii zic să fie murit, iar alții

**Otoman turcul
moare și în locul
lui s-au pus
Orhan.**

**Orhan multe
locuri și cetăți
au luat, și Brusa.**

**Orhan, rînin-
du-se în război,
s-au tîmăduit.**

**Andronic Paliolog, la boală
dă moarte viind,
își așază casa.**

**Ioan Cantacozino jură lui
Andronic.**

**Ioan Cantacozino calcă jură-
mintul lui Andronic și ia îm-
părătirea de la
fii-său Ioan.**

**Ioan Paliolog,
ginerile lui Can-
tacozino, fuge
la Orhan să ia
ajutor și asupra
socru-său.**

zic să s-au dus la un sat care era loc al Thra-
chiei, anume Harini, și acolo au șăzut de
s-au tămăduit.

În zilele acelea, Andronic Paliologul, îm-
păratul grecilor, viind la slăbiciune și cu-
noscînd că va să moară, avînd cu a doao
mujerie [numele ei Anna] doao fete și un
fecior, anume Ioan, care încă nefiind dă
vîrstă ca să poată chivernisi împărăția,
au chemat pă Ioan Cantacozino, boiar de
cinste, pre carele de mic l-au fost luat și
l-au fost crescut și l-au fost cinstit pînă la
mare boierie, și i-au dat toată purtarea de
grijă a casii lui, și a fiului său, și a împără-
ției lui, pînă va veni fie-său la vîrstă; decii,
să fie împărat, și Cantacozino să fie sfetnic
împărăției. Și, pentru întărirea acestui lucru,
au și logodit pă fii-său cu fata lui Ioan
Cantacozino, carele cu jurămint au făgă-
duit împăratului că va face acelea carele
i le poruncise. Dar n-au păzit hotarăle jură-
mintului, ci, după moartea lui Andronic,
unindu-se cu o seamă den boiarii împărății,
au luat împărăția gineri-său Ioan. Carele,
rămîind în cităva vrême lucrul așa, și ve-
nindu-și ginere-său Ioan la vîrstă, și cunos-
cînd nedreptatea ce i-au făcut socru-său,
s-au sfătuit cu oarecarei boiari, prieteni ai
tătine-său, și au fugit la Orhan, împăratul
turcilor, și lingă alte făgăduințe ce i-au fă-
găduit lui Orhan, i-au logodit și pre o sor-a
lui, să o dea să-i fie împărăteasă, precum
au și făcut — numai să-i dea ajutoriu. să
scoată pă socru-său de împărăție. Și, din-
du-i oaste den destul, au venit la Țarigrad,
și cu multe vărsări de sînge, prin multe

vremi, au biruit pă socru-său, și au luat scaunul. Iar socru-său, fugind către sirbi și către bulgari, au rugat pre domnii acelor locuri de i-au dat ajutoriu să vie, să scoată pă gineri-său și, viind cu oștile spre Țarigrad, l-au întimpinat o carte de la gineri-său, care îi scria așa: „*De multe ori m-am socotit și m-am mirat, cum cunoștința, și «diacrisis» și bătrîneșile nu te înfruntează să-ți aduci aminte de moarte și de judecata nefățarnicului Dumnezeu, la care noi toți vom să stăm goli și «tetrabilimeni», să ia fieștecarele după faptele lui plata. Să cădea, ca un înțelept și practic, ce știi scripturile (cum tu zici și te înalți), să-ți vii în socoteală, și să gîndești ce ceri de la mine, și care îți iaste dreptatea cu pravilă și după canoanele grecilor. Și nu ți-au ajuns pînă acum cîte scandele, atîtea războaie dintre noi, morți, vărsări de sînge, robii ale creștinilor, fraților noștri, carele toate den vina ta s-au așîțat și s-au făcut. Părăsește, pentru mila lui Dumnezeu, să mai răsufle cevași ticăiții creștini! Căci la Asia fiara cea rea, Otoman, toată creștinătatea o au sfărîmat. Lasă încai să să odihnească cești de aicea și cei ce au scăpat de acolo, aicea. De vrème ce David să roagă pentru limbile ce n-au lege, zicînd: «Răsipêște, doamne, limbile carele vor războaiele», cu cit sîntem noi datori să păzim pre cei ce i-au răscumpărat Hristos cu sîngele lui, carele și pace, și dragoste au poruncit să avem. Știi acestea bine că tată-mieu te-au crescut dă mic copil și te-au cinstit cu boierie dă*

Cartea ce au
seris Paliologul
la socru-său
Ioan Cantaco-
zino,

vrstă și cu nume pe lingă împărăție; și adu-ți aminte dragostea ce au avut către tine, și pă mine în mîinile tale m-au dat, și să ne rudim la moartea lui au poruncit. Iar tu n-ai făcut ca un păstor bun și adevărat, nici faci, ci ca un lup, și tilhar, și fur. Și pă mine m-au lăsat diadoh împărății, iar tu ai nevoit să mă faci moște și să mă dăzbraci den soartă. Iar cu întru nebiruita putere a lui Dumnezeu mă nădăjduiescu, și el să facă dreptate întru nedreptatea ce-mi faci.“

Această carte o citește Ioan Cantacozino, dar tot au dat războiu cu gineri-său și tot s-au întorsu rușinat.

Ioan Cantacozino de rușine să călugărește.

Mihail-vodă au biruit pă Carol-craiul la Severin

Această carte citind Cantacozinul, multă vreme au stat în mare socoteală, cît, de ar fi fost cu putință, s-ar fi întorsu îndărăt, dar nu să putea; că să pornise atitea oști striine, cît îi căuta, vrînd-nevrînd, să meargă înainte; precum au și mersu. Dar nimic n-au folosit, că s-au întorsu cu rușine, răsipindu-i oștile Ioan Paliologul cu ai lui, și cu turci[i], carii îi avea ajutor de la cumnata-său Orban, împăratul turcescu.

La una ca aceasta viind Ioan Cantacozinul, și văzînd că fără noroc au umblat și acum, s-au dus de s-au călugărit, și au rămas Ioan Paliologul biruatoriu în scaunul împărăției.

În zilele acelea, leat 6838, scrie un istoric că au venit Carol, craiul ungurescu, asupra Țării Rumânești, și au luat Severinul fără nici o vină. Iar domnul Mihail-vodă, în nădejdea lui Dumnezeu, stringînd oaste, și făcînd război cu craiul ungurescu, l-au biruit, și s-au întorsu cu rușine. În mijlocul vremilor acestora au murit Mihail-vodă, și s-au pus în locul lui Dan-vodă.

3. DOMNIA LUI DAN-VODĂ,
leat 6844

Acesta au stătut domnu în Țara Rumânească după Mihail-vodă. Avea și frate, pă Mircea. Însă, ce să fie făcut în 23 de ani ai domniei lui, nu să pomeneste, fără numai scrie că l-au ucis Șușman, voivodul sirbilor; dar pentru ce și cum, nu să știe.

În zilele acestui domnu, la 17 ani ai domniei lui, au murit Orhan, împăratul turcescu, și s-au pus fie-său Amurat cel dentii, leat 6858.

În zilele lui Dan-vodă, fiind crai ungurescu Ludovic, sasii den Ardeal s-au fost făcut rebeliși, s-au sculat împotriva craiului; care, viind cu putere în Ardeal, i-au supus iar, și mare pagubă le-au făcut. Sasii aceștea de multe ori s-au sculat asupra ungurilor cu sabie, gândind că doar s-ar putea dezbate de către ei, dar niciodată n-au avut noroc să biruiască ei, ci totdeauna i-au biruit pe ei ungurii și alții, ca pe nește podani ai lor.

4. DOMNIA LUI ALIXANDRU-VODĂ,
leat 6864

După ce au perit Dan-vodă, au stătut la domnie Alixandru-vodă, carele zic să fie fost de feliul lui cimpulungean. Ce să fie lucrat el în domnia lui, nimeni nu scrie.

Pe această vreme a domniei acestui domnu, Amurat, împăratul turcescu, pentru lăcomia lui învrăjbindu-se cu Paliologul, împăratul de la Țarigrad, au venit cu mulțime de oști și au luat Caliupoli, unde iaste ma-

Dan-vodă, fra-
tele Mircii-vodă
cel Bătrîn.

Oghanu moare.
Să pune fii-său,
Amurat, împă-
rat turcescu.

Ludovic, crai
ungurescu.

Sasii se scoală
asupra craiului
și nimic nu fo-
loșese.

Alixandru-vodă
dă cimpulun-
geanul.

Amurat să în-
vărăbește cu
Paliologul și
multe locuri îi
ia și Caliupoli

**Amurat au luat
Filipupolis și
Odriul.**

**Dragoș-vodă au
dăscălecat la
Moldova.**

rea îngustă, de trec lesne, de la răsărit la apus, și de la apus la răsărit, fiind cetate de pază a grecilor. După acéia au luat Filipupolis și Odriul, și alte locuri ale Thraciei și ale Machedoniei. Deci iar s-au împăcat, și amindoi au mers la răsărit, împotriva unor turci ce să hainise de către Împărăția Turcească, și, biruindu-i, au luat Pamflagoniia, și pin' la gîrla Sangari, și, vrînd să treacă spre Marea Neagră, au înțeles de fii-său că s-au unit cu feciorul lui Ioan Paliologul, și s-au rădicat împotriva părinților; ci, lăsîndu-și calea despre Marea Neagră, s-au dus amindoi împotriva feciorilor; cu carii făcînd războiu, i-au prinsu. Ci turcul și-au omorît feciorul, iar grecul l-au orbit.

Întru vremile acestui domnu, după trei ani ai domniei lui, leat 6867, au venit Dragoș-vodă de la Maramoreși în Țara Moldovei, de au dăscălecat Țara Moldovei; care unii zic că iaste den păstori, alții zic că den nește vinători, ce avea o coteică anume Molda și, gonînd un buor s-au fost înecat coteica într-o apă, și, după numele Moldei, au numit apa Moldova, și după apă au numit pre moldoveni. Ci, cum să véde istoriia — ce iar de la dinșii o am luat, cu Molda coteica, cu Moldova apa, cu moldovenii — numele lor den ciîne să trage: den Molda, moldoveni. Și, pentru căci au omorît pre buor, au luat domnii semnul pecetii lor, de fac cap de buor.

Acest Dragoș-vodă au domnit doi ani, și, murînd, în urma lui s-au pus fii-său, Șas-vodă, care au domnit 4 ani, și, murînd,

s-au pus fii-ău Lațco-vodă, și, domnind 8 ani, au murit, și s-au pus în locul lui, Bogdan-vodă, leat 6881. Decii, Pătru-vodă, feciorul lui Mușat, leat 6887.

Întru aceste vremi, Amurat, mai-marile turcilor, neodihnindu-se, și făcînd războaie în toate părțile, au fost făcut și de multe ori cu sîrbii, cu bulgarii, carii, avînd pă cnez Lazăr mai mare, și de multe ori bătîndu-i Amurat, fugiia cnez Lazăr, și iar strîngea oaste de veniia asupra turcului. În cea după urmă, apropiindu-se oștile unele de altele, s-au ales den oastea lui cnez Lazăr un viteaz, anume Miloș Cobilici, carele cu îndrăzneală au intrat în oastea turcească, dîndu-i cale turcii, socotind că va să să închine lui Amurat, mai-marele lor. El încă au mersu drept la Amurat și, scoțînd Miloș un cuțit de cele mari sîrbești, l-au jungheat pă Amurat turcul, măcar că și pă dînsul l-au omorît turcii. Iar oștile lui cnez Lazăr au luat mare îndrăzneală, și oștile turcești frică, de au fugit care încotro putea, iar cnez Lazăr goniiia tăind și răsipind.

După moartea lui Amurat au rădicat turcii pre fii-său Baizit Ildirim. Ildirim l-au numit pentru iuțimea ce avea în războaie, că Ildirim în limba noastră „fulger“ să chiamiă. Acesta avea un frate, pre carele chie-mîndu-l la dînsul, și, fără răotăte fiind, au mers la frate-său, gîndind că den dragoste îl chiamiă, să să vază unul cu altul; iar el, ca un păgîn, l-au omorît. De acest Baizit zic că au fost om darnic, nemăreț; minca și bea cu toții. Și au făcut multe războaie;

Amurat are războaie cu cnez Lazăr al sîrbilor.

Miloș viteaz omoară pă Amurat și pierie și el.

Baizit Ildirim stă împărat.

Baizit omoară pe frate-său.

întii, la Asia trecînd, au luat Armeniia, și Iverii, și Amastru, și pre nește rămășiță de domni turcești, ce era la Anadol, i-au biruit; apoi întorcîndu-se la Evropa, multe războaie au făcut, carele le vom pune mai înainte.

5. DOMNIA MIRCEI-VODĂ,
leat 6891¹

**Mircea-vodă cel
Bătrîn să pune
domnu.**

După ce au murit Alixandru-vodă, domnind ani 27, s-au pus domn Mircea-vodă cel Bătrîn, fratele lui Dan-vodă, carele după nește semne ce să văd, este vrednic de laudă. Și multe lucruri va fi făcut vrednice dă auzit, în 29 de ani ai domniei lui, dar ai noștri nimic n-au scris, fără numai ce aflăm la străini.

**Mircea-vodă să
bate cu Baizit
și-l biruiește**

Zice istoricul Ghiorghe Franți că au avut doao războaie Mircea-vodă cu Baizit, împăratul turcescu, unul către Nicopoia, altul pã apa Ialomîiții, și la amînduao l-au biruit pe Baizit-bei. Alt istoric scrie că un război ce au avut Mircea-vodă au fost la Rovine (unde vor fi Rovinile, nu le spune). Și au avut ajutor Mircea-vodă pre Marco Cralevici, și pe Costandin, și pã Drăgaș, oameni de neam mare, sirbi, cu oști supt mina lor. Și au bătut Mircea-vodă pre împăratul Baizit la acest război; iar Marco, și Drăgaș, și Constadin au perit în război. Deci, după ce, au făcut Mircea-vodă aceste izbînde, vâzînd obrăznicia turcilor, s-au împăcat cu

**Marco Cralevici
au perit la
război.**

¹ Titlul a fost adăugat ulterior. Cuvîntul *Domnia* este scris cu litere latine.

ei, și le-au fost dind plocon, pentru să să odihnească țara cu pace.

În domniia lui doao mănăstiri au făcut: întâi Cotmeana, după aceea Cozia, mai mare, mai tare, mai frumoasă, și cu multe sate și țigani o au înzestrat.

**Cotmeana și
Cozia zidește
Mircea-vodă.**

În zilele Mircii-vodă, Jlemon, craiul ungurescu, unindu-se cu franțozii și cu alți domni creștini, au strinsu oști, și s-au pornit spre turci, ca să-i scoată den hotarale creștinilor, și, viind pînă la Nicopoia, au ieșit înainte împăratul turcesc Baizit, și, den rea chiverniseală a creștinilor, au biruit Baizit pe creștini, tăindu-i și robindu-i. Iar craiul într-o luntre au scăpat, trecînd Dunărea în Țara Rumânească. Decii, s-au dus la Țarigrad, la Rodos, și pe la Dalmația s-au dus la țara lui, zăbovind ani 18.

În domniia Mircii-vodă, patru domni s-au schimbat la Moldova: Roman-vodă, fratele lui Pătru-vodă, Ștefan-vodă, iar alt Ștefan-vodă, cu frate-său Pătru-vodă, fecior lui Ștefan-vodă; decii Iuga-vodă, pre carele l-au luat Mircea-vodă la dinsul — pentru ce nu să știe.

În zilele Mircii-vodă, Diul și Nicopoia le-au luat turcii, și, mergînd Mehmet-pașa să ia Bosna, acolo au perit, împreună cu multe oști ale lui. Atuncea turcii au ars Ravanîța, mănăstirea lui cneaz Lazăr.

**Nicopoia, Diul
le-au luat turcii.**

În vremile acestea, leat 6900, au murit Ioan Paliologul, împăratul grecescu, și s-au pus în locul lui fii-său Manuil Paliologul, carele, văzînd slăbiciunea lor, s-au dus la

**Manuil Paliolo-
gul să pune îm-
părat la Țari-
grad.**

**Manuil să duce
la Roma, dar
fără folos s-au
întorsu.**

**Uzbekul prinde
la război pă
Baizit Ildirim.**

**Mehmet stă la
împărăție și o-
moară pe frații
lui.**

**Muntenii cu
moldovenii bat
pe Mehmet-îm-
părat.**

papa de la Roma, rugîndu-se să dea ajuto-
riu. Și pentru mindria, nevrînd să sărute
naracavița papii, unde era chipul lui Hristos
(după obiceiul lor), s-au mîniat papa, și
nu i-au dat nici un ajutor. Deci, viînd de
acolo fără ispravă, unindu-se în vorbe și
cu alți domni creștini, au trimis soli la
Temurli, hanul tătărăscu (carele și Uzbek
îl chiamă), de s-au rugat să vie, că doar i-ar
mîntui de turcu; și au venit, și s-au bătut
cu Baizit-împărat. Și, biruînd Uzbekul pă
Baizit l-au prinsu viu, și, făcîndu-i culivie
de fier, l-au băgat într-însa, și așa toată
Asiia l-au purtat, și, ducîndu-l la țara lui,
au murit. Alții zic că l-au omorit Uzbekul —
împărățînd ani 26.

Decii în urma lui au rămas patru frați,
și avea price între dinșii, care să împără-
țească, și, prin multe războaie ce au avut
în trei ani, unii luînd ajutor de la sirbi,
alții de la greci — pă urmă au biruit acela
ce l-au chemat Mehmet, și, luînd împără-
ția, au omorit pre ceilalți frați, afară de
unul, ce au fugit la Tarigrad, și s-au crești-
nat (Isuf l-au chemat). Acest Mehmet,
împărățînd, n-au păzit pacea ce făcuse
tată-său Baizit, și vrea să mărească ploconul
rumânilor și al moldovenilor; ei, unindu-se
rumânii cu moldovenii, au avut războiu cu
Mehmet-împărat, și l-au biruit pe turc, și
iar au lăsat ploconul precum au fost așazăt
de tat-său. După acéia au rădicat turcul
război la Anadol, de au luat locurile carele
le luase Uzbekul de la tat-său Baizit: Gala-
tiia, Cappadochiia, Pontul, și altele de la
Asiia de Sus. Peleponisul încă l-au făcut

să dea haraci, și cu vinețenii au avut război pe mare, și l-au biruit, și pă urmă s-au împăcat.

6. DOMNIA LUI VLAD-VODĂ, leat 6920

După moartea Mircii-vodă, au luat domnia Vlad-vodă, carele s-au pōroclit Țepeș. Acesta au făcut mănăstirea Sneagovul și cetatea de la Poienari. Făcut-au tîrgoviștenilor mare pedeapsă, pentru o vină ce avusese, că făcuse unui frate al Vladului-vodă un necaz. Pentru acéia au trimis slujitori, și, în zioa dă Paște lovindu-i, au prinsu și pe bărbați, și pă muieri, și feciorii, și fetele, împodobiți fiind, i-au dus la cetatea Poienarii, de au lucrat pină li s-au spart bainele.

În zilele domnului acestuia, murind Mehmet, împărat turcilor, s-au pus în locul lui Amurat al doilea, carele au trimis pă Mihail-bei de au încungiurat Țarigradul cu oști. Și multă pagubă au făcut grecilor, pentru că au fost dat ajutoriu lui Mustafa, frăține-său, carele fugise la Țarigrad, de frica frăține-său Amurat, și grecii îi dedese muiere greacă, fată unui boiar mare, nepoată împăratului grecescu, și l-au rădicat împărat la Anadol. Deci acest Mustafa își făcuse scaunul la Brusa, și multe locuri la Anadol supusese. Iar frate-său, sultan Amurat, păzind vrême, au trecut fără veste la Brusa, și, găsind pe frate-său beat, în baie, l-au omorit. Ci, pentru această pricină,

Vlad-vodă Țepeș domn țării.

**Amurat al doilea
să pune împărat.**

au incungiuat Țarigradul, și făcea pagubă; ei i-au împăcat Mara, muierea lui Amurat acestuia, fiind greacă.

Întru această vreme, au murit Manuil Paliologul, împăratul grecilor, și s-au pus fii-său Ioan, carele au fost luat făméie bogată de la Lumbardiia, fată unui boiar de acolo; dar, fiind el curvar, nu-și iubiia făméia lui, ei încă au fugit iar la tat-său, și tată-său nu o priimiia cumsăcade, căci și el era curvar, ca gineri-său.

**Amurat în doao
rînduri pradă
Brașovul.**

Pe aceste vremi au mersu Amurat-impărat în Ardeal, și au pradat mai mult ținutul Brașovului, dă 2 ori, și au luat cu dinsul pre județul de la Brașov cu pîrgarii.

7. DOMNIA LUI VĂDISLAV-VODĂ, leat 6935

**Vădislav-vodă ia
domniia.**

**Vădislav-vodă
pieri de sabie
în Țirșor.**

După ce au domnit Vlad-vodă ani 15, au luat domniia Vădislav-vodă, de carele nici o istorie nu să află scrisă de cinevași, fără cit zice că au perit de sabie în Țirșor; iar nu serie, în război, de au avut cu cineva, sau de vreun vrăjmaș al lui, sau de niscareva oameni de ai casei lui (precum de multe ori să întimplă), ei numai zice că au perit de sabie în Țirșor. După aceasta să cunoaște ce fel de oameni au fost rumânii noștri, care nici un lucru dăplin n-au seris! Zice aceasta, că au făcut bisérica den Țirșor care să și véde.

**Amurat a luat
Solanul.**

După văleatul ce am găsit in istorii, in vremile acestea, leat 6938, au luat sultan

Murat Solunul, care unii îi zic Salonicul, de la vinețeni; că-l vinduse Andronic Paliologul în 50.000 de galbeni de aur, fiind partea lui de la tată-său Manuil-împărat; dar, căzînd în boala slăbănogîi și neavînd ce face, au vindut această parte a lui vinețenilor. Pentru care Ioan-împăratul, ce era atunci, fratele lui Andronic, multe au scris turcului, avînd pace cu el, că să nu meargă să ia acea cetate, dar el au răspunsu că iaste strîină cetatea, iar nu a lor, ci va să meargă să o ia: precum au și făcut. Ci frincii, fiind pățiți, au fugit; iar grecii, rămîind, multe rele au pățit, tăieți, robiți, dăspărțiți frați de frate, de surori, de părinți — și altele ca acestea.

Că acestea văzînd Ioan Paliologul, împăratul grecilor, s-au sfătuit să meargă la papa de la Roma, să facă unire bisericilor, fiind atunci Evghenie papă, și patriarh la Tarigrad Iosif (care au și murit la Roma). Ci dar, scriînd lui Evghenie papii, s-au bucurat foarte, și au trimis corăbii de au luat pre împăratul, și mulți oameni învățați, și filosofi, și cărturari. Și făcîndu-se sobor la Florentîia, s-au așăzat toți și au făcut liturghie toți cu papa, după așăzările lor. Apoi, nevrînd să să iscălească vîldica de la Efes, toate lucrurile au rămas dășarte; că nici ajutor n-au dat papa și domnii frincilor, și nici vreun bine nu s-au făcut, că au umblat în deșărt 2 ani, și iar în deșărt au venit.

Care, viînd acasă, și-au găsit împărăteasa moartă, și călugării carii era rămași la Tarigrad nu vrea să-i primească la biserică,

**Ioan Paliologul
merge la Roma
să unească bi-
serica și cere
ajutor de la
creștini.**

**Amurat-împărat
la-a împărăția
fii-său Mehmet.**

**Vădislav-craiul
să bate la Varna
cu turcii și pierе
în războiu.**

zicînd că sînt eritici. Ci era mare turburare între dinșii, și den afară le făcea turcii turburare, și ca nește orbi nu-și cunoștea peirea lor. De acestea au făcut și fac călugării!

În vremile acestea, Amurat, al doilea împărat al turcilor, fiind bătrîn și bolnav dă durori, au lăsat împărat în locul lui pă fii-său Mehmet, tînăr și el s-au dus la Magnisiia să să odihnească. Iar Mehmet, tînăr fiind, s-au dat spre vinători și băutori, și nu asculta pă vizirii lui cei bătrîni și înțelepți. Acestea auzind ungurii și domnii lor¹ mai mult fiind rugați de împăratul Țarigradului, s-au pornit cu multe oști Vădislav-craiul și Ianoș, sau, cum zic alții, Iancul, domnul Ardealului, și, trecînd în Țara Turcească, au ajuns pin' la Varna. Vizirii, văzînd ca aceste lucruri, și pă sultan Mehmet că caută ospetile și vinătorile, au trimis la tat-său sultan Murat, să vie dăgrab, că piier cu împărăția lor. El, auzînd, îndată cu purces, cu Halil-pașa, și au venit la Țarigrad, și, cerînd corăbii să-i treacă, i-au dat grecii. (Vezi minte la grecii!) În vremea ce știia că au nevoie vrăjmașii lor, atuncea să să fie nevoit să le facă mai rea poticneală, cit ar fi putut; iar el le făcea bine de-i trecea și mai dăgrab; ei, pe cum au umblat, așa au și pățit mai pă urmă, că au pierdut și împărăția. Ci să venim la prochimen.

Sultan Amurat, trecînd pină la Țarigrad, de la Scudari, și mergînd la Varna, au făcut război cu ungurii, și foarte au biruit pă

¹ În ms. : *lui*.

turcul, și au căzut mulți vestiți oameni, dentru carii au fost unul Caragea-bașa, beilerbei de la Anadol, și rămăsese numai sultanul cu curtea lui. Și într-acéia au zis Iancul-craiului să fie cu voia lui, să meargă cu oastea lui, ca doar ar sparge Poarta sultanului, și pă urmă să vie și craiul. Dar tineretile și tinerii sfetnicii lui n-au lăsat, zicind că nu iaste bine să ia Iancul lauda. Ci au mersu craiul dă au dat război cu împăratul. (Vrea să fugă împăratul atuncea, dar nu l-au îngăduit ienicerii, zicându-i că trebuie să moară cu ei.) Ci dar, într-acel război fără tocmeală, mergind craiul asupra împăratului, un ienicer, anume Hamza, cu îndrăzneală au tăiat picioarele calului craiului, și căzind craiul jos, i-au tăiat capul, și l-au rădicat într-o suliță, care văzându-l oștile, s-au spăimintat, și au fugit; Iancul încă s-au dus la țara lui, la Ardeal; și așa au rămas turcii iar biruitori. Pe ieniceriul acela zic să-l fie făcut pașă, și este să să crează. Pe Iancul l-au oprit Vădislav-yodă în țara lui, pentru că-i făcuse oștile lui mare stricăciune țării; ci pă urmă iar s-au împăcat, și l-au slobozit.

Iar sultan Murat au trimis pă fii-său Mehmet la Magnisiia, și el au șăzut la Odriiu, și, trecind 3 ani, au murit, și l-au dus dă l-au îngropat la Brusa, și iar au venit fii-său Mehmet de au luat împărăția.

În mijlocul acestor vremi, a domniei lui Vădislav-vodă, murind Alixandru-vodă, domnul Moldovii, i-au rămas doi feciori: Iliaș,

**Sultan Murat
iar au luat împărăția de la
fii-său.**

**Alixandru-vodă
în Moldova moare.**

**Iliaș-vodă și
Ștefan-vodă,
frați, să bat pen-
tru domnie în
Moldova.**

**Ștefan-vodă
prinde pă frate-
său Iliaș și-l
orbește.**

**Ianoș crai bate
pă sultan Murat
în Ardeal de 2
ori.**

ne ai mare, care ținea muiare pă sora crăiesii
lui Vădislav, craiul leșăscu, și Ștefan, cel
mai mic, carii, avînd ceartă pentru domnie,
cu ajutoriul leșilor au apucat domniia,
iar Ștefan au fugit la Țara Rumânească,
și, cerînd ajutor de la domnu, s-au dus de
au scos pă frate-său den scaun. Iliaș-vodă
iar nu să lăsa, ci iar venea, și, pînă de 5
ori fără noroc, s-au întorsu în Țara Le-
șască; decii, nici craiul nu vrea să-l mai lase,
ci i-au dat o cetate și hrană, pentru voia
lui Ștefan-vodă, că-i scrisese. Iar pă urmă
au venit la pace frații amîndoi, și s-au îm-
părțit țara: Ștefan-vodă au luat Țara de
Jos, cu Chilia, Cetatea Albă și altele;
Iliaș-vodă au luat Țara de Sus, cu Hotinul,
Suceava și altele. Că nu multă vrème au
fost împăcați, că Ștefan-vodă fără veste au
mers asupra frăține-său Iliaș, pre carele
prinzindu-l viu, l-au orbit, și au rămas
Ștefan-vodă singur la domnie, în multă
vrème.

După aceasta avut-au război și Huniadi
Ianoș cu turcii, în Ardeal, la un sat ce să
chiamă Sentimbre, și au biruit pre turci,
perînd mulțime de ei. Decii sultan Murat,
văzînd atita ocară ce s-au făcut, de i-au
spart oștile ungurii în Ardeal, și le-au făcut
mare pagubă, au făcut și mai mare gătire;
și singur Murat au mersu cu oștile la Beli-
grad; dar Huneadi Ianoș bine grijindu-se,
și bine dînd război, au biruit pre turci,
și Murat s-au întorsu cu rușine și cu mare
pagubă.

8. DOMNIA RADULUI-VODĂ CEL
FRUMOS, lea 6953

Stătu-t-au domnu Radul-vodă în urma lui Vădislav-vodă. Acesta au făcut mănăstirea Tinganul.

După ce dar orbise Ștefan-vodă pe frate-său Iliaș den Țara Moldovei, iar Roman-vodă, feciorul lui Iliaș, n-au suferit fapta fără de lege a unchi-său, ci au vorbit cu o seamă de boiari ai țării, și rădicindu-se, au prinsu pre unchi-său Ștefan-vodă, și i-au tăiat capul, și au rămas Roman-vodă la domnie. Iar vără-său, Pătru-vodă, feciorul lui Ștefan-vodă, de frică au fugit la unguri; căruia fără zăbavă i-au dat Hunedi Ianoș (adecă Iancul-vodă, domnul Ardealului și gubernatoriul Țării Ungurești) oști, și au gonit pe vără-său Roman-vodă. Roman-vodă, fiind seminție lui Cazimir, craiul leșăscu, despre mună, au năzuit acolo, de unde mare ajutoriu îi gătise Cazimir, să-i dea să-și ia scaunul; dar Pătru-vodă (cu ce meșteșug, nu să știe) au otrăvit pre Roman-vodă. Aceasta văzind craiul, s-au întorsu îndărăt, că venise și el pină la Leov.

După acest Pătru-vodă, au domnit la Moldova Alexandru-vodă Iliaș.

După Alexandru-vodă, au domnit fie-său Bogdan-vodă, carele zic să fie bătut pă leași în 2 rinduri.

După acesta au domnit Pătru-vodă Aron, carele, lovind fără veste pre Bogdan-vodă, în răvărsatul zorilor, la un sat den jos dă Suceavă l-au prinsu, și i-au tăiat capul. Decii au venit Mixandru-vodă, tatăl lui

Roman-vodă
prinde pe un-
chi-său Ștefan-
vodă și-l taie.

Pătru-vodă
scoate pă Ro-
man-vodă,
văru-său.

Pătru-vodă
otrăvește pe
Roman-vodă.

Pătru-vodă moldovean leagă haraci la turci.

Ștefan-vodă
moldoveanul cel
Bun bate pă
Pătru-vodă
Aron cu ajutorul
Radului-vodă.

Nemulțămirea
lui Ștefan-vodă
cătră Radul-
vodă.

Laiotă-vodă
Băsărab. pus
domnu de Ștefan-
vodă. îl goneste
Radul-
vodă.

Bogdan-vodă, cu oaste, de s-au bătut cu Pătru-vodă, la Movile; dar fără noroc s-au întorsu. Acest Pătru-vodă zic că au legat bir să dea turcilor.

Însă după dînsul s-au pus domnu Ștefan-vodă cel Bun, feciorul lui Bogdan-vodă, carele au venit cu ajutoriul Radului-vodă den Țara Rumânească, și bătîndu-se cu Pătru-vodă Aron în 2 rînduri, la Doljăști pă Siret și la Orbic, și bătîndu-l dă amînduao rîndurile, în cea după urmă au prinsu pă Pătru-vodă și i-au tăiat capul. Și au rămas Ștefan-vodă la domnie. Carele era om viteaz, și multe războaie au făcut cu turcii, cu ungurii, cu leașii, cu tătarii, cu muntenii; nicicum nu să așaza, și, norocul slujîndu-i, pre mai mulți biruia. Era om nemulțămîtor binelui ce au avut de la cinëveași, precum au făcut și cu Radul-vodă, domnul munteneșcu, că cu ajutoriul lui au luat scaunul Moldovei, iar pă urmă au rădicat război și asupra lui, și, fără veste viînd, i-au căutat Radului-vodă a fugi la turci, iar Ștefan-vodă au luat pe doamna sa, și pre fiică-sa Voichița, pre carele o au luat lui doamnă. Fiînd dar Laiotă Băsărabă lingă Ștefan-vodă, mai dănainte vrême, și viînd pirlej ca acesta, de fugise Radul-vodă den țara lui, l-au lăsat Ștefan-vodă pă Laiotă domnu Țării Rumânești. Carele în scurtă vrême bucurie au avut, că au venit Radul-vodă cu oaste turcească, și l-au gonit, mergînd cu oștile pină la Bîrlad, de au prădat, au robît Țara Moldovei foarte rău.

În vremile acestea au murit și Ioan Palio-logul, împărat grecilor, și strîngîndu-se frații

lui: Costandin, Dumitru și Thoma, dederă împărăția lui Costandin. Iar Thoma și Dumitru dederă împărăția frăține-său și s-au dus la Peloponis, și, împărțindu-l, au luat unul Lachedemonia, altul au luat Corințul, și șădea fără grijă.

Iar sultan Mehmet gîndi gînd rău asupra Țarigradului, să-l ia. Ci întîi au zidit o cetate, noao, mai sus de Țarigrad, pe Marea cea Neagră, la care și grecii le-a dat ajutoriu. După acéia au strîns păginul oști fără număr, pă apă și pă uscat, și, făcînd multe meșteșuguri și năvăli cu multe vîrsări de singe, au luat Țarigradul, la leat 6961, iar de la Hristos leat 1453, mai 29.

Acolo au perit și Costandin, împăratul grecilor, cu toți boiarii lui. Cînd ar citi cineva pe Ghiorghe Franți, istoricul, carele s-au și întîmplat la luarea Țarigradului, fiind și logofăt mare al împărăției, și au și scris acestea pre amăruntul, mi să pare că nu ar fi făr' de lacrimi, socotind nevoia ce au venit cetății și cetățenilor acelora: unde vaiete și țipete, plînsuri, dăspărțiri unul dă altul și altele ca acestea.

În vremile acestea, Ștefan-vodă de la Moldova, văzînd că Radul-vodă au venit cu turcii și au scos pă Laiotă-vodă și l-au gonit, nu s-au îngăduit, ci au cerut ajutor de la leași, și au venit de au scos pre Radul-vodă, și au așăzat pre Laiotă-vodă la scaun.

În vremile acestea ce s-au luat Țarigradul, Huneadi Ianoș au arsu toată Țara Nemțească, pentru coronă, ca să o ia de la nemți, fiind ales gubernatoriul Țării Ungurești și prințep Ardealului. După acéia

Mehmet-impărat bate Țarigradul și-l ia și piere împăratul grecesc Costandin.

Laiotă-vodă iar vine domn cu ajutorul lui Ștefan-vodă.

Ianoș-crai pradă Țara Ungurească să ia corona.

n-au trecut multă vreme, ci au murit la Zemlin, lăsând mare nume de multe vitejii ce făcuse cu turcii și cu nemții. Deci, în urma lui au rădicat țara craiu pre Huneadi Mateiaș.

9. DOMNIA LUI LAIOTĂ — VODĂ BASARAB,
leat 6968

După ce au domnit Radul-vodă ani 15, au luat domnia Laiotă Băsărab. Zic să fie domnit și el ani 16. Carele, au închinat țara turcilor, să dea haraci. Alte lucruri făcute dă dinsul nu să găsescu scrise de nimeni.

Huneadi Mateiaș au luat coroana de la nemți.

Huneadi Mateiaș, craiul ungurescu, au luat corona crăiască, care o luase Frideric, împăratul nemțescu, și o ținuse 24 de ani la el.

Sultan Mehmet bate pe persi.

Iar sultan Mehmet, împăratul turcescu, s-au dus la persi de s-au bătut cu Huzun Hasan, la care război au fugit Huzun Hasan, și au luat mulți robi, agemi, de i-au dus la Tarigrad. Iar și den oastea lui au căzut mulți oameni mari: unul au fost beilerbei al Anadolului, carele au fost fecior lui Ghidu Paliolog, grec turcit.

Cu vinețenii încă au făcut război, și pă uscat, și pă mare. Atuncea au luat Evripul, cu sabiia, și i-au tăiat tot norodul, den 12 ani în sus. Și alte multe cetăți au luat păginul.

Ștefan-vodă bate pe turci.

Împăratul turcescu au trimis să bată pă Ștefan-vodă cel Bun al Moldovii, iar domnul au tăiat toată oastea turcească, numai au scăpat turcii carii dusese robii înainte.

După Laiotă-vodă, au venit domnu Țepeluș-vodă, carele au avut război cu Ștefan-vodă, den Țara Moldovei, și au biruit pă Țepeluș, și, prinzindu-l, i-au tăiat capul, și i-au luat țara, dă o au stăpînit Ștefan-vodă pen multă vrême.

Întru această vrême Batăr Iștvan, prințepul Ardealului, cu Chineș Pal, au avut război cu turcii, în cîmpii ce le zic Chenier, și au perit 30.000 de turci și 8.000 de unguri; însă atunci au fost biruința a ungarilor.

Și Mateiaș, craiul ungarilor, au luat Beciul de la nemți cu foame, și, acolo, în Beci fiind, au murit, și zic că în zioa ce au murit Mateiaș craiul în Beci, întru acea zi, toți leii ce-i avea la Buda s-au omorît unul pre altul.

Întru aceste vremi, au luat sultan Mehmet Crimul carele și Cafa să numește. În vremile acestea, au murit și sultan Mehmet și în locul lui s-au pus fii-său, Baizit al doilea. Acesta avea frate, carele îl chiema Gem-sultan, și s-au dus la Eghipet, cerind ajutor împotriva frăține-său, dar nu i-au dat; apoi de acolo s-au dus la Țara Frincească. Ci Baizit au scris vinețenilor să facă meșteșug să-l omoare. Și au găsit vinețenii om al lor, carele știa limbă hărăpească, și l-au trimis de s-au împrietenit cu Gem-sultan, și, pen multă vrême ce au fost cu el, au găsit piclej, și l-au otrăvit. Iar frineul, viind la sultan Baizit, multe daruri au luat; dar și el într-o noapte s-au aflat mort, mestecîndu-i și lui cu acel păhar, cu carele au mescut și el altora.

Țepeluș-vodă
avînd război cu
Ștefan-vodă fu
prinsu și tăiat.

Batăr Iștvan,
prințip Ardea-
lului, bate pe
turci.

Mateiaș-craiul
au luat Beciul.

**Rumânii bat pă
turci.**

În mijlocul vrémilor acestora, au trimis împăratul turcescu pre Hadim-paşa cu oaste în Țara Rumânească, dar acolo au perit și paşa, și oastea lui. Și iarăși turcii călcînd Țara Moldovii, au luat cetățile lui Ștefan-vodă: Chilia, Cetatea Albă, leat 6991; dar Ștefan-vodă, neîngăduindu-se, au mersu cu putere mare și și-au luat cetățile inapoi.

11. DOMNIA LUI VLAD-VODĂ CĂLUGĂRUL,
leat 7001

**Vlad-vodă Că-
lugărul.**

După stăpînirea lui Ștefan-vodă în cităva vrême aicea în Țara Rumânească, s-au rădicat domnu Vlad-vodă Călugărul, carele au domnit 3 ani.

**Baizit-împărat
iar au luat ce-
tățile de la mol-
doveni.**

Sultan Baizit, împăratul turcilor, au mersu la Țara Moldovei de au luat Cetatea Albă, Chilia și alte locuri carele le luase moldovenii de la turci, mai nainte. În care vremi fiind domnu la Moldova Ștefan-vodă, n-au îndrăznit să iasă de față, avînd oaste puțină, ci au trimis la leași să-i dea ajutoriu; ci, pină a veni ajutoriul, turcii și-au făcut treaba, și s-au dus la Țarigrad. La această oaste turcească, au luat într-ajutor turcul și pă Vlad-vodă cu oștile lui den Țara Rumânească; pentru care lucru Ștefan-vodă multă părere rea au avut pă Vlad-vodă.

**12. DOMNIA RADULUI-VODĂ, FECIOR
LUI VLAD-VODĂ,** leat 7004

**Radul vodă,
fecior lui Vlad-
vodă.**

Stînd la domnie Radul-vodă, în urma tătine-său Vlad-vodă, au făcut Mănăstirea den Deal, frumoasă, și o au înzestrat cu

moști bune, și cu altele de toate. Acesta au trimis de au adus pe Nifon patriiarhul, pre carele turcii îl mazălise, îl surgunise, și, viind aicea în țară, multe învățături sufletești învăța, și îndrepta biserică, pentru că era rumânii proști, atit vlădicii, episcopii, cit și popii, și toți ceilalți. Ci dar, scandălisindu-se cu Radul-vodă, pentru un lucru făr' de lege ce au făcut Radul-vodă, de au făcut pă un boiar, anume Bogdan (pre carele îl iubiia), de ș-au lăsat muierea, și i-au dat domnul pre o sor-a lui, de care neîngăduind Nifon patriiarhul fu gonit den țară. El încă, ieșind den Tirgoviște, și-au scuturat papucii dă prah, și l-au afurisit pe domnu (cum s-au și aflat după moarte), carele, căzind în boală groaznică, au murit, și l-au îngropat la Mănăstirea lui den Deal, în mormint, carele și-l gătise el, cioplit în piatră, cum să véde. Și au domnit ani 15.

În domniia Radului-vodă, au avut Ștefan-vodă moldoveanul război cu Hroiote, pă Siret, la Șchiei, și, biruindu-l, l-au prinsu viu, și i-au tăiat capul. Iar și Ștefan-vodă, căzind după cal, l-au vrut prinde vrăjmașii.

Au mai avut acest Ștefan-vodă și alt război: cu Albert, craiul leșăscu, la codrul Cozminului; și foarte rău l-au bătut, și mulți leași au perit. Și, ducându-se oștile lui Ștefan-vodă în Țara Leșască, au arsu, au prădat, au robat — și Podolia, și pă din sus dă Liiov, multe miluri de pământ. Și multe războaie au avut Ștefan-vodă, țiind țara cu sabia în 47 de ani, și, ca un om, au murit: și s-au pus în locul lui fie-său Bogdan-vodă cel Orbu.

Nifon patriiarhul vine în țară.

Nifon patriiarhul să gonește.

Ștefan moldoveanul bate pă Albert, craiul leșăsc.

**Pacea Radului-
vodă cu Bogdan-
vodă.**

Scriu unii că fiind un boier den Moldova, anume Roman Pribeagul, și cersind oaste de la Radul-vodă, s-au dus de au prădat toată Putna, locul Moldovii. După acéia, Bogdan-vodă, vrind să-și întoarcă paguba ce-i făcuse Radu-vodă, au strinsu oaste și au intrat in Țara Rumânească, și au prădat Rimnicul, șazind la Rătezaș zece zile; acolo l-au întâlnit sol de la craiul ungurescu (numele solului: Maximilian călugărul), fecior de despot, den sămînța împăraților grecești; carele, rugind pre Bogdan-vodă, i-au împăcat cu Radul-vodă; și s-au întorsu Bogdan-vodă la țara lui.

13. DOMNIA MIHNEI-VODĂ,
leat 7017

**Mihnea-vodă
fecior Dracii
Armaș.**

După moartea Radului-vodă, era price între boiari pentru domnu, pă cine ar pune; însă în cea după urmă au rădicat cu voia tuturor pă Mihnea, feciorul Dracii armașul den Mănești. Carele, luind putere la mină, multe răotăți au făcut: boiarii îi omora, îi muncia, avuțiile le lua, cu jupinėsile, cu fetele lor să culca, dăjdi multe punca asupra țării; cît, neputind suferi, s-au rădicat o seamă de boiari, cu banul Barbul Craiovescul, și cu frații lui, și cu alt neam al lui, și au pribegit in Țara Turcească. Care, făcînd jalbă la împăratul de răotățile ce le făcea Mihnea-vodă, l-au mazilit, și au pus in locul lui pă Vlad-vodă, fratele Radului-vodă. Iar Mihnea-vodă, pînă a să mazili, daca pribegiră boiarii, au trimis de le-au prădat casele; și le-au sfărîmat pînă in pă-

mînt, și nu numai casele, ci și bisericile, și mănăstirile lor, și slugile, și egumenii, era slutiți de dinsul și căzniți.

În zilele acestui domnu, al doilea Baizit-împărat au trimis oaste la Caramaniia, cu gineri-său Hersi-ogli; carele, avînd război, l-au prinsu caramanlii viu. Și, făcîndu-se pace între dinșii, l-au slobozit. Și iar într-aceste vremi s-au făcut mare cutremur, cit la Țarigrad au căzut geamiuri, biserici, case, de au omorît mulți oameni.

Bogdan-vodă den Moldova, cerînd de multe ori de la craiul leșascu să-i dea pă Elisafra, soru-sa, să-i fie doamnă, și, nevrînd muma fetei și fata, pentru că auzise că este grozav, și orbu de un ochiu, iar Bogdan-vodă au strînsu oastea Țării Moldovii, și, intrînd în Țara Leșască, mare pradă și multă pagubă au făcut, ajungînd pînă la Liov. Craiul încă, stringîndu-și oastea, au trimis pe Camenetchi de au prădat Moldova jumătate. Decii craiul unguresc au intrat la mijlocul lor, de i-au împăcat.

Întru aceste vremi, și muma lui Bogdan-vodă, doamna lui Ștefan-vodă, fata Radului-vodă, den Țara Rumânească, dentru această lume s-au petrecut.

După Ivan, marele cnez al moscalilor, au stătut stăpîn fie-său Vasilie Ivanoviei, carele au fost născut den greacă, anume Sofiia, fata Tomii Paliologul, despotul de la Moreia (adecă Peloponisului). Acesta cu putere mare au luat cetatea Smolensca, care o stăpînea leășii, létfénii, și cu multe războaie au luat și Kazanul, carea iaste împărăție tătarască, și pentr-alte locuri au

Caramanlii bat pe Baizit al doilea și-l prind viu.

Bogdan-vodă cere pe sora craiului leșesc și nu o dă.

Ivan, cnez al moscalilor.

De cînd să numese moscalii împărați.

lătit și stăpînirea lui. Apoi, văzîndu-se că iaste cu noroc, au început a să numi împărat; și de atunci incoace toți stăpînii Moscului să numescu împărați. Iar mai nainte să numia cnezi (adecă *dux*), ce să cheamă rumânește domnu, precum vecinii lui: leași, sfeții și alții, cum nemții, franțozii și alte limbi, toți pînă acum îl numescu *dux* Moscovie; iar nu *imperator*; precum el să numește.

14. DOMNIA LUI VLAD-VODĂ CED
ȚINĂR, leat 7018

Vlad-vodă vine
domn.

Fuge Mihnea-
vodă la Ardeal.

După ce au mazilit turcii pă Mihnea-vodă, pentru rădățiile lui cele cumplite, fiind boiarii la Poartă, cum s-au zis mai sus, le-au dat domnu pă Vladul-vodă, fratele Radului-vodă. Carele, trecînd cu oști Dunărea, au dat o seamă dă oaste lui Neagoe, vâtaful dă vinători, carele era nepot [lui] Barbul Craiovescul; feciorul Pîrvului; iar așa il numia că este fecior de domnu. Și mîrse la mănăstire la Cotmeana, unde era fecior[ul] Mihnii-vodă. Mircea, și, lovîndu-l fără veste, noaptea, au scăpat numai el cu o slugă a lui, Stoican, pă o fereastră, iar oștile s-au răsipit. Deci Mircea, fugînd la tat-său, și spuîndu-i patima, s-au rădicat și au fugit în Țara Ungurească. Iar Vlad-vodă au șazut în scaun, și, viînd țara, i s-au închinat, și să bucura că-i mintuise Dumnezeu de Mihnea-vodă cel Cîmplit. Ci nu multă vrîme au trecut, și au venit Mihnea-vodă, cu oaste de la unguri, și s-au bătut cu Vlad-vodă: ci s-au întorsu rușinat la Sibii. Acolo întîm-

plindu-se un viteaz, om de ai Vladului-vodă, anume Dumitru Iacșici, întâlnindu-se cu Mihnea-vodă, într-o ulicioară strîmtă și întunecată, carea iese despre biserica cea mare săsească, au scos șpaga, și l-au jun-gheat. Deci Iacșici s-au suit în turnul cel nalt, și pre ferestri striga: să știe tot omul că au omorit pă Mihnea-vodă. Iar un slujitor de ai Mihnei-vodă, cu o pușcă ghintuită, l-au dibuit și l-au lovit în cap, și așa s-au sfîrșit și Dumitru Iacșici.

**Iacșici omorât
pe Mihnea-vodă.**

În zilele acelea, și Bogdan, carele s-au zis mai sus luase pă sora Radului-vodă și a acestui Vlad-vodă, fără lége, și-l afurisise Nifon patriiarhul, era mare boiar la cum-nată-său Vladul-vodă, și ațîta pre domnu cu minie asupra Craioveștilor, zicînd că Neagoe iaste fecior de domnu, și-l vor scoate den domnie. Ci Vlad-vodă, stringînd pă Craiovești, le-au dat lege să jure că nu este fecior de domnu Neagoe; și, neputînd jura, să-i taie nasul, sau să-i scoată ochii, după îndemnarea lui Bogdan. Dentr-aceasta viind scandela între dînșii, s-au sculat acei boiari, și s-au dus la pașa, de s-au jăluit de Vlad-vodă. Pașa au venit cu oaste; Vlad-vodă încă s-au gătit de război, și s-au bătut la Văcărești, den jos de București, și, bătîndu-l, l-au și prinsu viu, și i-au tăiat pașa capul, supt un păr în București. Trupul lui l-au dus la mănăstirea frățîne-său, la Deal, de l-au îngropat lingă frate-său Radul-vodă, domnînd ani 2. Și în locul lui au pus pă Neagoe, vâtaful de vinători, carele al doilea Băsărabă să numéște.

**Craioveștii vin
cu turei și prind
pă Vlad-vodă și-l
tale.**

**Persii bat pe
turcii în Cara-
manlia.**

**Baizit bate pe
fii-său Selim.**

Întru aceste vremi, s-au fost sculat un pers, anume Şahculi, cu oaste, de au venit pînă la Caramanlia; care auzind Baizit-împăratul, au trimis oaste (că el era bolnav de durori) cu Ali-paşa, ei l-au ficlenit caramanliii, de l-au bătut Şahculi şi au perit acolo şi paşa. Sultan Baizit, auzind acestea, şi fiind neputincios, au socotit să dea împărăţia lui Ahmat, fie-său că avea mulţi feciori, cărora le împărţise locuri, dă şădea în odihnă. Ci au poruncit lui Ahmat de au venit pe taină la tat-său; ei inicerii şi altă curte pre acesta nu-l vrea. Iar fie-său, sultan auzind că va să dea împărăţia frăţine-său, lui Ahmat, fiind şi ginere hanului tătarăscu, i-au cerut tătari ajutoriu, şi, cu oastea lui ce avea, au venit pe la Cetatea Albă, pe la Chilia, pe la Baba, şi s-au dus la Tarigrad, cu sabiia să ia împărăţia de la tată-său. Ci tat-său, cum era aşa bolnav, au ieşit cu oaste la Sirtchioiu, şi, împreunindu-se oştile, den care, unde şădea bătrînul, au făcut semnu oştilor, şi au dat mare năvală, cit de ar fi vrut, ar fi prinsu pe Selim, şi l-ar fi şi omorît; dar n-au vrut, ci i-au dat cale, şi au fugit; şi oştile lui Selim fugea pen păduri, pen văi, ca vai de ei, muncind să să ascunză. Iar Selim, scăpînd pînă la Mudiia, au intrat într-o corabie, şi au ieşit la Varna. Iar bătrînul, tată-său, întorcîndu-se la Tarigrad, au prinsu pe toţi boiarii lui, carii era ficleni, de îndemna pă fie-său Selim la acestea, şi i-au omorît. Sultan-Selim, pierzînd oştile şi toate ce au avut, s-au dus la Crim, la socru-său. Iar inicerii şi altă curte, avînd

poftă să facă oști spre răsărit, pentru dobînda lor, și știind pe Selim că este bun ostaș, l-au cerut de la tată-său, să-l aducă, să-l trimită în oaste; dar nu vrea bătrînul. Iar ienicerii i-au răspunsu, că, de nu va vrea, îl vor omori și pe el, și Țarigradul îl vor prăda — pentru că toți iubiia pre Selim, cît și copiii pomena numele lui Selim.

Întru aceste întîmplări, veni și sultan Curcut, iar fecior al lui Baizit, și, întrînd la tată-său, i-au zis: „Știi că după ce am murit moșu-mieu, nefiînd tu la scaun, pe mine m-au rădicat împărat la scaun: iar, dacă ai venit și ai poțtit scaunul, ca unui părinte ți l-am dat, de voie, iar nu de nevoie. Acum iar mie să cade să mi-l dai.“ Care și tată-său vedea dreptatea, dar nu avea ce să facă, de vrème ce toți frații poțtea împărăția, iar mai vîrtos Selim, că cu sila vrea să o ia. Care au și făcut, avînd ajutor pe toți ienicerii și maghistanii Porții împărătești. Deci pe Curcut iar l-au trimis cu nește nădejdi la Magnisiia, unde avea arpalie să șază. Iar tată-său Baizit, de nevoie au trimis de au chemat pe fie-său Selim. Care vîind lingă Țarigrad, toți maghistanii au mersu de i s-au închinat lui; apoi și el au venit de au sărutat mîna tătine-său; însă tată-său cu acel gînd era: să-l trimită cu oști împotriva frăține-său, lui Ahmat; care să gătiia cu putere mare să vie să ia împărăția, de vrème că zicea vizirii că nu vor merge împotriva stăpînului cu oaste, ci să dea oștile lui Selim, că i să cade să să bată: fecior de împărat cu fecior de împărat. Cu

Curcut cere împărăția de la tată-său Baizit.

**Baizit de ne-
voie dă împă-
răția lui Selim.**

acest meșteșug suptire făcură pe Baizit de aduse pre Selim, pre carele îl iubiia; ci dar, daca au venit Selim și s-au împreunat cu tat-său, și, ieșind afară, au strins meghistanii, și le-au zis: „Duceți-vă de ziceți tati-ne-mieu să-mi dea cu voie împărăția; că, de nu, voi să vă taiu capetele voastre“. S-au dus vizirii și i-au zis. El nu vrea, și-l blestema; dar, bolnav fiind, nu avea altă putere, fără numai blestema. Iar au mai zis vizirii: „Ne rugăm să dai acéia ce-ai pierdut, ca să nu perim“. Și așa de nevoie au zis: „Să fie“. Și au început telalii a striga pe ulițe: „Selim-împărat, tot omul să știe“. Tat-său de necazu au ieșit den Țarigrad; să să ducă la Odriiu, să să odihnească; ci pe cale au murit. Unii zic pentru că era bolnav și necăjit; alții zic că fie-său Selim l-ar fi omorît; care să și poate crede, după faptele lui cele complite ce au făcut mai pă urmă; că pe toți frații lui, ce era 5, 6, lângă împărăție, i-au omorît. Așijderea și pe nește nepoți de frați, pe unii i-au omorît, pe alții i-au izgonit la persi, pe alții la Misir; pentru care multe războaie au făcut cu persii, și cu sultanul den Misir, care mai pă urmă să vor scrie.

**Ahmat vine cu
oaste la frate-
său Selim.**

Lângă acestea, luind Selim împărăția, frate-său Ahmat, gătind oaste multă, cu care să nu-i fie putut sta Selim înainte măcar un ceas, dar, norocul lui Selim slujindu-i, într-alt chip au venit lucrurile; că, avind Ahmat pe unii den viziri prieteni, cu carii avea înțelegere, le-au fost trimis Ahmat cărți ca să știe că vine, și căre răspunsu, ce

oști are frate-său Selim, și sînt și den ieniceri, și den alții cu ei la vorbă. Care cărți prinzîndu-le Selim, au trimis de au omorît pre acéia la care era scrise cărțile, și le-au luat inélele, și au scris alte cărți Selim, ca de la prietenii lui Ahmat, și le-au pecetluit cu inélele lor, în care scriia: „*Nu trebuie să vii cu oaste multă ca să zăbovești, ci cu puțină, că frate-tău Selim n-are nici o gătire, și mai virtos că cei mai mulți ai oștilor țin cu noi. ci vino salt, că, de vei veni cu greotăte, va prinde vête, și să va găti; și atunci îți va fi mai cu greu*“. Și le-au trimis cărțile.

Ahmat, văzînd peceteile, au crezut, și au ales cităva oaste sprintenă, și s-au dus degrab. Acolo Selim era gătit bine, și, făcînd război (măcar că avea Ahmat oameni puțini) iar cu mare nevoie l-au biruit, și l-au și prinsu pă frate-său, Ahmat, și l-au omorît pă el, și pă doi feciori ai lui. La frate-său Curcut, la Magnisiia încă, au trimis să-l aducă; și s-au rugat aducătorilor să-l lase să meargă la frate-său, gîndind ca doar va face cu vorba să nu-l omoare, că era om foarte învățat la toată filosofia. Dar nu l-au îngăduit, numai au scris într-o carte nește cuvinte duioase, și au zis să le dea frățîne-său; și, după ce l-au omorît, au dat cartea, care, dacă au văzut, zic istoricii, că au plinsu. Și poate-fi ca corcodelul să-i fie fost plinsul, pină au omorît și pe ceialalți frați și nepoți, de n-au rămas nici unul, fără numai el singur; și măcar că au scris Curcut cuvinte filosifești duioase, ci la răi și la cumpliți nu trec filosofiile si învățăturile.

Selim cu ficleșug prinde pe frate-său Ahmat și-l omoară.

Selim omoară pă frate-său Curcut

**Neagod-vodă
domnu.**

Acest Neagoe-vodă au fost fecior Pîrvului vornecul, nepot de frate bănului Barbul Craiovescul. Carele, luînd domnia, multe bună-tăți spun să fie făcut, și aicea în țară, și pe la Ierusalim, la Sfetagora, mile și mănăstiri pe acolo au dres, au înnoit, și aicea în țară 2 mănăstiri mari au făcut: una, Mitropolia den Tîrgoviște, alta, mănăstirea den Curtea de Argeș; care potrivă nu avea în toată lumea, mi să pare, în meșesugul lucrurilor ce să văd, pe den afară de piatră cioplită peste tot, și cu flori săpate peste toate pietrele și toată biserică; ce sînt alitea sute dă flori [cit] nu să află doao flori să să asemene una cu alta. În scurte cuvinte, în lume nu să va afla alta ca aceasta: fericit cel ce au făcut-o, fericiți cei ce au lucrat-o: vrednici sînt dă laudă. Dentr-această zidire să cunoaște acest Neagoe-vodă că au fost cu frica lui Dumnezeu; că nu ș-au cruțat avuția, ci o au cheltuit întru slava lui Dumnezeu, făcînd această mănăstire cu mare chiel-tuală. Alta, să cunoaște, că au fost și om înțelept, și după lucrul mănăstirii; că, toate cite au făcut acolo, sintu cu bună rînduială: cine va merge să vază, să va mira. Și după pacea ce au avut țara în 9 ani ce au domnit — că cu toți vecinii au fost împăcat. Și dentru acestea să cunoaște că au fost om temător de Dumnezeu. (Că, în zilele Radului-vodă, carele au făcut Mănăstirea den Deal, fiind Nifon patriiarhul mazil, și gonit de turci aicea în țară, scandalisin-

du-se¹ cu Radu-vodă, cum s-au scris la domnia lui), acest Neagoe-vodă fiind la domnia Radului-vodă vâtaf de vinători, foarte căuta, miluia, grijiia pe Nifon patriiarhul: de la care mare blagoslovenie au luat. Însă, după ce au trecut mulți ani, și luind Neagoe-vodă domnia, și știind de Radul-vodă că iaste afurisit de Nifon patriiarh, vrînd să facă bine să-l dăzlege, au trimis la Svetagora boiari cu cărți, la părinți, ca să aducă pă Nifon patriiarh, ce murise mai nainte; și, dăzgropîndu-l, l-au adus întreg aicea în țară. Înaintea căruia i-au ieșit și domnul cu gloatele, și l-au adus cu cinste în Țirgoviște, după accia la Mănăstirea den Deal, unde era mormîntul Radului-vodă; și au pus moaștele sfîntului pă mormîntul lui, și, adunîndu-se vlădicii, episcopii, egumenii, preoții, cît era destul, și au făcut slujbe în biserică, bdenii și altele. Și, cînd au fost într-o noapte la bdenie (o doamne, cît sînt lucrurile tale de minunate!), s-au făcut un trăsnet, și s-au spart piatra după mormîntul Radului-vodă, precum să vede pînă în zioa de astăzi, și den trupul sfîntului au început a cură un izvor dă apă, de au intrat în mormîntul Radului-vodă, și i-au spălat tot trupul lui cel grozav, și au rămas curat și iertat. Întru acea noapte, după ce au ieșit toți de la bdenie, și vrînd să să odihnească puțin, zic să fie venit în vis Radul-vodă la Neagoe-vodă, de i-au mulțămît de binele ce i-au făcut, de au adus pă sfînt și au luat iertăciune.

**Neagoe-vodă
aduce moaștele
patriarhului
Nifon.**

**Sfîntul Nifon
iartă pe Radul-
vodă, că-l afu-
risise.**

¹ În text: *scalondisîndu-se.*

**Neagoe-vodă
muncește pă
Bogdan pentru
avuție.**

Întru acele zile, luînd Neagoe-vodă domnia, iar Bogdan cumnatul Radului-vodă, de carele s-au zis mai sus, temîndu-se de Neagoe-vodă, au vrut să fugă, dar n-au putut scăpa, că l-au prinsu și, aducîndu-l la domnu, pentru avuția lui și domnească, să o spuie, l-au muncit foarte, pînă l-au și omorît.

Adus-au Neagoe-vodă și o icoană: den Țarigrad, chipul domnului Hristos; care un ovrei au dat cu un cuțit în chipul domnului, și au ieșit singe. Să véde semnu și pînă astăzi în icoană — că iaste la Argeș, la mănăstirea sa; leat 7023.

**Lumea cea no-
ao s-au aflat.**

America, lumea cea noao, o au aflat Criștov Culumbul, călugăr frîcescu, cu cheltuiala șpaniolului; care au fost neștiută de noi, și lumea noastră de ei neștiută.

**Tatarii pradă
Țara Moldovii.**

În domnia lui Neagoe-vodă, au intrat hanul tătărăscu în Țara Leșască, de au robît Litva, pin' la Vilna. Așîjderea și feciorul hanului într-acea vrême au pradat Țara Moldovii foarte rău, și Bogdan-vodă au trimis pe un hatman al său, cu vreo mie de oameni, și la întorsul tătarilor i-au lovit, și vitejaște s-au bătut, dar n-au folosit hatmanul nimic, fiind puțini, și încă cu pagubă mare s-au întorsu, că ș-au pierdut șapte sute de oameni.

**[Un] domnișor
vine asupra lui
Bogdan-vodă cu
ungurii.**

Întru aceste vremi, s-au pogorît den Țara Ungurească un Trifăilă, ce să numia fecior de domnu, cu oaste asupra lui Bogdan-vodă; ci, ieșîndu-i înainte la Vaslui, și, dînd război, ș-au pierdut Trifăilă războiul și capul; că l-au prinsu viu și i-au tăiat capul.

În zilele lui Neagoe-vodă și a lui Bogdan-vodă den Moldova, s-au arătat un semnu mare și minunat spre cer, chip de om, și în cităva vrême au stătut, și au perit. Așijderea s-au făcut mare cutremur tot într-acea lună ce s-au făcut semnu acela spre cer, și Bogdan-vodă den Moldova au murit, leat 7025, la Huși, și l-au îngropat la mănăstire, la Putna; multe războaie cu biruință au făcut.

Și în urma lui au stătut domnu Ștefan-vodă cel Tinăr, fecior lui Bogdan-vodă, nepot lui Ștefan-vodă cel Bun; leat 7025.

Luter Marton, pentru pizma papii, ș-au lăsat legea și au învățat legea ce țin acum luterii, la Vitemberga, și la alte părți.

Acești domni, Neagoe-vodă den Țara Rumânească și Bogdan-vodă den Moldova, au legat haraci la turci, de vrême că au cunoscut că într-alt chip nu să vor odihni — fiind împărat turcesc Selim.

Întru aceste vremi, Selim-împăratul s-au dus la persi, asupra lui șah Ismail; care, avînd vrajbă între dinșii pentru stăpinire, au găsit Selim vrême de i-au luat multe locuri și cetăți, anume: Cara-Hemit, Braimburt și Tevrizul, unde și război mare s-au făcut, cît de amînduao părțile au căzut mulțime de oameni; că persii sînt iscusiți la arce și la sulită, iar turcii, avînd tunuri, puști, și sunet făcînd mare la slobozitul lor, și fum, caii persilor, nefiînd obicinuiți cu sunetul pușcilor, să speria și fugia; și, dentr-această pricină, ș-au pierdut persii războiul, și s-au întorsu sultan Selim cu izbîndă la Țarigrad. Și pe muierăa lui șah

Semnul ce s-au arătat pã cer în chip dă om.

Bogdan-vodă la Moldova moare.

Ștefan-vodă în locul tătine-său.

Luter Marton face altă lege.

Selim să duce la persi și-i bate.

**Selim omoară
pă cumnatu-său
Schender.**

**Selim merge la
sultanul den
Misir.**

**Selim au luat
Misir, Halepul.**

Ismail, împreună cu alte muieri, le-au prinsu, și le-au adus la Țarigrad. Iar multă nevoie au pățit pă cale; că au flămînzit, și ei, și caii lor; cît mulți turci, și den cei mari, au venit cu boi pin' la Țarigrad. Dacă au venit sultan Selim cu izbîndă, cum s-au zis, au omorit pă cumnatu-său Schender-bei și pe bostangi-baș, și pe cazescher, care fusese mai nainte nișangi, și pe alții mulți, zicînd că ei au fost pricina de s-au rădicat ienicerii, de-au făcut atîta rēle în Țarigrad.

După acēia s-au dus la Odriiu să să odihnească, și fii-său, lui sultan Suliman, încă i-au dat Magnisiia, să o aibă pentru hrană; care, ducîndu-se acolo, petrecea împăratēste. Deci sultan Selim n-au zăbovit mult, ci iar au rădicat oști asupra sultanului de la Misir (adecă Eghiptul), și întîi au luat Turcmeniia, a lu Anatovla, carele după moartea lui au fost lăsat mulți feciori, nepoți, stăpînitori Turcmeniei, și, avînd între dinșii vrajbă de împărțeala pămîntului, au aflat vrēme sultan Selim, și li-au coprinsu toată țara; pă unii bătîndu-i, alții închinîndu-se de voie. După aceasta, s-au dus la Misir, și multe și înfricoșate războaie au avut cu sultanul Misirului. Dar, slujînd norocul lui Selim totdeauna, au biruit și atunce și, prinzînd pe sultanul Misirului viu, cu multe cazne l-au omorit, și au luat Misirul, Halepul, carele s-au chemat, Damascul, și toată Țara Eghiptului. Scrie un istoric pă amăruntul toate războaiele și meșteșugurile ce făcea de război, și unul și altul, de care vitejaște zice că s-au bătut sultanul Misirului, cît de multe ori să speria Selim pînă la moarte,

dar, ficleinindu-l oamenii lui, și boiarii lui cei mai mari, dentru carii au fost Caiar-bei și Calengea, și alții mulți, carii, fugind la Selim, îi spunea meșteșugurile ce făcea, și alte gătiri ce avea sultanul Misiriului; de care luind știință sultan Selim, de cele rele să păzia, și la cele ce era lesne să îndirja, și să nevoia, și așa au biruit den ficleșugul lor. Deci, pe acei boiari mari, ficleni, au pus Selim pe unul la Misir, pe altul la Halep, mai mari, și i-au încredințat cu jurământul, să-i fie în dreptate, și el s-au întorsu la Țarigrad cu biruință; leat 7028.

Selim cu ficleșug bate pe sultanul Misiriului.

Întru aceste vremi ale lui Neagoe-vodă, fiind Ștefan-vodă cel Tânăr la Moldova domnu, au intrat un sultan anume Albu, cu tătari în Moldova, dă prăda, iar Ștefan-vodă, strângindu-și oștile, au trimis pe Petre vornicul cu oști pe Prut, încâtro era tătarii, și au potrivit de i-au lovit în răvârsatul zorilor pe tătari, și foarte rău i-au bătut: ciți au scăpat de sabie, de apa Prutului n-au scăpat, ci s-au inecat; și toate prăzile și le-au întors moldovenii; la leat 7029.

Tătarii pradă Moldova și moldovenii îi bat

Turcii au luat Beligradul turcescu, fiind împărat Selim; care, întorcându-se la Țarigrad cu bucurie, în scurtă vreme s-au bolnăvit și au murit, și în locul lui s-au pus fie-său Suliiman.

Selim au luat Beligradul.

Iar, cind au fost leat 7029, s-au pristăvit și Neagoe-vodă, domnul rumânilor. Și în urma lui au fost multă gilceavă pentru domnie, că feciorii lui Neagoe-vodă, Theodosie și altul, au fost mici, rămași cu mama lor

Neagoe-vodă moare.

**Gilceava între
boieri pentru
domnie.**

**Preda-vodă
piere.**

**Radul-vodă Că-
lugărul prinsu de
turci pier.**

Dospina. Ci o seamă de boieri au rădicat domnu pă Preda, ce zic să fie fost frate lui Neagoe-vodă. Iar pribegii ce au fost în domnia lui Neagoe-vodă, pribegiți în Moldova, auzind poftita de dinșii, de moartea lui Neagoe-vodă, au venit în țară, și, împreună cu buzăienii, au rădicat pe alt domnu, pă un Radul-vodă Călugărul, și au mersu de s-au bătut cu Preda, ce era cu céialaltă ceată de boieri; și, nesosit încă fiind Mehmet-bei cu turcii ce venia ajutôr Predii, dînd război amînduao cîtele de boieri, cu domnii ce-și rădicase ei, au fost biruința Radului-vodă iar Preda au pierdut și războiul, și capul, că au perit în război. Și un boiar, anume Datco, încă au perit atuncea. Războiul au fost la Tirgoviște. După acéia, iată că sosește și Mehmet-bei cu turcii; căruia ieșîndu-i înainte Radul-vodă Călugărul, s-au bătut amînduao, oștile, și au biruit Mehmet-bei, și au prinsu pre Radul-vodă viu, și l-au trecut Dunărea. Acolo fiind și Bădica comisul, văr primare cu Preda, au cerșut voie de la Mehmet-bei, de-au tăiat capul Radului-vodă. Și Mehmet-bei, dar, fiind la Tirgoviște, încă pină a nu tréce la Nicopoia, au trimis turci de au robît pă buzăieni și au prădat tot județul acela, pentru rădicarea Radului-vodă Călugărul, ce-l rădicase ei domnu cu boiarii pribegi.

Întru aceste turburări ce era între boiarii țării, găsînd vréme Mehmet-bei, au scris la Poartă de au cerut domniia țării, zicînd că-l poftéște țara, și i-au și dat domniia. Ci, auzînd capichechaielile de la Poartă, au trimis degrabă de au dat de véste boiarilor

țării, de acest lucru ce să face, ca să se facă țării domnu turcu. Deci, boiarii, auzind aceasta, s-au unit toți, și s-au împăcat, și s-au rădicat domnu, cu voia tuturor, pã Radul den Afumați, carele, zic, să fie fost ginere lui Neagoe-vodă. Și stringindu-și oștile, au ieșit intru întimpinarea lui Mehmet-bei, ce venea cu steag de la Poartă să fie el domnu; și s-au lovit oștile la sat la Glubavi, și l-au biruit pã turc, și au fugit peste Dunăre; și Radul-vodă au rămas domnu în țară. Iar doamna lui Neagoe-vodă și Theodosie, fie-său, ducându-se la Țarigrad, acolo au murit, și ia, și feciorii ei.

Radul den Afumați să rădică domnu și bate pe turci.

**16. DOMNIA RADULUI-VODĂ GINE-
RILE LUI NEAGOE-VODĂ, leat 7030**

După ce puseră boiarii domn pe Radul-vodă, și s-au bătut cu Mehmet-bei la Glubavi, și l-au biruit pe turc, și au fugit peste Dunăre, și Radul-vodă au venit la scaun în București, au mai făcut Mehmet-bei și altă gătire, de au venit asupra Radului-vodă. Deci Radul-vodă încă s-au gătit, și i-au ieșit înainte la sat la Clejani, și, acolo lovindu-se oștile, dentii au înfrînt ai noștri pe turci, iar apoi, îndreptîndu-se pãginii, au biruit pe Radul-vodă, și au perit și un boiar mare, Benga. Deci, văzînd Radul-vodă această nenorocire, cu cîți boiari și oameni scăpase, s-au dus în Țara Ungurească, de s-au mai făcut oaste, și au cerut și ajutoriu de la Ludovic, crațul ungurescu, și cu bună gătire au venit asupra lui Mehmet-bei; care, după

**Radul-vodă
domnu.**

**Radul-vodă să
bate cu turcii
și-l biruiesc.**

**Radul-vodă vi-
ne cu unguri și
bate pe turci.**

**Mehmet-bei ba-
te pe Radul-vo-
dă și iar fuge în
Țara Ungureas-
că.**

**Radul-vodă cu
Ludovic-craiul
vine și nu-i aș-
teaptă turcii.**

biruința ce făcuse păgînul, pusese subași pen toate orașule și pen toate satele, și el trecuse Dunărea ca să să mai gătească. Radul-vodă, încă, intrînd în țară, au trimis oști, de au prinsu subașii du petudindenea, și i-au omorît, și au mai strinsu oști cite au mai putut. Mehmet-bei, gătindu-se foarte bine, au intrat în țară și s-au împreunat cu Radul-vodă la Grumazu. Acolo avînd război, au biruit Radul-vodă, și turcii au fugit. Radul-vodă încă să întorcea la scaun, și nu avea grijă să să păzească cu străji despre turci, socotînd că nu vor mai veni. Iar păgînii, stringindu-se toți den răsipa lor, s-au mai învîrtejit după oștile noastre și, ajungîndu-i fără veste, i-au tăiat foarte rău. La acest război au perit Neagoe, carele l-au poroclit Tătarul, și Stanciul portariul. Deci Radul-vodă iar în Țara Ungurească fugi; și au mersu la crai cu mare rugăciune, să facă bine să scoată țara den miinele păgînilor, și, ascultînd craiul ruga lui, s-au gătit cu 30.000 de unguri, și au intrat în țară pînă la Rucăr, viînd pînă la Pitești. Iar Mehmet-bei nu i-au așteptat, ci au fugit. Craiul încă s-au întorsu în Ardeal, dăruit de Radul-vodă. Domnul încă s-au dus la Tîrgoviște, cu toți boiarii. Însă sfătuindu-se cu toții, au găsit aceasta: că nu vor putea să să tot bată, ci fiind puțini, și țara mică, cu un împărat, ce au luat și au coprinsu atîtea țări, și are mulțime de oameni. Au voit cu toții să meargă domnul la Poartă, să plece capul la poala împăratului. Și așa au făcut. S-au dus cu mulți boiari; dar, avînd pîrîșu

pe Mehmet-bei, n-au vrut să-i dea domnia lui, ci au dat-o lui Vădislav-vodă.

În zilele Radului-vodă era la Moldova un domnu, Ștefan-vodă cel Tânăr, fratele lui Bogdan-vodă, nepot lui Ștefan-vodă cel Bun. Acesta, lingă alte nebunii multe ce făcea, au făcut și aceasta, mai mare decît toate. Fiind un boiar mare, Arbure, Ștefan-vodă crescuse pe mîinele lui, și el, fiind tătine-său slugă dreaptă, și mult ajutoriu îi făcuse pen multe întîmplări; iar Ștefan-vodă, ascultînd cuvintele unora boiari tineri, l-au tăiat pă Arbure hatmanul, și pă 2 feciori ai lui, în tîrgu, în Hirilău, în loc de mulțămîtă căci l-au crescut. Deci boiarii, văzînd atîtă cruzime a lui, un Șarpe postelnicul au fugit în Țara Leșască; iar ceilalți au strînsu oști asupra lui Ștefan-vodă; dar nimic n-au folosit, ci le-au căutat a fugi pen alte țări.

Într-aceste vrîmi, au intrat turcii în Țara Leșască, de au prădat; iar Ștefan-vodă, ieșîndu-le înainte la Prut, puțini au scăpat, și le-au luat toate prăzile, Ștefan-vodă semețîndu-se de acest război, și căci nici boiarii lui nu i-au putut strica nimic, s-au sculat fără veste și au intrat în Țara Rumânească, de o au jăfuit pînă la Tîrșor, și iar s-au întorsu îndărăt întreg; că Radul-vodă nu era gata de oaste. Iar, cînd au fost leat 7035, s-au pristăvit și Ștefan-vodă în cetatea Hotinului, și l-au îngropat în mănăstirea Putna. De acest domnu scriu moldovenii că l-au omorit doamnă-sa (zău, de treabă jupineasă moldoveancă, să-și omoare bărbatul!). Deci după dînsul au pus domn pă Pătru-vodă Rareș.

**Ștefan-vodă
moldoveanul
tate pă Arbure
și pă feciorii lui.**

**Turcii pradă
Țara Leșască**

**Ștefan-vodă
moldoveanul
moare.**

**Pătru Rareș să
rădică domnu.**

- Întru aceste vremi au avut război turcul Suliman-împărat, cu al doilea Ludovic, craiul ungurescu, în cimpii Măhaciului, și au biruit turcii, și craiul încă au perit, într-o baltă inecându-se; tinăr fiind de 21 de ani. După acéia au mersu împăratul Suliiman la Rodos, și l-au luat, pentru că au fost ficlean unul den cei mai mari ai cetății. Că, întru una de zile, vorovindu-se ei pentru cetate, că nu pot turcii să isprăvească nimic cu bătaia lor, au zis unul că turcii sînt varvari, de nu știu să facă movile mari de pămînt împotriva cetății, și de acolo cu tunurile ar strica cetatea rău, de n-ar putea să rabde oamenii într-însa, socotind că nu va ieși cuvîntul dintre ei. Iar unul dentr-înșii, sau den răotatea inimii lui, sau dă vreo pizmă ce va fi avut pe ceilalți, a doao zi au scris răvaș, și l-au aruncat cu săgeata în tabăra turcilor, învățîndu-i să facă movile de pămînt, și de acolo să bată cetatea. Care, luînd cartea, și ducînd-o la împăratul, foarte s-au bucurat, și peste noapte au făcut așa, și au început a bate cetatea foarte rău. Cei denlăuntru, văzînd că au făcut turcii côle ce vorbise ei, au și socotit că unul dintre dinșii au făcut; și, cercînd cu amăruntul, l-au aflat, și l-au închis, și l-au muncit de au mărturisit adevărul; decii l-au spînzurat pe zidul cetății. Ci turcul au zis: „Mai nainte au trebuit să faceți aceasta, iar nu acum“. Deci, neputînd răbda cetățenii stricăciunea ce le făcea, au trimis soli de au închinat cetatea; și celor mai mari, cu alții ce au vrut să iasă, le-au dat cale de s-au dus la Malta, și turcii au intrat în cetate. Mergînd împăra-

**Ludovic-crai
piere de turci.**

**Sultan Suliiman
au luat Rodosul.**

tul la bisărica cea mare a lui Sfeti Ioan, s-au închinat, și o au făcut mecet turcescu.

În vrémile acelea, la Moldova, după ce au murit Ștefan-vodă cel Tânăr, socotind boiarii pe cine ar pune domnu, să fie de sămintă domnească, după obiceiul cel vechiu al acestor țări, au ieșit unul de au mărturisit că au auzit den gura mitropolitului ce să pristăvise mai nainte, că Pătru Măjariul de la Hirău iaste fecior lui Ștefan-vodă, care iaste făcut den muierea unui tirgovet den Hirău, ce l-au chiebat Rareș. Pe acesta adevărindu-l fecior de domnu, l-au rădicat cu toții domnu. Și șazind la scaun, multe bunătăți au făcut, iară fără zăbavă s-au apucat de războaie, să urmeze tătine-său. Întii au rădicat oaste asupra săcuilor, de au făcut mare pagubă, cât i-au și supus, și s-au întorsu cu pace la Suceavă, și au făcut mănăstirea Pobrata. Săcuii încă, rădicind cap, și auzind Pătru-vodă, au trimis al doilea la dinșii pă Grozea vornecul și pe Barboschi hatmanul, cu oști, și, den sus de Brașov fiind strinși ungurii, au avut război mare, și au biruit pe unguri. Însă aceasta era cu voia lui Ianoș-craiu, că nu-l asculta unii den boiarii lui unguri, și, pentru acest bine ce i-au făcut Pătru-vodă, i-au dăruit Bistrița, Ciceiu și alte cetăți în Ardeal. Însă bistrițenii nu priimiia stăpînire den moldoveni, ci al treilea rind s-au dus capul lui, și le-au făcut mare răotăte. Deci, de nevoie le-au căutat a priimi. Și, după ce ș-au așăzat cu săcuii, Pătru-vodă au început gilceavă cu leașii (Pătru-vodă, căci cerea de la leași Pocușia, un ținut de Țara Leșască, care

Pătru Rareș să rădică domnu

Pătru-vodă au rădicat război cu săcuii.

**Pătru-vodă fa-
ce război cu
leși.**

Pătru-vodă să
împacă cu leșii.

zicea că o au vindut leașii, moșilor lui, și leașii nu vrea să o dea). Pentru care multe și minunate războaie au avut cu leașii; în multe rinduri; și mai de multe ori era izbînda lui Pătru-vodă, precum să vede în letopisețul cel moldovenescu, scriind pe amăruntul toate; însă pă urmă avînd Pătru-vodă prieten mare pă Ianoș-erai al ungurilor, au intrat la mijloc de i-au împăcat, pă Pătru-vodă cu eraiul cel leșăsc, ce-l chema Avgust.

17. DOMNIA LUI VĂDISLAV-VODĂ,
leat 7036

Vădislav dom-
nu den turei.

După ce s-au mazilit Radul-vodă, au dat împăratul domniia lui Vădislav-vodă, și, viînd în țară, i-au ieșit boiarii înainte și altă țară, după obicei, de i s-au închinat. Și banul Pirvul de la Craiova încă au venit cu oamenii lui de i s-au închinat. Iar Vădislav-vodă, vrînd să puie alt ban, au zis să facă pă Pirvul banul postelnic mare, pentru ca să fie în toată vrîmea lingă dînsul, om de sfat. Dar el n-au pofțit, ci, mîniîndu-se de aceasta, au fugit cu oamenii lui la Craiova, și peste seurtă vrîme s-au gătit de oaste, și au venit de s-au bătut cu Vădislav-vodă, și au biruit pă domnu, și l-au gonit peste Dunăre; și au scris cărți la împărăție, rugîndu-se să le dea alt domnu, că pe acesta nu-l priimêște țara; aruncîndu-i multe pricini de răotăte. Și tureii l-au mazilit, și s-au dus la Țarigrad.

Pirvul banul
gonește pă Vă-
dislav-vodă.

18. DOMNIA A DOAO A RADULUI-
VODĂ

După ce au mazilit pă Vădislav-vodă, turcii le-au trimis domnu iar pă Radul-vodă,

și, trecînd cîtăva vreme den domniia lui, iar nește boiari, anume Neagoe vornicul și Drăgan postelnic, au strînsu oști pă taină, neștiind nimic Radul-vodă, și au venit asupra lui. Care, nefiînd gata, au fugit cătră banul, la Craiova. Vrajmași îl gonia tare, și l-au ajunsu la Rîmnicul dă Sus; și prînzîndu-l pe el, și pe fii-său Vlad-vodă, amîndurora le-au tăiat capetile. Și așa s-au sfîrșit, fiind domn, întîi și pă urmă, 7 ani.

**Radul-vodă al
doilea vine dom-
nu.**

**Boiarii omoară
pe Radul-vodă și
pe fii-său
Vlad-vodă.**

19. DOMNIA LUI MOISI-VODĂ, leat 7637

Sfîrșindu-se Radul-vodă, cum s-au zis mai sus, și auzindu la împărăție aceasta, au dat domniia lui Moisi-vodă, carele era fecior lui Vădislav-vodă. Și, prînzînd pe Neagoe vornicul, și pă Preda postelnicul, și pă alții care au fost îndemnători, de s-au rădicat asupra Radului-vodă de l-au prinsu și l-au omorît, împreună cu fii-său, pe toți i-au omorît, făcîndu-se moarte pentru moarte. Iar și alți boiari ce mai fusese la acel sfat, văzînd moartea soțiilor lor, au fugit la Țarigrad, și au cerut de la împăratul domnu, și le-au dat pă Vlad-vodă. Și Moise-vodă au fugit în Țara Ungurească — domnînd ani 1 pol.

**Moisi-vodă vino
domnu.**

**Moisi-vodă
omoară pe bo-
ieri.**

Moise-vodă fuge.

Decii n-au trecut multă vreme, ci au făcut sultan Suliiman gătire mare, și s-au dus de au bătut Beciul; dar n-au folosit nimic, ci s-au întorsu îndărăt.

**Suliiman bate
Beciul.**

Iaste la Beci un turnu foarte iscusit, de pietri cioplite, și înalt foarte: îl numescu pe turnu Sfetii Ștefan. Pe acesta vrea să-l

Nemții pun a-
lem în turnul
lui Sfetii Ște-
fan.

strice cu tunurile turcii, că era cu putință. Iar nemții au trimis de s-au rugat să nu-l strice, de vreme ce nici o dobândă n-are, căci îl va strica, dacă nu poate altă biruință să facă; iar turcul au zis, de vor pune semnul lui (adecă alemul) în virful turnului, îl va lăsa; și au priimit nemții dă l-au pus îndată alemul în virf, de stă și pină acum; așa n-au stricat turnul.

20. DOMNIA LUI VLAD-VODĂ,
leat 7038

Vlad-vodă
domnu.

După ce au venit domnu Vlad-vodă, de la Poartă în țară, cînd gîndia să să așeze, să să odihnească, iată și Moisi-vodă pogora den Țara Ungurească cu oști, pă apa Oltului. Aceasta auzind Vlad-vodă, îndată au poruncit în toate laturile țării de au strinsu oștile ce avea, și i-au ieșit înainte la sat la Vișoară. Acolo, virtos dînd război, au biruit Vlad-vodă pre Moise-vodă, și au și perit Moisi-vodă, și banul Barbul de la Craiova. Decii, întorcîndu-să cu izbîndă la scaunul său, au domnit cu pace ani 2 poi, și, mergînd la Popești, den jos de București, în primblare, acolo s-au înecat în Dîmbovița.

Moise-vodă vine
cu ungurii, să
bate cu Vlad-
vodă și pier
Moise-vodă.

Ferdinand-che-
sar au luat Buda
de la Ianoș-crai.

Suliman-sultan
au luat Buda de
la Ferdinand și o
au dat lui Ianoș-
crai.

Întru aceste vremi, fiind crai ungurescu Ianoș, și lăcuia la Buda, iar o seamă de unguri, fiind fcleni de cătră crai, s-au lipit lîngă întîiul Ferdinand, neamțul, și l-au rădicat craiu; și, mergînd la Buda, pă Ianoș-crai l-au gonit den cetate. Iar Ianoș nu s-au lăsat, ci au venit de ș-au luat Buda iar, cu ajutoriul lui sultan Suliman, împăratul turcescu, care rău au bătut pă Ferdi-

nand. Această cetate au fost scaun crăiei ungurești.

21. DOMNIA LUI VINTILĂ-VODĂ,
leat 7041

Sfârșindu-se Vlad-vodă, în ce chip ați auzit, iar boiarii, sfătuindu-se pentru domnu, pă cine ar pune, au găsit cu socoteala lor, să puie pă Vintilă, județul de la Slatină; și s-au dus cu toții de l-au luat, și l-au pus domnu. Dar au greșit, că nu trecu vreme multă, ci au venit la cruzie, de au tăiat pă mulți boiari. Apoi, trecind 3 ani ai domniei lui, s-au dus în primblare cătră Craiova, să vinéze pădurile Jiiului, ca să prinză cerbi și alte vinaturi mai mari, de vreme ce într-acéle părți de loc să află vinaturi multe și mari. Iar, lângă acéstea, Vintilă-vodă avea gind să mai taie o seamă de boiari, dar, simțind boiarii, s-au vorbit cu toții pe taină, și au năvălit ei mai nainte, de au tăiat pă domnu în malul Jiiului, și au scăpat ei dă moarte. Și au domnit ani 3 pol; și au făcut mănăstirea den Omenedic.

**Vintilă, județ
den Slatină, să
pune domnu.**

**Vintilă-vodă să
omoară dă bo-
ieri.**

22. DOMNIA RADULUI-VODĂ PAISIE,
leat 7044

Acest Radul-vodă era egumen la Argeș. Deci, boiarilor lipsindu-le domnu, au sfătuit să-l puie pă dinsul domn. Și așa au mersu cu toții acolo, și l-au pus domnu, și den Paisie l-au numit Radul. Și n-au zăbovit mult, ci au tăiat pă Toma banul și pă Vlaicul

**Radul-vodă
Paisie să pune
domnu.**

**Mislea să zi-
dește.**

**Boiarii pribe-
gesc și vin cu
Laiotă. Fuge
Radul-vodă.**

**Laiotă au perit
la Fintina Țiga-
nului.**

**Turcii robesc pe
Paliologhii den
Anapli.**

logofătul. Făcut-au și mănăstirea Mislea, iar o seamă de boiari, văzind omorîrea acelor doi boiari mari, au pribegit în Țara Ungurească; aceștea anume: Stroe, Manole, Mihaleo; carii, strîngînd haiduci, și luînd pã Laiotă Băsărabă, care era acolo, fecior de domnu, au venit asupra Radului-vodă, și s-au bătut, și au fost izbînda pribegilor. Radul-vodă cu boiarii lui au fugit la Nicopoa. Laiotă-vodă au mersu la scaun, la Tirgoviște; ci peste 2 luni s-au întorsu Radul-vodă cu turci mulți, și au avut războiu cu Laiotă la Fintina Țiganului, și au biruit Radul-vodă; iar Laiotă și pribegii au perit toți.

Întru acêste vremi, au făcut turcii vrajbă cu vinețenii, și au trimis armada la Pogliia, și la Curfos, și la Chefalonii, de au arsu și au luat mulți robi du pen sate, fiind mai mare peste corăbii Dullin-pașa și Hariatin-pașa și ajungînd la Curfus, unde era moaștele lui sfeti Spiridon, n-au putut face nimic, că de trei ori, în trei nopți, s-au arătat sfîntul pașilor, în chip de călugăr, îngrozindu-i cu un toiag, și zicîndu-le că, de nu să vor întoarce, vor să să căiască; și ei, văzînd aceasta, s-au întorsu la Tarigrad; iar pe cale multe răotăți au făcut.

Într-al doilea an, au trimis împăratul la Anaplii pã Osman-pașa, unde era lăcuitori Paliologhii, neam împărătescu de ai grecilor; și, dînd cetății foc, n-au putut cetățenii răbda, ci o au închinat; dar pe toți i-au tăiat, și i-au robît. Atuncea au robît pã Paliologhi, anume: Andronic, Neculae, Theo-

dăsie și Dimitrie, și, ducându-i pân' la Avgost, acolo le-au tăiat capetele.

Întru aceste vremi, împăratul Suliiman, după moartea lui Ianoș-crai al ungarilor, au luat Buda de la fii-său Ianoș, care rămăsese tinăr, cu mămă-sa Ezavela-crăiasa. Au luat și Belgradul ungurescu, carele iaste scaun Ardealului, și crăiasa cu fii-său cel tinăr, împăcându-se cu turcii, au supus Ardealul turcilor, și le-au dat împăratul stăpînirea Ardealului. Și dentr-acel fii crăiescu s-au obiceiuit oamenii de zic tuturor domnilor Ardealului crai, iar nu sînt crai, ci prințepi, adecă domni, ca rumânul, ca moldoveanul.

Întru acéste vremi au ucis turcii pă un hage, imam al lor carele în Tarigrad propoveduia pe Iristos adevărat Dumnezeu, și pe Mahomet îl hulîia și-i zicea viclean și înșălătoriu. Pre carele după ce l-au omorît, trupul lui l-au băgat în foc, și i-au dat cenușa în vînt.

Iar Suliiman-împărat, nepărăsînd cruzîia, s-au dus dă au luat Ostrogonul, și alte cetăți du penprejur au arsu, au robît, precum le iaste obiceiul lor, leat 7047. Pătru-vodă Rareș, den Țara Moldovei, impresurîndu-l multe nevoi, pentru vrajba ce avea cu toți, că era neodîhnit, și bîntuia pe toți vecinii, că leași au trimis sol mare la Suliiman-împărat, pă Critcovski castelanul de Breslav, cerîndu-și dreptate de la dînsul, pentru răotățile ce le făcea, în țara lui, și zicînd să-l mazilească, sau ei îl vor gonî cu sabîia. Ai țării lui încă l-au fost urît, pentru multe războaie ce făcea, d ntru care venea peire

Ianoș-crai murind, Suliiman-împărat ia Buda.

Ezavela-crăiasa cu fii-său Ianoș vin în Ardeal.

Ostrogonul îl ia Suliiman.

Pătru-vodă să învrăjbește cu toți.

**Pătru-vodă este
pîrit dă toți la
turci.**

**Turcii, tătarii
umplu Moldova**

**Pătru-vodă fuge
în Țara Ungu-
rească.**

țării; și în taină să fie făcut jalbă la împăratul. Ci, dar, umplindu-se urechile împăratului de acestea, au poruncit la tătari să intre în Țara Moldovii. Împăratul încă au purces de au trecut Dunărea; leași încă s-au gătit, și venia mai nainte Tarnofski, hatmanul leșăscu, după el craiul Avgost. Ci, această grămadă de nevoie văzînd, mai virtos că ai lui nu era cu dreptate, au lăsat toate alte socotele, și au luat aceasta, să să ducă la Ianoș, craiul ungurescu, să-l impace cu craiul leșăscu; ca să poată răspunde tatarului; și, bătînd pã tatar, lesne s-ar fi împăcat cu turcii. Așa socotiia Pătru-vodă, dar în deșărt i-au rămas socoteala; că, măcar l-au împăcat Ianoș-craiu cu Avgost-craiul leșăsc, iar turcii și tătarii l-au robit, și ca o iarnă grea au căzut pã dinsul. Și boiarii și țara văzîndu-se într-atîta nevoie, le căuta să-l urască și să fugă de la dinsul, precum au și făcut. Iar el, în slăbiciune aflîndu-se, s-au dat spre munte, și pe la tîrgul Piatra au mersu la mănăstirea Bistrița, să să odihnească puțin; ci iată că-l impresura gonacii. Deci, singur pã un cal, au apucat muntele, pînă n-au mai avut cale de cal: ci au lăsat calul, și, pedestru, singur, nemincat, trudit, în șase zile au nimerit la nește pascari. Aceia i-au dat de mincat, și el le-au dat galbeni, că să te-mea să nu-l ucigă, dar, fiind oameni buni, au făcut bine cu dinsul, și l-au schimbat den haine, și i-au dat haine de ale lor, și la nește priîteni, boiari mari unguri, ducîndu-l, l-au odihnit. Acolo și un aprod scăpat, slugă a lui, s-au împreunat, pãrîndu-le bine. De acolo i-au dat acei priîteni carătă cu 6

cai și 12 voinici, catane, can alătura, să nu-l cunoască, pînă l-au băgat în Ciceu, cetatea lui, unde era doamnă-sa Elena, cu fiii lui, Iliaș și Ștefan, și fiică-sa Ruxanda. Carii, văzîndu-se unul cu altul, multă jale au avut de primejdiile ce-i impresurase; însă, intrînd în biserică, mulțămia lui Dumnezeu, căci s-au mintuit de nevoie, și au rămas viu, de s-au mai văzut cu ai lui.

Iar Suliiman, împăratul turcescu, cu oastea lui și tătarască, au robît și au prădat țara, ajungînd pîn' la Suceavă. Boiarii țării, cu vlădicii și cu alt norod, strîngîndu-se la sat la Bădăuți, s-au sfătuit să trimiță la împăratul sol, să-și facă pace; și au trimis sol mare pe Trifan Cioplan. Și, mergînd cu cărți de la boiari și de la țară, în care să ruga să-i iarte, și să le dea alt domnu, i-au iertat, și le-au dat domnu pă Ștefan-vodă, carele l-au poroclit Lăcustă, pentru că în zilele lui au venit în țară lăcustele, și au făcut mare pagubă. Iar Pătru-vodă, necăjîndu-se cu multe griji în Ardeal, pentru că-i era vrăjmași ungurii, și în tot chipul să nevoia să-l omoară, și încă ai lui oameni și cu un vlădică den cetate să sfătuisse să-l ucigă, și să-l dea ungurilor — dar, prinzînd veste Pătru-vodă, cu meșteșug i-au scos den cetate, și le-au închis porțile. Ca acestea văzînd Pătru-vodă, au gîndit să plece capul iar la turcu. Și doamnă-sa Elena, fiind sirbă, fată dă despot sirbescu, cu mina ei au scris carte la împărat Suliiman, cu umilîntă rugîndu-se să-l ierte, și el își pleacă capul supt sabiia lui — de va vrea să-l și taie, numai să-l scoată den mina ungurilor. Cartea

Pătru-vodă să
împreună cu
doamnă-sa și
cu coconii săi.

Suliman-sultan
robește Moldo-
va.

Suliiman-sultan
pune domnu pe
Ștefan-vodă.

Pătru-vodă cere
iertăciune de la
turci.

**Pătru-vodă să
duce la împăra-
tul turcescu.**

au slobozit-o pe zăbrelile cetății, pă ferestre, și o au luat o slugă a lui, sirbu, și o au dus în mîna împăratului turcesc. Care, citind, s-au milostivit, și l-au iertat. În șase zile au trimis la unguri soli, și abia l-au lăsat; și l-au dus la poala împăratului, și l-au priimit bine, și i-au dat odihnă acolo lingă împărăție. Doamnă-sa și coconii rămăsese în Ardeal, dar nu avea supărare dă unguri, ca mai nainte, de frica tureilor.

**Ștefan-vodă
Lăcustă l-au
omorît boiarii.**

Întru aceste vremi, la Moldova, fiind domnu Ștefan-vodă Lăcustă, dacă au auzit că au iertat împăratul pă Pătru-vodă, și l-au dus lingă dînsul, mare grijă avea, fiind și în cînte Pătru-vodă de la împăratul; și, știind că Pătru-vodă are avuție multă, care o dusese mai nainte cu doamnă-sa la Ardeal, să temea foarte. Și, făcîndu-se și foamete mare, den lăcustele ce venise în Țara Moldovii, era întristat pînă la moarte. Și pentru acestea și curtea toată l-au urit, și să vorbise cu toții, mai virtos acești boiari, Găneștii și Arbureștii, care la așternutul lui în cetatea Sucevii l-au omorît. Și ațîțatori acestui lucru au fost Mihul hatman[ul] și Trotușan logofățul; carii, ca alaltî, spărgînd ușa unde odihniia Ștefan-vodă cu multe rane l-au omorît, tăindu-i și capul. Însă, nu peste multă vrème și-au luat și ei plata, cum veți auzi mai nainte.

**Cornea portar
să pune domnu.**

Și, după omorirea lui Ștefan-vodă, au rădicat domnu acei răi și cruzi boiari pe Cornea, care au fost portar mare, și mai nainte au fost slugă Mihului hatmanul, și i-au schimbat numele, de i-au zis Alixandru-vodă.

Împăratul Suliiman, auzind de acele ne-bunii ale moldovenilor, și de neașzările lor, să mira ce va să facă. Pătru-vodă Rareș, încă avînd vrîme ca acéia, au cerut de la împăratul domniia; făgăduindu-se că el va supune pă toți vrăjmașii lui. Și iar i-au dat domniia, și pă un Ibraim aga, cu ini-cerii și cu oaste multă. Cari, viind pe la Brăilă, au trecut la Galați; iar boiarii Mol-dovii, prinzînd vîste, au părăsit pă Alixan-dru-vodă și au venit de s-au închinat lui Pătru-vodă, cerind iertăciune de céle ce-i făcuse mai nainte; și i-au iertat. Alixandru-vodă, rămîind cu Mihul hatmanul și cu Troțușan logofăt, și Crasneș, și Cozma, s-au gătît de război, și au ieșit spre Galați îna-ntea lui Pătru-vodă. Acolo, la un conac aproape de Galați, au adevărit că și boiarii ce sînt cu el sînt una cu cei ce s-au dus la Pătru-vodă; pre cari prinzîndu-i, dupe gréle munci ce le-au făcut, le-au și tăiat tuturor capetile, de ș-au luat plata, pentru care au omorit și ei pă stăpînul lor, pă Ștefan-vodă, în Suceavă; fără nici o vină, cum s-au zis mai sus: și nu numai ce au omo-rît pă Ștefan-vodă, ci și lui Pătru-vodă în domniia dentii multe neazuri i-au făcut; ci Dumnezeu plătește fieștecăruia după fap-tele lui.

Pătru-vodă, luînd domniia al doilea rînd, au trimis de au adus pă doamnă-sa și pă coconii lui de la Ardeal, și multă bucurie au fost la împreunarea lor. Nu peste multă vrîme i-au venit poruncă de la împăratul Suliiman lui Pătru-vodă și Radului-vodă den Țara Rumânească, să meargă în Ardeal să

**Pătru-vodă iar
vine domnu.**

**Pătru-vodă
omোরă pă bo-
iari.**

**Pătru-vodă
aduce pă doam-
na și coconii din
Ardeal.**

**Pătru-vodă și
Radul-vodă bat
pă unguri și
prind pe dom-
nul lor.**

prade, să arză avînd ajutoriu pe Cuciu-
beglerbei cu turcii. S-au bătut la Făgăraș,
și au biruit pă unguri, și au prinsu și pe
domnul lor, anume Măilat, și, ferecindu-l în
obezi, l-au trimis la împăratul și, țara arzînd
și prădînd, s-au întorsu la scaunele lor. Iar
după un an lă-au venit altă poruncă, de au
mai mersu de au prădat Ardealul, pînă la
Cătatea de Baltă. Multe războaie au bătut
acest Pătru-vodă, și multe mănăstiri au
făcut: Pobrata, Rîșca, Dobrovățul, Că-
prijna, la Roman Mitropolia, Mitropolia
Sucevii, Bistrița, în Ilirlău, în Baie. Ade-
vărat au fost fecior lui Ștefan-vodă cel Bun,
că la toate i-au semănat, și bunătăți multe
au făcut; și războaie multe au bătut, cum să
văd în letopisetul moldovenescu, pre amă-
runtul scrise. Acest Pătru-vodă, văzîndu-se
în slăbiciune, și temîndu-se [că] în urmă pot
să apuce alții domnia, și pe coconii lui și
pe doamna pot să-i rășchire în toate părțile,
de acéia au socotit și ș-au trimis pe fie-său
cel mai mare la Poartă, să să afle acolo lingă
împăratul.

**Radul-vodă
Paisie să mazi-
lește.**

Iar domnul Radul-vodă Paisie, domnind
ani 9 și luni 8, l-au mazilit împăratul și l-au
trimis surgun la Eghipeț — pentru ce nu
să știe, că nimeni n-au scris; și în locul lui
au pus pă Mircea-vodă.

23. DOMNIA MIRCEI-VODĂ,
leat 7053

După maziliia Radului-vodă, cum s-au
zis mai sus, au dat împăratul domnia Mircei-
vodă; carele viînd în țară, după 2 săptă-

mîni, lucrul cel mai dentii acesta au făcut: au tăiat pă Coadă vornecul, și pe frate-său Radul comisul, și pă Dragul stolnic, și pă Stroe spătar, și pă Vintilă comis și alți nenumiți, muncindu-i întii pentru avuție, pînă ce au dat ce au avut; decia i-au omorît. Boiarii cei ce au scăpat de moarte au fugit în Țara Ungurească; și, trecînd 2 ani, au strinsu oaste, ce au putut, și au venit pă Praova, întilnindu-se cu Mircea-vodă la sat la Periș; acolo au avut război, și au biruit Mircea-vodă, și au perit Udriște visteriul și Teodosie banul; ceilalți iar în Țara Ungurească au fugit, și n-au zăbovit, ci iar au strinsu oaste, și, împreună cu Radul-vodă Iliiaș, au venit în țară; și întîmpinîndu-se cu Mircea-vodă la sat la Mănești, au biruit Radul vodă Iliiaș și pribegii, și pre Mircea-vodă pînă la Giurgiul l-au gonit, și mulți oameni d-ai lui au perit. Mircea-vodă au făcut știre la împăratul, că după porunca lui nu-l lasă domnii cei haini și boiarii cei haini să-și stăpinească țara, ci vin de-l scot den țară. Decii împăratul au poruncit hanului și turcilor după margine să meargă să scoată pe Radul-vodă și să așaze iar pă Mircea-vodă. Și așa, viind oastea împărătească, au gonit pă Radul-vodă și pă pribegi. Și au rămas Mircea-vodă domnu, de au domnit toată domniia lui ani 8 pol, și l-au mazilit turcii, și au pus domnu pă Pătrașco-vodă.

În zilele Mircii-vodă, leat 7061, au luat turcii Lipova. Șolmușul, Beceiul, Beciche-ricul, Nadlacul, Sonlocul și alte cetăți den Țara Ungurească. Timeșvarul încă într-aceste vremi l-au luat turcii.

Mircea-vodă
vine domnu și
omoară pe bo-
iari.

Mircea-vodă are
război cu pri-
begii. Radul-vo-
dă cu pribegii
bate pe Mircea-
vodă.

**Radul-vodă Ili-
iaș iar fuge dă**
Mircea-vodă.

Lipova o iau
turcii.

Pătru-vodă
Rareș moare.

Iliaș-vodă în
locul tatine-său
Pătru-vodă dom-
nu.

Iliaș-vodă să
turcește.

Ștefan-vodă în
locul lui frăție-său
domnu.

Pătru-vodă Rareș den Moldova, cum am zis mai sus, slăbind de bătrînețe și de multe ostenele, de războaiele ce au făcut, den lumă această s-au petrecut; pe carele toată țara l-au plinsu cu jale mare, pentru că era părinte tuturor milostiv, și păstor bun turmii sale. Însă în cea după urmă s-au dus boiarii la Poarta turcească, și, pentru dragostea lui Pătru-vodă, au cerut pă fie-său, Iliaș, domnu. Dar n-au semănat tătine-său nicicum, că tată-său făcea bune, iar el réle. Au tăiat pă Vartie hatmanul în Huși; să dăzmierda cu turci tineri, cu turcoaice tinere, pină, în cea după urmă, au lăsat domnia frăține-său, lui Ștefan-vodă, și el s-a dus la Țarigrad, de s-au turcit, la leat 7059.

Ștefan-vodă, feciorul lui Pătru-vodă, șăzînd la domnie, dentii s-au arătat bun, blind, milostiv, apoi s-au făcut mai rău, decit frate-său; lua jupinésile, fetele boiariilor, de-și bătea joc de dinsele. Ci, neputind suferi boiarii, la Țuțora fiind tăbărit cu corturile, noaptea i-au surpat boiarii cortul pă el, și așa l-au omorit; și au rădicat domnu pă Joldea; și vrea să ia pă Ruxanda, fata lui Pătru-vodă, sora lui Ștefan-vodă. Ci încă n-au apucat să-l cunune (că vrea să facă nunta la Suceavă), și, mergînd pă cale la Suceavă, la un sat, la Șipote, l-au impresurat pribegii cu oaste leșască, și cu alt domnu ce rădicase, pă Petre stolnicul, carele l-au numit Alixandru Lepușneanul, și, prinzînd pre Joldea, i-au tăiat nasul și l-au călugărit, și au luat Alexandru pă Ruxanda.

Pătrașco-vodă acesta au venit domnu de la turci, și au domnit țara bine, și boiarii fără vrăjbi, fără morți, fără prăzi, precum tuturor place: pentru acéia și „bun“ l-au numit, pentru bunătățile lui ce avea. Deci, trecind trei ani den domnia lui, au strinsu oștile lui toate, și s-au dus în Țara Ungurească, și de acolo au trimis pă Socol vornecul, și pe alți boiari de cinste în Țara Leșască, la Ezavela-crăiasa, și la fie-său Ianoș-crai, de i-au adus în Ardeal, și l-au așăzat la crăie, în cetatea Clujului, și iar s-au întorsu în țară cu toată oastea și boierimea. Însă nu semnează létopisețul, de ce pricină, și cui a cui poruncă, și cu a cui putere au făcut el aceasta, de au pus crai în Ardeal, neavind nici un război cu nimeni. Bag seamă că tot cu a turcului poruncă va fi fost, iar nu într-alt chip, pentru că [să] véde mai îndărăt, unde au luat turcii Buda de la mina lor, pentru o mulțămită le-au făcut acest bine, de le-au dat Ardealul; iar, cum să véde, ardelenii, precum sînt den fire fieleni, nu vor fi vrut să să supuie, ci-l vor fi gonit în Țara Leșască, de unde [era] mumă-sa Ezavela, și turcii, nepriimind să să facă ceva peste porunca lor, poate-fi că au poruncit lui Pătrașco-vodă să meargă cu oștile în Ardeal și, fără voia ardelenilor, să chieime pe Ezavela-crăiasa cu fie-său, să-i așaze la crăie, duple cum au și făcut. În létopisețul moldovenescu, să găsi scris că cu porunca împărătească au mersu domnii amîndoi, ai

**Pătrașco-vodă
domnu.**

**Pătrașco-vodă și
Alixandru-vodă
aduc pe Ezavela-
crăiasă în Ar-
deal.**

amîndorora țările, Pătrașco al muntenilor, și și Alixandru Lăpușneanul al moldovenilor, de au așăzat la crăie pă Ianoș-craiu; și de atunci s-au supus ungurii a dă turcilor haraci.

**Pătrașco-vodă
moare.**

Întru această vrême, au luat turcii Ghiula, cetatea ungurească, și alte multe cetăți du penprejur; deci, după ce s-au umplut 4 ani ai domniei lui, ca un om au murit și Pătrașco-vodă, și l-au îngropat în bisérica domnească, la scaunul lui; iar după el au venit iar Mircea-vodă.

25. DOMNIA MIRCII-VODĂ,
leat 7066

**Mircea-vodă iar
vine domnu.**

Iar au venit Mircea-vodă domnu de la Poarta turcească, pentru a căruia venire auzind boiarii, cei mai mulți au fugit în Țara Ungurească, anume cel mai mare: Stănilă vornic, cu alți boiari și cu toată curtea. Deci, văzînd Mircea-vodă că au fugit atîția boiari, au trimis de i-au chemat cu jurămînt, că nu le va face nimic rău. Ei, încredințîndu-se în cuvîntul lui, au venit cu toții de i s-au închinat. Iar, cînd au fost la martie 3, au chemat boiarii, vlădicii, episcopii, egumenii, cu cuvînt ca acela, că are să să sfătuiască de nește trebi ale țării și ale domniei. Care stringîndu-se toți, așa cum s-au zis mai sus, Mircea-vodă învățase beșliii și turcii, cari-i avea cu dinsul, să fie gata și, în ce ceas le va porunci să fie gata a face năvală, să taie pă boiari și pă călugări; și așa au făcut. În vrême ce au văzut că s-a strinsu cei che-mați, au dat poruncă și au intrat cu sabiile

**Mircea-vodă taie
boierii**

intr-înșii, ca nește lupi în nește oi, de i-au omorît pã toți cîți s-au întîmplat acii. Cei-lalți boiari, care n-au fost acii, și au auzit de peirea acelorlalți, cu toții au fugit iar în Țara Ungurească.

Mircea-vodă, domnind într-acest rînd 2 ani, au murit, și l-au îngropat în biserică domnească în București; și au rămas doamnă-sa Mircioaie cu fie-său Pătru-vodă, în scaun, trimițînd la turcu de cerea scaunul tătine-său Mircii-vodă. Iar boiarii pribegi, auzind că au murit Mircea-vodă, au strîns cităva oaste, și au venit peste munte. Boiarii Mircii-vodă încă ș-au strînsu oștile, și le-au ieșit înainte la sat la Românești; acolo, avînd război, au biruit pribegii, și au fugit boiarii Mircii-vodă, cu doamnă-sa Mircioaie, și cu fie-său Pătru-vodă, peste Dunăre; și iar s-au întorsu boiarii Mircioaiei cu oști îndărăt, și s-au întîmpinat cu pribegii la Șarpătești și, bătîndu-se, au biruit pã pribegi. Acolo au perit Badea clucer, și alți boiari de ai pribegilor; și au venit doamna Chiiajna cu fii-său Pătru-vodă în scaun, în București.

Deci n-au trecut vrîme multă, ci au venit alți pribegi pe apa Oltului, anume Stanciul Bengăi, Matei al Margăi, Radul logofăt, Vilcan, și alții cu ei, cărora le-au și ieșit Pătru-vodă la Boiani și, avînd Pătru-vodă mulți turci cu el, bătîndu-se oștile, au biruit pe pribegi, și s-au întorsu domnu la scaun. Și numaidecît au sosit Stepan vel-portar de la Poartă, cu steag de domnie, să fie domnu în locul tătine-său, și au mai mărit haraciul la împărățiile den cît au fost legat

**Mircea-vodă
moare.**

**Pătru-vodă cu
mumă-sa Mir-
cioaie domnește.**

Alixandru-vodă
Lăpușteanu
domnu la Mol-
dova.

mai dănaite; și au domnit ani 8, și l-au mazilit turcii, și s-au dus la Țarigrad, și în locul lui au pus pă frate-său Alexandru.

În zilele acestea, la Moldova fiind domnu Alixandru Lăpușneanu s-au fost rădicat un domnu, care-i zic Despot-vodă eriticul, și, cu ajutoriul lui Albert Nalschi¹, voievoda Sinavski, și cu cazaci au venit fără veste asupra lui Alixandru-vodă. Carele, degrab stringind cită oaste au putut, le-au ieșit înainte la un sat Verbiia, la Jijlia, și, lovindu-se oștile, au biruit Despot-vodă, și Alixandru au fugit. Luindu-și doamna, s-au dus la Huși, trimetind la turci, la tătari, să-i dea ajutor; dar nu i-au dat într-acea dată.

Ion-vodă Des-
pot domnu.

Despot-vodă s-au dus la Suceavă, la scaun; după aceia au venit la Iași; chemînd toți vlădicii, i-au citit molitvă de domnie, puindu-i nume Ion-vodă. Carele, fiind amăgitor bun, pe toți boiarii i-au amăgit cu mari făgăduiele, și pe altă țară cu milă. Și, văzindu-l așa cu cuvinte bune, și om cu multe limbi învățat, crezură și-l priimiră, și cărți la împăratul turcescu au scris, rugîndu-se pentru dînsul, să-l puie lor domnu; și au și făcut, că i-au trimis steag și cărți de domnie; decii, s-au dus vesel la Suceavă. Cî n-au trecut multă vreme, ei i s-au ivit erésul și răotatea, că bisericile jăfuia, pe ai bisericii îi necinstia, boiarii și țara prăda, cit l-au urit și să mira ce vor face; ei au făcut boiarii sfat cu vlădicii, pe taină, cu jurămint, fiindu-le cap Tomșa hatman, ca

¹ Corect: *Lasch*.

să facă orice mijloc ar putea găsi, să să min-
tuiască dă el; și au trimis în taină la Vițno-
vețchi în Țara Leșască, rugându-l să vie să
scoată pe Despot, și să fie el domnu. Care,
încredințându[-se] cuvintelor lor, și bucurin-
du-se de domnie, s-au rădicat cu oștile sale,
și venia. Iar boiarii, vrînd să facă ficleșug
în mijlocul acestor turburări, au scos veste
cătră domnu-său că intră tătarii în țară,
ei să dea oastea pă mina Tomșii, să meargă
asupra tătărilor. Care Despot, netemîn-
du-se de ficleșug, toate oștile cele bune
le-au dat Tomșii. Tomșa, ieșind la cîmpie,
au jurat toate oștile ca să ție în dreptate
cu dinsul, și ce le va zice el să asculte:
deci nu s-au dus la tătati (că nu era nicăiri),
ci s-au dus pre Vițnovețchi; carele, aștep-
tînd cu bucurie să vie boiarii țării și
oștile să să inchine lui, după făgăduința
ce făgăduise, iar nu cu război — iar ficlea-
nul Tomșa, gata mergînd, și poruncind
oștilor lui să dea război îndată ce să vor
împreuna, au și făcut. Că, în ceas ce s-au
împreunat, au căzut asupra leașilor, carii
nefiînd gata, i-au tăiat, i-au răsipit, i-au
prinsu, și au prinsu și pre Vițnovețchi, pre
carele l-au trimis la împăratul turcul, gin-
dind cu această bărbăție să-și facă ispravă
de domnie; care o poftiia în inema lui. Dînd
dar știre Tomșa boiărilor ce era lingă Despot-
vodă de ce au isprăvit, și zicîndu-le să lase
toți pă Despot, și să vie la dinsul, au și
făcut. Carii, împreunîndu-se, s-au dus la
Suceavă, cu toate oștile. Despot, nemaiavînd
alte oști, fără numai puțină pedestrime,
s-au închis în cetate; dar și acei den cetate,

**Boiarii ficleses-
cu pă Ion-vodă
(il omoară).**

**Tomșa jură oș-
tile.**

**Tomșa să bate
cu leașii și prin-
de pe Vițnoveț-
chi.**

văzind atita turburare, să sfătuia să dea
pă Despot afară. El, auzind și secotind că,
daca va ieși singur, de voie, să vor milostivi
de nu-i vor face rău, și așa au ieșit la boiari
și la oști, de s-au închinat; dar crudul Tomșa,
îndată ce l-au văzut, muștrindu-l oarece,
cu buzduganul l-au lovit în cap; după el
ceilalți cu multe rane l-au omorît; și au rădi-
cat pă Tomșa domnu. Dar scurtă bucurie;
că, între turburatele acestea vremi ce avea
moldovenii, auzindu-se la împăratul nebu-
niile lor, iar au dat domnia lui Alixandru-
vodă Lepușneanu, și ajutor turci și tătari;
și au venit de au luat iar scaunul, că Tomșa
n-au cutezat să stea împotriva puterii împă-
rătești, ci s-au dus în Țara Leșască, la Liov,
cu ai lui, adecă Moțoc vornic, Véverită
postelnic. Spantog spătar — fiind dom-
nia lui 5 săptămîni.

După ce s-au așăzat Alixandru-vodă al
doilea rînd la domnie în scaun, au trimis
de ș-au adus doamnă-sa și coconii den Țara
Muntenească, că acolo o așăzase într-acéle
turburări dă oaste.

Iar împăratul turcesc, auzind de acei
ficieni și turburători de țară, că au fugit
în Țara Leșască, au scris carte și au trimis
sol de i-au cerut să-i dea, ca pe nește ficieni.
Deci craiul leșăscu, pentru voia împăratului
turcescu, și pentru moartea lui Vițnovețchi
ce-i făcuse Tomșa, au trimis și li-au tăiat
capetele tuturor. Acest sfîrșit au dat Tomșa
cu ai lui.

Alixandru-vodă, daca s-au așăzat la dom-
nie, curățindu-se de vrăjmașii cei de țară,
vrea să să curățească și de cei den casă.

**Tomșa omoară
pe Ion-vodă.**

**Alixandru Le-
pușneanu iar
vine domnu.**

**Tomșa cinci săp-
tămîni domnu.**

**Turcul scrie la
leași de omoară
pă Tomșa, pă ai
lui.**

Deci într-o zi au învățat pă slujitorii lui cei striini, cum vor intra boiarii în curte, să le închiză porțile și să-i taie; și așa au făcut. Că chemind Alixandru-vodă pă boiari, într-o zi, la curte, ei au mersu fără nici o grijă, gindind că-i chiamă la vreo treabă a domniei sau a țării. Slujitorii au închis porțile, și au început a-i tăia; și așa au perit 47 de boiari, afară den slugi. Deci, Alixandru-vodă, după aceasta, au pus de au spart toate cetățile den Țara Moldovii, după cum să făgăduise cătră turci, că cu această socoteală gindea turcii că vor potoli gilceville den Țara Moldovii; numai au lăsat cetatea Hotinului, pentru paza despre leași.

Întru aceste vremi, iar s-au mai rădăcat un domnișor, anume Ștefan, den Țara Ungurească; care, adunind păstori și altă adunătură, au pogorit pină den sus de Cetatea Neamțului. Acolo întâmpinindu-i oastea lui Alixandru-vodă, i-au bătut, și, pă ciți au prinsu le-au tăiat nasurile și urechile; iar el au scăpat pedestru.

Întru aceste vremi, ducându-se sultan Suliiman, împărat turcescu, la cetatea Seghedinului, să o bată, acolo supt cetate s-au războlit și au murit. Iar Mehmet-pașa viziriul n-au spus oștilor că au murit; ci tot s-au bătut pină au luat cetatea; și au trimis olăcari la fie-său sultan Selim, că era la Magnisiia, de l-au adus la tabără, și l-au pus împărat. Și s-au întorsu îndărăt la Țarigrad, ducind și trupul tătine-său; îngropându-l la mecetul carele l-au făcut el: carele îl numescu turcii Suliimani; și au împărățit sultan Suliiman ani 47.

**Alixandru-vodă
taie 47 dă boieri.**

**Alixandru-vodă
bate pă Ștefan
domnișor.**

**Sultan Suliiman
supt Seghedin
moare.**

**Selim să pune
împărat în locul
tătine-său.**

**Alixandru-vodă,
fratele lui Pă-
tru-vodă.**

**Alixandru-vodă
face boierii.**

**Alixandru-vodă
face S-ta Troiță.**

**Alixandru-vo-
dă Lăpușneanul
moldoveanul să
războleşte.**

**Alixandru-vodă
să otrăvește de
doamna sa și de
boieri.**

După ce s-au mazilit Pătru-vodă, fecior Mircii-vodă, au trimis împăratul domnu pă Alixandru-vodă, fratele lui Pătru-vodă. Deci auzind boierii pribegi den Țara Ungurească că au venit Alixandru-vodă domnu și s-au mazilit Pătru-vodă, au purces cu toții de au venit în țară, și s-au închinat lui Alixandru-vodă. Deci, trecind doao luni, Alixandru-vodă au început a tăia mulți boieri anume: Radul logofăt den Drăgoești, și Mihnea den Bădeni, feciorul lui Udrishte vister și Tudor de la Bucov, și Vladul Caplii, și Pătrașco, și Calotă, și Stan fecior Drăgu-lețului, și Radul stolnec den Boldești, și Radul-lui Socol vornic, și pre alții. Și au făcut Alixandru-vodă den jos de București o mănăstire, hramul Sfinta Troiță: care nepotă-său Radu-vodă, mai în urmă o au stricat den temelie și o au făcut mănăstire mare precum se vede.

Iar în Moldova Alixandru-vodă Lepușneanul, den Țara Moldovii, războlindu-se dă moarte, au chemat pă toți boierii și vladicii, și i-au poftit în urma lui să puie pă Bogdan, și pă dînsul, de va vedea că va să moară, să-l călugărească. Deci ei, văzindu-l că să află la mare slăbiciune, l-au călugărit. Apoi el, mai întorcîndu-se ceva den boală, i-au părut rău căci l-au călugărit, și s-au mințiat pă cei ce l-au călugărit, și au zis: că, de să va seula, știe el ce le va face. Decii, doamnă-sa au făcut sfat cu ceilalți, cu toții, că, de să va seula, va face mari răotăți: ci l-au otrăvit, și au murit.

Fiie-său Bogdan, rămîind la domnie, și nepăzind obiceiurile ce sînt ale domniei și ale țării, ci umblînd întru poftele tinereților, boiarii l-au pîrit la împărăție, și l-au mazilit. Și au trimis la Rodos dă au adus pă Ion-vodă de l-au făcut domnu, și au plecat spre țară. Iar Bogdan-vodă, trimițînd spre Țara Leșască, la prietenii și cuserii lui (că și el vrea să ia fată de leaf mare, pentru care pricină zic că mai mult de aceasta l-au mazilit împăratul, căci să încuscrise cu leașii), să-i dea oști împotriva lui Ion-vodă, și i-au dat; dar au zăbovit, că, pînă au venit oaste leșască, iar Ion-vodă au grăbit de au venit la Iași, și au șazut în scaun. Iar Bogdan-vodă, nefiînd gata, au fugit la Hotin, și acolo, viîndu-i cităva oaste, au mersu spre Iași, pînă la Ștefănești, cu oastea ce-i venise de la cumnații lui, de la Ponetovschii, și de la Zbăroschii, și de la Carlo, care vrea să-i fie soceru — fiind cap oștilor Mileschii hatmanul și Sinavschii, voievodul Ruschii. Deci, apropiîndu-se oștile, și văzînd leașii mulțimea tureilor și a tătarilor n-au cutezat să se lovească, ci s-au tras cătră țara lor. Iar Bogdan-vodă, viîndu-i boală de ochi, au lăsat toate și s-au dus la Moscu: și acolo au murit.

Deci Ion-vodă, rămîind în scaun, zic că mari și multe răotăți au făcut: vărsări de sînge, jafuri de față, de țară și de biserică, și den zi în zi să muncia și să nevoia de găsea munci noao, de muncea pă supușii lui pentru avuție. Au băgat în foc de viu pă vlădica Ghiorghie, pentru avuția mitropolitului Teofan, și au îngropat de viu pă Vêve-

Bogdan-vodă moldoveanul să pune domnu.

Bogdan-vodă să mazilește.

Ion-vodă vine domnu.

Bogdan-vodă vine cu leașii în Moldova. Leașii fug de frica turcilor.

Ion-vodă rămîne în scaun la Iași.

Ion-vodă muncește pentru avuție.

**Pătru-vodă, fe-
cior Mircii-vodă,
domn la Moldo-
va.**

**Vintilă vornic
vine cu lotri
la Pătru-vodă.**

riță, și pă popa Cozma, și pă Molodeț călu-
gărul — tot pentru jafuri. Aceste răotăți
auzind împăratul și curtea împărătească,
au dat domnia lui Pătru-vodă, fecior Mircii-
vodă, care au fost și în Țara Rumânească
domnu mai nainte; și au mazilit pă Ion-vodă.

Pătru-vodă, purcezend către Moldova cu
oaste turcească, au scris frăține-său lui
Alixandru-vodă, den Țara Muntenească, de
i-au ieșit înainte la Brăila; și de acolo s-au
tras spre Moldova, și la sat la Săpățeni
s-au ospătat frații amindoi. Iar Ion-vodă,
cu boiarii lui, vrind să facă un vicleșug,
ascunsu, și să nu lase pă Pătru-vodă să
între în țară, au trimis pă o seamă dă boiari
cu toată oastea, ca cum ar vrea să să în-
chine lui Pătru-vodă; iar într-ascunsu le-au
fost sfatul să lovească pă Pătru-vodă, și
să-l gonească; și așa au făcut. Că, apro-
piindu-se moldovenii, Pătru-vodă îi aștepta
cu bucurie ca să să închine, după cum auzise;
iar ei, îndată ce s-au apropiat, au început
război. Pătru-vodă, fără veste lucrul acesta
văzindu-l, cum au putut au scăpat la Brăilă,
și frate-său la oraș la Floci.

Iar Ion-vodă și cu moldovenii au trimis
în Țara Rumânească pe Vintilă vornicul,
care au fost pribeag la moldoveni, cu mulți
lotri, ca să fie domnu. Iar Alixandru-vodă
au trimis înainte pre Dragomir vornec și
Mitrea comis. Bratul păharnic și Ion pircă-
lab, cu oaste la București la Vintilă-vodă,
să-l lovească; și, mergind la București,
i-au lovit, și atunci au perit Vintilă-vodă
și lotrii aceia, fiind Vintilă-vodă în scaun
4 zile.

Iar Pătru-vodă, dînd știre la împăratul de neîngăduința lui Ion-vodă și a boiarilor, au trimis împăratul multe oști turcești și tătarăști asupra Țării Moldovei, denpreună cu Pătru-vodă, ca să scoată pă Ion-vodă. Dar, măcar că să laudă moldovenii de scriu cum că dă 4 ori au mai bătut Ion-vodă pă turci cu moldovenii și au arsu Tîghina, și Cetatea Albă, și Bugeacul, ci noi acelea nu le știm; numai grăim sfîrșitul lui Ion-vodă, cum au fost; că rămîind Ion-vodă cu puțintea oaste, și văzînd nevoia, s-au închis cu șanțu; iar turcii, bătîndu-l de afară cu tunuri, el n-au avut alt ce să facă, ci au mersu la turci, de s-au închinat; iar turcii l-au legat de 2 cămile și l-au dat pen tabără, și au murit: cu acest fel de moarte au murit Ion-vodă. Zic cum că ar fi zis el, cînd îl lega dă cămile: „Caută dă vezi cite morți de groaznice ce am făcut și eu, iar această moarte n-am știut să o fac în Moldova“. Deci, Pătru-vodă au mersu în țară dă s-au așăzat la domnie.

Întru acești ani ai domniei lui Alixandru-vodă, sultan Selim, feciorul lui sultan Suliiman, puindu-se la împărăție în locul tătine-său, precum s-au zis mai sus, după trei ani ai împărăției lui, leat 7079, iar au făcut vrajbă cu vinețenii, și au făcut 300 de cătărgi, și au trimis patru pași la Rodos, la Finica, la Chipro, la Ocnele dă Sare, la Lefcosia, și la alte cetăți, de le-au luat, arzînd, tăind, robînd; care mare jale și plîngere era într-înșii de atîta nevoie ce-i împresurase: că, cu ce au perit și cu ce au

Pătru-vodă trimite oști și omoară pe Vințilă-vodă.

Ion-vodă să bate cu turcii și-l prindu și piere cu moarte groaznică.

Selim-împărat să învrăjbește cu vinețenii.

Selim au luat Rodosul și alte cetăți.

rebit, au socotit vineţenii că vor fi fost 40.000 de suflete.

Ianoş-erai.

Întru aceste vremi, au murit Ianoş, craiul ungurescu, şi s-au pus în locul lui Batăr Istfan, iar, după un an al crăiei lui, l-au chemat leaşi de l-au făcut crai în Țara Leşască, şi în locu-i au rămas crai Batăr Criştov, [frate-său].

**Selim-împărat
moare.**

Întru aceste vremi, au murit sultan Selim, şi au rămas la împărăţie fie-său sultan Amurat.

Alixandru-vodă den Țara Rumânească încă au murit; domnind, toată domnia lui, ani nouă.

27. DOMNIA MIHNEI-VODĂ, FECIOR
LUI ALIXANDRU-VODĂ. Ical 7085

**Mihnea-vodă
domnu.**

După ce au rămas Mihnea-vodă la domnie, în urma tătine-său, au trimis pă Mitrea vister la Poartă de i-au adus steag de domnie. Iar boiarii [den] Meh[e]dinţi au rădicat un domn, ce i-au zis Radul Popa, şi au făcut război cu Mihnea-vodă la Craiova, şi au fost izbinda Mihnii-vodă. Şi au făcut o mănăstire ce-i zic Tutana.

**Murat-împărat
face război cu
persii.**

În zilele acestui domnu, fiind împărat sultan Amurat, au făcut războiul cu persii, ce le zic „agemi”, şi i-au bătut, şi au prinsu şi pe feciorul împăratului persul, şi l-au adus la Țarigrad, luîndu-i multe cetăţi şi oraş; după acéia iar au făcut pace cu persii.

Acest împărat şi o biserică mare au luat-o, ce-i zicea Pan Macariston, de au făcut-o mecet, şi, Dumnezeu nerăbdînd acel fără-

delége lucru s-au îndrăcit împăratul și viziriul care fusese indemnători, și, sculându-se inicerii asupra lui, l-au omorât.

Pătru-vodă den Țara Moldovii, precum i-au fost norocul de gilcevi, iată că să ivi în Țara Căzăcească un Ivan Potcoavă (așa l-au poroclit pentru căci frîngea potcoavele), carele să făcea pă sine fecior dă domnu și fratele lui Ion-vodă, și între cazaci umbla cu multe amăgituri, rugindu-se ca să-l aducă la domnie; și au fost făcut și cărți ficlene, ca cum ar fi fost despre boiarii și curtenii Țării Moldovenesti cu multe peceti; întru care scriia că-l poftescu să le fie el domnu; și cu acelea au mersu la cneaz Costandin, carele era voivod Chievschii, și la starostea de Bar, cerind oaste să-l ducă la Moldova; dar nu i-au dat fără știrea craiului. Deci, văzînd Potcoavă că nu i se dă oaste de la acești boiari, s-au însoțit cu un Copilețchi, carele avea mare cunoștință între cazaci, și cu acela au strinsu ca la 330 de oameni, și cu aceștea au intrat în țară. Iar Pătru-vodă, auzînd, s'au gătit, și le-au ieșit înainte. Dar ei, văzîndu-și slăbiciunea lor, că nu vor putea face nimic, n-au cutezat să să bată cu Pătru-vodă, ci au prădat ce au putut, și s-au întorsu îndărăt, pentru ca să să gătească mai bine. De acestea Pătru-vodă au făcut știre starostii de Halici, care era să meargă la turci, pentru așăzarea păcii, scriîndu-i ca să scrie craiului să prinză pă Potcoavă, și să să așaze lucrurile; că, de nu-l vor prinde, pace cu turecul nu vor putea face; și au trimis la craiul. Și craiul au

**Ivan Potcoavă
vine asupra lui
Pătru-vodă.**

Fuge Ivan Potcoavă.

Potcoavă **iar**
vine și bate pe
Pătru-vodă.

Pătru-vodă bate
pe Potcoavă și-l
prinde și-i taie
capul.

poruncit hatmanilor să prinză pă Potcoavă, dar nu l-au putut prinde, că el, după ce venise den Moldova, au sirguit de au strinsu oaste mai multă; și au mersu la Pătru-vodă, și l-au și bătut pă Pătru-vodă, și au fugit în Țara Rumânească. Iar Potcoavă s-au dus la Iași, de au apucat scaunul cu cazacii. Iar Pătru-vodă, dind știre împărăției cum că s-au rădicat cazacii asupra lui, împăratul au poruncit la dobrogeni și la rumâni, să meargă într-ajutor lui Pătru-vodă, și au mersu; și, ieșindu-le Potcoavă la Docolina înainte, s-au lovit cu Pătru-vodă, și au fost izbînda lui Potcoavă, și s-au întorsu Potcoavă la scaun. Deci lui Pătru-vodă i-au venit oaste den Țara Ungurească, și cu ce mai avea pe lingă dinsul, s-au gătit; care, văzînd Potcoavă că nu va putea trăi, au lăsat scaunul și au fugit; și l-au prins hatmanul de la Nemirova, și, trimițîndu-l la craiul, i-au tăiat craiul capul; iar Pătru-vodă au rămas la scaun. De aceasta nu să mintuise bine Pătru-vodă, ci i-au venit veste că cazacii s-au rădicat cu un domnu Alixandru, fratele lui Potcoavă. Iar Pătru-vodă s-au dat îndărăt, de s-au gătit cu munténii, cu tătari, cu turci [și unguri]. Iar Alixandru, hînd scaunul, și o lună șazănd la domnie, Pătru-vodă au mersu de l-au încungiurat cu oștile la Iași; pre carele bătîndu-l, l-au prinsu și pă dinsul, și pă boieri, și i-au omorit. Dupre aceasta încă au mai venit dă 2 ori cazacii cu nește domnișori; ci n-au isprăvit nimic, că i-au înecat pă toți în Nistru.

Întru aceste vremi au mersu Zboroschi la Dașova, dă o au arsu, și au luat mulți turci și turcoaice.

Făcut-au Pătru-vodă și o mănăstire, care să chieamă Galata, lingă Iași; și l-au mazilit turcii, și l-au trimis surgun la Halep și în locul lui au pus pă Iancul-vodă, care au fost de neamul lui sas, și légea lui de luteran.

Acesta luînd domniia, multe răotăți au făcut. Care văzînd moldovenii, lăpușnénii s-au rădicat asupra lui, puindu-și domnu pă un Ion Lungul; și s-au bătut cu Iancul-vodă la Buluta, și au pierdut lăpușnénii războiul, și Ion Lungul s-au înecat în Prut. Iar boiarii văzînd că nu să pot mîntui dă dînsul cu război, au pribegit unii la munteni, alții în Țara Leșască, alții la turci; boiarii anume: vlădica Ghiorghie, împreună cu Movileștii; Erimiia vörnîc, cu frate-său Simeon paharnic, și Balica hatman și alții; carii, dînd jalbă la împăratul de răotățile Iancului-vodă, că să culca cu jupînésile și cu fetele boiarilor, au dat domniia iar lui Pătru-vodă. Iar Iancul-vodă au fugit în Țara Leșască, ci l-au luat Iazlovezschii și l-au dus la Liiov, și den porunca craiului i-au tăiat capul și i-au luat avuția; și numai au lăsat doamnii și coconilor cit le-ar fi de hrană.

În vremile acestea au murit și Batăr Criștov, craiul Ardealului, și în locul lui s-au pus Batăr Jicmon.

Pă Mihnea-vodă încă l-au mazilit turcii și l-au dus la Țarigrad. Și în locul lui au pus pă Pătru-vodă Cercel. Au domnit Mihnea-vodă 6 ani.

Pătru-vodă face mănăstirea Galata.

Iancul-vodă domnu la Moldova.

Boierii moldoveni fug de Iancul-vodă.

Batăr Criștov moare.

Mihnea-vodă mazil.

28. DOMNIA LUI PĂTRU-VODĂ CERCEL,
leat 7092

**Pătru-vodă Cer-
cel vine domnu.**

După ce au mazilit turcii pe Mihnea-vodă, au dat domnia lui Pătru-vodă Cercele, [care au venit] în scaun. Au făcut un bine, că au făcut biserică cea mare den curtea domnească; iar au făcut și rău mai mult, că au omorit pă Dobromir banul, și pă Mihăilă vornec, și pă Gonțea păhar[nic], și au pus birul foarte mare, și au seos în țară goștină dă oi. Deci, trecind doi ani den domnia lui, i-au venit mazilie de la Poartă. Iar el au trecut muntele, cu tot ce au avut; și iar au venit Mihnea-vodă domn.

**Pătru-vodă ma-
zilit fuge în
Ardeal.**

Întru aceste vremi, frincii au aflat calindariul cel nou, lăsind calindariul cel vechiu, care umbla mai de demult — și umblăm și noi acum.

29. DOMNIA MIHNEI-VODĂ A DOAO,
leat 7094

**Mihnea-vodă a
doao domnie.**

După ce au fugit Pătru-vodă Cercele, au venit al doilea rînd iar Mihnea-vodă; și au mai adaos în țară un bir, ce i-au zis „năpaste“, și au pus peste roșii un bir foarte mare, și peste megiași găleată dă piine, și dijmă: den 5 stupi un stup; și au mai tăiat pă Stanciul logofăt.

**Pătru-vodă dom-
nu la Moldova.**

Pătru-vodă viind la Moldova domnu, cu toții l-au așteptat cu bucurie, și boiarii pribegi încă au venit, și i-au boierit pă toți cu boieriile lor. Iar cazacii, cum sint ei neodihniți, iar s-au rădicat o seamă, de au

mai venit asupra lui Pătru-vodă; iar Pătru-vodă, stringându-și oastea, s-au dus de i-au încungiurat, iar ei de nevoie le au căutat a să închina; ci Pătru-vodă au ales care au fost mai dă treabă, și i-au luat cu el, iar pă ceilalți i-au lăsat de s-au dus îndărăt.

Întru aceste vremi, s-au împreunat Mihnea-vodă, domnul rumânescu, cu unchi-său Pătru-vodă, domnul Moldovei, la sat la Munteni, pă Prut, și s-au ospătat, și și-au însurat un nepot al lor, anume Vlad-vodă. Decii, iar s-au întorsu domnii pe la scaunele lor.

Deci Mihnea-vodă, plinind în domnia de a doao 5 ani, l-au mazilit turcii, și, ducându-l la Tarigrad, s-au turcit și el, și un copil al lui mai mare, iar un copil mai mic, anume Radul (care mai pă urmă și domnu au fost), l-au ascunsu mumă-sa și l-au trimis la Svetagora, la mănăstirea Iverilor, și de acolo călugării l-au trimis la Vineția, și au învățat carte grecească și letinească; și, în urma Mihnii-vodă, au venit domnu Ștefan-vodă Surdul.

În zilele acestea, și Bator Istvan, craiul leșăscu, au murit; carele au fost de neam ungur. Și s-au făcut un cutremur mare în Țara Ungurească, cit și clopotele Brașovului singure să trăgea, și multe case s-au prăpădit.

Întru acești ani, și tătarii s-au supus turcilor, fiind Amurat-împărat, pentru aceea pricină, că avea legătură cu leași să le dea dar, ca să nu le jăfuiască țara, și să fie ca nește supuși leașilor; care dar cerindu-l

Mihnea-vodă și unchi-său Pătru-vodă însoară pe nepotul lor Vlad-vodă.

Mihnea-vodă mazil să turcește.

tătarii, craiul și țara n-au vrut să le dea; ci, mîniindu-se de aceasta, s-au supus turcilor, și așa să află pînă acum. Un istoric leșăscu spune de aceasta, ci nu știm fi-va de credință au nu.

30. DOMNIA LUI ȘTEFAN-VODĂ SURDUL,
leat 7099

**Ștefan-vodă
Surdul domnu.**

După maziliia Mihnii-vodă, au trimis împăratul pe Ștefan-vodă, ce i-au zis Surdul, și, într-un ar al domniei lui, nu să știe ce au fost.

**Pătru-vodă
moldoveanul,
nevrînd să dea
tureilor bani
peste obicei,
fuge.**

În vremile acestui Ștefan-vodă den Țara Rumânească, iar lui Pătru-vodă den Țara Moldovei, viîndu-i de la împărăție poruncă să dea o sumă de bani mare, el n-au vrut să dea, să facă obicei (măcar că boiarii moldoveni, pentru dragostea lui, poftiia să dea, dar el n-au priimit), ci au zis: decit va lua blestemul țării, mai bine să va lipsi den domnie. Și au lăsat domnia, și s-au dus în Țara Leșască, apoi în Țara Nemțească, petrecîndu-l boiarii pîn' la Țara Leșască; și apoi s-au întorsu îndărăt. Și sultan Amurat au pus în locul lui pă Aron-vodă. Pre acest Pătru-vodă îl mărturisescu moldovenii, într-un letopiseț al lor, cum că nici au avut, nici că vor avea domnu bun, și blind, și milostiv și ca un tată tuturor.

31. DOMNIA LUI ALIXANDRU-VODĂ,
leat 7100

După ce au mazilit împăratul pă Ștefan-vodă Surdul, au dat domnia lui Alixandru-

vodă, și au domnit un an; și într-acest an al domniei lui, nu să știe ce au fost, și l-au mazilit împăratul și pe el.

Iar întru aceste vremi Amurat, împăratul turcescu, văzind pre creștini între dinșii bătându-se și neunindu-se, au rădicat război asupra lui Rodolfu, împăratul nemțescu, și, scriind la Hasan-pașa de la Bosna, și cu alții făcându-se ca la 40.000; au intrat la Horvaci, și Vihaci cetatea de scaun, o au luat, și oștile dentr-însa le-au slobozit cu pace. După acéia, la sloveni s-au dus, fiind ban Toma Erdeud, carele, avînd oaste puțină, au pierdut și el războiul, și numai cu călărimea au fugit, luîndu-i tunurile, și alte gătiri toate de oaste. Decii, la Petrevarodin și la altele¹, carele sînt în marginea Savii, toate le-au luat, și multe vîrsări de sînge au făcut în creștini atuncea turcii; numai ce au scăpat o mănăstire ce o păzea Neculae Micarăuș ungurul. Iar Osecul, carele este lesne trecătoare către Stiriia, și cătră Carintia și cătră Carneola, cu multă oste-neală s-au nevoit Hasan-pașa acesta; dar s-au întorsu rușinat, că, fiind vitèji cei denlăuntru, nu o au putut lua.

Alixandru-vodă
domnu.

Hasan-pașa
multe cetăți ia,
ale harvaților și
ale slovenilor.

Petrevaradin
Hasan-pașa **ii**
ia.

32. DOMNIA LUI MIHAI-VODĂ, leat 7101

Acest Mihai-vodă, după ce au luat domnia, s-au numit că iaste fecior lui Pătrașco-vodă, iar cu adevărat nu să știe; că nici un istoric de ai noștri (sau striin) nu adev-

Mihai-vodă
domnu.

¹ Scris: *altul*.

rează cine iaste, și cum au luat domniie; fără cit den auz unul de la altul așa dovădim: că mumă-sa au fost de la oraș de la Floci; care, fiind văduvă și frumoasă și nemerind un gelep, om mare și bogat, den Poarta împărătească, și în casa ei zăbovindu-se cităva vreme, zic că au umblat cu acea fâmeie, și au îngreoat-o, și vrind să să ducă gelepul, i-au dat un inel și 100 de galbeni dă aur, și au zis fâmeii, de va face fecior, viind la vîrstă, să să ducă la dinsul, unde-l va găsi, și după inel il va cunoaște că-i este fecior. Și, născind făt, trecind vreme multă, și făcindu-se om dă vîrstă și de treabă, lipindu-se pe lingă boiari, și pe lingă domni, au ajunsu pîn' la acea boierie, de l-au făcut ispravnic în locul banului de la Craiova, nefiind ban, că nu vrea să puie domnii ban, pentru că de multe ori să scorniia gilcevuri asupra domniei de acolo. Deci, fiind el la Craiova (în ce chip nu să știe), i s-au scornit nume cum că iaste fecior dă domnu.

[Care auzind domnul] dentru acea vreme, au trimis cu urgie și l-au adus la București, și, trecind pă lingă BisERICA Albă pe vremea liturghiei [s-au rugat armașilor să-l lase să asculte sfînta liturghie], și, lăsîndu-l, au intrat în biserică, și, rugîndu-se, s-au fîgăduit lui sfetii Nicolae, fiind hramul, că, de-l va mîntui, să-i facă mănăstire în numele lui, păcum au și făcut. Că, ducîndu-l la domnu, și tăgăduind de năpaste, au jurat cu 12 boiari că nu iaste fecior dă domnu, și au scăpat. Dentru care nevoie scăpînd

și sperîndu-se, au fugit la Poartă, și, găsînd
pă tată-său acolo, fiind om mare al Porții,
i-au scos domnia în țară, sau, cum zic
alții, că, fiind capichehaia un lane, care
i-au fost rudă lui, avînd voie de la Poartă,
i-au scos domnia. Ci, ori în ce chip au fost,
el domnia o au luat. Și, luînd domnia,
mari vrednicii au făcut, mai virtos cu vite-
jiile, de au supus turcii, ungurii, moldovenii,
de era și iaste mirare, precum istoria mai
nainte va arăta. Și mănăstirea încă o au
făcut, care să vede, și să numește Mihai-
vodă, precum s-au făgăduit în nevoia lui.

Luînd dar domnia de la turci, și șăzînd
în scaun cităva vrîme, vedea avîniile tur-
cilor și a boierilor și necinste domniei și
răotățile ce să făcea săracilor, care nu
putea să le rabde. Ci, sfătuindu-se cu boiarii
și cu țara, au socotit să rădice sabie asupra
turcilor. Întii, unindu-se cu Batăr Jicmon,
craul Ardealului, și cu Aron-vodă, domnul
Moldovei, jurînd unul altuia să să ajuto-
reze unul cu altul la orice nevoie le-ar veni.
Și pentru că vedea turcul invrăjbit cu neam-
țul și cu ungurul, de care, rădicînd el îm-
preună cu aceia sabie asupra turcului, mai
lesne și de folos îi va fi — ei dar, întru acești
ani dentii ai domniei lui, milcomînd el ca
să vază ce fac nemții și ungurii, iar turcii
au fost rădicat oaste în Țara Ungurească,
asupra împăratului nemțesc, mai virtos în-
demnînd Hasan-pașa al Bosnii, vrînd să-și
curățească rușinea den anul trecut, ce n-au
putut lua Osecul. Ci, într-acest an, cu mai
mare gătire s-au dus, și multe prăzi și văr-
sări de singe, și robii au făcut. Întii, Tren-

**Mihai-vodă. vâ-
zînd avîniile tur-
cilor, face
sfat.**

**Mihai-vodă să
jură cu Aron
vodă al Moldovii.**

**Turcii rădică
oaste la nemți.**

**Nemții bat pă
turci și pier
Hasan-pașa.**

cinul cetate o au luat, după acéia-la Osec au mersu de bătea cu tărie, și avea oastea lui împărțită și dă o parte dă Dunăre, și de alta. Iar domnii împăratului nemțescu, anume: banul slovenilor și Rober Eghemburgul, și Melhior Rederul, împreunați fiind cu oștile, au mersu asupra pașai la Osec, și, gășindu-l numai cu jumătate de oaste a lui lângă dinsul, și dînd război, l-au biruit, tăind și înecînd pă turci în apă: acolo cu dinșii și pașa s-au istovit. Céialaltă oaste jumătate, turcească, care era decindea, vîzînd patima celorlalți, toate corturile și alte gătiri de oaste le-au lăsat creștinilor.

Acéste réle întimplări auzînd împăratul Amurat, cu minie au trimis pă Sinan-pașa viziriul, cu toată puterea lui, poruncînd și lui beglerbei de la Rumele, și pașii de la Timișvar, și de la Buda, să meargă cu denadinsul să supuie Țara Ungurească. Care înțelegînd Rodolfu, împăratul creștin, și socotînd ca doar va pleca mintea varvarului cu daruri, să să părăsească de vărsările de singe ale creștinilor, i-au trimis sol cu mari și de cinste daruri. Dar varvarul nu s-au uitat la acelea, ci mai virtos au poruncit Sinan-pașii, ca să ajungă degrab acolo, să arză, să robească, duple cum le iaste obiceiul lor, al păgînilor. Atuncea Osecul l-au luat, și Vesprinul, și Palota, și Veza, și alte multe cetăți, și cătră Sechișfeirvar, vrînd ca să iernéze pașa, luînd robi du pen cetăți mai mult dă cit 5.000. Iar oastea împărătească, cu ducă de Hardeg și groful Zereni Palfi, luînd înemă, s-au dus cătră Sechișfeirvar, unde era pașa cu ceilalți; și, dînd război,

**Nemții bat pe
turci la Sechiș-
feirvar.**

dentii s-au părut că vor să biruiască turcii; după aceea creștinii îndreptându-se, vite-jaște au intrat în oastea turcească, și multe mii de oameni au perit din turci; prinzind și pre inicer aga viu și pașa de la Buda rănindu-se — care peste puțină vreme la Buda au murit; și mulți bei și mai-marin oștilor turcești au perit la acel război, cu 10.000 de ceilalți. Și așa Sinan-pașa au rămas rușinat.

Ca acestea auzind Mihai-vodă, să bucura cu inema, nădăjduind că și el, rădicind sabie asupra turcului, împreună cu ceilalți, va putea lésne să rădice jugul robiei turcului de asupra țării. Deci trimise la Bator și ceru oaste, care i-au dat cu doi căpitani anume: Horvat Mihai și Beehiș Iștfan; și, avind și ale lui oști, întir au tăiat turcii din București, decii pă unde să mai afla pen țară, de au curățit țara de păgini; și au mersu la Giurgiul de l-au bătut (dar nu l-au luat); ci iar s-au întorsu la scaun, făcindu-se numai începătură de vrajbă.

Acestea auzind sultan Amurat tureul, s-au turburat foarte, văzind că să înalță și altă gilceavă, și au poruncit unui Mustafa-pașa de au luat oști, și pă Bogdan-vodă, fecior Iancului-vodă, ca să vie să prinză pă Mihai-vodă, și să-l puie pă el domnu. Dar Mihai-vodă, dacă au auzit, le-au ieșit înainte la Dunăre, și nu vrea să lase pă turci să între în țară; dar, viindu-i veste că au intrat tătarii în țară, s-au dat îndărăt, și au trimis străji împotriva tătarilor; și, avind și tătarii străji, s-au întimpinat, și, bătindu-se, au biruit pă tătari. Deci

Mihai-vodă ba-
te Giurgiul.

Amurat trimi-
te oști asupra lui
Mihai-vodă.

Mihai-vodă bate pe tătari și pierie și sultanul.

Mihai-vodă omoară pă pașa și bate pă turci.

Batăr bate Timișvarul.

Turcii și tătarii merg în Țara Ungurească.

hanul au trimis cu mai mulți tătari cu nepotu-său, și, trimițind și Mihai-vodă oaste mai multă, s-au găsit unii cu alții la Stănești, și iar i-au biruit ai noștri pă tătari, și au perit și nepotul hanului. Turcii cu Bogdan-vodă intrase în țară la Giurgioș, și s-au fost împreunat și cu hanul, iar Mihai-vodă au trimis pă un Manta banul cu oaste, și i-au lovit fără veste, și foarte i-au tăiat rău, și cum au putut, au scăpat pașa peste Dunăre, ca să să mai gătească. Iar Mihai-vodă nu i-au dat vreme de gătire, ci au trecut pe la Marotin Dunărea pe ghiață, și, dind război, au perit pașa cu mulți turci; Bogdan-vodă de-abia au scăpat. Ai noștri, tăind, robind, arzind și luind multe prăzi, dobinzi, s-au întorsu înapoi cu bucurie. Hanul, ca acestea văzind, s-au întorsu la olatele lui.

Viind vara, turcii căuta să isprăvească mai mult cu nēmții, cu ungurii, decit cu rumânii. Ci au gătit oști grële asupra lui Rodolf, și asupra ungurului: că Mateiaș, arhidux de Austriia cu oștile nemțești, bătea Ostrogonul, Batăr Jicmon, craiul Ardealului, bătea Timișvarul. Ci într-această vară au dat pace rumânilor, și au poruncit turcul tătariilor să meargă în Țara Ungurească; care, lovind cu iuțime, precum le iaste obiceiul lor, pen Țara Leșască, pe la Sneatin, pe la Pocuție, au trecut munții pe la Strii în Țara Ungurească. Sinan-pașa viziriul încă s-au dus pe la Beligrad cu oștile turcești, și, lovind părțile ungurinei, multe vărsări de singe, și robii, și prăzi s-au făcut.

Fost-au cerut nemții ajutor de la leași împotriva turcilor, ci nu le-au dat îndemână a da; numai însuși, cum putea, să nevoia a să bate cu turcul. Și, cum am zis mai sus, Mateiaș bătea Ostrogonul, Zereni alte cetăți bătea și lua, unгурul bătea Timișvarul. Iar, după ce au intrat turcul și tătarii în țările lor, ș-au pierdut toate sfaturile, că Mateiaș austriacul de-abia cu oarece călărime au scăpat de supt Ostrogon, Zereni, de unde era bătind cetățile care era luate mai înainte de turcu, le-au lăsat, Batăr Jiemon al Ardealului au lăsat de a bate Timișvarul, și s-au întorsu la scaun. Iar Sinan-pașa cu tătarii, ce mai rămăsese cetăți, locuri neluate den ceia ani, într-acest an le-au luat, și cu izbîndă s-au întorsu.

Mihai-vodă intru această vară, avînd vreme ca acéia de pace cătră turc, au trimis de au arsu Dirstorul, și cit au putut ajunge înlăuntru, așijderea și Hirșova și Brăila, și cit au putut ajunge înlăuntru Țării Turcești, și cu dobîndă s-au întorsu îndărăt toți, ajungînd oștile lui Mihai-vodă pînă la Varna, carea iaste lingă Marea Neagră, și, pînă în munți, cite orașă și sate era turcești, toate le-au arsu și le-au prădat, și au robît turci, turcoaice, copii, de i-au adus în țară.

Auzînd împăratul Amurat aceste fapte ale rumânilor, leat 7103, au poruncit Sinan-pașai să facă pod peste Dunărea, să treacă oștile în Țara Rumânească, și au dat poruncă tuturor oștilor den Anadol și de la Rumele să vie. Și vara, la anul carei s-au scris mai sus, au venit toate oștile, cu Sinan-

**Mateiaș neam-
tul bate Ostro-
gonul.**

**Mateiaș austri-
acul fuge. Ba-
tăr Jiemon fuge.**

**Mihai-vodă
pradă Țara Tur-
cească.**

**Sinan-pașa face
pod peste Du-
năre la Giurgiul.**

Mihai-vodă să
bate cu **Sinan-**
pașa.

Boierii flele-
nesc pe **Mihai-**
vodă.

pașa viziriul. la Dunăre, și, fiind podul gata, au trecut la Giurgiov. Mihai-vodă încă s-au strinsu oștile, și au scris la Batăr Jlemon să vie cu oaste ungurească. Dar, zăbovindu-se ungurul, el au ieșit înainte cu oastea ce avea, înaintea turcilor. Și la Călugăreni s-au întâlnit cu viziriul și, dînd război vitejește, pă Sinan-pașa încă l-au oborît după cal în gîrlă, și un spahiu l-au scos așa ocărit. Că Mihai-vodă ca un fulger umbla pen oaste, tăind și oborînd jos, și cu mina lui pă Caraiman-pașa l-au tăiat. Văzînd viziriul acestea, s-au întorsu la locul unde era tăbărit, iar Hasan-pașa cu Mihnea-vodă, venea pen pădure, să lovească oastea lui Mihai-vodă pe denapoi; că-rora prinzîndu-le de veste, s-au pornit însuși cu sabiia a mină, și vitejii lui după dînsul au intrat ca lupii în oi, și cînd de cînd era să ajungă pă Hasan-pașa să-l taie cu mina lui, însă au scăpat; și, ducîndu-se la viziriul, își spunea unul altuia patimile, și să mira în ce chip ar face să prinză pă Mihai-vodă, cu vicleșug; că cu puterea armelor nicicum nu putea. Și, chîemînd pașa pă Mihnea-vodă, i-au zis să scrie la niscareva boiari prieteni ai lui, că le va da viziriul 50.000 de galbeni să împartă oștilor, și să prinză pă Mihai-vodă, sau să-l lase. Și, scriînd Mihnea-vodă la un Dan visteriul și la alți boiari, și trimițînd într-ascunsu, au început boierii să-l flelenească, și mai virtos pă unguri să amăgească cu bani; care s-au și făcut, că vrea ungurii să-l lase și să fugă. Aceasta Mihai-vodă văzînd, s-au

tras spre Rucăr, de au așteptat pă craiul cu oștile ungurești.

Iar turcii au intrat în țară de o au prădat, și o au arsu, și au robît cum le-au plăcut, făcînd cetate în Tirgoviște, în București și puînd pași cu oști să păzească. Alalți prăda țara. Batăr Jicmon încă au pogorit cu oștile, fiind și Ștefan-vodă Răzvan de la Moldova, că pentru aceasta era Răzvan-vodă cu craiul, căci Irimia-vodă au venit den Țara Leșască cu Zamoschi hatmanul și cu oști, de l-au pus domnu pă Irimia, și au gonit pă Răzvan, care era pus de unguri. Că acest Răzvan au fost agă la Aron-vodă, și den pirăle lui au trămis craiul de au prinsu pă Aron-vodă și l-au dus în Ardeal, și pă Răzvan l-au pus domnu, care era pus dă unguri; dar scurtă bucurie au avut. Fiînd Aron-vodă despre leași pus domnu, au venit Zamoschi cu Irimia-vodă, și au scos pă Ștefan Răzvan den țară; și au fugit în Ardeal lingă Batăr, stăpin-său. Însă, după ce s-au întîlnit acești domni în Țara Rumânească cu Mihai-vodă, au plecat cătră turci, și întii la Tirgoviște au arsu cetatea, și pă toți turcii, cu Ali-pașa al lor, i-au omorit. Așijderea și în București au făcut. Iar alalți turci, cu Sinan-pașa, au apucat drumul Giurgiului și oștile creștinești, gonindú-i au apucat și au stricat și podul (după trecerea viziriului), și pă toți ceialalți turci i-au tăiat, și i-au înecat, și au rămas țara fără grijă. Și s-au întorsu Batăr la Ardeal cu daruri bune de la Mihai-vodă; și el au rămas la scaunul său.

**Sinan-pașa co-
prinde Țara
Românească.**

**Batăr Jicmon
pogoară cu oști
spre turci.**

**Mihai-vodă cu
Batăr gonesc pe
turci.**

**Cazagherei-han
să bate cu Iri-
miia-vodă.**

**Zamoschi la
Tuțora să îm-
pacă cu hanul.**

**Ștefan-vodă să
bate cu Irimia-
vodă și pierde Ște-
fan.**

Întru acest an ce au avut treabă ungurii și rumânii cu turcii, destulă treabă au avut și Irimia-vodă den Moldova, cu Zamoschi, hatmanul¹ leșăscu, și cu tătarii, că, cu 70.000 de tătari și cu 2.000 de iniceri, au venit Cazagherei-hanul, care era mare viteaz, și multe războaie au bătut, mai virtos la persi (adecă la căzălbași), mergind cu împăratul turcescu. Ci acesta Cazagherei, mergind în Moldova, multe prăzi au făcut, și în Țara Leșască ca și în Moldova; și, la Tuțora s-au întâlnit cu Zamoschi, și, război dînd, și dă o parte și dă alta peria oameni; carii, prin multe zile ținînd războiul, și neputînd nici o parte, nici alta să biruiască, s-au împăcat, și s-au întorsu fieștecarele la locul lui. După ce au trecut aceasta, iată și Batăr Jicmon-craiu au trimis oști cu Ștefan-vodă Răzvan, să-l așaze la Moldova, și să scoată pă Irimia-vodă. Care auzind Irimia-vodă, au trimis la Cameniță, și la alte părți, de i-au venit oști leșăști degrab, și, cu ai lui cîți au avut, s-au bătut la Suceavă, și, tare război fiind, au biruit Irimia-vodă, și Ștefan-vodă Răzvan au pierdut războiul, și, căzîndu-i calul, și vrînd să încalice pă altul, l-au prinsu și, ducîndu-l la Irimia-vodă, au poruncit de l-au înțepat; unii zic pen șăzut; ci, ori așa, ori într-alt chip, acest sfîrșit au dat Răzvan-vodă. Și ș-au luat și el plata, că el au fost pricină cătră Batăr Jicmon de piră, de au luat pă Aron-vodă și l-au dus la Ardeal, la închisoare, pe cum s-au zis mai sus.

¹ În text: *craiu*l.

Într-acéste vremi, și Amurat, împăratul turcescu al treilea, au murit, și în locul lui s-au pus împărat [fie-său] Mahmet, 18 feciori fiind ai lui Amurat, și Mahmet, pre cei 17 [feciori] omorîndu-i, i-au îngropat, împreună cu tat-său, și numai Mahuret acesta au rămas împărat.

Deci turcul trimise pă Afis-pașa la Nicopoe, să amăgească pă Mihai-vodă, să-l prinză; iar Mihai-vodă, înțelegînd, trimise pe Udrea hatmanul cu oști; și trecu Dunărea, și sparse oastea lui Afis-pașa; și de-abia el au scăpat cu 2 slugi.

Mihai-vodă, auzind de această biruință, trece și el la Nicopoe, arde, lărimă, robéște toate împrejurile. Slujitorii încă să umplură dă dobinzi; după acéia merge la Diu, și așijderea face; și i să închină lui toată sîrbimia.

Daca au văzut sultan Mehmet împăratul că într-alt chip nu poate isprăvi cu Mihai-vodă, chiamă pă Ibrahim-pașa, și, sfătuindu-se cu el, trimise soli cu daruri mari la Mihai-vodă, poftindu-l să aibă pace Țara Turcească, și să fie slobodă Țara Rumânească, numai el să o stăpînească și, viind solii cu sabie, cu buzdugan, cu surguci și cu cai, toate de mult preț, i-au priimit cu cinste mare, și iar cu cinste și cu scumpe daruri s-au întorsu îndărăt, așăzînd pace dăspre turci.

Batăr Jicmon, intru acéste vremi, au poftit pă sora împăratului Rodolf să i-o dea, și o au dat cu acea nădejde, neavînd Batăr Jicmon feciori, și de ar face vreun

Arurat al treilea moare.

Udrea hatmanul bate pe Afis-pașa peste Dunăre.

Mihai-vodă trece la Nicopoe.

Mehmet-împărat să împacă cu Mihai-vodă.

Batăr Jicmon ia pă sora lui Rodolfu.

fecior cu nemtoaica, va rămânea vreun neam crăiei dăspre partea nemților, și va rămânea și crăiia Ardealului pe seama lor, și ca să-l aibă pă Batăr Jicmon ajutor împotriva turcilor. Dar în deșărt s-au ostenit cu mintea a gândi, că pă soru-sa au dat-o să-i fie crăiasă; la care nuntă mare și de cinste s-au făcut, trimițind și Mihai-vodă boiari cu daruri — iar de moștenire, cum s-au zis mai sus, într-alt chip au cursu lucrurile — precum să vor vedea mai jos, de n-au putut să facă acéia ce au vrut nemții.

**Nemți și ungurii
fac gătire pentru
turci.**

Înfrățindu-se împăratul nemțescu cu craiul, precum s-au zis, și auzind că sultan Mahmet, împăratul turcescu, face mare gătire de oaste asupra nemților și a ungurilor, ei încă ș-au gătit oștile. Și cap nemților au venit Maximilian, fratele împăratului, și cu ungurii era Batăr Jicmon, cu horvații era Palfi Zrinul, și oști nemțești au fost călărime 30.000, pedestrime era 20.000, fără ungurii den Ardeal; era și tunuri 120. Ci dar turcul, luind vara multe cetăți, despre toamnă au mersu la Cărsătești cetate. Acolo s-au întilnit oștile turcești cu cele creștinești; dînd război tare, au pierduț creștinii războiul; de-abia Maximilian pă un cal au scăpat la Casa, cu cîțiva grofi. Batăr Jicmon iar de-abia au scăpat de au intrat la Tocai; Zrini așijderea într-altă parte au scăpat; lăsînd toate ce au avut turcilor; carii multă moarte au făcut în creștini, și luînd robi și dobinzi, s-au întorsu sultan Mehmet cu izbîndă la Tarigrad.

**Turcii bat pe
nemți și pe
unguri.**

Batăr Jiemon
lasă pe Batăr
Andreiaș în
scaun.

După ce au trecut cităva vrême, Batăr supărindu-i-se cu oștile, și văzind că și boierii lui l-au urit, și Mihai-vodă ș-au așă-zat pace cu turcii, fiindu-i toate înghiesuite, au lăsat toate și în locul lui pă Batăr Andreiaș, și s-au dus în Țara Leșască. Alții zic că împăratul i-au dat o cetate anume Opoliia, și acolo s-au așăzat pentru odihna lui; ci, ori în ce chip au fost, crăiia tot o au lăsat altuia.

Batăr Andreiaș
să învrăjbește
cu Mihai-vodă.

Așăzindu-se dar Batăr Andreiaș la crăie, au început vrajbă cu Mihai-vodă, și încă îi poruncise să meargă Mihai-vodă cu toată casa lui în Ardeal, și cu acel gând să-l prinză, și să-l dea turcilor. Mihai-vodă însă înțelegind de aceasta, ș-au gătit oștile toate, și au purces cu doamnă-sa, cu coconii, de mergea; și au scris craiului că: „Precum mi-ai poruncit să viu, așa fac; că cu toată casa mea viu“. Iar Batăr, auzind că vine cu oști multe, s-au temut. Și au trimis soli să văză ce iaste povéstea, de vine cu oști multe. El au răspunsu: „Că mi-au poruncit să viu cu toată casa, și cu totul viu; de aveți putere, veți sta împotrivă“. Dacă auzi Batăr Andreiaș, l-au prinsu frigurile și, stringind oștile, s-au tăbărit lângă Sibii. Ai lui Mihai-vodă venea, căzacii, moldovenii înainte, și de altă parte venea haiducii și catanele, și în mijloc veniia el cu ai lui, și avea trei cruci de aur înainte, ajutor. Și dinsu-de-dimineață i-au lovit, dându-le un război foarte înfricoșat, el înainte mergind și tăind (ca Ahileu și ca Velisarie, vitėjii grecilor); și nespusă moarte au făcut în unguri; cit, ciți au scăpat, nu s-au știut ce s-au făcut..

Mihai-vodă bate
pe Andreiaș Ba-
tăr.

**Capul lui Batăr
fi aduc la Mihai-
vodă.**

**Mihai-vodă
trimite soli la
nemți.**

**Irimiia-vodă cu
Batăr Jicmon
fug de Mihai-
vodă.**

Craiul încă au fugit în nește munți. Acolo găsindu-l nește păstori l-au cunoscut, și, socotind că vor avea cinste de la Mihai-vodă, dacă-l vor omori, i-au tăiat capul și l-au dus la Mihai-vodă; care, văzind, le-au zis să-i aducă și trupul, deci să-i dăruiască; și s-au dus de i-au adus și trupul. Decii Mihai-vodă, în loc de dar, i-au spânzurat, căci au ucis pă stăpinul lor, iar trupul lui, cu capul, puindu-l în sicriu frumos, cu cinste l-au îngropat în Beligrad, și au rămas Mihai-vodă crai Ardealului.

De aceasta făcînd știre Mihai-vodă împăratului Rodolfu, foarte s-au bucurat, și au cinstit și au dăruit pă solii lui Mihai-vodă cu lanțuri dă aur, pentru că ungurii era totdeauna împotrivnici împăratului nemțescu.

Dacă au auzit Batăr Jicmon, den Țara Leșască întîmplările Ardealului, și cum că au perit vără-său Batăr Andreiaș, au rugat pă cancelariul care și hatman era, ca să-i dea ajutoriu să scoată pă Mihai-vodă den Ardeal, făgăduindu-i și Irimiia-vodă că-i va da oaste.

Mihai-vodă, auzind, au gătit oști den Ardeal și den Țara Rumânească, și au pogo-rit: el pe la Trotuș, munténii pe la Focșani. Iar Irimiia-vodă, înțelegînd că-i vin atîtea oști asupra-i, ș-au luat doamna și coconii, și s-au dus în Țara Leșască, și cu Batăr Jicmon. Aceasta văzînd Mihai-vodă, au pus domnu moldovenilor pă un Marco-vodă, și au venit toată oastea cu țara de i s-au inchi-nat, că pină la Hotin au ajunsu, gonînd pe Irimiia-vodă și pă Jicmon-crai. Decii Iri-

niia-vodă iar să ruga la Zamoschi să-i dea
oști ajutor, și i-au făgăduit să-i închine Țara
Moldovii. Și avea Irimia-vodă frate pă
Simeon-vodă, pre carele l-au numit domnu
Țării Rumânești, și amîndoi domnii, îm-
preună cu Zamoschi hatmanul, au venit cu
multe oști, și au gonit pă Mihai-vodă, de
unde bătea Hotinul; și de acolo, pe-ncet
pe-ncet, l-au adus pă Mihai-vodă pînă în
țară, la apa Teleajănelui. Acolo dînd război
vitejaște, au biruit leașii pă Mihai-vodă,
și i-au căutaț a fugi în Ardeal cu totul.
Deci au lăsat Zamoschi domnu țării pă
Simeon-vodă, și Irimia-vodă s-au întorsu
la Moldova. Această treabă ce au făcut
Zamoschi au fost și cu știrea turcilor, că să
înțelese cu dinșii mai nainte, de i-au fost
dat și turcii ajutor, și au gonit pă Mihai-
vodă den țările acestea, pentru că avea
pizmă pă dinsul, biruindu-i într-atîtea rin-
duri, și făcînd multă pagubă în Țara Tur-
cească, precum s-au zis mai îndărăt.

În Ardeal, vrînd Mihai-vodă să așaze țara
și să jure pe unguri să fie supt ascultarea
neamțului, iar ungurii, den firea lor fiind
ficleni, despre o parte jura lui Mihai-vodă,
despre altă parte trimitea să vie Batăr Jic-
mon den Țara Leșască, să să împreune toți
să scoată pă Mihai-vodă; despre altă parte
iarăși, au ieșit înaintea lui Baștea Giurgiu
ghinărariul (carele venea cu oaste ajutor
lui Mihai-vodă), de-l înșăla și pă dinsul,
făgăduindu-i să-l puie pă dinsul crai, numai
să stea cu ei, să scoată pă Mihai-vodă den
Ardeal. De toate părțile munciia în tot chi-
pul, ca doar s-ar mîntui, să nu le fie crai

**Simeon vine
domnu cu leașii.**

**Mihai-vodă fuge
de la Hotin.**

**Mihai-vodă fugo
în Ardeal.**

**Simion-vodă ră-
mîne domnu.**

un rumân, precum le era. Carele și biserică mare au făcut în Beligrad, unde șade mitropolitul acum.

**Ungurii, moldovenii, rumânii
asupra lui Mihai-vodă**

**Mihai-vodă să
duce la nemți.**

**Baștea, ajutor
lui Mihai-vodă.**

**Baștea omoară
pă Mihai-vodă.**

În mijlocul vremilor acestora, s-au unit Batăr Jicmon cu Irimia-vodă den Moldova și Simion-vodă den Țara Rumânească, și toți au rădicat oști asupra lui Mihai-vodă în Ardeal, înșălindu-se și Baștea Giurgiu dă ținea cu ei. Mihai-vodă, văzînd aceste întimplări réle, s-au dus la împăratul nemțescu, jăluindu-se de Baștea și de Batorești, și de alți unguri, spuîndu-i că sînt ficleni. Pre carele l-au priimit cu cinste și i-au făcut cărți la Baștia să-i fie ajutoriu, să supuie pă unguri, să fie el crai, iar nu Baștia, nici Batăr. Și, viînd în Ardeal, Batăr să mira ce va să facă; ci au trimis la Mihai-vodă să să împace; dar n-au priimit, ci i-au zis să să gătească dă război. Decii, stringîndu și el ungurii, și ajutor ce avea de la Irimia-vodă din Moldova, și de la Simion-vodă den Țara Rumânească, au avut război mare la Șomliu, și au biruit Mihai-vodă; iar Batăr Jicmon și cu Ceachi Iștfan au fugit; și au rămas Ardealul pă seama lui Mihai-vodă. Decii, fără zăbavă au trimis oști de au gonit pă Simion-vodă den Țara Rumânească. Dar scurtă bucurie, că Baștea tilhariul, văzînd vitejile lui Mihai-vodă, și numele cel mare ce-l dobîndise, au intrat pizmă în inema lui, ca să omoare pă Mihai-vodă, precum au și făcut. Că au trimis într-o dimineată nește nemți de l-au omorit supt cort, la Turda, neștiînd el nimic de această, și nefiîndu-i oștile lingă dînsul — că le trimisese la Făgăraș, să scoată pă doamnă-sa și pă coconi,

carii îi închisese Ceachi Iștfan, până a umblat Mihai-vodă la Beciu. Ci dar acest sfârșit au dat Mihai-vodă, că cu înșălăciune l-au omorât; care au supus domnia lui pă turci, pă moldoveni, pă unguri, de-i avea ca pe nește măgari pe toți.

33. DOMNIA LUI ȘARBAN-VODĂ. leat 7108

Acest Șarban-vodă, ce-l numescu așa, obicinundu-se oamenii, nu l-au chemat Șarban, ci pe tată-său, iar pă el l-au chemat Radul, și în hrisoavele lui iar Radu să scrie, ci dar și noi după obiceiul oamenilor să umblăm, și să-i zicem Șarban-vodă. După ce dar luă sfârșit Mihai-vodă, precum ați auzit, boiarii și oștile ce fusese lingă dinsul s-au pogorit pe la Cîneni, la un sat ce să chiamă Cirstenești, pă Topolog. Acolo au șazut până au făcut știre și celorlalți boiari ce era în țară, că să și dăzlipise unii dă cătră Mihai-vodă, cum Buzeștii și alții. Iar atuncea s-au strinsu acolo, și au rădicat domnu pă Șarban-vodă — că le era frică să pogoare în jos fără domnu:

Carele viind la scaun, întâi la turci au trimis de au împăcat lucrurile, la sultan Mehmet, pentru să nu mai aibă domnia și țara turburare despre dinșii, așijderea și cu vecinii cu toți s-au împăcat; și toți oamenii pământului să bucurară, scăpind de robii, dă prăzi, de fugi pen munți, și de toate groazile și călcăturile oștilor, și toți da laudă lui Dumnezeu. Iar diavolul, carele vrajbă

Șarban-vodă.

**Șarban-vodă să
rădică domnu.**

**Sechil Moisi să
învăjbește cu
Șarban-vodă.**

**Șarban-vodă ba-
te pe unguri.
Piere Sechil
Moisi.**

**Batăr Gabor să
învăjbește cu
Șarban-vodă.**

poftéște totdeauna, au intrat în inema lui Sechil Moisi, craiul Ardealului, și strinse oști să vie să strice țara și să calce. Șarban-vodă cu boiarii, auzind, au socotit să-l impace cu daruri, și au trimis boiari cu daruri scumpe, rugindu-l să să părăsească de a vărsa sînge nevinovat. El nicicum nu vrea, ci cu semeție zicea că va să facă rău. Deci, nebuniia lui văzînd domnul și boiarii, au strînsu oștile degrab și au purces spre Ardeal, și în trei zile au ajunsu de cîia parte; unde ieșindu-le înainte craiul, cu oști semețe, s-au întîlnit. Cariu dînd război tare, au biruit ai noștri pă unguri, și i-au tăiat foarte rău. Acolo s-au găsit mort și semețul Sechil Moisi, craiul. Și s-au întorsu domnul cu bucurie, cu toți boiarii și cu oștile la țara lor. Și, mulțămînd lui Dumnezeu toți, au trecut 5—6 ani cu pace. Dar Șarban-vodă, văzînd atîta pace, și biruind și pă vrăjmașul său ungurul, i s-au înălțat mintea și s-au semețit, s-au mindrit și nu mai căuta trebile domniei sau ale țării. Ci (cum spune un istoric vlădică, anume Mathei de la Mira, ce în vremile acelea au fost aicea în țară), numai mîncările, băuturile, primblările, și alte necurății, acelea le căuta bine. Pentru care s-au miniat Dumnezeu pă dînsul, și i-au rădicat pe Batăr Gabor, craiul Ardealului, vrăjmaș mai mare decît Sechil Moisi, că s-au gătit acel spurcat Batăr Gabor în taină, și fără veste au pogorit cu oștile în țară. Șarban-vodă, dășteptîndu-se, ca den-tr-un somnu den faptele ce le făcea, cum s-au zis mai sus, și neavînd nici o gătire de război, i-au căutat a lăsa țara și a fugi la

Moldova, fiind domnu Costandin, feciorul Irimiei-vodă, nădăjduind că-l va ajuta, fiind prieteni. Și i-au și făcut ajutor cât au putut, că l-au primit cu drag la Suceavă, și cităva oaste încă i-au dat, și Șarban-vodă încă au strinsu străji, jolniri, cazaci, ca să meargă asupra lui Batăr Gabor, să-i răsplătească răotatea ce i-au făcut în țară. Că în trei luni au șazut proclétul în țară, jăfuind, prădînd, arzînd; care nevoie n-au fost, nici va mai fi în pămîntul nostru. ...Boiarii și altă țară, cîți au scăpat, au trecut peste Dunăre; și, atîta cruzie a lui Batăr vîzînd (den rea chiverniseală a domnului), au scris carte la împăratul turcului, dînd știre de primejdia ce le-au venit cu Batăr-craiul, rugîndu-se să le dea și domnu cu oști, să gonească pă vrăjmaș; și îndată le-au dat pă Radu-vodă, fecior Mihnei-vodă (cu oști, turci și tătari); carii viînd în țară, l-au gonit pe Batăr Gabor; și au rămas țara cu pace, dar prăpădită de tot; însă tot mulțămia lui Dumnezeu că s-au mîntuit de unguri.

Fuge Șarban-vodă la Moldova.

Batăr Gabor cu ungurii pradă țara.

Turcii pun domnu pe Radul-vodă Mihnea.

34. DOMNIA RADULUI-VODĂ MIHNEA. leat 7119

După ce au gonit Batăr Gabor cu ungurii pă Șarban-vodă den țară, iar boiarii țării, [ce] fugise în Țara Turcească de nevoia ungurilor, au făcut jalbă la sultan Ahmat, împăratul turcescu, și ș-au cerut domnu să le dea den Poartă, și le-au dat pă Radul-vodă, feciorul Mihnei, și au venit domnu în țară; căruia toți i s-au închinat cu bucurie.

Radul-vodă Mihnea domnu.

**Șarban-vodă ba-
te pe Batăr Ga-
bor în Ardeal.**

**Radul-vodă go-
nește cu turcii
și tătarii pe
Șarban-vodă. —**

După aceasta n-au trecut multă vreme, ci au rădicat Șarban-vodă den Țara Leșască, den Țara Moldovii oaste, cit au putut stringe, și au trimis pă Stanciul slugerul aicea în țară: la roșii, la călărași, la dorobanți și la alți slujitori, îndemnându-i să meargă la Ardeal, și el încă va merge să răsplătească acelui nebun, Batăr. Carii, auzind, foarte au fost bucuroși (măcar că fără voia Radului-vodă). Decii, puindu-și zioa să să afle cu toții, s-au pornit oștile de aicea, și Șarban-vodă cu ai lui pe de cea parte, au intrat dăodată, și au tăbărit în luncile Brașovului, mai nainte de Sfeti Petru; și numaidecit veni și Batăr Gabor cu oști. Carii lovindu-se în zioa de Sfeti Petru, atit au bătut pă unguri, cit de-abia au scăpat craiul de au intrat în Sibii, iar unguri morți fără număr era, pe carii au pus Șarban-vodă de i-au făcut o movilă mare, de să véde pînă astăzi semnu de rușinea lor. Deci Șarban-vodă cu izbîndă s-au întorsu în țară, rugîndu-se slujitorilor să-l mai priimească la domnie; și ar fi și vrut slujitorii, dar nu-l mai priimiia la împărăție. Și, văzînd Radul-vodă că-i vine asupră, cu gînd ca să mai domnească, au trimis la pașa, de i-au dat turci, tătari; și l-au luat în goană de la Teleajăn, și l-au dus pîn' la Lunca Mare, la Moldova. Acolo puțin au fost să prinză pă Șarban-vodă, iar leașii și moldovenii mulți au perit și i-au robit.

Iar el, cu puțini ce-au scăpat, s-au dus la Suceavă, unde era doamnă-sa, și de acolo, pen Țara Leșască, la Beci s-au dus, la împă-

ratul; pre carele l-au priimit, de au șăzut acolo pină au murit.

Pentru acēste întimplări ce s-au auzit, și mai virtos căci au priimit domnul Moldovii pă Șarban-vodă al muntenilor, dindu-i ajutoriu și sprijineală, turcii s-au mâniaț, și au mazilit pă Costandin-vodă, și au pus domnu pă Ștefan-vodă Tomșa. Carele, viind în Țara Moldovii, făcea dreptăți săracilor, iar pă boiari nicicum nu-i iubiiă, pentru jafurile ce făcuse țării, în zilele lui Costandin-vodă, fiind cocon tinăr; și pre mulți au prădat și au omorit.

După ce s-au așăzat Radul-vodă la domnie în Țara Rumânească, au făcut jalbă toată țara împreună cu domnul la împăratul pentru atita pagubă ce le-au făcut ungurii, și să nu-i lase prădați. Atunci au poruncit împăratul să să stringă oaste, și să ia și pă Ștefan-vodă den Moldova într-ajutoriu. Decii, mērseră domnii amindoi cu oștile lor, și cu turci, și cu tătari la Ardeal. Iar nemișii și céialaltă țară să sfătuiră să omoară pă Bator Gabor, că pentru nebuniile lui vine atita nevoie țării; și așa au și făcut: l-au omorit Ianoș Selași și Ghiorghe Ladani, pre carii, den turnul Mediiășului aruncindu-i, i-au omorit, luindu-și plata pentru moartea stăpinului lor. Decii țara au pus crai pă Betlen Gabor. Iar domnii, prădind, mai virtos rumânii, ca să-și întoarcă prăzile lor, cit au putut au luat și ei; și s-au întorsu fieștecare la țara lor.

Radul-vodă biruind pă vrăjmași, și împăcindu-și țara, și odihnindu-se toți, mari și mici, lăuda pre Dumnezeu, numai un boier,

**Ștefan-vodă
Tomșa domnu
la Moldova.**

**Radu-vodă cu
Tomșa-vodă
pradă Țara Ungurească.**

**Ungurii omoară
pe Batăr Gabor.**

**Boiarii vor să
fielenească pă
Radul-vodă.**

**Radul-vodă tale
pe boierii fieleni.**

**Costandin-vodă
Irimia vine
cu leași.**

**Tomșa-vodă
bate pă leași;
și pierе Costan-
din-vodă.**

anume Bărcan, care fusese stolnic mare la Șarban-vodă (zic să fie fost Merișan), iar de neam Bucșănesc, acesta nu s-au odihnit, ci ș-au mai găsit și alți opt boiari asemene lui, de făcea sfat în taină să omoare pă Radul-vodă și să facă domnu pă un Mihai cămăraș. Acestea înțelegindu-le Radul-vodă, au apucat el mai nainte, de i-au prinsu, și le-au tăiat capetile tuturor. Însă această rădicare ce au fost să rădice, n-au fost pentru alt (cum să aude den istorii), ci pentru mindriia și răotatea grecilor. Că adusese Radul-vodă pre mulți de-i cinstise și-i miluia; ci boiarii rumâni, acestia văzînd, nu le-au fost pă voie; precum de multe ori, la mulți domni, s-au făcut răzmiriță și turburare pentru răotatea grecilor.

Costandin-vodă den Moldova, ducîndu-se în Țara Leșască, fiind gonit de turci, și puînd pă Ștefan-vodă Tomșa (cum auziți), nu s-au odihnit, ci, îndemnat fiind de boiarii lui, carii minca pă săraci fără milă, și fiind cocon tînăr, au strînsu oști, și cu bani, și i-au dat și cumnatu-său Potoțchi hatmanul, fiind om mare în Țara Leșască, și era ginere Irimii-vodă. Carii viînd cu oști asupra lui Ștefan-vodă, și bine gătîndu-se Ștefan-vodă, cu turci, cu tătari — s-au bătut amînduao oștile, și au biruit Ștefan-vodă, și ticălosul Costandin-vodă, tînăr fiind, la acel război au perit — nu s-au știut ce s-au făcut iar pe leașii cei dăzmierdați, feciori de boiari mari, îi ducea tătarii ca pe nește dobitoace legați. Atunci au prinsu și pă Potoțchi hatmanul, și l-au trimis la Țarigrad la inchi-

soare, carele, pen multă vreme, și cu mulți bani, s-au răscumpărat, și s-au dus la țară-și.

Auzind doamna Irimii¹-vodă de pierzarea fie-său, și de robii gineri-său, și altor boiari și norod, mai avea și alt ginere leaf mare, pă nume Corețchi; cu care sfātuindu-se și stringind oști, s-au dus să facă răscumpărare pentru fie-său și pentru celalalt ginere. Care mergind, mai mare primejdie au petrecut decît fie-său Costandin, că viind doamna cu oștile, iar Ștefan-vodă au fugit cătră margine, dînd știre împărăției. Împăratul au poruncit la Schinder-pașa, și tătarilor, și Radului-vodă, domnul muntenescu, să meargă să o prinză sau să o izgonească den țară pe doamna. Schinder-pașa cu Radul-vodă, intrind în țară, i-au scris amîndoi domnii: „*Ce vei, dă vii cu oști să strici țara, și ce-ți iaste poșta? Domnie de poștești, îți voi scoate eu de la împăratul; numai fii fără nici o grijă.*” Iar ticăita s-au încrezut în cuvintele lor, și mai mult într-ale Radului-vodă; și aștepta să-i aducă steag dă domnie, după făgăduința lor. Dar au fost făgăduiala ficleană, că, în locul steagului, o au lovit fără veste și au răsipit tabăra: tăiat-au, robît-au atîta boierime leșască. Atunci au prinsu pe doamna, cu alți 2 voinici feciori ai ei, și pă Corețchi, gineri-său, și i-au dus la Țarigrad. Ci pe dînsa și pă coconi, anume Alixandru și Bogdan, i-au turcit, iar pă Corețchi l-au închis la Edicula; carele, avînd o slugă bună, credincioasă, au făcut mesteșug și l-au scos dă acolo, și au scăpat; iar pe

**Doamna Irimii-
vodă cu 2 feciori
vin cu leași.**

**Schinder-pașa
prinde pe doam-
na Irimii-vodă
cu 2 feciori ai ei.**

**Turceșe pă
doamna Irimii-
vodă și pă co-
coni.**

¹ În text: *Mihni*.

strejari i-au spinzurat împăratul. La acest război s-au prinsu și boiarii moldoveni, carii venii cu doamna; și pă toți i-au omorit Ștefan-vodă și le-au luat averile.

**Boiarii moldo-
veni să rădică
spre Tomșa, dar
nimie nu ispră-
vesc.**

După aceasta, trecind cităva vrème, s-au sculat toată boierimea țării, cu cităva țară, asupra domnu-său, văzind atita cruzie a lui, ca doar l-ar scoate cu puterea armelor. Dar n-au putut, că i-au biruit și i-au răsipit, ci unii au fugit la Poarta turcească; ci, norocul domnului, i-au întâlnit un Osman aga turcu mare ce venii la domnu, care fiindu-i prieten, i-au prinsu și i-au dus legați la Ștefan-vodă, și pă toți i-au omorit; alții încătro au putut să-și mintuiască viața lor.

**Radul-vodă să
mazilește.**

Trecind dar trei ani ai domniei Radului-vodă, l-au mazilit împăratul, și s-au dus la Tarigrad, și au poruncit împăratul să vie Gavrilă-vodă Moghila, feciorul lui Simion-vodă den Țara Leșască, să fie el domnu, și au venit. Dar aflindu-se Alixandru-vodă Iliaș la Poartă, cu bani, cu prieteni, s-au întorsu socotélile turcilor dentii, și i-au dat lui domnia. Iar Gavrilă-vodă au purces de s-au dus la Poartă, măcar că țara il vrea, și toți boiarii, și nu vrea să-l lase să ducă, zicind că vor da bani și vor face pă turci de va fi el, iar nu altul; dar el n-au vrut nicicum, ci, cum au auzit că au pus alt domnu, s-au dus la Poartă. Pre carele priimindu-l cu cinste, și leafă făcindu-i, au șăzut acolo pină i-au venit rîndul de domnie.

**Sultan Ahmat
face un mecet
la Țarigrad.**

Sultan Ahmat au făcut un mecet mare și foarte frumos, la care au făcut împrejur 4 minaréle, și 2 în mijloc, căruia i-au pus

numele Ahmatie; să véde și acum în Țari-
grad; atita iaste de mare, cit aghiia Sofiia.

35. DOMNIA LUI ALIXANDRU-VODĂ ILIIȘ,
leat 7125

Viind Alixandru-vodă domnu de la Poar-
tă, adusese mulți greci cu dinsul, și cu ce
mai era mai nainte aicea, să făcuse o gră-
madă; carii, nesuferind boiarii rumâni, au
făcut sfat să-i taie. Cîrstea era vornic mare:
el era capul, și Lupul păharnic, și Spătariul,
și Buzdugan, și alții; de care prinzîndu-le
véste Alixandru-vodă, au vrut să-i omoare.
Ci au scăpat Lupul păharnic, și cu Spătar,
care va fi fost și Buzdugan și alții, de au
fugit în Țara Ungurească, iar Cîrstea vor-
nicul, și cu ceilanți au tăgăduit că nu știu
de acele lucruri. Alixandru-vodă încă au
lăsat lucrul în slab, avînd treabă să meargă
cu Schinder-pașa la oaste în Țara Leșască;
carii mergînd la Rașcov și la alte cetăți,
nici o ispravă n-au făcut, fără numai pagubă
țării. Decii s-au împăcat cu leași, și s-au
întorsu fieștecarele la țara lor. Atunci, viind
Alixandru-vodă la Țirgoviște, au omorît pă
Cîrstea vornecul și vrea să și mai omoare,
că-l indemna grecii, dar îi era frică de pașa.
Că, înțelegînd pașa de Cîrstea vornece că
l-au omorît, îi cerea 40.000 de galbeni; ci
pașa au rămas lucrul. Ci dar boiarii den Țara
Ungurească, ce s-au zis mai sus, s-au rugat
la Betlen Gabor, craiul Ardealului, de le-au
dat oști, și au venit de au scos pă Alixan-
dru-vodă și pă greci; de-abia au scăpat

**Alixandru-vodă
Iliiș domnu.**

**Boierii vor să
fielenească pe
Alixandru-vodă.**

**Schinder-pașa
merge la leași.**

**Betlen Gabor dă
oști pribegilor
și scot pe Alixan-
dru-vodă.**

**Gavrilă-vodă,
domnu den turci**

domnul, călare pă o iapă, la Brăila, și doamnă-sa la Giurgiul, pentru că nu credea că vin boiarii cu oști, și încă cine-i spunea, fi pedepsia, și-i făcea mincinoși — pin' l-au împresurat; și, fiind negata de a să bate, i-au căutat a fugi. Și dentr-această fugă, l-au și mazilit turcul și au dat domniia lui Gavrilă-vodă.

Pe vremile acestea, Betlen Gabor mare oaste au rădicat asupra nemților și, mergînd la Casa cu toată boierimea Țării Ungurești den Sus, au făcut ghiuluș întii acii la Casa, după acéia la Pojun, mai mare ghiuluș, pentru ca să să mintuiască de supt jugul nemților.

36. DOMNIA LUI GAVRILĂ-VODĂ MOGHILA,
leat 7128

**Gavrilă-vodă
merge cu Schin-
der-pașa la
oaste.**

Mazîlindu-se Alixandru-vodă, și viind Gavrilă-vodă, toți s-au bucurat. Ci dar, viind vête să meargă la oaste în Țara Leșască, cu Schender-pașa și cu unguri, ajutor de la Betlen Gabor, și cu Tomșa den Moldova, s-au gătit și s-au dus; și vrînd să răsplătească Lupului, și lui Buzdugan, pentru răotățile ce făcuse țării, cînd au scos pă Alixandru-vodă den domnie, au socotit să-i ducă milcomind, să-i dea în mîinile pașăi. Ci cu cuvînte blinde i-au boierit; pă Lupul l-au pus spătar mare, pă Buzdugan sărdar; carii bucurîndu-se mergea cu domnul la oaste și nu știa ce li să gătêște; că îndată ce s-au împreunat Gavrilă-vodă cu pașa spuindu-i că au adus pă stricătorii țării au poruncit îndată pașa de i-au întepat la

**Schinder-pașa
întapă pe Lupul
și pe Buzdugan.**

Dirstor unde au fost paşa. Decii de acolo s-au dus în Țara Leșască; care multe rele au făcut, mulți creștini au robii, și s-au întorsu înapoi. Și, viind Gavrilă-vodă la scaun, nu mult au șazut, ci l-au mazilit turcul, și au dat domnia iar Radului-vodă Mihni; iar Gavrilă-vodă n-au vrut să meargă la Poartă, ci au trecut în Țara Ungurească, și acolo ș-au sfârșit viața, că vedea pă turci a fi fără credință și răi. Care iar, asemenea lor de va fi domnul, iubitor dă bani, rău, cumplit, să le dea den destul, acela poate domni și mult; iar carei vor să fie buni și fără lăcomie, turcilor nu pot sluji, cum era acest Gavrilă-vodă; că pentru bunătatea lui n-au îndelungat în domnie; și, firea turcilor dar bine cunoscîndu-o, s-au lăsat dă dinșii, și în Ardeal s-au dus supt protecția lui Betlen Gabor, odihnindu-se pînă la moartea lui.

Iar Betlen Gabor, fiind la Pojun la ghiuluș, cum s-au zis mai sus, și multă biruință făcînd asupra nemților, și corona crăiască o au luat de la Pojun, la leat 7129, și o au dus-o la Cașa; de acolo o au dus în cetatea Ecetului, și, iarăși întorcîndu-se la Cașa, ghiuluș făcîndu-se de toată țara dă sus și de jos, l-au ales crai ungurescu. Care lucru văzînd Ferdinandul, împăratul nemțescu, și neavînd cum face într-alt chip, s-au împăcat cu Betlen Gabor, dîndu-i toate celea ce au poftit în Țara Ungurească, și 7 județe cu cetățile lor, și Cașa; iar Sileziia, scaunul domniei Opoliei tot, și al Rateboriei, și să-i dea de an cîte 20.000 de galbeni dă aur.

**Gavrilă-vodă
mazilit să duce
în Ardeal.**

**Betlen Gabor ia
coroana de la
nemți și să face
crai.**

**Radul-vodă
Mihnea, a doao
domnie.**

După maziliia lui Gavrilă-vodă, au dat domniia iar Radului-vodă, fecior Mihnii. Acest domnu, cum am auzit den bătrini, au fost om înțelept foarte, și învățat, grecește, letinește, frincește; carele la Padova au învățat, fiind fugit de frica turcilor. Că, după ce s-au turcit tată-său (au de voie, au de nevoie, Dumnezeu știe), mumă-sa l-au trimis la Sfetagora, la mănăstirea Iverilor, și de acolo călugării l-au trimis la Venetia; și, fiind isteț la minte s-au dus la Padova, de au învățat carte den destul (cum s-au zis mai sus). Decii viind domnu și vrind să facă mulțămită mănăstirii Iverului (de vrème ce în domniia dentii n-au putut, avînd trebi dă oști), au făcut mănăstirea Sfintei Troiță, den jos dă București, mare, întemeiată cu ziduri, cum să véde, și o au închinat la mănăstirea Iverului, la Sfetagora. Zic că au fost mai nainte în locul acela o mănăstire mai mică, făcută de tată-său Mihnea-vodă, dar, după ce s-au fost turcit, iar domnii și boiarii țării după vremile acelea au socotit să nu să mai facă slujbă într-însa, și ca la 30 de ani au fost pustie, de au fost băgînd solii turci caii în biserică.

**Radul-vodă face
în București
Sfînta Troiță.**

Iar, după ce au venit domnu, întii o au curățit, și iar au pus călugări, de au făcut slujbă; iar, la a doao domnie, au spart acea mai mică, și au făcut această mare, ce iaste pină acum, și o au închinat dupre cum s-au zis.

Întru acéste vremi au făcut sultan Osman, împăratul turcescu, gătire mare dă oaste,

și au mersu lângă Cameniță, în Țara Leșască, și, viind multe oști lăsaști, căzăcești și de la Zaporova, lēși, liftēni, unguri, nēmți, fiindu-le cap Hoțchievici, mare război au avut, în 3 săptămīni, și, pentru că era leașii închiși în șanțu, de acēia au răbdat, și au ținut atita vrēme; că ieșia la harțu în toate zilele, dar, cīnd vedea nevoia, iar intra în șanțu. Deci, pen mijlocul Radului-vodă s-au împăcat, că-i poruncise și Radului-vodă de mersese la oaste.

Decii, după ce s-au întorsu, au fost în pace citāva vrēme, ci l-au rădicat turcii de aicea, și l-au trimis domnu în Moldova, și în domniia de aicea au lăsat pă Alixandru-vodă Coconul.

**Osman-sultan
se bate cu leașii
la Cameniță.**

**Radul-vodă
Mihnea să mută
la Moldova.**

**38. DOMNIA LUI ALIXANDRU-VODĂ
COCONUL, leat 7131**

Rămīind Alixandru-vodă în domnie, cocon tinār, cu mumă-sa, au lăsat Radul-vodă boiari înțelepți de căuta trebile țării; iar călărașii den Mănești, de la Gherghiță, de la Ploiești, den Rușii-dă-Vede, ce nește nebuni (precum dă multe ori au făcut), s-au sculat asupra domnului, să-l scoată den domnie. Boiarii încă le-au prinsu vête, și au făcut gătire mai bună; și s-au lovit la Mănești; și i-au biruit pă călărași, și i-au răsipit, și, pe carii au fost pricina aceștii rădicări, pă urmă aflīndu-i, i-au omorit. După acēia iar s-au mai făcut o rădicare domnului, den oamenii du peste Olt, cu un domnișor ce i-au zis Paisie. Decii boiarii, prinzīnd vête, au gătit citāva seamă de oști și au trimis de i-au

**Alixandru-vodă
Coconul domnu.**

**Mehedinții să
rădică cu Paisie
asupra lui
Alixandru-vodă.**

lovit fără veste unde au fost conăciți, și pe cei mai mulți i-au omorît, cu domnișorul lor, iar ceilalți s-au răsipit, care încătro au putut scăpa.

**Scherlet dă pe
fie-sa Ruxanda
după Alixandru-
vodă Coconul.**

Întru aceste vremi, fiind un boier lângă împărăție, anume Scherlet, bogat și cunoscut de toți meghistanii împărăției, carele, avînd voie vegheată dăspre turci, Radul-vodă s-au fost împrietenit cu el mai dăna-inte vrême, fiindu-i ajutor întru multe trebi ale domniei. A acestuia fată, anume Ruxanda, o au luat Radul-vodă cu fiie-său Alixandru-vodă Coconul, făcînd nuntă la Siret. Stringîndu-se dentr-amînduao țările boiari, și alți oameni nuntași, mari pompe s-au făcut în multe zile; duple acéia s-au dus fieștecarele la țara lui. Cî n-au trecut vrême multă după acéia, ei tătarii fără veste au robit țara pînă în Olt, și mare pagubă au făcut în oameni și în dobitoace — cit s-au pustîit multe sate; ce pînă acum să văd. Pă acest Radul-vodă îl laudă și moldovenii dă om înțelept; numai, pentru multă min-drețea curții ce avea, făcîndu-se multe chel-tuiile, ca la un crai, nu ca la un domnu, țara era slabă și săracă.

**Tătarii robesc
țara.**

**Mustafa-sultan
moare.**

Întru aceste vremi, au murit sultan Mustafa (sau l-au omorît) și în locul lui s-au pus sultan Murat, fecior lui Ahmat, fratele lui Osman; era foarte viteaz, și drept la judecățile lui; ale căruia vitejii le vom scrie înainte.

**Azacul l-au dat
moscalii turci-
lor.**

În zilele lui Alixandru-vodă Coconul den Țara Rumânească, și a tătine-său Radul-vodă den Țara Moldovei, au dat moscalii turcilor Azacul, cu această pricină, că, fiind

acea cetate pă apa Donului, și pă mîna moscalilor, cazacii să slobozia cu luntri, de intra pă Marea Neagră, și făcea multe prăzi în locurile turcești, atît cit și pîrîla Țarigrad de multe ori ajungea, și mari prăzi și spăimi făcea turcilor țarigrădeni, și iar întregi să întorcea înapoi. Ca acéstea văzînd turcul, și temîndu-se să nu cumva să le vie altele și mai réle decît acestea, au silit pă Radul-vodă ca să le fie la mijloc, cum ar putea cu meșteșug să scoată Azacul de la mîna moscalilor, să puie acolo pază turcească, să nu poată tréce cazacii spre Marea Neagră. Și așa de nevoie Radului-vodă i-au căutat a trimite soli cu rugăciune, și spuînd că, de nu vor da cetatea Azacul, să laudă turcul că va să taie capetele domnilor dentr-amînduao țările, și pe celalalt norod va să-l robească, biséricile va să le strice. Și altele ca acestea au scris, și s-au rugat să facă bine să dea o cetate, și să mintuiască doao țări, cu mulțime de creștini și bisérici. Ca acéstea auzînd moscalii, s-au îndurat de au dat cetatea, și au intrat turci de pază; și de atunci nu mai putea cazacii să să mai sloboază pă apa Donului, să între în Marea Neagră să facă stricăciune turcilor. Solul dar, care au fost trimis de Radul-vodă, mergînd cu véste la turc, cum că au dat Azacul moscalii, lingă alte daruri ce l-au dăruit, i-au făcut și barat împărătescu, oricît negoț va avea, și va merge în Țara Turcească, vamă să nu dea; și așa au și fost. Că era den neamul aceluia în Țara Moldovii, cu carii am vorbit și eu, și mărturisii că încă țin hrisovul (adecă baratul). De la care

**Radul-vodă
moare.**

**Alixandru-vodă
Iliiaș.**

**Barnoschi-vodă
la Moldova.**

mult folos au avut Radul-vodă, pentru slujba aceasta ce, au făcut-o turcilor: mare voie vegheată avea de la turci, cit, de ar fi avut viață cit de îndelungată, nu l-ar fi mazilit den domnie; dar și el ca un om au murit, în tirgu, în Hirău, și fie-său Alixandru au trimis dă i-au adus trupul și l-au îngropat la mănăstirea lui, la Sfînta Troiță, iar în locul lui la Moldova au pus pă Alixandru-vodă Iliiaș. Decii, trecind oltăva vreme, au mazilit, turcii, pă Alixandru-vodă Coconul, și s-au dus la Tarigrad cu mamă-sa, iar în locul lui au mutat pă Alixandru-vodă Iliiaș aicea în Țara Muntenească, și în locul lui la Moldova au pus pă Barnotechi-vodă.

**39. DOMNIA LUI ALIXANDRU-VODĂ
ILIIAȘ, leat 7137**

**Alixandru-vodă
Iliiaș domnu.**

**Betlen Gabor
au murit.**

După ce au mazilit turcii pă Alixandru-vodă Coconul, precum s-au scris mai îndărăt, iar au trimis domn pă Alixandru-vodă Iliiaș, mutîndu-l den Țara Moldovii aicea; de care nici o istorie nu avem a scrie, de vrême ce nici noi n-am găsit — fără cit zic că au domnit 2 ani. Decii l-au mazilit, și au pus domnu pă Leon-vodă, fecior lui Ștefan-vodă Tomșa. În zilele acestui domnu, și Betlen Gabor, craiul Ardealului și domnul părților ungurești, au murit, și l-au îngropat la Belgrad, cetatea den scaun; carele, multe războaie cu nemții și cu alții avînd, tot cu noroc au umblat; și au lăsat vecinică pomenire. După dînsul au ales țara pă Racoț, de l-au făcut crai.

Iar întru aceste vremi, șfetul au intrat în Țara Nemțească cu mare oaste, și multă pagubă au făcut nemților.

Șfetul să bate cu nemții.

40. DOMNIA LUI LEON-VODĂ,
leat 7138

Viind domnu de la împărăție Leon-vodă, și priimindu-l țara, multe și mari greotăți au aruncat țării, și silea pă boieri de plătea județele cu bani; și țara spărgindu-se și boierii, neayind de unde lua banii care îi da, să sărăcea și să îndatoria; care lucru văzind boiarii țării că merge spre rău, s-au sfătuit, mai virtos boierimea du peste Olt, ca să să dea în laturi den naintea răotății; anume boiarii: Matei aga den Brâncoveni, Aslan vornecul, Gorgan spătar, Barbul spătar Brădescul, Mihai spătar Coțofeanul, Dumitru sluger Filișan, Mitrea vister, și alții, carii au fugit pe la plaiul Vilcanului la Hațag în Ardeal, și i-au priimit Racot Ghiorghie și Zolomi David groful cu cinste, și le-au dat odihnă.

Leon-vodă, văzind că au fugit atita boierime, și și temindu-se dă niscareva amestecături, să nu să facă, în multe rinduri au trimis cărți la dinșii, cu jurămint, ca să vie în țară, că nu le va face rău; și n-au vrut să vie. Trimis-au și pă părintele Theofil episcopul, și pă Hrizea vornecul, cu cărți, la dinșii, să vie, ci iar n-au vrut să vie, ci au cerut de la craiu și de la Zolomi oști ajutoriu, să vie să scoată pă Leon-vodă den țară; și le-au dat. Și au pogorit aicea în țară, stringind și cit au mai putut oaste

Leon-vodă
domnu.

Boierii să sfă-
tuiesc asupra
lui Leon-vodă.

Hrizea vornicu
merge la Ardeal
și chiamă pe
boierii cei fugiți.

**Pribegii să bat
cu Leon-vodă și
fug.**

**Banul Boul go-
nește pribegii.**

**Matei Brânco-
veanul trimite
cărți la Abaza-
pașa.**

den țară, du peste Olt, și au venit către București. De aceasta auzind Leon-vodă ș-au gătit și el oștile ce au avut, și au dat lefi slujitorilor, și au ieșit la sat la Priseceni intru întâmpinarea pribegilor, dar nu i-au dat îndămină să să bată acolo, ci iar s-au întorsu la București; și ș-au rinduit oștile den jos de mănăstirea lui Pană visteriul, care acum îi zic Sfînta Ecaterina. Și viind și pribegii și lovindu-se oștile, au fost izbinda lui Leon-vodă; iar pribegii cu multă pagubă s-au întorsu îndărăt. Într-acest război au prinsu pă Preda Brâncoveanul, nepotul lui Matei aga, și pă Radul logofăt den Desa; pre carii ducindu-i la Leon-vodă, nu le-au făcut nici un rău, numai i-au pus de au dat bani mulți. Matei aga și cu ceilalți, întorcîndu-se îndărăt, și gonindu-i gonacii lui Leon-vodă, fiind cap oștilor banul Boul, cumnatul lui Leon-vodă, și Nedelco Boteanul, s-au fost închis în mănăstirea Tîsmeii, și, trei zile stînd gonacii împrejurul mănăstirii, nimic nu le-au putut strica, ci noaptea au ieșit și s-au dus pă plaiul Izvarnii, și au trecut în Țara Ungurească. Leon-vodă iar au mai trimis la boiari, să vie la casele lor, și dentr-înșii au venit, iar dentr-înșii au rămas cu Matei aga. Care văzînd că cu puterea armelor nu vor putea strica lui Leon-vodă, au socotit că la turci cu piră vor folosi ceva. Și, știind pă un popă Ignatie, sirb, la Nicopoe, care avea voie vegheată la Abaza-pașa, au scris la dînsul de s-au rugat să stea la mijloc, să-i mintuiască Abaza-pașa de Leon-vodă. Și au scris și la pașa cărți cu făgăduiele multe;

care paşa, văzînd cărţile şi făgăduielile, s-au făgăduit că va sta pentru dinşii; şi au trimis pă popa acela Ignatie la boiari în Ţara Ungurească, să vie la dinsul. Şi, ducîndu-se popa Ignatie, s-au încredinţat cuvintelor lui, şi cu toţii s-au rădicat, şi au mersu la Abaza-paşa, şi, mergînd, au îmbrăcat cu caftan pă Matei aga, să fie el domnu; iar lui Leon-vodă i-au venit mazîlie, şi s-au dus la Poartă.

Ci în mijlocul vremurilor acestora boiarii lui Leon-vodă au fost cerut domnu de la Poartă pă Radul-vodă, fecior lui Alixandru-vodă, care venea cu boierii despre Obluciţă despre Ţara Moldovii. Matei aga, auzînd dă aceasta în nădejdea lui Abaza-paşa, cei dedese domniia, nu lăsa să rămîie în dăşart, ci strînge oşti, cît au putut, de ai ţării, şi ceva strîini ce avea, şi aştepta pă Radul-vodă şi pă boiari la Bucureşti, să să bată. Şi au venit cu tabăra lingă Colintina, unde să chiamă Obieleşti, avînd şi moldoveni, şi tătari dă strinsură, şi era şi schimni-aga cu dinşii. Iar Matei aga cu ai lui au ieşit în marginea oraşului, între Dudeşti şi între mănăstirea Mărcuţii, şi îndată să lovără într-o zi, şi nici o parte, nici alta nu putură birui. Bucureştenii cu copiii să suia pă garduri, de să uita cum să bate războiul. Cînd au fost a doao zi, au fost mai tare război, şi au biruit aga Matei pă Radul-vodă, şi mulţi moldoveni şi tătari au perit; iar, carii au scăpat, au fugit, cum n-au vrut cu domnul lor. Atuncea au perit Necula vister, şi Papa logofăt den Greci, iar Hrizea vornic, şi Mihul spătar, şi Catargiul şi Dumitru

**Abaza-paşa dă
domniia lui Ma-
tei aga Brăneo-
veanul.**

**Boiarii lui Leon-
vodă au adus alt
domnu.**

vister Dudescul au scăpat la Moldova, iar pe alții i-au prinsu vii, și pă schimni-aga cu ai lui, dar nimic rău nu i-au făcut. Și au rămas aga Matei la București, în scaun, domnu.

**Petre Ceasar
rebelul piere de
nemți.**

Pentr-acéste vremi în Țara Ungurească la Cașa s-au rădicat un Petre Ceasar, cu multă oaste moșicească, asupra ungurilor, și multă pagubă au făcut boierilor ungurești; carii, în cea după urmă, fiind biruință de oștile ungurești, carele le strinsese boierimea, cei ce au scăpat de moarte, i-au prinsu împreună cu stăpinul lor Petre Ceasar; ci moșicilor le-au tăiat nasurile, uréchile, și i-au slobozit de s-au dus pă acasă; iar pă domnul lor l-au tăiat [in] 4 cezvirți; și așa s-au sfirșit.

41. DOMNIA LUI MATEI-VODĂ, leat 7141

**-Matei-vodă
domnu.**

După ce bătu Matei-vodă pe Reaul-vodă Alixandru și pă boierii carii era cu dînsul, și rămase domnu, despre o parte Abaza-pașa, trimițînd la Poartă și zicînd că țara, priîmindu-l, l-au pus domnu, și-i dregeă lucrul după cum să făgăduise, despre altă parte, cu învățatura pașii, Matei-vodă au trimis arzumazaruri despre țară, jăluindu-se că i-au mincat domnii striini cu grecii, și să ruga dă domnul Matei, să li-l dea, fiind de țară, să le caute de dreptate, și va fi cu credință la toate poruncile împărătești. Și așa, cu acestea, au trimis împăratul capigi-bașa, cu barat împărătescu, de i-au dat domnia țării, aducîndu-i caftan, buzdugan, după

obicei. Decii au început a-și așăza lucrurile țării, cele stricate și dărăpănate de alții, și cu bune socotele toate le așăza, și cu vecinii să împăca, ca să aibă țara odihnă și pace.

Iar, cîndu au fost iarna, pe la dechemvrie, au venit un capigiu de la Poartă, de l-au chiebat să meargă să sărute mina împăratului, dă domnie. Însă nu era numai pentru sărutatul mîinii, ci pentru că avea piră mare de boiarii lui Leon-vodă, carii i-am pomenit mai îndărăt, că au pribegit den țară. Deci, Matei-vodă, îngrijat fiind, au dat știre la Abaza-pașa, cerîndu-i sfat ce să facă. Pașa i-au scris să meargă fără nici o grijă, că va scrie el la Poartă pentru dînsul, și nu va avea nici o nevoie; precum au și făcut. Că Matei-vodă au făcut gătire mare, cu vlădica, și cu episcopi, și cu egumeni, cu boiari, cu căpitani, cu slujitori, oameni de ispravă, și întii la pașa au mersu, și de acolo i-au dat alte cărți, și au purces de s-au dus la Țarigrad. Pașa încă ajunsese mai nainte cu cărțile lui, spre ajutoriul lui Matei-vodă. Decii, daca au mersu acolo, în 20 de zile nici un răspunsu n-au avut, ci șădea îngrijat. Iar după acéia l-au chiebat la divan, de au stat de față cu pribegii, și puțin de n-au pierdut domniia; numai, ajutoriul lui Abaza-pașa fiind, s-au întorsu lucrurile iar spre binele și folosul lui Matei-vodă, de i-au dat domniia; și au venit în țară cu bucurie.

Zic unii că au adaos și haraciul, ci și acéia i-au ajutat mult. Decii au chiebat pă pribegi, și le-au dat jurămint că nu le va face nici un rău și să meargă în țară. Și au venit pribegii cu dînsul: rumânii, grecii,

Matei-vodă și
chiamă turcii la
Poartă.

Matei-vodă
merge la Țari-
grad cu cărțile
pașii.

Matei-vodă au
adaos și haraciul
și vine de la
Poartă.

carii au fost boiari mari, și tuturor bine le-au făcut, iar nu rău; și încă au și boierit pe unii. Decii s-au nevoit Matei-vodă de au dres țara foarte bine, careși după orînduiala lor: boiarii, slujitorii, țărani, cît tuturor le era bine în zilele lui, precum am auzit pă bătrînii noștri mărturisind de aceasta, că țara iubiia pre domnu, și domnul pă țară, pentru că era liniște în domniia lui: nu să vedea, nici să auziia morți sau prăzi, precum să făcea și să fac la alții, ci gîndul domnului aceasta era: să plătească țara dă datorie și să să odihnească toți pă la moștile lor. Și așa zicea bătrînii noștri, că în șase ani vistierîia lui grămadă dă bani n-au strinsu, pînă ce s-au plătit datoriile și cheltuielile ce le făcuse pînă ș-au așăzat domniia: după acéia au strinsu și auuție.

Matei-vodă merge cu oaste la Cameniță.

Iară pă urmă, i-au venit poruncă să meargă la oaste la leat 7142 în Țara Leșască, cu Abaza-pașa, și, cu Moisi-vodă, domnul Moldovei, și cu bugenii toți, și, trecînd Nistrul drept la Cameniță, acolo și oștile leșăști au fost strinse; și s-au lovit unii cu alții, și, toată zioa bătîndu-se, nimic n-au folosit, nici o parte, nici alta. Abaza-pașa văzînd că într-acel război nu folosește nimic, s-au tras cu oștile sale pă Nistru în jos, la Studeniță cetate, și, bătînd-o citeva zile, au luat-o, și pă lăcuiitorii cetății i-au robit, și ce au mai putut du penprejur ca lupii au răpit, și cu acea izbindă s-au întorsu îndărăt, cîneși pe la țările lor.

Abaza-pașa robește Țara Leșască.

Matei-vodă, viînd în scaun, altă grijă nu avea, ci făcea mănăstiri pătutîndeni și bise-

rici intru lauda lui Dumnezeu, care i să
văd pină acum. Că, pină la acest domnu,
puține ziduri au făcut domnii cei mai dă-
nainte; iar Matei-vodă au infrumusețat țara
cu de tot feliul de ziduri: mănăstiri, biserică,
case domnești; care să pomenescu și pină
astăzi.

În domnia lui Matei-vodă, la leat 7144,
sultan Murat al patrulea, împărat, mare
gătire dă oaste au făcut asupra persilor, și
însuși s-au dus cu 300.000 de norod, ce l-au
strinsu den Evropa, den Asiia, den Sirii,
den Araviia, și, sôsind la Armeniia cea
mică, unde, viind și persii, la marginile
acelea, vrăjmășaste s-au bătut. Dar, biruind
sultan Murat, persii au fugit mai într-adin-
cul Persiei. Și au luat sultan Murat Rovanul,
cetate mare, ce iaste aproape de Marea
Caspiei, care avea multe orașă, și cetăți
și ținuturi supt ascultarea ei. Deci, întor-
cindu-se la Tarigrad cu biruință, nu peste
multă vrême i-au venit vête că persul iar
au mersu dă ș-au luat locurile ce le luase
sultan Murat, ci au început a face și mai
mare gătire dă oaste, iar la perși. Leat 7145.

Cazacii moscalilor au luat cetatea Azacu-
lui de la turci, și oștile ce au fost într-insa
le-au tăiat; care cetate iaste în gura apei
Donului, ce cură în Marea Meotis, și dă acolo
curge în Marea Neagră. Care sultan Murat
auzind, foarte s-au turburat, și vrea să
meargă să o ia iarăși de la moscali, ci îm-
părăchieră ce era la tătari l-au împiedecat
de n-au putut merge. Că această pricină
fu între tătari: Cantimir-mirzea, carele era
vestit și viteaz, și avea 20.000 că oameni

Sultan Murat
al patrulea face
război cu persii.

Moscalii au luat
Azacul de la
turci.

Tătarii să hălnescu de intră turcii.

**Cantimir-mirzea
piere.**

dă război, fiind hulit totdeauna de sultani, carii sînt domnii tătarilor, și nevrînd să se supui lor, s-au rădăcit cu toată familia lor de la Crim, și au venit în Bugeac; și s-au sălășluit lingă Muncastrum Cromin (Ceta-tea Albă), Tighina, Ahiliia (cum zic cesti de acum: Chilia), pînă la marginea Moldo-vii, și, cu dînsul fiind uniți și alți mirzaci, Orac-mirzea, Salamaș-mirzea, și alții tari ai oștilor, carii, lățindu-se și înmulțindu-se, trecea hotarăle moldovenilor și ale leașilor, dă făcea multe réle, și, temîndu-se de mai rău, au trimis craiul leșăscu soli la împăratul turcescu, ca să scoată tătarii den Bugeac, și le-au făgăduit că va face așa. Moldovenii încă făcea jalbă dă jafurile ce-i jăfuia tătarii. Decii au poruncit hanului de au venit cu toată puterea lui den Crim, avînd și pizmă pă Cantimir-mirzea, unde nu să supunea lor, și, avînd între dînșii război mare, au biruit hanul, și Cantimir au fugit peste Dunăre: căruia i-au scris împăratul să meargă la dînsul. Și, îndată ce au mersu la Țarigrad, au sugrumat pă Cantimir-mirzea, și au poruncit pă toți tătarii acelui mirze să-i ducă la Crim; și au și dus dentr-înșii. Iar o seamă den mirzacii ce era soții lui Cantimir-mirzea văzînd patima soțului lor, neîncredîndu-se nici împăratului, nici hanului, s-au tras cătră Țara Leșască, cu oame-nii lor, cerînd de la leași locuri de lăcaș. Dar nu li s-au dat, temîndu-se de gilceava turcului: că ei zicea că vor fi ajutor leșilor împotriva turcului. Ci dar, turcul vrînd să-i așaze pă tătari, au trimis pă pașa de la Dirstor cu oaste turcească, moldovenească,

rumânească, și au chemat pă toți tătarii, și le-au făgăduit că vor avea pace să să sălășluiască în Bugeac, numai să nu facă pagubă vecinilor. Iar, den cei mai mari ai tătarilor, care s-au socotit mai zorbale, au omorît pașa într-o noapte 13, și așa s-au așăzat trebile dăspre tătari. Pă hanul încă l-au mazilit, și au pus în locul lui pă sultan San Gherei, feciorul lui Cazi Gherei, ce au fost mai nainte han tătărăsc, [și] au fost om viteaz, care în Țara Ungurească, la luat cetății Iaurinum și Agriia, multe rele au făcut creștinilor.

Iar la leat 1746, sultan Murat, cum am zis mai îndărăt, că mai mare gătire au făcut asupra persului, și iar însuși, cu 400.000 de norod, au mersu de au încungiurat Bagdatul (cari-i zic și Vavilon), și au trimis o parte dă oaste cu pașa al Misirului lângă Urmusium, care iaste trecătoare de la Misir la Persida, să păzească. Altă oaste au trimis cu pașa de la Siriia la munții Tavriniilor, carii desparte Bagdatul de la Persida, poruncindu-i să păzească pă dă toate părțile căile, ca să nu poată veni împăratul persilor să ajute Bagdatului; precum s-au și întâmplat. Că nici o bintuială n-au avut, pînă au luat cetatea Vavilonului (Bagdatul), dar cu multă osteneală, de-abia în 4 luni, perind turci ca la 100.000, afară den cei ce muriia de ciumă; și multe năvăli au făcut; carele și el năvălea cu oastea. Însă în cea după urmă, chemînd pă viziriul, i-au zis: „Ciine, de nu-mi vei da mîine chieile cetății în mînă, te omor“. Decii viziriul, văzînd că iaste rău și așa și așa, au pus un lagum mare,

**Tureii fac oaste
asupra tătarilor.**

**Sultan Murat iaf
merge la persi.**

**Bagdatul l-au
luat sultan Mu-
rat.**

care, rădicînd o parte mare de zid, au dat mare năvală; și au luat cetatea.

În toată pacea ce avea Matei-vodă în zilele lui, iar nu l-au lăsat Dumnezeu în odihnă, ci i-au arădicat pă un vrăjmaș mare, Vasilie-vodă Lupul, carele în urma lui Moisi-vodă să pusese domnu la Moldova. Acesta fără nici o pricină să făcuse vrăjmaș lui Matei-vodă, și în tot féliul să munciia ca să ia domniia Țării Rumânești (pricina pentru ce, Dumnezeu știe); dar n-au putut nici-cum, precum vom scrie cu amăruntul. Că n-au zăbovit Vasilie-vodă vréme multă după ce au luat domniia, ci au rădicat oaste asupra lui Matei-vodă, și au venit pin'la Buzău. Auzind Matei-vodă de aceasta, au trimis la Racot, craiul Ardealului, de au cerut oaste ajutoriu, și, fiindu-i prieten, i-au dat. Strîns-au și oastea lui, ce au avut, și însuși au mersu cu oștile spre Buzău, unde venise Vasilie-vodă; carele, auzind de multe oști ce-i vin asupra, rumânești, ungurești, fără nici un război au dat dosul; ai noștri l-au gonit pînă l-au trecut Putna; și au prădat țara rău. Deci, ungurii au trecut pe la Trotuș la țara lor, iar ai noștri, rumânii, s-au întorsu în țară cu izbîndă și cu dobîndă; veselindu-să Matei-vodă de biruință.

Mai avut-au Matei-vodă supărare de Vasilie-vodă, că nu-l lăsa în pace; ci iar au strînsu oști și au venit în țară. Matei-vodă încă au și strînsu oștile, și i-au ieșit întru întîmpinarea lui, la sat la Nănișor, pă apa Ialomiții; carei dînd război vitejaște, au biruit Matei-vodă, cît de-abia au scăpat Vasilie-vodă cu puțini oameni la Brăilă.

Vasilie-vodă rădică oaste asupra lui Matei-vodă.

Vasilie-vodă fuge dă Matei-vodă.

Vasilie-vodă iar vine al doilea rînd spre Matei-vodă; și-l bate.

Această rușine viind lui Vasilie-vodă, tot nu să odihniă, ci în tot chipul să siliă să scoată pă Matei-vodă; dar și Matei-vodă, fiind cu inemă mare, și norocul încă slujindu-i, nu să lăsa. Deci, între ceste vremi fiind un vezir foarte prieten lui Vasilie-vodă, l-au rugat ca să mazilească pre Matei-vodă; care au și făcut, de au trimis schimni-aga, și Vasilie-vodă au trimis pă Costea Caragea cu schimni-aga, învățându-l, îndată ce va da cărțile de mazilie, să apuce pe boiari cu vorbe bune și cu făgăduiele de la Vasilie-vodă; mai virtos că Costea avea pă frații lui, pe banul Pavlache, și pe Apostolache, boiari mari, să grăiască cu ei, să întoarcă și pe ceilalți. Matei-vodă încă, prinzind veste de la Poartă, au trimis citiva căpitani cu steagurile lor la Copăceni, de aștepta pă schimni-aga, și avea învățătură să-i ia cărțile și să le aducă la Matei-vodă, și pă schimni-aga să-l ție acolo. Și, îndată ce au sosit, s-au dus căpitani de i-au cerut cărțile: el injura și nu vrea să le dea; în cea după urmă, le-au luat fără voie. Iar Costea Caragea, omul lui Vasilie-vodă, fiind conăcit peste Argeș, de căia parte, dă o laturi (că tot să temea), dacă au văzut aceasta, au încălecat cu doi feciori ai lui, și au luat Argeșul în jos, și pe la Ciocănești au trecut la Dîrstor; și s-au dus la Vasilie-vodă, de i-au spus patima și isprava ce au făcut. Matei-vodă, dacă au citit cărțile, și au văzut că sint dă mazilie, au trimis dă au adus pă schimni-aga, și l-au așăzat la un loc, de au șăzut pînă ș-au așăzat iar domniia. Deci, au trimis de l-au adus și l-au dăruit bine, și l-au trimis la Țarigrad.

Vasilie-vodă
muncește cu
turcii să scoată
pe Matei-vodă.

**Turcii vor să
prinză pe Ma-
tei-vodă și nu
pot.**

**Turcii iar mun-
cescu să prinză
pe Matei-vodă.**

Ci nici cu aceasta Vasilie-vodă n-au putut strica nimic lui Matei-vodă. Deci, văzînd turcii că s-au împuternicit Matei-vodă cu bani și cu oști, și avînd pă unguri priieteni, avea poftă și ei să-l mazilească; dar nu-i cuteza, ci munciia în tot chipul cu vreun meșteșug să-l prinză; ci, norocul slujindu-i, nu putea; că afla meșteșugurile turcilor și să păzia. Că odată au trimis pă Sinan-pașa cu mulți turci, în chip ca să să împreune cu Matei-vodă prieteneste, și de-i va da îndemină, să-l prinză și să-l ducă la Poartă. Carei, viînd la București, au conăcit unii despre Văcărești, alții dăspre Cotrăcenii; iar Matei-vodă, încă mai nainte înțelegînd, și-au strinsu toate oștile și sta toți înarmați zioa și noaptea. Aceasta văzînd pașa, n-au cutezat să-i facă vreun rău, ci s-au purtat prieteneste cu Matei-vodă, și l-au dăruit, și s-au dus la locul lui cu toți turcii. Și altă dată au vrut turcii să-l prinză, că au strinsu oști turcești la Obluciță și la Cetatea Albă, și au mersu și Vasilie-vodă la Cetatea Albă cu oștile lui, de la care avea turcii îndemnare asupra lui Matei-vodă, să-l prinză. Deci au venit poruncă să meargă și Matei-vodă, la Cetatea Albă, și au purces cu toate oștile lui, cu tunuri, cu bună gătire, și, ajungînd la Ialpuh, în Bugeac, au înțeles și mai bine de sfatul ce fac turcii cu Vasilie-vodă asupra lui, și de acolo n-au vrut să să mai ducă înainte, ci au gătit daruri frumoase și scumpe, de trimis pașii sarascheriului, pricinuînd că iaste bolnav, și să téme că va muri în țară striină: și s-au întorsu la țara lui, și era șăzînd cu pace.

Neputîndu-se odihni Matei-vodă de Vasilie-vodă, precum ați auzit că s-au scris îndărăt, s-au sfătuit cu Racot, craiul Ardealului, ca să rădice pă Vasilie-vodă den scaun, și să puie alt domnu. Ci dar, fiind la Moldova un boiar, anume Ghiorghe, logofăt mare, den sat den Răcăcini, carele era vrăjmaș intr-ascuns lui Vasilie-vodă, și neștiindu-l domnul, gîndind că-i iaste prieten, pururea îl trimitea pă acesta în solii la Racot și la Matei-vodă, și intru solile lui ș-au vădit vrăjmășia ce avea cătră domnu-său, cătră craiul și cătră Matei-vodă, vinuindu-l că au umblat cu jupineasa lui, și să și invrăjbise cu Toma vornecul și cu Iordache vister, Cantacozinii den țara lor. Decii, găsind Racot și Matei-vodă mijloc pă acest boiar, s-au așăzat între dinșii să-i trimiță oști den Țara Ungurească și den Țara Rumânească, și el va fi cap lor, de va scoate pă Vasilie-vodă den scaun. Și așa au făcut. Încă în taină au gătit oștile, și le-au trimis la Moldova. Ci dar, pînă a veni oștile, era (cum spun unii) Ghiorghe logofăt în mare grijă: șăzînd în spătăria lor, ținea toiagul la gură (că la Moldova logofătul cel mare poartă toiag), iar Toma vornic și Iordache vister, vrăjmașii lui, în chip dă batjocură îi ziseră: „Logofête, ce ții toiagul la gură, pare că zici în fluier?” El le răspunse: „Așa este, că zic în fluier să-mi pogoare caprele de la munte”. Deci nu trecură zile multe, într-o zi mare, șăzînd cu Vasilie-vodă la masă, îi veni veste la urêche că oștile ungurești și rumânești au intrat în țară (pentru că pusese oamenii lui de pază, și, cînd vor vedea oștile că au

**Matei-vodă face
sfat cu Racot
să scoată pe Va-
silie-vodă den
Moldova.**

**Gheorghe logo-
fătul moldovea-
nului ficlenește pă
domnu-său.**

Gheorghe logofătul moldoveanul să împreună cu oștile la Bacău.

Întrât în țară, să-i facă știre); el numaidăcit începu a să șterge la ochi cu măhrama; de care îl întrebă Vasiliie-vodă: „Ce iaste, logofête?” El răspunse că i-au venit veste că-i moare jupineasa, și să ruga lui Vasiliie-vodă să-l lase să să ducă să o îngroape. Și-l crezu domnul, și-l slobozi; lui fiindu-i căi gata la gazdă, au purces de olac, și s-au dus dă s-au împreunat la Bacău cu toate oștile. Iar în urmă mai era doi boiari, cu carii avusese Ghiorghe logofăt mai nainte înțelegere pentru acēste lucruri, și, la purcesul lui nefăcindu-le știre, li s-au părut că l-au ficle-nit și, ca nește becisnici (socotind că le va fi mai dă folos), au mersu dă au spus lui Vasiliie-vodă faptele lui Ghiorghe logofăt, și cum s-au dus să să împreune cu oștile ungu-rești și rumânești. Și, indată ce auzi Vasiliie-vodă, trimise pă vâtaful de aprozi, cu vreo 20 de oameni, să-l ajungă, să-l prinză; dar, cînd au ajunsu și vâtaful la Bacău, Ghiorghe logofăt să împreunase cu oștile, ci, necute-zind, s-au întorsu de au spus stăpin-său ce au văzut. Vasiliie-vodă, într-acea minie, au tăiat pă acei doi boiari, carii i-au spus, zicînd că au trebuit să-i fie spus mai nainte, cînd să începea vorbele, și era Ghiorghe logofăt la mina lui, iar nu acum. Un boiar de aceștea au fost bărbatul doamnii Dafinii Dabijoaii, mai nainte pină a nu o lua Dabija-vodă. (Așa povestea boiarii moldoveni de aceștea.)

Deci Ghiorghe logofăt nimie n-au zăbovit, ci s-au pornit cu oștile spre Iași. Vasiliie-vodă încă, ce au putut stringe oști, le-au luat și au ieșit înainte la Podul Lîloaii. Acolo lovin-

du-se oștile, au biruit Ghiorghe logofăt, și au fugit Vasilie-vodă la cuscru-său Ilmil, hatmanul căzăcescu, căruia i să ruga să-i dea oști să scoată pă vrăjmaș den țară, și i-au dat împreună cu fii-său Temuș, carei ținea pă doamna Ruxanda, fata lui Vasilie-vodă. Ci, pină a venit den Țara Căzăcească, Ghiorghe logofăt, s-au numit domnu în scaun la Iași. Iar, dacă au venit Vasilie-vodă, cu mulți cazaci, și au avut război la Popricani, fu biruit Ștefan-vodă. Deci s-au tras îndărăt spre Focșani: Vasilie-vodă după dînsul; Ștefan-vodă la Țirgoviște, la Matei-vodă, cu cițiva boiari, Vasilie-vodă tot după dînsul. Fost-au trimis Matei-vodă pă Diicul spătar cu oști, să oprească pă Vasilie-vodă, la Focșani și la Șoplea; dar n-au putut. Deci Matei-vodă ș-au strins oștile toate și au ieșit înaintea lui Vasilie-vodă și a lui Temuș la Fînta; și s-au lovit foarte tare. Și au înfrînt întîi pă o seamă de slujitori, de i-au trecut apa Ialomiții. Iar Matei-vodă, cu inemă mare, fiind în fruntea războiului, îndemnîndu-și vitéjii lui, și mai întorcîndu-i (precum pururea sluja norocul lui Matei-vodă, i-au slujit și acum), că s-au slobozit un nor den cer, care avea apă multă și vînt iute, de bătea pă moldoveni tot în obraz, și pe cazaci, pină i-au umplut dă apă, de nu putea să sloboază focul, sau să apuce dă arme; iar ai noștri, îmbărbătîndu-se, au spart toată tabăra moldovenească și căzăcească; și Vasilie-vodă cu Temuș poștea să mai vază spre Focșani. Atuncea au rănit cu un glonțu la picior pă Matei-vodă. Însă cu biruință s-au întorsu la scaun în Țirgoviște, ducînd

**Vasilie-vodă
fuge de Gheor-
ghe logofătul.**

**Ștefan să pune
domn.**

**Vasilie-vodă bi-
ruiește pe Ște-
fan-vodă Gheor-
ghe.**

**Matei-vodă bate
pe Vasilie-vodă
și pe Temuș la
Fînta.**

mulți robi moldoveni și cazaci, pe cari i-au tăiat de la Fintina Țiganului pînă în Tirgoviște, de i-au văzut un turcu mare, ce venise de la împărăție, să vadă de gilceville ce s-au făcut de acești domni.

Care, văzînd că au venit Vasilie-vodă să ia scaunul lui Matei-vodă fără nici o pricină, au spus împăratului că iaste vina lui Vasilie-vodă. Deci, împăratul au poruncit hanului să prinză pă Vasilie-vodă, să-l ducă la Poartă. Ci, în mijlocul vrémilor acestora, dacă au mersu Vasilie-vodă în Țara Moldovii, au trimis pă doamnă-sa cu fii-său Ștefăniță și gineri-său Timuș, cu cazacii, la Cetatea Sucevii, și el să mai gătea de război. Matei-vodă încă n-au zăbovit, ci au dat lui Ștefan-vodă oști ale lui, și i-au trimis și craiul ungurescu, de s-au dus după Vasilie-vodă la Moldova, și s-au bătut cu Vasilie-vodă la sat la Șinca, și birui Ștefan-vodă, și fugi Vasilie-vodă în Țara Căzăcească. Iar hanul, avînd poruncă să-l prinză, precum am scris mai îndărăt, i-au scris o carte, zicîndu-i, dacă i-au tribuit ajutor, căci n-au venit la dînsul, să-i dea tătari, unde i-ar fi fost păsul, ci au umblat cu cazaci care nu i-au folosit nimic? Acéstea auzind Vasilie-vodă (de vreme că să umpluse și păcatul), să încrezu în cuvintele hanului, și s-au dus la dînsul, ca să-i dea ajutoriu. Hanul, cum au pus mîna pă dînsul, l-au băgat în obezi, și l-au trimis la Țarigrad, și l-au închis împăratul la Edicula. Iar Ștefan-vodă au mersu la Suceavă, de au bătut cetatea, și, îndreptînd un tun supt cort, unde șădea Timuș, ginerile lui

Matei-vodă trimite pe Ștefan-vodă cu oști domnu la Moldova.

Hanul prinde pe Vasilie-vodă și-l trimite la Țarigrad.

Vasile-vodă, au lovit o ladă dă supt cort, și țandările lăzii au omorît pă Timuș. Decii doamna nu mai avea ce să mai facă, ci au dat cetatea, și i-au luat avuția Ștefan-vodă. Zic unii să să fie culcat Ștefan-vodă cu doamna, să-și întoarcă acéia ce făcuse Vasilie-vodă, de să culcase cu jupîneasă lui, în boierie. După acéia au venit la scaun, și au scris cărți de la el și de la țară la Poartă, cerînd steag dă domnie, după obicei, și, fiind ajutorit și de Matei-vodă, i-au trimis împăratul steag dă domnie, și s-au așăzat domnu Moldovii.

Iar Matei-vodă, fiind la un picior rănit den război, zăcea și-și cerca tîmăduința; dar nu putea să-și caute boala lui și slăbiciunea bătrînețelor, de nebuniile dorobanților, a siiménilor, și altor slujitori, ce făcea, că să îmbogățise în zilele lui, și bogățiile dă multe ori aduc la oameni și nebunii; precum la aceștia. Că striga pen curtea domnească, ca să le dea lefi, că ei au bătut războiul cu Vasilie-vodă, și zicea lui Matei-vodă să să ducă să să călugărească, că nu le mai tribuie să le fie el domnu, bătrîn fiind și bolnav; și atîta să îndîrjise în nebunii, cît i-au luat tunurile și ierbăriile, și le-au scos afară den tirgu. Și ei au intrat în casă la Matei-vodă, unde zăcea, și zicea să le dea lefile, sau vor să spargă cămările, să-și ia singuri ei. Și atuncea, vinuind dorobanții pă Ghinea visteriul și pă Radul armaș, [zicînd] că ei nu lasă pă Matei-vodă să le dea lefile, îi cerca să-i prinză, să-i omoare, iar ei dă frică s-au fost ascunsu

Timuș piero la Suceavă și prind pe doamna lui Vasilie-vodă.

Matei-vodă rănit de război zace.

Dorobanții își bat joc de Matei-vodă.

**Ghinea vistlerul
și Radul armașul
ii ucig doroban-
ții.**

**Pe Socol îl ucig
dorobanții.**

**Matei-vodă
blesteamă pe do-
robanți.**

**Dorobanții și
seimenii închid
porțile și nu lasă
să intre Matei-
vodă.**

în casă la Matei-vodă; iar dorobanții și seimenii, ca nește porci obraznici, i-au căutat pe toate casele, până i-au găsit; și i-au scos, bătindu-i, până i-au scos afară din tirgu, unde era toți strinși; acolo i-au sfărâmat cu sabiile. Atuncea s-au dus și la Socol Cornățeanul, și, găsindu-l în casa lui bolnav, l-au omorit; și casele lor le-au prădat foarte rău, și să îngrozise toți boiarii de frica lor, de sta mărmuriți. Matei-vodă, acestea văzînd, și fiind bolnav, nu putea ce să facă alt, numai îi blestema (că neputincioșii au acest obicei, dă blăstemă). După aceasta au murit și doamna Ilina a lui Matei-vodă, și o au îngropat cu cinstă mare în biserica domnească, în Tirgoviște.

După acéia, trecînd cităva vreme, s-au tămăduit Matei-vodă la picior, și au ieșit în primblare, către Argeș, și întorcîndu-se la scaun, iar dorobanții și seimenii i-au închis porțile, și nu vrea să-l lase să intre, ci-i zicea să să ducă dăp țară afară, sau să să ducă să să călugărească, că nu le mai tribuie să le mai fie el domnu. Și, necăjit fiind Matei-vodă, au șăzut afară trei zile, numai cu curtea lui și cu boiarii; și și nu lăsa nici bucate să-i mai ducă afară. Ci, neavînd ce face cu acei tîlhari nebuni, le-au făgăduit să le dea bani; și așa l-au lăsat de au intrat în scaun; și cu necazuri ca acestea i-au trecut iarna. Matei-vodă aștepta să vie vara, să aducă tătari și unguri, să-i puie pe toți supt sabie; pe cei mari și pă zurbăle.

Dar, bătrînέțile ajungîndu-l, și bolnăvindu-se rău, au murit primăvara, la [9]

aprilie, și n-au apucat să facă ce gîndise, numai i-au blestemat foarte rău; care blestem i-au ajunsu mai pă urmă (precum mai nainte să va arăta la istorie). Pentru că avea Matei-vodă dreptate să-i blésteame, și să le facă orice rău ar fi fost mai cumplit, că, în 21 de ani ai domniei lui, au avut odihnă mare, și-i miluia și-i socotiia, atît cît făcuse bucate multe, și avuție multă; iar ei, ca nește oameni fără socoteală și răi, nu să uita la binele ce le făcuse, ci-l necăjia în tot chipul, cum ați auzit — și încă mai mult dă cît ați auzit i-au făcut acei oameni răi; căroră le-au plătit mai pă urmă Dumnezeu.

Ci dar, după ce muri Matei-vodă, Dumnezeu să-l ierte, părintele vlădica Ignatie, cu boiarii denpreună, aléseră pă Costandin sărdar de la Dobreni, de l-au făcut domnu, fiind fecior lui Șarban-vodă, și fiind sămință iar dă domnu.

Mai nainte de moartea lui Matei-vodă cu 2 ani, să află scris la istoriia Țării Ungurești că au întrat turci ca la 5 000, de au robît ținutul, și l-au prădat foarte rău; iar Fărgaci Adam groful, carele era ghinărar mare la celatea Uivarului, prinzindu-i vête, le-au ieșit înainte cu 1.000 dă oameni călări și 300 pedestri, și foarte i-au tăiat rău, și i-au spart; și le-au luat prăzile și 150 de robi; carii i-au trimis împăratului. Iar după biruință ce făcu, căutîndu-se cei perîți, s-au aflat 800 dă turci morți, iar unguri numai 43. Într-acest război, au perit și acești grofi: Esterhazii anume Laslo, Ferenți, Tamaș, Gașpar.

**Matei-vodă
moare.**

**Costandin sărdar
să alege domnu
Țării Rumânești.**

**Costandin
Șarban să pune
domnu.**

După ce șazu Costandin-vodă în scaun, și dădă cu tunurile, după obicei merșeră toți boiarii, căpitanii, slujitorii, de-i sârutară mina. Zic unii că au fost trăgind nădejde dă domnie și Diicul spătar, căruia făcindu-i veste unii den priietenii lui că moare Matei-vodă, au purces dă olac de la Buicești, de au venit: carele, cînd au sosit, să pusese Costandin-vodă în scaun; deci și lui i-au căutat a merge împreună cu alții de i-au sârutat mina, neavind alt ce să mai facă. Ci dar după acéia gătiră boiari, egumeni, popi, căpitani, slujitori, de-i trimiseră la Țarigrad, cu cărți de la țară, fiind împărat sultan Mehmet și vizir Dervișpașa; și spuseră că le-au murit domnul, și să roagă să le dea domnu pe Costandin-vodă, că iaste fecior dă domnu, și toată țara îl poftéște. Și așa au și făcut, că i-au dat domnia cu steag, caftan dupe obicei, trimițînd pre Terzi Mustafa aga Talhășciul, și împreună cu el au venit și boierii ce era trimiși.

**Costandin-vo-
dă îi vine steag
de domnie.**

Decii Costandin-vodă au purces de la Țirgoviște, și au venit la București, și acolo s-au gătît cu halai mare de au ieșit înaintea turcului ce venia de-i aducea domnia, și cu cînte l-au petrecut pînă în casele domnești; după acéia l-au așăzat la gazdă, rînduindu-i de toate ce-i trebuia; și, șăzînd în București, pînă au gătît Costandin-vodă și haraciul, că-i era vrémea, și a trimis și plocoanele dă domnie, decii iar cu cînte au trimis pă turcu, și cu daruri bune.

Costandin-vodă decii rămase domnu Țării Rumânești, și să veselie în avuția cea multă ce rămăsese de la Matei-vodă.

La Moldova, den boierie Ștefan-vodă fiind învrăjbit, cu Toma vornic și cu Iordache vister, Cantacozinii, dacă au luat domnia Ștefan-vodă, i-au prinsu și i-au închis, și i-au dat pă seama armașului celui mare, ce era atunci Grigorie Hăbășăscul, ca să-i omoare. Iar armașul, luind daruri de la dinșii, nu i-au omorît îndată, ci i-au mai zăbovit. Deci, prinzind veste Costandin postelnic, fratele lor, Cantacozinul, s-au rugat lui Costandin-vodă, după ce s-au pus domnu, să trimită cărți la Ștefan-vodă, cu rugăciune pentru frăția lui, să nu-i omoare pe acei boiari; și au trimis dă olac pă Badea Conțeș Bălăceanul, și într-o zi, într-o noapte au ajunsu la Iași, și, dind cărțile la Ștefan-vodă, au chiebat pă armașul, de l-au întrebat: „Trăiesc au omoritu-iau?” și, zicind că nu i-au omorît, i-au slobozit, pentru voia lui Costandin-vodă. •

Așăzindu-se Costandin-vodă domnu și făcînd pace cu toți vecinii, crai, domni, ca să aibă odihnă țara, au socotit în oarece chip să potolească nebuniile dorobanților și ale seimenilor, ca să nu mai facă acele hoțesți lucruri ce făcuse în zilele lui Matei-vodă, de-l batjocuriia și ucidea boierii, și alte nebunii, precum îndărăt le-am scris. Ci s-au sfătuit, cu meșteșug să scoată pe seimeni den țară, fiind sirbi, pentru să să mai împutineze nebunii, puind pricină că să face multă chieltuială țării cu lefile lor, și, Matei-vodă avînd vrăjmaș pe Vasilie-

**Costandin-vodă
va să scoată pe
seimeni den țară**

Seimenii cu dorobanții să scoală asupra boierilor.

Seimenii, dorobanții omoară mulți boieri.

vodă, i-au tribuit, iar acum, nefiind nici un vrăjmaș al țării, nu trebuie să sărăcească țara cu atita lefi în deșert. Și într-această socoteală au și chemat pă toți iuzbașii, ceașii dorobanților și alți căpitani și iuzbași de slujitori, și le-au zis acēste cuvinte mai dă sus, pentru ca să le fiie și lor cu voie. Și cu toții au priimit cuvintul domnului, zicind că bună socoteală s-au făcut să iasă striinii den țară. Întru acēia și domnul, și auzind că le iaste cu voie, le-au făcut ospăț mare, și după ospăț i-au dăruit cu postave, (coftirii), fieștecăruiă după obrazul lui, făgăduindu-le și aceasta: lefile ce să da seimenilor, să le dea lor. Iar hoții aceia dacă s-au săturat dă toate, și au ieșit afară, împreunindu-se cu cuscii, ginerii, cumetrii lor seiménii (că cci mai mulți să căsătorise în țară), și, spuindu-le, au întorsu sfatul într-alt chip, și numaidecīt, a doao zi, s-au sculat cu toții, dorobanții, seimenii, asupra boierilor, să-i ucigă, vinuindu-i că ei sint pricina de indeamnă pe domnu să scoată seiménii den țară. Deci, pre domnu l-au necinstit cu cuvinte proaste, iar pe boiari, cīi n-au putut scăpa den mīinile lor i-au omorit; pe nume aceștea: Ghiorghe vister de la Popești, Ghiorma banul, Drăghici den Greci, Papa Brâncoveanul, Cirstea al lui Socol den Cornățeni, Udrea sluger Doicescul, Preda Beca den Maia, Sava Șufăr Cuștiurean, Dumitru comis ot Stănești, Mihai ciohodar, Gidea căpitan, Bonciul căpitan, Ivan, Iancu căpitan ot Clinești, și alți boiari mulți. Decii, încruutindu-se în singe, să făcură ca nește cīini turbați:

căuta pă cine vor mușca; și începură casele boiarilor a le jăfui, și, nu numai ale boierilor, ci și ale altora; și bisericile jăfua: odăjdile, potirile, discosile, cărțile, [lua] de le vindea pen tirgu, pe mulți preoți îi scotea de plete de unde făcea liturghie și-i bătea: icoanele le ardea, să scoată aurul, și pen prestoale căuta de găsiia moaște sfinte și le lepăda, zicînd că sînt farmece. Ca aceste lucruri fără lege făcea dorobanții, și seiménii și alți slujitori, de coprinsese rătotatea lor toată țara; atit că să mira bieții boiari ce vor să facă, ci fugiia care încătro putea scăpa.

Deci domnul, văzînd acest lucru, că nu să va putea potoli într-alt chip, s-au sfătuit cu boiarii ca să aducă oști striine asupra lor, să-i taie, să-i omoare, cu tot féliul de cazne. Au trimis o seamă de boiari la Racot, craiul Ardealului, alții la Ștefan-vodă la Moldova (scotînd cuvînt cum că au fugit boiarii fără știrea domnului), carii, mergînd pă acolo, au rugat pă acei domni să vie cu oștile lor să bată pă acei făcători de rău. Și le-au ascultat ruga, și s-au gătit cu oști multe, și au purces să vie. Iar Costandin-vodă să făcea că nu-i este în știre de venirea oștilor, ci au chemat căpitanii, iuzbași și alți slujitori, de le spunea, zicînd că „fiele-nii boiari iar nu s-au lăsat de răotată, ci au fugit în alte țări și acum aduc oști asupra-ne; ce ziceți să facem?” Ei ziseră: „Să ne sculăm, doamne, cu toții, să le ieșim înainte; și nădăjduim că vom birui”. Și începură den toată țara a să strînge slujitorii, și plecă Costandin-vodă, cu dinșii spre

**Costandin-vodă
să sfătuieste cu
boierii pentru
nebuniia țării.**

Gherghiță, să iasă înaintea lui Racot, la Teleajăn (că așa vrea Costandin-vodă, să-i dea în gura unguirilor și a moldovenilor). Și mergind pin' la Gherghiță cu oștile, într-o noapte au fugit Costandin-vodă la pașa de la Dirstor, spuindu-i că întâmplările ce i s-au întâmplat, de au făcut hoții slujitorii, de au omorât atâtea oameni, boiari, și le-au jăfuit casele, și toată țara o au stricat. Deci, pentru ca să le viie la hac, și-au trimis la Racot cu rugăciune, de vine și Ștefan-vodă cu oști, să-i taie, să-i omoare; ci cu meșteșug i-au strinsu și i-au dus pînă aproape de oștile streine, și i-au lăsat, și au venit la pașa. Deci pașa, auzind aceasta, au zis că foarte bine au socotit, că așa să cade unora ca acestora să le facă, carii să scoală împotriva stăpînilor și strică țara.

Ci, în mijlocul acestor vremi, văzînd slujitorii că i-au părăsit domnul, și oștile streine, ce venea asupra-le, era aproape, să mira ce vor să facă; că le era toate socotélile înghiesuite. Ci, viind și Hrizea spătar de la margine în oastea lor, numaidecît îl rădicară domnu (lui încă i-au fost voia, cum să vîde), și începură a să rîndui de război. Slujitorii țării, dencoace de Teleajăn; Racot și pribegii boiari, cu ungurii și cu moldovenii, dencolo; rînduiră și tunurile, unde era aga Buliga, fiind agă mare. Deci începură a slobozi tunurile în unguri; dar îi trecea gloanțele; sau denadinsu Buliga așa le îndrepta, au den greșală — nu să știe bine; ci dederă știre Hrizii-vodă că tunurile nu bat în oaste, ci pe dasupra. Deci, alergă cu calul minios, și, ajungînd

**Hrizea spătar
să rădică domnu
dă slujitori.**

la tunuri, scoase paloșul, și lovi pă aga Buliga, de-l făcu în doao. Dar nici cu aceasta nu folosi nimic, că mulți căpitani, ce au avut înțelegere cu Costandin-vodă și cu pribegii, cu steagurile, au plecat dă s-au dus în oastea ungurească, împreunindu-se cu boiarii pribegi. Hrizea-vodă, acestea văzînd, să întrista, iar tot înainte căuta (de vrîme ce într-alt chip n-avea cum mai face, ajungînd la nume dă domnie), și, cu cîți era, dădă război vitejaște; dar, păcatul hoților slujitori împlinindu-se, au intrat ungurii într-înșii, ca lupii în nește oi, de-i tăia, îi impușca, de zăcea grămăzi. Și au început a da dosul, cîți putea scăpa cu domnul lor Hrizea-vodă, cercînd calea Brăilii; iar pedestrima și cei cu cai răi să ascundea pen mărăcini, pen crînguri; pe care scoțîndu-i, supt sabie i-au pus pă toți. De aceasta auzînd Costandin-vodă, își luo zioa bună de la pașa, și purcese înainte lui Racot; ci, viînd la Ciocănești, șăzînd la prînz, nimeriră doi trimiși de la Hrizea-vodă, carii mergea cu cărți la turci, și îndată îi prînseră, și, aducîndu-i la Costandin-vodă, porunci de-i spînzurară de nește umbrare; unul de aceștea îl chema Bargandi.

Deci, Costandin-vodă, mergînd, să împreună cu Racot și cu Ștefan-vodă la Drîdov; acolo au șăzut 3 zile de s-au ospătat; și au dăruit pă crai cum s-au căzut, mulțămînd și pentru osteneala ce au făcut de au spart oștile vrăjmașilor. După acéia s-au dus fieștecare la țara lui, lăsînd Racot 2 căpitani mari: unul de nemți, anume Gau-

**Hrizea-vodă taie
pe aga Buliga.**

**Hrizea-vodă să
bate cu ungurii.**

**Hrizea-vodă
fuge la Brăila.
Ungurii taie pe
rumâni.**

**Costandin-vodă
să împreună cu
Racot.**

**Pă Hrizea-vodă
și dau turcii lui
Costandin-vodă.**

d[i], altul de catane, anume Boroș, să fie lingă Costandin-vodă: în ce le va porunci, să asculte, să facă. Deci, s-au dus Costandin-vodă, la scaun, cu boierii, de cerca pă hoți, pă jăfuitorii ucigași, zorbalile, de-i înțepa, spînzura, îi tăia cezvirți, cit au curățit țara de răi; atîta cit dorobanții și seiménii își lepăda hainele cele vinete, și să îmbrăca în fêrfe nițe réle, și jura că nu sînt dorobanți, iar, care să cunoștea, nu mai avea zile. Trecînd cităva vrême așa, cum am auzit. Costandin-vodă au făcut cărți pătutindenea, dînd iertăciune vinovaților, zicînd: fieștecarele să-și viie la casa lui, să să așaze, să nu mai facă nebunii; că, mai făcînd, le va face mai rău. Și trimise la Sîiauş-paşa de la Dîrstor, rugîndu-se ca să trimită la Brăilă, unde era Hrizea-vodă cu mulți haiduci ai lui, să-l prinză, și să-l dea lui Costandin-vodă. Și așa au făcut: l-au prinsu, și pre mulți de ai lui i-au trimis la domnu. Deci, Racotî-craiul cerîndu-l, l-au dat cu jupîneasa lui, cu coconii, și l-au dus la Belgrad; căruia i-au făcut mertice și altele dă hrana lui.

Atuncea, nu peste multă vrême după aceasta, Racotî-craiul, imputernicîndu-se în oști, și în bani, n-au șăzut să să odihnească în binele lui, ce-l avea cîștigat de la tată-său, Racotî Ghiorghe cel Bătrîn, că, afară den ce avea tată-său supt stăpînirea lui, s-au fost sculat oaste asupra nemților, de le-au făcut mare supărare; cît dă nevoie i-au căutat a-i mai da multe cetăți și multe locuri, care le ținea némții; care toate ră-măsese în mina acestui Racotî Ghiorghe

după moartea tătine-său; dar nu s-au îndăstulat, ci au poftit mai mult, ca să ia și crăiia Țării Leșăști de la Cazimir-craiul, Deci, făcu gătire mare, și au cerut ajutor, de la munténi, și de la moldoveni, de la cazaci, de la sfeți, și toți i-au dat; și au intrat în Țara Leșască, și multe prăzi au făcut; și mult loc au încungiurat. Dar craiul Cazimir și cu toată boierimea Țării Leșăști s-au dat de o laturi cu oastea lor, și au trimis la hanul, de au venit cu tătari ca la 80.000 (că leașii singuri nu-i cuteza lui Racot, că avea și el oaste bună). Și, împreunându-se leașii cu tătarii, s-au pornit către unguri, pină i-au apropiat. Ajutoarele lui Racot; sfeții, rumânii, moldovenii, cazacii, văzind atîta putere dă oști ce le vin asupra, au fugit, cineși la țările lor; și au rămas Racot numai cu ai lui. Chimin Ianoș, ghinăriul lui Racot, și alți boiari ai lui, văzind că va să le vie lucrul la rău, au zis craiului să iasă să ducă la țara lui, ca, de va scăpa el, să aibă și de grija celor ce vor rămînea acii; și așa au făcut, că au fugit. Iar oștile cu toată boierimea au rămas, și i-au încungiurat leașii cu tătarii de toate părțile, de le da război în toate zilele. Și, șazînd cităva vrême închîși, sfîrșind și bucatele, și iarba, gloanțele, de nevoie s-au dat robi tătarilor, ducînd la Crîm, la Bugeac pă boiarii cei mari, anume: Chimin Ianoș, Corniș, Gașpar, Beldi Pal și alți mulți boiari, carii nu să știu numele lor, și de ceilalți fără număr; carei mai pă urmă cu mulți bani s-au răscumpărat de la tătari. Într-această nenorocire au um-

**Racoț găsește pă
Bercea-crai.**

blat Racoț în Țara Leșască; carele, viind la țara lui, au găsit lucrurile Ardealului într-alt chip, nu cum le-au lăsat. Că Bercea Ianoș, credinciosul, care îl lăsase Racoț caimacan în locul lui, purtător dă grijă tuturor lucrurilor țării, auzind dă primejdiia lui Racoț den Țara Leșască, și a oștilor lui, au închinat Ardealul turcilor, și l-au pus pă dinsul crai. Aceasta văzind Racoț, s-au dus în țara dă sus, de-și strinse oaste să vie asupra turcilor carei păziia Ardealul, să-i scoată și să dobindească iar la mina lui Ardealul.

**Hrizea-vodă
fuge den Ardeal.**

În vrme ce era Racoț în Țara Leșască, au aflat și Hrizea-vodă vrme ca să fugă den Ardeal, cu gînd ca acela să meargă la turci. Și, fiind 500 de seimeni în Belgrad duși dă Racoț, robi den războiul de la Șoplea, pre cari-i lăsase Racoț să păzească scaunul, cu aceștia vorbindu-se Hrizea-vodă, cu toți vitejaște au ieșit den Belgrad, și au trecut muntele pe la Bistriță, și trăgea cătră Țara Turcească. Iar Costandin-vodă, prinzind veste, trimise pă Preda vornic Brâncoveanul, și pă Radul stolnic Fărcășanul, și pă Ivașco Cepariul, cu oști, și i-au ajunsu la Tîrgul Bengăi; și făcînd război, au biruit ai lui Costandin-vodă, și pă Hrizea cu ai lui i-au prinsu, de i-au adus la domnu-său. Și au spinzurat pă Hrizea dă o roată, cu alți 12 căpetenii; iar celorlalți le-au tăiat nasurile și urechile, și i-au slobozit. Zic unii că nu i-au putut lua cu biruință, ci cu jurămînt, și au călcat jurămîntul de i-au omorît.

Dorobanții și alți slujitori răi, carii s-au știut în vină mai mare, și încă unii căpetenii fiind, trecind peste Dunăre, măcar că făcuse Costandin-vodă cărți de iertăciune, iar tot n-au vrut să viie în țară, ci făcându-se grămăzi multe, și într-alt chip văzind că nu vor strica domnului, au început a-l piri la turci, că iaste hain despre împărăție, și iaste una cu Racot și cu Ștefan-vodă. Această veste ducându-se și la împărăție, au mazilit pă Costandin-vodă și pă Ștefan-vodă den Moldova, și-i chema să meargă la Poartă, iar acești domni n-au vrut, ci s-au dus în Țara Ungurească. Și aicea în țară au pus pă Mihnea-vodă domnu, iar la Moldova pă Ghica-vodă; carele, fiind capichehaia lui Ștefan-vodă la Țari-grad, sau el au poftit, sau turcii den socoteala lor i-au dat domnia. Deci, mergind veste lui Ștefan-vodă că au dat domnia Ghicăi-vodă, capicahaiaoa lui, și fiind feciorul Ghicăi, agă mare la Ștefan-vodă, dentii l-au băgat la închisoare, după acéia socotindu-se, într-alt chip că nu va putea face, numai cu fuga, s-au gătit cu casa lui și cu toată taifaoa, domnește, și au luat și pă Gligorie aga cu dînsul. Care, mergind pe la Țîngul Frumos, au chemat pă Gligorie aga și l-au îmbrăcat domnește, cu haine, ișlic, surguci, și l-au încălecat pă cal domnescu, și i-au dat toată curtea cu steaguri, cu meterhaneao, tobe, trîmbițe, slujitori, și l-au trimis la Iași, ca pe un fecior de domnu; și i-au zis: „Mergi, fătul mieu, sănătos, daca au vrut Dumnezeu așa“. Și ș-au ales oamenii de ai lui, și carii au poftit să mear-

**Slujitorii pirăse
pă Costandin-
vodă la turci de
hain.**

**Costandin-vodă
fuge.**

**Ghica-vodă să
pune domnu la
Moldova.**

gă cu dînsul, și ciți i-au tribuit, și s-au dus
în Țara Ungurească, ca și Costandin-vodă,
domnul Țării Rumânești.

43. DOMNIA MIHNEI-VODĂ,
leat 7166

**Mihnea-vodă să
dune domnu.**

Mihnea-vodă acesta, pre carele turcii
l-au ales de l-au făcut domnu Țării Rumâ-
nești, numindu-să el pe sine că iaste fecior
Radului-vodă Mihnea, și slujînd lingă Poar-
ta turcească la Chinan-pașa (căruiă zic
unii să-i fie fost giuvan, fiind frumușăl),
iar mai virtos Valedôlii au slujit (că zic
unii să-i fie căutat de treabă citeodată), și,
învățînd turcește bine (den minia lui Dum-
nezeu) luo și el domniia; carele viînd în
țară cu turci, cu tătari, multe réle au făcut.
Și, găsîndu-și dorobanții domnu după
inema lor, îl povățuia tot spre jafuri și
răotăți, precum povestea mai jos va arăta.
Boiarii carii mai rămăsese neuciși dă doro-
banți, văzînd că Mihnea-vodă au luat pă
dorobanți inainte, și ascultă céle réle învă-
țături, temîndu-se să nu pață ca și ceilalți,
au fugit, unii peste Țara Ungurească, alții
pen munți să ascundea. Atunci au trimis
cărți pe la toți, cu jurămint, că nu le va
face rău, și au venit toți pe la casele lor în
țară. Iar Mihnea-vodă, avînd gînd să să
rădice asupra turcilor cu sabie, nimunui
dentii n-au spus, numai gătire mare făcea:
steaguri de slujitori, tunuri, ierbării; și
dorobanții, seimenii cei stricați de Costan-
din-vodă pentru răotatea lor, îi îndrepta
pe la steaguri, făcînd căutări tuturor slu-

jitorilor țării. Ci dar, în mijlocul vrémilor acestora, Racot-craiul, care să dusese în țara dă sus, să-și stringă oști, să viie la Ardeal, pre carele închinase Bărceai Ianoș turcilor, precum am scris îndărăt, au strinsu cită oaste au putut (de vréme că-și pierduse oastea dentii în Țara Leșască), și au venit în Ardeal. Acolo au găsit țara toată închinată turcilor cu tot nimisugul, și au găsit pă Bărceai Ianoș în Sighișoară închis; pre carele neputind să-l scoată într-alt chip, i-au făgăduit că-l va lăsa slobod și în pace, numai să să ducă la casa lui. Deci Berceai, încrezându-se în cuvintele lui Racot, au ieșit numai cu oamenii lui, el însuși în carătă, să să ducă la moșiile lui; iar Racot Ghiorghe au gătit 40 dă catane vitéji, cu arme gata, și i-au trimis ca, unde-l vor ajunge, să-l împușce. Și așa au făcut: îndată ce l-au ajunsu, unde șădea în carătă, au tras toți cu pistoalele, și l-au omorit. Acest sfirșit au dat Berceai Ianoș. Racot-craiul, măcar că au făcut aceasta, dar némeșii și boiarii cei mari nicicum n-au vrut să-l mai priimească să le fie crai ca mai nainte, de vréme că le făcuse mare pagubă cu oștirea ce s-au făcut în Țara Leșască, de i-au dat robi tătarilor: sumă mare de némiși și toate oștile; ci să ținea tare de poala turcului, de la care cerea ajutoriul împotriva lui Racot.

Însă, într-acest an ce tmbლა Racot fulgerind pen Ardeal, fiind și Costandin-vodă și Ștefan-vodă acolo, s-au rugat să le dea oști, ca doar ar scoate pe domnii cari-i pusese turcii în Țara Rumânească și la

Racot vine în Ardeal.

Racot omoară pe Bărceai-crai.

Costandin-vodă
vine în țară și
Mihnea-vodă
fuge.

Costandin-vodă
iar fuge.

Ștefan-vodă iar
vine. Ci-l bate
Ghica-vodă și
fuge.

Moldova; și, den cît au avut, le-au dat și unuia și altuia. Deci, viind Costandin-vodă în țară, Mihnea-vodă cu boierimea ce era lingă dinsul, s-au dus cătră Giurgiul, Costandin-vodă au venit în scaun, și s-au dus pînă la Dobréni. Mihnea-vodă, cerind turci de la pașa, lingă oastea ce avea el, au purces cătră București. Costandin-vodă, înțelegînd că vine Mihnea-vodă cu mai mare putere dăcit are el, n-au așteptat vreun război, ci au fugit în Țara Ungurească; iar Mihnea-vodă s-au luat scaunul. Iar unii zic că Costandin-vodă s-au tras de au venit în țară, pentru că au avut avuție inecată în burie, în heleșteul de la Dobreni, și neluînd-o, cînd s-au dus întii, acum au venit dă o au luat. Ci aceasta iaste vorbă de la oameni, iar adevăr nu să știe.

Ștefan-vodă, den Țara Ungurească, luînd oști cîte au putut, s-au dus să scoată pă Ghica-vodă den Moldova; ci, prinzînd Ghica-vodă veste, s-au strinsu ale sale oști, mai bune și mai multe, și au trimis pă fiesău Gligorașco-vodă cu oștile, de i-au ieșit înaintea la Tîrgul Frumos, la Strungă. Acolo avînd război, au biruit pă Ștefan-vodă, și s-au dus iar în Țara Ungurească. Deci el n-au vrut să mai facă zăbavă pe acoloa întru deșărtăciuni, de vrême ce vedea slăbiciune la Racoț-craiul și [că] l-au biruit în Moldova dă s-au rușinat: s-au dus în Țara Leșască, de acolo și la Moscu s-au dus, și de acolo într-alte părți, pînă s-au sfîrșit; iar pă doamnă-sa, den Țara Leșască, o au trimis în Moldova, să șază la casile ei; că nu o iubiia, că avea țîitori.

Iar Costandin-vodă al nostru rumânescu s-au mai zăbovit după dășărtăciuni în Ardeal cităva vrême. Într-acest an ducându-se jalbă la împărăție, de la Mihnea-vodă den Țara Rumânească, și de la Ghica-vodă den Țara Moldovii, că nu pot să să odihnească de Costandin-vodă și de Ștefan-vodă, că vin de calcă și strică țara împăratului, cu ajutoriul lui Racot-craiul; care auzind împăratul, sultanul Mehmet și Chiupriuliul, viziriul, îndată porunci de să gătiră turci, tătari și domnii rumânești, să meargă în Ardeal să scoată pă Racot.

Și purceseră cu toată gătirea, de intrară în Ardeal; iar Racot, avînd oaste puțină, s-au tras iar cătră țara dă sus, ca să facă gătire mai mare. Dar turcii și tătarii, după cum le iaste obiceiul lor, au stricat în țara de sus multe cetăți, mulți oameni au robii, și au prădat țara rău; atuncea au luat și Inăul, cetatea cea tare și vestită. Ci dar într-această mergere în Ardeal, Mihnea-vodă, fiind ajunsu cu Racot și cu Costandin-vodă, să stea împotriva tîrcului cu sabie, și avînd și în gîndul lui aceasta jînduită, cînd vrea să treacă pe la Teleajăn, atunci ș-au arătat gîndul lui boiariilor și căpeteniilor îndemnîndu-i să taie pe turcii carii venia cu un pașă saraschier și cu tătari, să treacă pe la Teleajăn. Boiarii și căpeteniile slujitorilor, auzind acēste vorbe de nimic, să îngrozia și să mira ce vor să facă, de vrême ce turcii și tătarii le era în spate-le. Ci în fața domnului i-au zis: „Bine, doamne, noi să facem porunca mării-tale, dar pă urmă cine den noi și den

**Turcii și domnii
rumânești pradă
Ardealul.**

Boiarii și slujtorii părăsise pe Mihnea-vodă la pașă.

copiii noștri va scăpa de sabia cea lungă a turcului?" Care auzind domnul, să minie: Iară, dacă s-au despărțit în laturi, s-au sfătuit boiarii să fugă și să-l lase pe dînsul; și așa au făcut, că au fugit care încotro au putut. Însă Pîrvul visteriul Vlădescul, fiind mai îndrăzneț, și zicînd că iaste știut al Porții otomănești, de nu vor îndrăzni să-i facă vreun rău, cu cîțiva boiari, și cu multe căpetenii de slujitori și cu slujitori s-au dus la pașă îndărăt, de au spus pașii cele ce au zis Mihnea-vodă să facă. Iar Mihnea-vodă, văzînd aceasta, s-au întorsu și el la pașă, jăluindu-se de boiari și de oști, că nu vor să meargă la slujba împăratului, și fug ca nește rai; iar el iaste slugă dreaptă împărăției, crescut în curtea împărătească, și n-are el gînd de hain niciodată. Pașă încă, uimindu-se după cuvîntul lui, nici unii părți au crezut, nici alții, ci i-au împăcat ca să meargă la slujba împărăției. Iar Mihnea-vodă, văzînd lucrurile dăspre pașă și mergînd la conac, și întîmplîndu-se de au venit Pîrvul visteriul supt cortul domnescu, poruncise mai înainte unor beșlii, dacă-l vor vedea că vine Pîrvul vister la cort, să vie și ei cu armele pe supt haine, să nu să vază. Ci îndată veniră beșliii, cum le poruncise. Decii, după perdea ieși Mihnea-vodă, și zise beșliilor turcește: „*our-sughidi*"; și îndată îl loviră cu sabiile, de-l făcură fărime, și nu să mai socoti că iaste știut la Poartă și mutafaraca împărătească, și-l rădicară făcut fărime de sabii. Iar Istrate postelnic (carele multă vreme au fost pri-

beag la Matei-vodă, și mult au chieltuit. Matei-vodă să-l ia de la turci, și n-au putut), fiind atunci supt cortul lui, și înțelegînd de patima Pirvului vister, fiind aproape pădurea, au fugit în pădure; și poruncind Mihnea-vodă dorobanților să-l prinză, au intrat în pădure după dinsul, și, căutîndu-l cu amăruntul, l-au găsit, și, ducîndu-l la Mihnea-vodă, l-au tăiat. Și au mai tăiat pă Radul aga Birsescul și pă Vintilă căpitan și pă Badea vataf, și au trimis pă Dinca armaș, Sirbul după Preda Brâncovean, de l-au ajunsu la Tirgoviște, și în casele domnești l-au omorit. Poruncit-a și căpitanului Odor den Tirgoviște, de au mersu la Filipești, la Costandin postelnic Cantacozino, și la gineri-său Pană spătar să-i prinză și să-i omoare; ei ei au fost prinsu veste și au fugit pen munți la Brașov, și de acolo s-au dus la Moldova. Decii stîmpărîndu-se puțin cu moartea acestor boiari, s-au dus cu turcii și cu tătarii la Inău -- cum s-au scris mai sus, și iar s-au întorsu toamna la scaun.

Atuncea dă iznoavă își gătea trebile de a să rădica asupra turcilor, și au trimis la Tarigrad de au luat bani împrumut, și pe la turcii după margine, pricinuind că iaste țara săracă și prădată, și acum nu are de unde lua bani, pînă să va mai drêge -- decii va plăti; și mai pă urmă au chiebat pă acei turci datornici la dinsul, ca să le plătească. Decii, strîngîndu-i pă toți, îi ținea cu mortice, cu nafacale, cu lefi, pînă au venit vrémea care o socotea el. Ci întii au cercat pă boiari pentru rădicarea aceasta: care zătienîndu-l să nu facă lucru ca acesta, ce

Preda Brâncoveanul piere de Mihnea-vodă.

**Mihnea-vodă
omoară boiarii.**

nu-l va putea scoate la cap, și pă urmă va veni peire țării — i-au omorît pă toți cu beșlii lui, ce avea lingă dinsul, stringindu-i pă toți într-o seară; și, avînd pă ucigași gata, cite pă unul îi lua de-i sugruma, și-i arunca den case jos pă ferestri, și tabulh-naoa zicea pînă i-au isprăvit pă toți; însă Radul vornic Cîndescu și doi frați ai lui, Negoită și Moisi, Udriște spătar, Diicul spătar Buicescul, Radul Fărcășan stolnic, Danciul postelnic Piriian, și fie-său Preda logofăt, Badea comis Comăneanul, Stroe clucer Birsescu, Vasile Cîmpineanul și alții nenumiți aicea. De care să bucura doro-banții, călcîndu-i și batjocurindu-i, făcîndu-le Mihnea-vodă pă voia lor, dă au omorît și pe cei ce au rămas boiari neuciși de dinșii, în zilele lui Costandin-vodă.

**Mihnea-vodă
taie turcii den
Tîrgoviște și den
București.**

Această păgînatate săvîrșînd Mihnea-vodă, vremea viînd și a oștirii, să meargă turcii împotriva lui Racot-craiul, cu carele avea înțelegere Mihnea-vodă, cînd vor fi oștile în Țara Ungurească asupra lui Racot, atunci și el să să pornească cu oștile țării asupra turcilor după margine. Și, rînduînd Racot pă Costandin-vodă să meargă cu oști în Moldova să scoată pă Ghica-vodă, decii Mihnea-vodă își strînse oștile la Tîrgoviște, și puse călărimea împrejurul tîrgului, și pedestrimea o au slobozit în tîrgu, de au [tăiat] turcii, ciți s-au aflat acolo toți. Așijderea și în București au făcut, și trimise pă Ghiorghe vornic Băleanul în Moldova cu cităva oaste ajutoriu lui Costandin-vodă. Cum să vede, nebunește umbla Racot, ca și Mihnea-vodă și Costandin-

vodă, că nu căuta să-și isprăvească inții treaba lui den Ardeal cu turcii, apoi să să apuce de domniile acestea, ci vrea să facă multe trebi dăodată și pă urmă nici una n-au putut isprăvi. Că, rășchirindu-și oștile pen Țările Rumânești, și Racot rămiind cu oaste puțină, avind război cu turcii la Ghiula, l-au biruit, și l-au rănit în cap; care intrind în cetatea Oradiei să să tămăduiască, peste cităva vrême au murit, și l-au dus la Patac, cetatea lui, de l-au îngropat.

Mihnea-vodă pe această vrême să duse la Giurgiul dă da război cu turcii; Costandin-vodă încă la Moldova scosese pă Ghica-vodă den scaun. Iar după acéia, viind Ghica-vodă cu tătarii, și război avind la Iași, au biruit pă Costandin-vodă, ce era cu ungurii și cu rumânii: pre toți i-au băgat în apa și în noroiul Bahluiului, puțini au scăpat; și Constandin-vodă, cu puțini oameni rămiind, au fugit iar în Țara Ungurească. Atunce și pă Ghiorghe vornicul Băleanul, carele era trimis cu oști ajutor de la Mihnea-vodă lui Costandin-vodă, l-au prinsu tătarii în Bahlui, innoroit, și pă mulți alții de Țara Rumânească; care peste doi ani ai robiei lui cu mulți bani s-au răscumpărat.

Acéste vești de bătaie lui Racot la Ghiula și lui Costandin-vodă den Moldova, auzind Mihnea-vodă, unde era, la Giurgiov, i s-au tăiat toate puterile, și au început a să trage spre Rucăr, și au trecut în Țara Ungurească; acolo s-au prăpădit.

Intr-acéste vremi și Chimin Ianoș s-au răscumpărat, ce-l robise tătari, în Țara

**Racot, rănit de
turci, moare.**

**Mihnea-vodă
fuge den Giur-
giul.**

**Costandin-vodă
fuge den Moldo-
va.**

**Gheorghe vor-
nicul Băleanu
rob la tătari.**

**Chimin Ianoș ie-
se den robie.**

Leșască, cum s-au scris înapoi și au trecut pen Țara Rumânească în Ardeal; care vă-zindu lucrurile ardelenilor turburate și un-gurimea toată își cerca să-și puie crai de la turci, nevrind el să să supuie sfaturilor ardelenilor, s-au dus în Țara Ungurească, dă Sus, și s-au supus nēmșilor.

**Mihnea-vodă fu-
gind, țara o ro-
bescu tătării.**

Iar Mihnea-vodă, fugind den țară în Ardeal, turcii și tătării au robît țara foarte rău, pentru nebuniile ce făcuse Mihnea-vodă; puind domnu țării pă Ghica-vodă den Moldova, iar la Moldova au pus domnu pă Ște-făniță-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă. Ca-rele, tînăr fiind, nebunăște au chivernisit domniia, precum să va scrie înainte.

**Seidi-pașa pra-
dă Ardealul.**

Iar Seidi Ahmet-pașa, după ce bătu pă Racoț, și pă oști i le sparse, au pornit turcii și tătării de au prădat Țara Ungurească foarte rău, luind și mulți robi.

44. DOMNIA GHICĂI-VODĂ,
leat 7168

**Ghica-vodă
domnu Țării
Rumânești.**

Venind domnu Țării Rumânești Ghica-vodă, pă toți îi chema cu blindete să vie la casele lor, și tuturor s-au arătat cu bine, nevoindu-se să îndrepteze țara, den fărî-mătura ce o fărîmase oștile turcești și tă-tărăști, pentru nebuniile rumânilor. Și, fiind vremea haraciului să să dea la împărăție, au făcut rinduială să stringă. Dar Constan-din-vodă iar n-au lăsat în pace țara să să odihnească, ci iar i-au făcut nevoie, că, vă-zind că pă Racoț l-au bătut turcii, și s-au dat îndărăt rănit la Oradie, și de acolo l-au

dus mort la Patac, cetatea lui, de l-au îngropat, neavind încâtro mai face, cu cite oști avea strînse cu bani, au venit iar în țară, de au gonit pă Ghica-vodă la Giurgiul, și vrea să fie el domnu. Dar, înțelegind turcii, au trimis turci și tătari cu Ghica-vodă și l-au gonit de aicea; și s-au dus în Țara Căzăcească, că în Țara Ungurească loc nu avea. Deci, viind Ghica-vodă iar la scaun, și fiind acéste turburări de Conștandin-vodă, cum ați auzit n-au putut să stringă haraciul, ca să-l trimiță la vréme la bairam, duăă obicei, s-au miniiat împăratul și l-au făcut că nu iaste vrednic, și au trimis pă Cara Mustafa, pașa den Dirstor, ca să-l rădice den scaun. Și, viind fără véste în București, l-au luat de l-au dus la Țarigrad, și au dat domniia fie-său, lui Gligorașco-vodă. Pe acéia vréme fiind multe răzmirițe de oști, s-au făcut foamete mare în țară, și, pentru că să miniese Dumnezeu pe rumâni, de atitea nebunii și morți ce făcuse, au trimis și ciumă, de murea foarte rău.

Ghica-vodă cu
turcii goneste pe
Costandin-vodă.

Pe Ghica-vodă îl
iau turcii.

Pe vréme ce au luat Cara Mustafa-pașa pă Ghica-vodă den București, Șarban logofăt, feciorul lui Costantin postelnic Cantacuzino, mai ficlean fiind decit alaltți frați, au gătit un cal foarte frumos și l-au dus de l-au dăruit pași despre dînsul, și i s-au rugat să-i fie slugă, și să-l aibă în gîndul lui neuitat. Și, cu drag priimindu-l pașa, i s-au făgăduit că va ținea mînte. Și adăvărat au fost, că, cu vréme îndelungată i-au făcut mult bine, pină și la domnie l-au rădicat, păcum pă urmă să va arăta.

Ali-paşa ia Ardealul.

Apafi Mihai crai să pune.

Ştefăniţă-vodă rău chivera-seşte pe moldoveni.

Ştefăniţă-vodă moare.

Într-acéste vremi Ali-paşa şi cu alţi turci şi tătari au mersu la Oradie, dă au bătut 40 dă zile, şi o au luat, Decii tot nemisugul Ardealului s-au dus la Ali-paşa cu Apafi Mihai, de l-au pus crai Ardealului, îmbrăcându-l cu caftan, dindu-i şi steag dă domnie, după obicei, şi s-au întorsu la Ardeal, la scaun.

Ştefăniţă-vodă lui Vasilie-vodă, fiind domnu la Moldova, şi fiind tinăr dăzmierdat, făcea lucruri copilăreşti, sau, să zic mai bine, nebuneşti; nu căuta trebile domniei, ci curviile, şi parte bărbătească, şi fămeiască. Că coconii moldovenilor cei frumoşi atita s-au imprumutat de la el, cit nu ştiu fi-să-vor mai plătit de acea datorie. Mai avea şi aceasta, cînd ieşa la primblări, puneă pă boiari pă caii lui cei turceşti, şi, ieşînd la cîmpu, puneă dă le lua frinele şi el da cîmpia. Deci socoteşte ce vor fi făcut caii, pină a să domoli! Mulţi au avut primejdii dă moarte. Decii, era un heleşteu mare, care l-am pomenit şi noi, şi pă heleşteu foişor domnescu, lingă casele domneşti: de acolo pă mulţi boiari îi arunca în heleşteu, şi ridea, şi, scoţîndu-i den apă, îi îmbrăca în haine domneşti. Ca acestea şi altele făcea [Ştefăniţă-vodă], de care toţi îl urise. Deci, viîndu-i poruncă să meargă la oaste, la Bendériu, acolo sosînd, s-au războlit şi au murit; şi l-au adus la Iaşi, de l-au îngropat lingă tată-său Vasilie-vodă. Zic unii că l-au otrăvit boiarii; alţii zic că pe acea vrême era la Bender ciumă, şi de ciumă ar fi murit. Ci, ori una, ori alta, el tot au murit. Şi au pus pă Istratiie Dabija domnu în locul lui.

Venind Gligorie-vodă domnu în urma tătine-său, au găsit țara stricată, fărîmată de atita răotăți ce-i venise asupra, de nebuniile rumânilor și den rea chiverniseala domnilor. Constandin-vodă o au purtat rău. Mihnea-vodă mai rău și mai cumplit, și datorie multă rămăsese de la Mihnea-vodă făcută. Ci să mira ce să facă: haraciul împărătescu va să-l dea, au datoriiile va plăti, au țara să îndrepteze; ci-i era toate împotrivă. Ci într-acestea, după nor veni și senin; după multă răotăte și foamete ce era, și ciumă, au dat Dîmnezeu pace, și bișug în toate, și sănătate — că s-au făcut griu mult, mei mult, vin și alte bucate, cu care-și rădică săracii nevoile. Și așa pe-ncet cirmuia norodul bine, și era domnul judecător drept și milostiv, și gingaș întru toate lucrurile lui și nemăreț.

Chimin Ianoș fiind întru aceste vremi la Țara Ungurească de Sus, și stringind oștile stăpin-său Racoț, cele răsipite și rămase fără stăpin, și luind ajutor și de la neamțu, cu vorbă ca aceasta: de va putea supune Ardealul, să-l închine nemților; și s-au pornit spre Ardeal. Apafi Mihai-craiul cu ardelenii, aceasta auzind, au trimis la turci de le-au dat știre, și au cerut ajutor împotriva lui Chimin Ianoș, și i-au dat pă Cuciuc Mehmet-pașa, cu cităva seamă dă turci și au poruncit și lui Grigorie-vodă să trimită oaste ajutoriu. Trimițînd, cu Odivoianul, au trimis și den Moldova oaste. Decii, turcii fiind la Sighișoară, și ungurii, Chimin Ianoș au

**Grigorie-vodă
domnu.**

**Chimin Ianoș
vine cu nemții
la Ardeal.**

Chimin Ianoș
tăiaț dă turci.

Grigorie-vodă și
Dabija-vodă
mergu la oaste
cu Chipriulăul.

Uivarul și Gal-
goșul cetate să
ia de turci.

venit la un sat ce era aproape de cetate, și au conăcit acolo cu oastea lui, și era cuvinte între dinșii, a doao zi să să lovească oștile; dar turcii prinzind veste den iscoadele ce avea în tabăra lui Chimin Ianoș, cum șad fără grijă, n-au așteptat pină a doao zi, ci într-aceea zi, au ieșit pină a doao zi, ci într-aceea zi, au ieșit fără veste cu toți, și i-au lovit la vrémea prinzului, șazind Chimin Ianoș la masă; și, fiind oștile răsipite și pe la o cetate, și îndată ce văzură turcii impresurându-i, apucă Chimin Ianoș de încăleacă, și, grăbindu-l, nu avea încătăro mai face, ci dăde peste un heleșteu înghețat, să treacă, dar, alunecând calul, căzu cu el jos. Turcii încă îl impresurară, și-l tăiară; așijderea pă oști le tăiară, și le împrăștiară în toate părțile.

Deci, dacă au trecut 2 ani ai domniei lui Grigorie-vodă, făcut-au împăratul sultan Mehmet gătire mare dă oaste, și au trimis pă Chipriuliul viziriul, cu oști multe turcești și tătărăști asupra Țării Ungurești dă Sus, ca să o supuie, neavind stăpin pă nimeni, de vréme că Racot-craiul, care o stăpinise, perise. Chimin Ianoș, care în urma lui vrea să o urmăze, încă au dat sfârșit, cum ați auzit. Și au poruncit lui Grigorie-vodă den Țara Rumânească și Dabijăi-vodă den Țara Moldovii de au mersu și ei cu oștile lor pen Ardeal, împreună cu tătarii. Atuncea cetatea Uivarul l-au luat, chiiemind și pe Apafi-craiul la oaste viziriul, de s-au împreunat cu turcii. Galgoșul și alte multe locuri au luat în anul acela, și s-au întorsu cu pacé toți la țările lor.

Acolo în oastea lui Grigorie-vodă, cum zic unii, s-au făcut nește amestecături, adecă Șerban logofăt, feciorul lui Costandin postelnic Cantacozino, și oarecare den frații lui ce era acolo, și Mareș, și Crețulescul, să fie umblat între căpitani și între slujitori, de indemna să meargă să pîrască pă Grigorie-vodă la viziriul, de făcătoriu de rău, de hain și de altele, și pă urmă să ceară domnu la viziriul pă Șărbă logofăt; care, din om în om mergînd vorba, au ajunsu și la domnu. Decii, auzind, să păziia în taină, pînă ș-au luat zioa bună de la viziriul să vie în țară, și, la un loc conăcind pentru odihna namiezii, au poruncit lui Ghiorghită moldoveanul, care era vâtaf de aprozi, să aducă pă acei boiari ce umblase să facă viclesug; și-i aduse înaintea lui, și începu a-i mostra, pentru căci fac așa, de au vrut să-l ficlească, și să-l pîrască la viziriul: „Ce rău le-au făcut? Au nu i-au boierit cu mari boierii, au nu i-au miluit cu mile mari?” Care anume, le spunea. Iar Mareș, fiind mai slovesnic, și mai îndrăzneț, răspunde că nu sînt vinovați nimic.

Grigorie-vodă scoase vadnicii de față, căpitanii cari vorbise cu ei, întru care era și Alixandru, fecior Ghiormii banul, și începură a zice: „Așa, doamne, ne-au zis să mergem să te pîrim la viziriul, și să puie pă Șărbă logofăt domnu”. Iar Mareș răspunse: „Doamne, acest Alixandru în zilele Mihnii-vodă fiind postelnic mare, pe gura lui multă boierime s-au omorît, nefiind vinovați nimic; acum iar s-au apucat de acéia; ei, de-l vei asculta măria-ta, fă cu noi ce vei vrea,

Sfat ce s-au făcut de pîră asupra lui Grigorie-vodă.

Alixandru fecior Ghiormii (banul) pîrăște pe nește boiari la Grigorie-vodă de față.

Costandin postelnicu Cantacuzino iaste pîrit de Stroe vornic și de Dumitrașco vistier.

și va da seama înaintea lui Dumnezeu, iar noi nu sintem vinovați“. Și dentr-acel ceas i-au dat Grigorie-vodă în seama vâtafului de aprozi și cu alți slujitori, de i-au adus tot în pază pînă aicea în țară. Lîngă acestea, și de la țară venise piră, de la Stroe vornicul ci de la Dumitrașco vister Cantacuzino, oare era lăsați dă domnu caimacani purtători dă grijă, pîrînd pe Costandin postelnic Cantacuzino, că umblă pe marginea turcească, oamenii lui hulind numele domnului, dă rău și de hain, și pă oamenii țării îi zăticnește, de nu-i lasă să-și dea dăjdile împărătești, și cum că să laudă, că el au popit pă Grigorie-vodă, el il va dăspopi — și ca acestea altele multe. Deci acéste doao pricini: una den tabără, alta den țară, înțelegîndu-se, ațițară pă Grigorie-vodă cu mare minie asupra casii lui Costandin postelnicu. Și, după ce au intrat în țară, și înțelegînd Costandin postelnic de venirea domnului și dă oprirea feciorilor, au alergat înainte tocma cătră Craiova, și, mergînd să să împreune cu domnul, l-au priimit de s-au împreunat, dar i-au arătat un chip foarte posomorit și, vorbind cam alătura cu calea, i-au ponosuit pentru feciorii lui, că sînt rai și ficleni, și cum că au îndemnat pă căpitani și pă slujitori să-l pîrască la viziriul, și să rădice pă fie-său Șarban domnu. Ca acestea auzînd Costandin postelnic, tăgăduia că nu va fi acéia, ci vor fi pîri mincinoase, să nu le crează măriia-sa. Cu¹ de acestea viînd Grigorie-vodă la scaun, pe ceialalți boieri

¹ Descifrare nesigură.

i-au slobozit, iar pă Șarban logofătul l-au tăiat la nas dă o parte, pentru căci să numise să fie domnu; iar pă tat-său, Constandin postelnic au trimis pă căpitan de la Ungurei cu dorobanți, și l-au luat noaptea, și l-au dus la mănăstirea Sneagovului. Acolo nu l-au zăbovit, ci i-au poruncit de s-au cuminecat, și l-au dus în trapezare, și, de stilpul cel mare legindu-l, l-au sugrumat. Deci, făcînd știință jupinésii și coconilor, au venit cu voia domnului de l-au rădicat de acolo, și l-au dus la Mărgineni de l-au îngropat.

Cînd au fost după aceasta la al doilea an, iar au venit lui Grigorie-vodă poruncă, și Dabijăi-vodă, den Moldova, ca să meargă iar la oaste spre Buda, și au purces de s-au dus după poruncă.

Și, mergînd la Seidi Husein-pașa al Budei, i-au luat și s-au dus la Leva cetate, de o au bătut, dar nimic nu putea să-i strice, fiind acolo și tătari [cu] un sultan; iar viziriul Chiuprilăul era la altă cetate, ce-i zic Singohari. Deci acolo veniră o seamă de oști nemțești cu ghinărariul Muntecoculi, iar la Leva, unde era Husein-pașa și domnii rumânești, cu o seamă dă tătari, veniră alte oști, cu ghinărariul Zuza, și, cum zic, într-o zi să să fie bătut amînduao războaile; la care au biruit creștinii pă turci, și s-au întorsu îndărăt. După ce fură biruiți, turcii, după cum ați auzit, temîndu-se viziriul de împăratul, să nu pață vreun rău, au stătut la mijloc Panaiotache, care era dragoman împărătesc pe acea vrême, și au făcut pace între amîndoi împărații, în 20 de ani. În războiul ce făcură la Leva cu

Grigorie-vodă
omoară pă Cos-
tandin postel-
nicul Cantacu-
zino.

Grigorie-vodă și
Dabija-vodă
mergu la oaste
cătră nemți.

Muntecocull
ghinărar bate
pă vizir.

Zuza ghinărar
bate pă turcii
den Leva și pă
rumâni.

nemții, vrînd Grigorie-vodă să-și arate vitejia, au năvălit asupra nemților, de-ncotro îi era oștile lui: măcar că, despre o parte, pă o roată de nemți o au stricat dă tot, iar biruința tot au fost a nemților, și boiari mulți au perit, și slujitori de ceilalți, că să întîmplase și tină în fuga lor, și pă mai mulți în năroiul acela îi impușca nemții. Deci, săvîrșindu-se așa războiul, domnii amîndoi, de frica viziriului, n-au cutezat să meargă la dinsul, căci îi bătuse nemții, ci au venit cineși la țara lui. Și iaste obicei la turcu, fără ferman să nu să ducă nicăieri. Capichehaiaoa lui îi scria să vie la vizir, că pă urmă va fi rău. Însă Dabija-vodă, avînd capichehaia pe Chiriță Draco Roset, carele mai urmă au ajunsu și domnu, numindu-l Antonie-vodă, și scriindu-i să meargă, pă capul lui și pă sufletul lui: ce rău îi va veni, să fie în sufletul lui — așa auzind Dabija-vodă, s-au invîrtejit și s-au dus la viziriul. Cam muștrindu-l oarece, apoi i-au dat domniia iarăși și s-au dus la Moldova domnu. Iar Grigorie-vodă al nostru nicicum n-au cutezat să meargă, pentru că era boiarii ficleni, și unii carii erau fugiți la Rușciuc și cei dă lîngă dinsul că-l sperîia că vor să vie să-l ia, și să-l ducă să-i taie capul, și alte rele. Deci, sperîindu-se, s-au rădicat cu totul și s-au dus în Țara Nemțească, de au șazut acolo cităva vreme.

**Grigorie-vodă
fuge în Țara
Nemțească.**

**Boiarii să duc
la Țarigrad să-și
ceară domnu.**

După ce au pribegit Grigorie-vodă, boiarii țării, carii era pă acele vremi, s-au strînsu cu toții, și s-au dus la Țarigrad să-și ceară domnu. Deci, pă cale mergînd, socotișe, că, dă le va da îndemină, să puie pă Dumi-

traşco Buzăianul de la Căpăţineşti, dar, acolo ajungind, au găsit pă Radul-vodă, feciorul lui Leon-vodă, rinduit dă turci să-l facă domnu. Carei văzind boiarii așa, n-au mai cutezat să mai zică dă altul, temîndu-se că nu vor putea isprăvi, ci s-au lipit lingă Radul-vodă, că și el trăgea pă boiari cu cuvinte blinde, să nu facă vreo turburare. Și, așa așăzîndu-se, au dat turcii domniia Radului-vodă.

**Boiarii aleg să
puie domnu pe
Radul Leon.**

46. DOMNIA RADULUI-VODĂ LEON,
leat 7173

Puîndu-se Radul-vodă domnu, și viînd aicea în țară cu toți boiarii ce-i ieșise înainte: boiari, slujitori, după obicei, și cu pompă mare l-au adus în scaun, și i s-au închinat lui toți, cei mari și cei mici, și s-au arătat cu blindéțe și cu milă cătră toți. Avînd pace, și nefiînd oștire nici într-o parte, petrecea bine, în primblări, pe baltă la vînători, în ospéțe, pe la unii-altii, și era toți véseli, că dedese Dumnezeu și pace, și bișug dă toate bucatele — și nu avea altă grijă, fără cit venea vrémea haraciului, să-l strîngă și să-l dea împărăției la vreme. Și această pace a țării nu venea dentr-altceva, fără cit împăratul avea treabă de bătea Critul și, fiînd departe de noi, nu aveam bintuială, ci pace. Și era Radul-vodă bun, și cu boiarii, și cu țara.

**Radul-vodă
Leon domnu.**

Într-această vréme, în Țara Moldovii, [au] murit Dabija-vodă. Boiarii țării s-au dus cu toții la Poartă, împreună cu Duca vistier, pre carele îl socotise să-l puie domnu.

**Dabija-vodă
moare la Mol-
dova.**

**Iliaș-vodă să
pune domnu la
Moldova.**

Și au trimis mai nainte pă Stamate postelnicul cu daruri, să prinză porțile, știind și turcește, să nu cumva alții să umble, să dea bani, să ia domniia, și să fie boiarilor țării peste voie. Deci, mergînd toată boierimea acolo, și mergînd la viziriul, și rugîndu-se să le dea domnu dintre dinșii, le-au dat voie viziriul să-și aleagă domnu care le va fi voia. Și, fiind socotit mai dinainte Duca vistieru, l-au îmbrăcat bine, și l-au îmbrăcat cu caftan, dîndu-i domniia. Deci, dînd pocloanele dă domnie ce-i făcea, ș-au luat zica bună și s-au dus la țara lor. Dar de acest rînd puțină domnie au domnit, numai o jumătate dă an, și l-au mazilit — den ce pricină noi nu știm. Și au pus pă Iliaș-vodă domnu, feciorul lui Alixandru-vodă, carele, fiind sărac beizadea la Poartă, și dator, așa spun: cînd au venit de la Poartă de-l chema să-l facă domn, și neștiind el de aceasta, pîrîndu-i-se că sint niscareva datornici, s-au ascunsu în podul casii, și pînă nu s-au dovedit bine că-l chiamă să-l facă domnu la Moldova, nu s-au pogorit den pod. Deci, făcîndu-l domnu și mergînd în țară, multe milostenii făcea săracilor, și mult bine țării. Atita au fost de milostiv, cît, șăzînd la divan, ducea și punga cu bani lingă dînsul, și, de să întimpla să tragă vreun datornic, vreun sărac, dă nu avea cu ce să plătească, scotea el bani de ai lui și plătiia. Acest fel dă om cum au fost Iliaș-vodă; dar cei buni nu trăiescu mult cu norocire: den ce pricină, numai Dumnezeu știe: iar noi oamenii nu putem da nici o socoteală. Cum și pre acesta

curînd iar l-au mazîlit, și s-au dus sărac la Țarigrad, iar cum au fost; și în sărăcie au murit, rămîindu-i un făt și o fată, carii trăia den mila creștinilor. Și în locul lui Duca-vodă s-au pus domnu de la împărăție, umblindu-i umbletele cu mare meșteșug Cupariul Ruset cel bătrîn, de au scos domnia Ducăi-vodă cu bani mulți, și au făcut nevoie bietului Iliiaș-vodă.

Întru acēste vremi, Radul-vodă, avînd un cocon anume Ștefan, și Duca-vodă den Moldova avînd o cocoană anume Catrina, s-au ajunsu în cuvinte și au logodit pă coconi. La care logodnă, au fost aicea în țară cu mare veselie, au făcut multe ospēte, și jocuri; care să potriviiia cu o nuntă domnească, iar nu logodnă. Strîns-au toată boierimea țării cu toate jupînésile și, au întinsu corturile în deal dăspre Mihai-vodă, în drumul Cotrăcenilor: acolo făcea ospēte în toate zilele. Adus-au pehlivani de cei ce joacă pă funii, și de alte lucruri; adusése și un pehlivan hindiu harap, carele făcea jocuri minunate și nevăzute pă locurile noastre. Iute om era și virtos. Lingă altele, dă nu le putem lungi, făcea acēstea mai ciudat: punea de rînd 8 bivoli, și să răpeziia iute, și, sārînd peste ei, să da în văzduh peste cap și cădea în picioare dă cēia parte; alta: un cal domnescu, gras, mare, își lega chica dă coadă-i, și-l bătea comișălul cît putea, și nu putea să-l mișce de loc; alta, un copaci mare den pădure adusése, neted, și, înfipt, s-au suit pă dinsul ca o maimuță; deci, după multe jocuri, ce-au făcut sus în virfu-i, s-au slobozit de acolo cu capul în jos,

**Iliiaș-vodă să
mazilește.**

**Duca-vodă vine
domnu al doilea.**

**Pehlivan hindiu
face multe jocuri
la logodnă.**

și au dat în picioare; alta: un tulpan lungu de mulți coți, îl ținea oameni în mîini, cit era, și să răpăzia iute, și mergea călcînd pã tulpan, și nu să afunda; alta: să prindea mulți oameni cite doi în mîini, și făcea chip ca de o bute cu mîinile, și mai lungu, și să răpezia iute, și intra cu capul pen gaura acéia, și nu-l simțea oamenii, și de cîia parte cădea în picioare. Ca acestea multe făcea, care nu le ținem minte. În scurt, mare veselie s-au făcut la această logodnă a coco-nului Radului-vodă aicea la noi; în Moldova nu știm ce va fi făcut Duca-vodă.

Într-aceste vrîmi, turcii, văzînd că domnii țării să hainescu de cătră împărăție, au poruncit să fie obicei, de al treilea an să meargă domnul la Poartă, să sărute mina împăratului, să-și înnoiască domniia; și acest obicei multă vrîme au ținut. Ci dar, fiind porunca la Radul-vodă să meargă la al treilea an la Poartă, s-au rugat boierii țării să-l mai priimească să le mai fie el domnu, și au priimit boierii să fie așa; și au purces cu toții, împreună cu domnul său, la Odriiu. Și mai nainte au trimis pã Drăghici spătar să gătească bani de poclonul domniei după la prieteni, și să dea în știre că vine domnul, cu toată boierimea, și-l priimescu cu toți iar să le fie domnu, lăudîndu-l că iaste bun cu țara și cu boierii. Și, mergînd domnul acolo, n-au făcut zăbavă multă, ci i-au dat domniia; și, dîndu-și ploconul dă domnie, s-au rugat să meargă pe la Țarigrad să-și vază casa, și l-au lăsat; dar nu-i era pentru vederea casii, ci pentru mîndrețea, ca să să primble pen

Radul-vodă
merge la Odrii,
de înnoiește
domniia.

Radul-vodă
merge la Țari-
grad la prim-
blare.

Țarigrad cu pompă domnească, să-l vadă prietenii. Și, slobozindu-l, au mersu pe la Țarigrad, și de acolo au venit în țară. Într-aceste vremi, fiind Drăghici spătariul la Țarigrad cu Radul-vodă, s-au războlit și au murit; și l-au adus la Comana, la mănăstire, de l-au îngropat. Zic unii că l-ar fi otrăvit grecii, iar alții zic că au murit de ciumă, duple cum în urmă s-au dovedit. Și, viind Radul-vodă în țară, dupe cum s-au zis mai nainte, iar au petrecut bine cu toții până la o vreme. Iar după acéia, iar au început Cantacozinii a amesteca lucrurile, păcum au fost învățați, și a turbura pă unii den boiari, zicându-le că au auzit că s-au sfătuit oamenii Radului-vodă, Sofia-lăul clucer, și cu Balasache păharnic și cu alții, ca să-i omoare, și-i îndemna ca să scoale asupra Radului-vodă și asupra oamenilor lui, să-i scoată afară den țară (care aceasta nu o făcea de alt, numai să fie totdeauna ei mai mari). Și boiarii, alunecându-se cu firea că vor fi acelea care le zic ei, au scris pe la căpitani, pe la iuzbași (fiind spătar mare Șărbă Cantacozino), să strângă toți la București, și Radul-vodă nimic de aceasta nu știa. Și, strângându-se, numai într-o zi den curtea domnească, au făcut rădicare, și au început a striga că va să-i omoare Radul-vodă. Și au ieșit boiarii și gloata, strângându-se la Mitropolie, la vladica Theodosie, spuindu-i jalba, cum au vrut să-i omoare grecii; ci, nu trecu vreme multă, veni și Radul-vodă, și multă pricină avu cu boiarii și să duse la curte; iar boiarii să duseră de maseră noaptea cu pază bună, de

**Radul-vodă iar
vine la domnie
în țară.**

**Boiarii să_duc
să_pirască_pă
Radul-vodă.**

**Boiarii să_făgă-
duiescu_lui_Pa-
vel_să-l_ceară
domnu.**

**Boiarii trimit
de_olac_la_boierii
de_la_țară.**

frica Radului-vodă, și s-au gătit noaptea dă cale, și a doao zi dinsu-dă-dimineată au purces la Enișăr, unde era împărăția, să pirască pă Radul-vodă și pă greci. Radul-vodă încă au trimis pă Alixandru armaș și pă Dumitrașco postelnic Caramalăul dă olac să ajungă la caimacamul, să spuie jalba, și cum că fără nici o vină s-au rădicat boierii asupră-i cu pîră. Și, fiind caimacamul prieten, s-au și mîniat pă boiari, și, mergînd boierii la dînsul, i-au muștrat rău, și, de n-ar fi făcut boierii un meșteșug subțire, n-ar fi putut să-l biruiască. Ci, necrezînd turcii, nici pă boiarii țării, nici pă Radul-vodă, au trimis un agă la București, să vie, să cêrce lucrul, den ce le-au venit gilceava, și, cum va afla, să să ducă înapoi, să spuie. Deci boiarii să îngrijară, temîndu-se că, mergînd la Radul-vodă, îl va apuca cu vorbe, cu daruri, și să va întoarce lucrul spre răul lor; ci căuta om ca acela care să aibă priitêșug cu aga, să-l apuce ei mai nainte cu daruri, să nu li să facă vreo peire. Și găsiră pă un Pavel grec, carele dă multe ori cerca la turci să ia domniia țării; pe acesta aflîndu-l că iaste priieten cu acel agă, s-au rugat lui să grăiască cu aga, mergînd acolo, să nu să asculte cuvintele Radului-vodă, ci să grăiască de bine pentru boiarii țării, și-i făgăduiră mulți bani, iar lui Pavel îi făgăduiră să-l ceară pă el domnu. Acestea auzînd Pavel, cu toată puterea lui au împăcat cu aga turcul ce mergea în țară, și îndată pă loc între turcu mare ajutorință au făcut boierilor, nădăduind domniia. Deci boierii trimise dă olac la boierii ce rămăsese în țară, dîndu-le știre

pentru turcul ce vine, zicindu-le să scoată țară multă înaintea turcului, să să jăluiască de Radul-vodă și de greci, și așa au făcut. Au scos de tot feliul, muieri, fete, care-i zicea că le-au rușinat copiii, și că le-au făcut acel lucru grozav; fetele zicea că ș-au bătut joc dă dinsele; oamenii carii zicea că i-au prădat, i-au căznit și altele. Deci, întorcându-se înapoi turcul și spuind celor mari jalbele ce făcea țara, au dat vina Radului-vodă, și l-au mazilit, și boiarii s-au îndreptat și le-au dat voie să-și aleagă domnu care vor vrea, și să-l ducă să-l îmbrace cu caftan. Ci ei, după cale mergînd, socotise pă Antonie vornec de Popești, den Prauva; ci-l gătiră și-l îmbrăcară cu caftan domnesc; iar Pavel, cel ce aștepta boiarii, după cum vorbise cu el, rămase în dășărt, și-i dederă boiarii o tiflă. Acéstea făcîndu-se, au trimis turcu de au rădicat pă Radul-vodă, și au prinsu pă 2 boiari greci, carii zicea că era mai zorbale, pă Sofialăul și pă Balasache. Ci pe Sofialăul, țindu-l închis spre ocnă, cităva vréme, l-au spinzurat la ocnă, iar pă Balasache l-au dat în mîinile unor dorobanți de l-au trecut Dunărea și i-au dat drumul Țarigradului; iar pe ceilalți greci mai mici, cum Pascale grămătic și alții, atîta bătaie le da slujitorii, cît mă mir cum trăia; mai ales pă Pascale, că l-am văzut cu ochii, cînd îl scotea den cămară și-l ducea cu palme; care palme, dă dese și dă multe, nu mai avea număr; altul iar, care i-am uitat numele, dă multă bătaie și palme gîndea că va să moară, ci striga popa să-l cuminece. Ca acestea și

**Turcii maziliră
pă Radul-vodă.**

**Turcii pun pe
Antonie vornec,
cu voia boierilor,
domnu.**

altele mai multe au pătimit grecii la sfârșitul Radului-vodă, den' pricina și îndemnarea Cantacozinilor.

**Turcii iau ceta-
tea Candia.**

Întru acéste vrémi, au luat și turcii ceta-
tea cea mare Candia a Critului, care pen-
multe vremi au bătut-o, și nu putea să o
ia, iar acum au luat și ia sfârșit; și au supus
turcii tot ostrovul Critului.

47. DOMNIA LUI ANTONIE-VODĂ,
leat 7177

**Feciorii postel-
nicului Cantacu-
zino caută moar-
tea tătine-său.**

Luînd domnia Antonie-vodă de la Enișar,
cum s-au zis mai înapoi, au venit în țară cu
toți boiarii, și i-au făcut halai după cum să
cade domnilor, și să bucura toți dă domnu
bătrîn, de țară, nădăduind [de] bine și de
dreptate, și au boierit boierii care după cum
le-au venit rînduiala, și să așăzase lucrul
țării bine și gilceville dăspre toți. Iar feciorii
lui Costandin postelnicu Cantacozino: Șarban
spătar, Costandin postelnic, Mihai postelnic,
Matei cupar și Iordache, găsiră vréme să
caute moartea tătine-său den' cine au fost,
și închiseră pă Stroe vornee Leurdeanul,
vinuînd că el au fost pricina de l-au omorit.
Și l-au scos la divan. El tăgăduia că nu știe
de acelea nimic; iar feciorii lui Costandin
postelnic scoaseră nește răvășale, zicînd că
sînt ale lui, care-i scriia la Grigorie-vodă.
Și, fiind Costandin postelnic în părțile apu-
sului, despre nemți, și la Vineția, și pen-
tr-alte locuri, zicea să să fi împreunat cu
Gligorie-vodă, și avînd vorbă pentru moar-
tea tătine-său, să-i fie arătat acéle răvășale.
Ci unii zicea că le-au dat Gligorie-vodă, alții

zicea că izvod au dat după acelea, alții într-alt chip zicea; iar noi am văzut nește răvășale, care după ce l-au închis pă Stroe vornic iar în pușcărie, și i-au făcut judecată dă moarte, și l-au pus într-un car cu 2 boi, numai cu antiriul și cu nădragii, și au pus nește priviț la car, și i-au spinzurat răvășalele acelea (ale cui vor fi fost, Dumnezeu știe), și așa cu acea pompă l-au trecut pen tirgu, și l-au dus la mănăstirea Sneagovului, dar nu l-au omorit, ci fără voie l-au călugărit; că au și strigat: „Doamne, doamne, fără voie îmi iaste“. Și cînd să-i puie numele: Silivestru, iar el zicea: „Nu Silevestru, ci Mahmet“. Într-acest [chip] fu călugăriia lui Stroe vorneec. Mai închis-au într-aceste vremi și pă Neagoe postelnic Săcuianul, și i-au tăiat nasul, den ce pricină noi nu știm — cei ce l-au pîrit, vor fi știind de ce și cum; mai închis-au și pă Badea Bălăceanul, și l-au scos să-i taie capul, apoi l-au iertat — den ce pricină ei vor ști. Însă, într-aceste vremi venit-au și lui Antonie-vodă poruncă să meargă la oaste la Bugeac, să scoată pă nohai den Bugeac și den hotarăle Moldovei, că să înmulțise, și făcea multe réle și bugegenilor și moldovenilor. Deci, mergînd sarascheriul cu mulți turci și tătari, și Duca-vodă cu moldovenii, cu nevoie mare i-au scos, mai mult cu cuvinte bune și cu pace decît cu război, că să temea dă ei, fiind mulți și vitéji; și de multe ori s-au strinsu să dea război cu turcii și cu ai noștri, dar au fost toți în mare grijă. În cea după urmă, s-au lăsat ei, și au trecut Nistrul de céia parte, și oștile s-au intorsu, cineși pe la casele lor;

Închid pă Stroe vorneec.

Călugărese po Stroe vorneecul fără voie.

Lui Neagoe Săcuian il taie nasul.

Badea Bălăceanul [vor] să-i taie capul.

Antonie-vodă merge la oaste la Bugeac.

și Antonie-vodă încă au venit în țară, la scaun.

**Vrajbă între
boiarii țării.**

**Mareș să duce la
Craiova ban,
cu multă pompă.**

**Mareș banul ba-
te pă boiari la
scară.**

Întru liniște veni și furtună: în pacea ce era în țară între boieri, iată și vrajba între dinșii. Mareș banul, Radul Crețulescul, Șărbăban spătar și frații lui să mărise, să imputernicise, cit trecea peste măsură, nebagind seamă pă ceilalți, și întru nimica socotindu-i. Și după aceasta să ia cineva seama că să mărise: căci, în vrême ce s-au dus Mareș banul la Craiova, nu s-au dus ca alți bani de mai naintea lui, smeriți, ci cu mare pompă s-au gătit, cu slujitori mulți, den București, cu grapă (adecă steag bănescu; așa să zice: grapă), cu trimbițe, tobe, surle, și după dinsul gleată, și cițiva copii den casă cu sulite; iar înainte cițiva povodnici împodobiți, și altele ca acestea. Care mergind la Craiova, la judecățile lui, de era vreun boiar sau vreun fecior dă boiar și vinovat, nu le veghea voie nimic, ci jos la scară cu toiege îl bătea: și aicea în București așijderea făcea. Ca acestea văzind boiarii, mai virtos, Mehedinții, că era boierime multă, întru oarece chip le părea rău, și de necaz zicea cite un cuvint împotrivă cu toții. Carele cuvinte auzindu-le banul Mareș la Craiova, și Crețulescul și Șărbăban cu frații lui Postelniceștii, li s-au nălucit precum banul Gherghie cu ai lui și cu ceilaltă boierime a țării făcură sfat între dinșii să omoare pă banul Mareș, pă Crețulescul și pă Șărbăban spătar și pă ai lor. Și să scoală ban Mareș de au fugit la Loviște, la Cornet, la mănăstirea lui, și scrie cărți la domnu, și la ceilalți ai lor, că dă frică au fugit el acolo, să nu-l

omoară boierii, prînd multe. Antonie-vodă i-au scris să vie, și, cu cine va avea judecată, își va căuta; și au venit de acolo în București, și, împreunîndu-se cu ceilalți ai lor, vorbitu-se-au mult. Ce au găsit cu socoteala lor, ei vor fi știut, iar acéia ce am văzut știm, că au făcut Antonie-vodă divan și au ieșit acei boiari, jăluindu-se de banul Gherghe Băleanul și de ai lui, precum s-ar fi vorbit pe taină cu altă boierime a țării, să ucigă pă acei boiari carii s-au scris mai sus. Iar banul Gherghe și Hrizea vistier, gineri-său, și fie-său, Ivașco Băleanul, și Staico vistier Bucșanul, și Radul vistier Știrbei, și alții, tăgăduind că nu le iaste în știre, nici au avut ei gînd ca acesta să facă, ci le iaste năpaste, și cu acéste vorbe s-au spart divanul. Dar după divan au ieșit poruncă să să ducă o seamă dă boiari la țară; și-au mazilit pă Hrizea vistierul den visterie, și pă Ivașco fecior banului Gherghe l-au mazilit den agie, zicînd că nu trebuie să fie slujitorii pă mina lor, ci au făcut pă Matei Cantacozino, fratele lui Șarban spătar, agă mare, pă Ivașco Băleanul comis, zicînd că, fiind tată-său mazil, să nu fie și fie-său. Această turburare ce s-au făcut între boiari, zicea unii că n-au fost den altcevași, că nici vreun sfat să fie făcut asupra Postelniceștilor, și a lui Mareș, și a Crețulescului — n-au făcut; numai au găsit ei această socoteală, să o zică, și să o facă, pentru ca să dăpărtéze pă toți boierii după lingă curte, și să le ia boieriiile, să le dea altora, ca să fie numai ei și care să vor supune, boiari la curte, să facă ce le va fi voia: cum și făcea, nu numai

**Antonie - vodă
judecă pă boiari.**

**Cinste ce făcea
lui Antonie-vo-
dă boierii.**

boierilor, ci tocmai și ticăitului domnului Antonie-vodă — că atîta îi scurtase toate veniturile, cît nici dă mîncare nu era sătul, și dă băutură, că-i da cît vrea ei; în zi dă dulce, carne cu apă și cu sare, în zi dă sec, linte și fasole cu apă și cu sare; vin îi da impușit, ci trimitea cu urcioarele în tirgu Antonie-vodă și fie-său Neagul-vodă cu bani refenea, dă cumpăra vin de bea; ci da fie-său mai mult la refenea, căci îi zicea tat-său că [el] are doamnă și coconi, ci să dea mai mult; și așa viețuia Antonie-vodă.

**Moldovenii să
scoală asupra
Ducăi-vodă.**

Întru acéste vremi s-au sculat țara la Moldova asupra Ducăi-vodă, domnul lor, fiindu-le Hincul sârdar cap, carele strîngînd din jos, carii să zic Joseni, au venit la Iași, și mare gilceavă au făcut Ducăi-vodă, măcar că și domnul Duca-vodă ș-au strînsu oaste cît au putut, și hatmanul Sandul Buhuș, cumnatul Ducăi-vodă, au ieșit cu oști înaintea lor de s-au bătut cu dinșii, dar nimic n-au isprăvit, ci i-au căutat să lase țara, și s-au dus la turci peste Dunăre, și au scris la împărăție cum s-au nebunit o seamă dă oameni și-i fac gilceavă fără nici o vină (scoțînd pă boierii țării mărturie), că era cu toți Duca-vodă. Într-acéia, împărăția au trimis agă să să întoarcă la scaun, și au scris și pașii de la margine să-i dea turci să gonească pe cei răi și nebuni. Deci, întîlnind vête pă Duca-vodă la Hagioglu-Pazargic în Dobrogea, și viind și o seamă dă Hinculești, de mergea după dînsul să-l pirască, avînd Duca-vodă pă aga turcul cu putere, și avînd și ale lui oști cîteva, au abătut în Hinculești și i-au spart de i-au trecut Dunărea, și pe

**Duca-vodă iar
să întoarcă la
Iași.**

alții carii mai găsise pen țară i-au spart; și s-au dus Duca-vodă iar la scaun, și pă zorbale i-au prinsu, de i-au omorit. Doamna Duculeasă fiind în Țara Rumânească, la Drăgănești, pînă a fi acele turburări în Moldova, dacă s-au așăzat domnu-său la scaun, s-au dus la Iași.

Întru acéste zile ale lui Antonie-vodă, în Țara Ungurească dă Sus au trimis împăratul neamțului pă ghinărariul cîmpului, anume Șpărcu, cu oști, de au băgat oști pen multe cetăți ale domnilor celor mari unguri, vinuindu-i că să sfătuiescu să rădicesc, să să dăzlikească dă lingă Împărăția Neamțului, și pentru aceasta mare ghiuluș s-au strinsu la Pojun, și pă mulți domni mari ungurești i-au închis, și unora le-au tăiat și capetele, la Pojun și la Beci, anume aceștea: Nadajde Ferenți, Zrini Petre, Franghepan, Greține Tatămbac, Boles Firinți, și au poruncit împăratul de au luat multe biserici luterănești și calvinești den Țara Ungurească dă Sus, de le-au făcut papistășăști; și alte multe réle le-au mai făcut.

Ale Țării Rumânești lucruri, precum am scris îndărăt, boiarii între dinșii tot era cam învrăjbiți, și, cităva vréme așa petrecînd, veni poruncă de la împărăție să meargă Antonie-vodă la Poartă, la al treilea an, după cum făcuse turcii obicei, să sărute mina împăratului și să-și innoiască domniia.

La Țarigrad încă sosise Grigorie-vodă den pribegia lui de la Vineția, poftindu-l împărăția prin mijlocul lui Panaiotache dragomanul împărătesc. Acestea auzind domnul și boiarii, măcar că mergea la Poartă, că

Nemții iau cetățile ungurilor.

Nemții taie nește domni mari ungurești.

Antonie-vodă merge la Țarigrad den poruncă.

Grigorie - vodă vine la turci den pribegie.

nu avea cum face într-alt chip, iar era îngrijați; ci trimiseră mai înainte pă Costandin postelnic Cantacozino, și pă Ghiorghe vornic să cêrce porțile, să vază ce vor afla; iar domnul și boierii să gătiră de purceseră, și lăsară caimacamu, aicea la scaun, pă Crețulescul, iar pă banul Gherghe, fiind boiar bătrîn, nu vrură să-l facă caimacan, nici il socotiră întru ceva; de care foarte s-au scirbit, căci nu-i dedese nici o cinste.

**Boiari mulți să
duc la pîră la
turci.**

Deci, dentru boierii cei obidiți, Neagoe Săcuianul, cu nasul tăiat, și alții au fugit de aicea den țară, și s-au dus la Poartă și, lipindu-se lingă Panaiotache, pirîia tare pă Postelnicești, că fac multe nedreptăți între boiari și între săraci, și altele.

După ce ajunse domnul la Dunăre, să întoarse Costandin postelnic de la Poartă și-i întîmpină la Dunăre, și, întrebîndu-l ce au priceput la Poartă, au zis: „Rău, că nu ne va fi pă voie ce gîdim“, și l-au spus dă Grigorie-vodă toată povestea; iar Șarban spătar, frate-său, au zis că va face pod dă pungi de la saraiul rumânesc pînă la al viziriului, și tot îi va fi pă voie. Au zis: „Ci mergeți dar, și veți vedea.“ Aci la Dunăre nu știm ce socoteală făcură, dă ziseră că au făcut greșală d- l-au obidit pă banul Ghiorghie Băleanul și nu l-au pus caimacam. Ci scrise de acolea Antonie-vodă o carte, și-l rindui să fie purtător dă grijă cu Radul Crețulescul, in ce vor fi trebile țării; și purcêse domnul cu boierii țării la Odriu. Acolo ajungînd, cerea Mareș banul și Șarban spătar, cu ai lor, să pule pă Ghiorghe vornic domnu și să lipsească

Antonie-vodă, zicînd că iaste bătrîn și slab, și tribuie să fie mai tare, să poată sluji împărăției la oaste — că făcea turcii gătire dă oaste cătră leași. Viziriul, auzind, au zis: „Daca le trebuie lor om mai tare, le voi da eu domnu cu mîină dă fier“, Întelegînd boiarii de aceasta, să lăsară de socoteala cea dentii, și cerea iar pă Antonie-vodă. Și le făgăduiră în față turcii să fie: „Și să vă gătiți în cutare zi, să veniți să îmbrace caftanul“. După altă parte trimisese la Grigorie-vodă de-l aduce de la Tarigrad, și ei nu știa nimic. Dacă s-au apropiat Grigorie-vodă dă Odriiu, și, aflînd turcii, trimiseră dă chie-mară pă Antonie-vodă, să meargă cu toți boierii, să-i îmbrace cu caftan. Și merseră toți; iar Șarban spatâr fiind conăcit la Cara Agaci, s-au făcut că-i iaste rău, și zăcea lingă foc și trimisese pă Ghinea comis să vază ce vor să facă domnul și boiarii la Poartă. Deci, mergînd domnul cu boiarii la viziriul și aștepta caftane, începu a întreba: „Care iaste Mareș?“ Zise: „Eu sint“. — „Ia-l!“ Ci-l luară. „Care iaste Ghiorghie vornic?“ Zise: „Eu sint“. — „Ia-l!“ Ci-l luară. „Care iaste Șarban?“ Ziseră: „Nu iaste“. — „Care iaste Mihai postelnic?“ — „Cesta iaste“. — „Ia-l!“ Îl luară. „Care iaste cutare, cutare?“ Îi luară pă toți, și rămase domnul singur cu ceilalți boiari. Și zise domnului: „Împăratul te-au mazilit“. Și, întorcîndu-se cătră ceilalți boiari: Ivașco stolnic, Hrizea vistier, Radul Știrbei și alții carii era acii, le zise: „Voao v-au dat împăratul domnu pă Gligorie-vodă; păsați la dînsul“. Deci, ieșînd boiarii de acii, încălecară, și-i ieșîră înainte

Gheorghe vornicul era să să pue domnu.

Ficleșuguri au făcut turcii lui Antonie-vodă.

Mazilia lui Antonie-vodă și închisoarea boierilor.

**Șarban spătar
fuge.**

**Grigorie-vodă
fiind domnia
serie la Gherghe
banul dă prinde
boierii.**

lingă Odriiu (că era aproape), și veniră cu dinsul în Odriiu. Iar Șarban spătar, fiind mai ficlean decît alții, au scăpat, măcar că au trimis să-l prinză, dar n-au putut; că, îndată ce auzi Ghinea comis: „Ia pă cutarel ia pă cutarel“ și-i lua, îndată s-au dus de i-au dat știre, și au încălecat, și s-au dus încătro au putut scăpa.

Grigorie-vodă îndată scrise cărți la Gherghe banul Bălean, să-l știe că iaste domnu, și să prinză pă Radul logofăt Crețulescul și pă frații lui Șarban spătar, ce era la București. Carii, viind noaptea, trimise de strinse iuzbașii și căpitanii dă slujitori, și pă boieri, carii să întimplase acii: Radul Năsturel și alții, și stringîndu-se, au trimis pă Năsturel cu slujitori la Costandin postelnic, și la aga Matei, și la Iordache, de le-au ocolit casele, și i-au chemat la curte. Pă alții i-au trimis la Crețulescu de l-au chie-mat la curte. Carii întreba: „Dar de ce?“ Ei zicea: „Nu știm alt nimic, fără cit poruncă domnească au venit: veți vedea“. Și merseră la curte. Acolo era banul Gherghe și slujitori mulți, luminări aprinse. Dacă veniră, șăzură; și să sculă banul și zise: „Boieri, fraților, sănătate de la măriia-sa Grigorie-vodă, că l-au miluit Dumnezeu și împăratul cu domnia; iată și cartea“. Și o citiră. Mulțămia ei lui Dumnezeu; însă acii, dintre gloată fugi Iordache. și vru să fugă și Matei aga, dar îi prinseră de veste, și-i întoarseră, și le zise banul Gherghe: „Matei, căci faci copilărește de nu șăzi! Dar domnul căci poruncéște să fiți la opreală, nu doar că va să vă omoară, ci numai pînă va veni măriia-sa; deci bun

iaste măriia-sa nu vă témeți, ci șădeți; nu ne mai faceți noao rușine“. Acii, în cămările domnești, era închisi de Crețulescul 24 de boiari, și în obezi, de năpăștile ce le făcea că sînt ficieni și răi, precum și mai îndărăt am scris. Ci îndată porurci banul Gherghe dă aduseră țigani, și le tăiară obezile, și-i slobozi. Ci fieștecarele își lua obezile și le ducea înainte Crețulescului, și-i zicea să și le puie în git, și le lepăda jos. Deci, făcîndu-se zio, îi trimise pă boiari pe la casile lor și slujitori de pază, pînă ce au venit a doao poruncă de la Gligorie-vodă, de i-au închis în turnu. Boiarii țării, necăjiți, care cum auziia, îndată încăleca, și să ducea la Grigorie-vodă la Odriiu. Iar bietul Ilie armaș, înțelegînd mai nainte că va să-l închiză Crețulescul, ca și pe ceilalți, au fugit cătră Țara Ungurească, să scape. Ci întii i-au prinsu o slugă a lui, care îi stătuse calul, și-l aduseră la Crețulescul, și îndată puseră de-i tăiară capul, săracul. Pă urmă prind plăiașii și pă Ilie armaș, și, aducîndu-l pîn' la o circiumă lingă București, legat, iată și veste veni în toată țara că iaste Gligorie-vodă domnu; care auzind Ilie armaș, au început a înjura pă plăiași, de l-au dăzlegat, și au alergat după dinșii, și le-au dat bătaie pîn' la moarte, și i-au dus legați la București.

Stroe vornicul, carele îl călugărise la Sneagov, cum ați auzit că am scris mai îndărăt, mai nainte, pînă a nu veni veste de Grigorie-vodă, numai pentru turburările ce să făcea în țară, Matei fii-său, au gătit oameni și rumâni de ai lor, și pen meșteșug

Boierii cei în-
chiși îi sloboade
banul Gherghe.

Sluga lui Ilie
armaș, îi taie
capul Crețules-
cul.

**Stroe vornic fugi
la Odrii.**

**Pentru ce au
căzut Cantaco-
zinii la nevoie.**

au luat pă Stroe vornic și l-au trecut în Țara Ungurească. Acolo auzind dă Gligorie-vodă că s-au pus domnu, îndată au purces de s-au dus la dînsul la Odrii, spuindu-și patimile și nevoile ce au tras; și nu numai el să jăluise dă patimi, ci toți boiarii, cît să umpluse urechile lui Gligorie-vodă dă jălbile lor, cît să mira de nebuniile lor ce au făcut. Cîteva pricini au fost de au căzut Postelniceștii în mîna lui Gligorie-vodă; una, că Gligorie-vodă, cînd au scris la Chiupriulioglu și la Panaiotache de au cerut iertăciune, foarte rău i-au părut, precum ei l-au înșălat de au fugit în alte țări de supt mila împăratului; a doao, să învrăjbi se cu Panaiotache dragomanul, căruia i să trecea cuvîntul la viziriul; a treia, îmboldise și pă boiarii țării cu multe fêluri de réle, cu închisori, cu batjocuri, dentru carii fugind la Poartă, jalbe mari făcea la turci, prin mijlocul lui Panaiotache, carele era vrăjmaș mare. Că, și cînd era Antonie-vodă la Odrii, nemazilit, încă unii den căpitani și den slujitori umbla pre uliță, strigînd și înjurînd pă Panaiotache, dă muiare și dă copii; și aceasta auzind Panaiotache, să mai ațîța în minie. Ca aceste, pricini au fost dă au căzut Cantacozinii în mîna lui Gligorie-vodă, iar în cea după urmă, și mai adăvărat, putem zice că den păcatele lor i-au dat Dumnezeu în pedepse ca acelea.

48. DOMNIA A DOAO A LUI GRIGORIE-VODĂ,
leat 7180

**Grigorie - vodă
vine domnu și**

**Purcezînd Grigorie-vodă de la Odrii cu
toți boiarii, au venit în țară în scaunul Bucu-**

reștilor, martie 20. Avea cu dînsul și pă boiarii cei închiși de la turci, care i-au dat în mina lui, băgați în obezi: Măreș ban, Radul logofăt Crețulescul, Ghiorghe vornic, Ghețea clucer, Mihai postelnic, Stoian comis, Vasile căpitan și alți căpitani; și, după ce i-au adus, i-au închis în turnul după poarta domnească. Ci n-au trecut multă vreme, ci au tăiat, denaintea porții pă acei doi căpitani, pentru că înjurase pă Panaiotache dă muiere și de copii; deci el au îndemnat pă Grigorie-vodă de i-au omorît. Iar pă Ghiorghe vornic l-au trimis la ocnă și pă Ghețea clucer; și mai era și Staico logofăt Ludescul acolo cu dînșii; ceilalți toți în București era închiși. Și în citeva rinduri i-au scos la divan de-i judeca, și-i pedepsiia de stricarea țării, și cum că au făcut datorii multe la turci, de 1.000 dă pungi de bani, și le zicea: Cînd s-au dus domnul den țară în Țara Nemțescă numai 50 de pungi de bani au lăsat țara datoare, iar acum o găsește 1.000 dă pungi, și dăjdi au scos multe; carele anume le spunea, și le zicea: Ce au făcut banii, de n-au plătit datoriile? Ca acestea zicîndu-le, iar îi băga la închisoare și au poruncit să plătească de la casele lor acea daterie ce o au făcut ei: și dentr-însa au și dat, dar cu bătaie pă talpe și cu legături. Ci dar, în zilele acestui domnu, măcar că era striin, numai acești boiari era intristați, pentru închisoarea lor, și căci le cerea bani, iar alți boieri, și slujitori, și birnici, toți era véseli de venirea lui Gligorie-vodă, că era om bun cu toți, și dăjdile ușoare, cit avea toți bucurie, lăudînd pre Dumnezeu de bi-

**aduce pă boiari
în obezi.**

**Doi căpitani taie
Gligorie-vodă.**

**Judecata boie-
rilor la Gligorie-
vodă.**

nele ce le-au dat. Șarban spătar Cantacozinul, după ce scăpase de la Odrii, de nu l-au prinsu cu ceilalți, s-au dus la Moldova, la Duca-vodă; care Grigorie-vodă auzind, au trimis sol de-l cerea; dar Duca-vodă zicea că adevărat au venit, dar nu l-au priiuit pentru vrajbă, ci s-au dus den Moldova, și nu știe încătore să va fi dus. Dar n-au fost așa, ci-l ascunsese la mănăstire la Hangu; ci pă urmă au înțeles Grigorie-vodă că l-au ascunsu Duca-vodă în țara lui; pentru care multă părere de rău au avut pă Duca-vodă.

**Sultan Mehmet
să aduce la Ca-
menită.**

Viind dar vara, au făcut împăratul mare gătire și s-au dus în Țara Leșască cu oastea lui, la Cămenită, și au poruncit lui Gligorie-vodă, de au mersu și el cu oștile lui, care stringându-și den toate brésile: călărași, dorobanți, roși, visternicei, spătărei, postelnicei, stolnicei, vornicei, păhărnicei, le-au făcut steaguri și le-au dat tuturor sulite vărute, și cu prapore feliuri-feliuri, fieștecare după breasla lor, și au făcut oaste frumoasă, atita cit, mergind și făcind halai înaintea împăratului, s-au mirat și împăratul și toți turcii de oști ce avea Grigorie-vodă frumoase.

**Grigorie - vodă
îndeamnă pă
moldoveni să
părăsească pă Duca-
vodă.**

Acolo viind și Duca-vodă, domnul Moldovii, după cum îi poruncise împăratul, și avind Grigorie-vodă pizmă pă dinsul, pentru Șarban spătar, căci nu i l-au dat, au îndemnat pă hoiarii moldoveni de l-au pirit la împărăție dă om rău, și mîncător, și spărgător de țară. (Măcar că și moldovenii au fost supărați dă Duca-vodă, și să îndemna singuri), dar și Grigorie-vodă i-au îndemnat și le-au ajutat pînă au surpat pă Duca-vodă. Și au

vrut împăratul să-i taie capul, dar au avut noroc cu doao blane de vulpe de moscu, foarte negre și frumoase; amînduao făcea 40 de pungi de bani; ci una au dat împăratului, alta viziriului, și au scăpat de moarte; iar den domnie l-au scos, și au pus domnu pă Ștefan Petreceico-vodă.

**Duca-vodă
mazil.**

Decii împăratul, mergînd la Cameniță, în puțințele zile o au bătut, și o au luat; că nici oaste într-insa n-au fost multă fără puținței nemți, dragoni, carii, văzînd putere multă turcească și temîndu-se și de craiul lor, s-au dus ofițierii cu slujitorii lor în turnul unde era iarba dă pușcă, și au dat ierbii foc, de s-au prăpădit cu toții, și s-au spart și cetatea, de au intrat turcii cum au vrut; și au băgat oaste și alte rînduiele ce au trebuit, și au dres bine pă unde să stricase. Și de acolo împăratul s-au întorsu îndărăt, iar pă cîțiva pași și cu domnul Grigorie-vodă, cu hanul, cu tătarii, i-au trimis în Țara Leșască, de au arsu, au prădat pe din sus dă Leov. Deci, viînd toamna și răcindu-se vremea, și multe ploii reci fiind, nu le-au dat îndemină să bată Livovul pînă-l vor lua, ci l-au lăsat și s-au întorsu. Și căci și pă tătari, la un loc mai sus dă Leov, îi găsise o seamă de oști leșăști, și foarte rău i-au tăiat, și le-au luat toate pleanurile și caii lor, de veniia pedestri și dăspuieți, ca vai de dinșii; flămînzie încă să făcuse în tabără. Ci, acestea toate întimplindu-se, le-au căutat a veni înapoi; carei viînd pînă la Hotin, i-au impresurat și iarna; deci s-au dus fieștecine pă la locurile lor. Grigorie-vodă încă au venit în scaun pe la Sfeti Nicolae, și i-au ieșit înainte Ghiorghe banul, Stroa

**Turcii iau Ca-
menița de la
lești.**

**Turcii, tătarii
pradă Țara Le-
șască.**

vornic, Sturzea spătar, fratele doamnei lui Grigorie-vodă, fiind acești boiari camaicami. Cu mare pompă au intrat în București; numai atita: era cam slab domnul, că să bolnăvise la Hotin, de au zăcut multă vreme în cetate — cit să speriese că va și muri. Însă, dacă au venit în scaun, s-au bucurat, au găsit pă doamna venită de la Vineția. Că, după ce au luat domnia la Odrii, au trimis pă Sturzea spătar, cumnat-său, de au adus pă doamna de la Vineția; și fiind și Grigorie-vodă la oaste, au fost sosit doamna, cării i-au ieșit înainte multe jupinése la Dunăre, și cu cinste o au adus la București. Doamna era îmbrăcată în haine frințești foarte frumoase, deci au lepădat hainele acelea și au luat rumânești. Ci dar, cum am zis, gășind domnul pă doamnă-sa și coconii, s-au bucurat; și așa domnea cu pace, și cu liniște.

Iar Șarban spătar, de unde era, la Hangu, temindu-se de Ștefan-vodă Petreceico, să nu-l dea în mâinele lui Gligorie-vodă, maziindu-se Duca-vodă den Moldova, au trecut în Țara Ungurească la Ghiurghiu, la un Lazăr Iștvan, boiar mare al locului aceluia, și, fiind prieten cu Cantacozinii den Țara Moldovii, verii lui, pen mijlocul lor l-a ținut la casa lui în bună socoteală, pînă dăspre primăvară; deci s-au dus la Betlen Ianoș, cancelariul Țării Ardealului, și au cerut voie să-l lase să treacă în Țara Turcească; și i-au dat voie, și s-au dus pen Hațag, pe la Cavaransebeș, pe la Rușava, deci la Odrii, la Cara Mustafa-pașa, caimacanul, fiindu-i prieten de-nceput, den zilele Ghi-

căi-vodă, cum am scris acolo, și, mai încoace încă întărindu-l, l-au făcut desăvârșit prieten. La ale cării picioare căzînd, s-au rugat pentru frații lui ce era închiși la Gligorie-vodă, să facă mod ca acela, cum va ști, să-i scoată de acolo. Caimacanul au chemat pă Chiupriulioglu-veziriul, de l-au ospătat și l-au și dăruit după obiceiul lor; lingă acelea l-au rugat să facă bine să-l sloboază, că le ajunge pedeapsa ce au avut într-un an; și altele au zis. Deci viziriul au zis că va face. Caimacamul, încă fiind ficlean, să nu să zăbovească lucrul, să să afle cumva, îndată au chemat iazagiu, și au scris ferman la Grigorie-vodă să-i dea în mîna turcului, să nu facă într-alt chip; și rindui agă ca să meargă. Și, cum s-au dus veziriul de la ospăț, îndată trimise caimacanul pă aga cu fermanul, și l-au învățat să meargă drept la domnu la curte, și să lase 2 slugi la ușa turnului unde era frații lui închiși (pentru să nu-i mai mute altundeva), și așa au făcut. Dacă au sosit aga, el au mersu drept la domnu și au lăsat 2 slugi la ușa turnului și, dîndu-i fermanul, nu avea cum face într-alt chip, ci i-au scos și i-au adus înaintea lui Gligorie-vodă, și i-au dat în mîna turcului, de i-au dus la Țarigrad. Ci Mareș banul n-au vrut să meargă den voia lui ci au rămas în țară la casa lui și Gheșea, socrul lui Șarban spătar, fiind la ocnă, au poruncit de l-au slobozit și s-au dus la Nicopoe; iar pă Ghiorghe vornic l-au luat de la ocnă și l-au dus la Tismana, la închisoare. Acolo șăzînd cităva vrème (pentru că i să rădicase nume dă domnu, sau pentru alte pricini),

**Caimacamul
scoate pă Pos-
telnicești de la
Gligorie-vodă.**

**Gheorghe vor-
nicul dus la Tis-
mana îi tale
capul.**

**Gligorie-vodă
trimite doamna
la Țarigrad
pentru credință.**

**Turcii surgu-
nese la Crit pe
Postelnicești.**

au trimis Gligorie-vodă pă Iacșa căpitan,
cu slujitori, și pă Preda, armaș al doilea, și,
scoțându-l den mănăstire peste riu, i-au tăiat
capul.

Gligorie-vodă, aceste întâmplări, ce fără
nădejde i-au venit, văzîndu-le, s-au turburat
foarte; însă, viîndu-i poruncă să meargă la
oaste la Hotin cu Husein-pașa Seidi-oglu,
pentru paza Cameniții, să gătiia dă oaste.
Ci, într-aceste întâmplări, boiarii cari-i luase
tureul de-i dusese la Țarigrad, pira pă domnu
că va să hainească. Deci turcii, temîn-
du-se de o primejdie ca aceasta, au poruncit
domnului să-și trimită doamna cu coconii
la Țarigrad, și (măcar cu neceaz), o au trimis.
Întîi au purces domnul de s-au dus la oaste,
după acéia și doamna au plecat la Țarigrad,
cu Toader Sturzea spătar, frate-său. Iar
domnul, mergînd la Hotin, s-au împreunat
cu pașa, și multă vréme au șazut acolo.

Întru acea vréme, socotînd că nu să va
odihni de Postelnicești, fiind în Țarigrad
în toată vremea lingă Poartă, au trimis de
la țară jalbă pentru dinșii, și pă lingă jalbă
și bani, cîți au socotit că vor tribui, și s-au
rugat viziriului să-i gonească de la Poartă,
să nu mai facă amestecături țării. Deci vezi-
riul, văzînd jalba și mai mult banii, au făcut
surgun pă Șarban spătar, pă Radul Crețu-
lescul, pă Constandin postelnic, fratele lui
Șarban spătar, la Crit. Iar la Hotin, fiind
oștile pină dăspre toamnă, au venit veste că
vine Sobetschi hatmanul cu multe oști le-
șăști. Turcii, îngrijîndu-se, au chiebat pă
Gligorie-vodă [la] pașa, să ceară de la dînsul
sfat ce va să facă. (Măcar că bine l-au sfătuit,

dar paşa n-au ascultat.) I-au zis să iasă înaintea lor, să să bată în cîmpu; şi de vor birui, bine; de nu, să vor da înapoi, şi să vor împreuna cu hanul, cu tătarii (că venea şi el, dar n-au ajunsu la vreme), şi al doilea rînd să vor mai bate. Paşa zicea să facă şanţuri să să îngroape, şi de acolo să să bată. Gligorie-vodă zicea că turcilor nu le iaste obiceiul să să bată den şanţuri, fără numai nemţilor; ci să iasă la cîmpu şi, ce va vrea Dumnezeu. Paşa nicicum n-au vrut. Era şi acest paşa hursuzu, că şi la Leva, în Ţara Ungurească, şi într-alte locuri, unde au fost trimis cu oşti, tot au pierdut războiul. Ci n-au avut ce mai face nici Gligorie-vodă: l-au lăsat de ş-au făcut şanţuri şi s-au îngropat; care pă urmă i-au fost dă peirea oştilor. Ştefan-vodă Petreiceico de la Moldova, fiind la Hotin cu oastea lui, neputînd plini o poruncă a paşai, şi minîindu-se paşa pă dînsul, ca un slab dă inemă, şi avînd sfetnici răi lingă el, şi văzînd că vin oştile leşăşti pîrîndu-i-se (ca unui prost de minte), că, dacă vor bate leaşii pă turci, pierie Împărăţia Turcului — acest gînd avînd, s-au sculat cu o samă de boiari şi au fugit la leaşi. Iar Gligorie-vodă au şăzut lingă turci; numai, fiind cîit de cîia ce au făcut la Leva, în domnia dentîi, de au dat război tare cu nemţii, cît au pierit mulţi boiari, şi multă oaste au pierdut — socolînd să nu facă şi acum aşa, s-au vorbit cu boierii să trimiţă la leaşi pă ascunsu să-şi aşaze cu dişii, şi să-şi spuie şi semnu care vor avea în şanţu, unde vor fîrîchişi cu turcii, rugîndu-se să poruncească Sobetschi, hatmanul

**Petreiceico - vodă
fuge la leaşi.**

**Gligorie-vodă să
nevoiaște să nu-i
piară oștile.**

**Boierii se tem să
nu-i ficlenească
Gligorie-vodă.**

**Boierii fug la
leași.**

**Seimenii rădică
cap la Hotin.**

oștii ce va fi spre acea parte, să nu dea să-i strice oastea; și au așăzat cuvintul să fie așa. Și au zis domnul, că, după ce va face scrisoarea, va chema pă boieri de le va arăta, dar (sau den uitare, sau den nebăgare de seamă), făcînd cartea, o au trimis domnul, și boierilor nu le-au mai arătat, socotind că poate-fi că nu iaste mare lucru: a arăta, și a nu arăta. Iar boierii, înțelegînd că au trimis cartea și lor nu le-au arătat ce scrie într-insa, au luat (ca nește oameni fără minte), lucru că iaste mare, și va să-i ficlenească domnul, să-i piarză, ca și pe boierii de la războiul Levii. Dar au greșit ticăiții, că cu sfaturile lor pă urmă ș-au pierdut și domniia, și casele lor, pecum să va arăta mai jos. Aceste gînduri de nimic avînd boierii, l-au ficlenit pă Gligorie-vodă, și s-au sculat cu toții den tabără, și pen Nistru au dat, de au ieșit afară, și au fugit la leași (că era taberile legate de cătră uscat, de nu putea să iasă fieștecine). Badea Bălăceanul, fiind hoț rău, fiind la un sfat cu toți boierii, încălecînd ceilalți și dîndu-i știre și lui, el s-au lăsat de acel sfat și s-au dus dă au spus lui Gligorie-vodă cum fug boierii, și îndată porunci slujitorilor să meargă să-i împușce. Dar n-au făcut nimic, că apucase dă ieșise den tabără, și, noapte fiind, au scăpat. Această întîmplare mai mult au întristat pă Gligorie-vodă decît nebuniia seimenilor, ce făcuse mai în trecutele zile, iar acolea la Hotin, carii (dentra cui îndemnare, nu să poate ști), să rădicase cu gilceavă asupra domnului; ci domnul, cu ceilaltă slujitorime a țării, gătindu-se și

cu tunuri, au mersu asupra lor. Ei, văzînd oastea gata, și să temea de tunuri, au lepădat armele, și i-au prinsu pã toți; ci pe cei mai răi, mai zorbale, i-au băgat în butuci, ca la 80 dă oameni, și cu cară au trimis de i-au băgat în ocnă, iar pe ceilalți i-au slobozit iar la steagurile lor, puindu-le alte căpetenii. Ci, cum am zis, nu atît au turburat pã domnu nebuniia acestor seimeni, cît au turburat a boierilor nebunie, de au fugit de la domnu-său la leași. Care, turcii de s-ar fi potri-vit, ar fi dat țara în robie pã faptele lor; dar, iar domnul chivernisind (măcar că dom-niia au pierdut-o), iar den oastea lui nici unul n-au pierit, nici țara nu s-au robit. Lîngă această fugă, ce au auzit, a boierilor, leașii încă să apropiesse de turci. Turcii, auzînd, au [intrat]¹ în șanțuri, și au băgat și pã Gligorie-vodă cu oastea lui, și gătîră tunuri și altă gătire Sobetschi, viînd cu oștile, cu bună rînduială, au început a să bate den tunuri, den puști, dar nu făcea turcii nimic, pentru că era și turci puțini, și leași mulți; care văzînd că într-alt chip nu va putea să-i răzbească, au rînduit husa-rii, carii sînt cu fier îmbrăcați, și după dinșii panțirii, carii sînt cu zale, și au dat năvală în șanțuri, de junghiia pã turci ca pe nește rîmători. Vărsare multă dă sînge s-au făcut, cit, care scăpa den oaste, de Nistru nu scăpa, că să îneca; iar, care scăpa den Nistru, de oștile du peste Nistru nu scăpa, că era mulți și de ai noștri, amestecați cu leași, den boiari, și Badea Bălăceanul Contoș, de-i

**Sobetschi vine
asupra tureilor
cu leași și-i bate**

¹ Adăugat ulterior cu litere latine.

**Léşii prind pe
Gligorie - vodă
şi oastea.**

**Gligorie-vodă de
la leaşi să ducă
la turci.**

**Gligorie-vodă pi-
raşte pe paşa la
vizir.**

**Vezir face sur-
gun pă saras-
cher-paşa.**

omorîia. Mai nici unul n-au scăpat; ci numai paşa cu cîţiva paşi, avînd cai buni, au scăpat în Cameniţă. Iar pă domnu şi pă oastea lui i-au prinsu leaşi, şi i-au dus la Sobetschi hatmanul, şi în cîinste l-au priimit, zicînd să rămîie în propienţia¹ crăiei lor; dar el i-au răspunsu că nicicum nu va fi aceasta, de vrême ce doamnă-sa şi coconii sînt în mîna turcului; ci s-au rugat să facă bine, să sloboază oştile să să ducă la casele lor, şi pă dinsul să-l lase să să ducă la viziriul; că, de nu va merge curînd, pot să-i zică că iaste hain de cătră împărăţie, şi vor trimite tătari de vor robi ţara — şi va fi un păcat prea mare. Ca acéstea zicînd, le-au dat voie, şi s-au dus Gligorie-vodă la viziriul, unde era la Baba; pre carele văzîndu-l viziriul, i-au părut bine, şi l-au întrebat cum au fost povestea de s-au pierdut atîtea oşti? El au zis, că: „Sarascheriul au greşit, n-au ascultat pe cum l-am învăţat“; şi fiind neşte paşi scăpaţi acii lingă viziriul den oaste, i-au scos mărturii că au auzit cum au zis Gligorie-vodă, să nu să închiză în şanţu, şi paşa n-au vrut. [Ei] viind de faţă, au mărturisit că, de ar fi ascultat sarascheriul de Gligorie-vodă, nu s-ar fi prăpădit atîta bunătate dă oaste. Şi, încredinţîndu-se veziriul într-aceasta, pe sarascher l-au făcut surgun, şi lui Gligorie-vodă iar i-au dat domniia. Şi, îndată ce mărse la conac, trimise dă olac în ţară la caimacami, la Ghiorghe banul Băleanul şi la Stroe vornic, la Hrizea vister, să ştie că i-au dat domniia iarăşi.

¹ Corect: *protecţia*.

N-au trecut vréme multă, ci veniră de la împărat olaci la viziriul, și, lingă alte trebi, ce vor fi avut, de ale lor, i-au dat știre și de această, că au pus împăratul domnu Țării Rumânești pă Duca-vodă (această treabă, degrab de au pus pă Duca-vodă, au fost faptele caimacamului, Cara Mustafa, pentru Șarban spătar și pentru voia banilor ce au luat de la Duca-vodă), după ce au auzit că au robît leașii pe Gligorie-vodă. Deci viziriul chiemă pă Gligorie-vodă, și-i spuse întimplarea cum au fost, și cum că n-are cum să facă într-alt chip, de vréme că iaste poruncă împărătească; iar el să meargă la Țarigrad, să-și vază făméia și copiii, și curînd iar îi va da domniia (precum ar fi fost, de ar fi trăit). Așadar fiind, ș-au luat zioa bună, și s-au dus la Țarigrad, și i-au făcut ferman să-i sloboază doamna și coconii den închisoare, că-i închisese. Iar în țară, la boierii caimacami, cum s-au zis mai sus, că trimisese Gligorie-vodă carte că vine domnu, nu peste multă vréme veni Costandin căpitan, feciorul Stoicăi Ludescul, cu cărți de la Duca-vodă, că vine domnu de la Poartă; și scoate tunurile dă dă cu ele după obicei, și vestește în țară domnie noao. Iar boierii caimacami, văzînd cărți dăspre o parte, cărți dăspre alta, cu domnie noao, și neștiînd adevărul, pun nește slujitori dă bagă pă Costandin căpitan în fiară, și-l pun într-o cuhnie cu șase cai, și-l purced cu boierii în sus spre mănăstirea Argeșului. Acolo mai viînd adevărate vești, că vine Duca-vodă domnu fără îndoială, l-au slobozit den închisoare și den fiară, și s-au dus la București;

**Împăratul dă
domniia Ducăi-
vodă.**

**Gligorie - vodă
să duce la Țari-
grad.**

**Banul Gherghe
și alți boieri pri-
begese.**

iar boierii au trecut în Țara Ungurească la Sibii, anume aceștea: Gherghe banul, Stroe vornic, Ivașco logofăt, Hrizea vister, Neagoe banul Săcuianul, Ilie armaș, Pîrvul Fărcașan, Hrisoscul vătaf, și mulți boieri mehedinți au fugit la Hațag.

49. DOMNIA DUCĂI-VODĂ,
leat 7182

**Duca-vodă
domnu.**

După ce să mazili Gligorie-vodă, cum s-au scris îndărăt, veni Duca-vodă cu Cantacozinii boieri de la Țarigrad (că unii era surgun la Crit). Care, viind la scaun, găsiră țara can turburată, o seamă dă boieri fugiți în Țara Ungurească, cum mai îndărăt am scris, altă seamă dă boieri fugiți pen munți, iar oamenii cei proști, iar fugiți pen păduri, pen munți (pentru o veste ce venise, că vor să robească țara tătarii). Ci Duca-vodă au făcut cărți de pace, și au trimis în toate laturile țării, chiemindu-i pă toți să vie la casele lor fără nici o frică.

Trimis-au și la boierii pribegi să vie, ci n-au venit de acea dată; iar boierii care era în țară pen munți, și alalți toți, s-au coborît pe la casele lor, și au mersu de s-au închinat domnului. chieituit-au Duca-vodă la Poartă dă au adus și pă boierii cei surguniți la Crit de Gligorie-vodă, [carii]¹ pe la casele lor au venit. Dar tot nu să odihniiu pentru boierii cei pribegi, văzînd că nu vin, ci așa s-au sfătuit cu boierii lui, ca să trimită sol la craiul Ardealului, ca să-i dea să-i aducă fără voia

¹ Adăugat ulterior cu altă cerneală.

lor în țară. Și aleseră pă Pîrvul logofăt, fecior lui Drăghici spătar, de-l trimiseră sol. Carele trecînd pe la Brașov, și găsind pă Neagoe ban și pă Ilie armaș, cu prieteșugul sasilor, ce era mai-marii cetății Brașovului, le-au făcut mult val, și i-au și închis (dar, fiind fără știrea craiului, le-au venit sasilor necinste, și i-au slobozit). Și, trecînd Pîrvul logofăt la craiul, și, multe amestecînd, au trimis craiul dă au chemat pă boiari la dinsul, și le-au spus că-i pofteste domnul să meargă în țară; iar banul Gherghie Băleanul, mai bătrîn de alții fiind, au zis: de iaste voia mării-sale, să-i dea legați, așa vor merge; iar, dă voie, nu; și, iarăși, de socotește măriia-sa că fac vreo pagubă Țării Ardealului, să facă bine să le dea carte de cale, și să vor duce în alte țări. Acestea și altele ca acestea auzind craiul (fiind și om bun), le-au zis că, de voie de vor vrea, iar nu siliți: „Că nici vom strica noi (zice) obiceiul cel bătrîn al țărilor să vă dăm fără voie să mergeți“. Deci i-au slobozit de s-au dus fieștecare pă unde avea gazde; iar Pîrvul logofăt, luîndu-și răspunsul că nu-i va da pă acei boiari să meargă fără voia lor, s-au întorsu la domnu, în dășart.

Și, trecînd iarna acéia așa, și viind primăvara, i-au venit poruncă Ducăi-vodă să să gătească să meargă cu împăratul la Țara Căzăcească, și s-au dus. Atunci au luat împăratul Ledijna, Humanii și alte cetăți, și au robît țara foarte, cît zicea toți că va răminea de acum înainte acel pămînt pustiu. Și s-au întorsu dăspre toamnă cineși la țara lui, nestîndu-le nimeni împotrivă.

**Duca-vodă să
nevoiește să adu-
că boierii pri-
begi cu sila**

**Duca-vodă să
duce cu împăra-
tul la cazaci.**

Duca-vodă trimite la pribegi cu jurăminte să vie.

După ce au venit Duca-vodă la scaun, ia nu să odihniia pentru boiarii pribegi, ci a făcut cărți dă iznoavă cu jurămint, și a trimis de-i chiema, zicîndu-le să nu să teamă de nimic, nici de Cantacuzinii. Căci ei le erau vrăjmașii lor, de carei să temea boiarii pribegi, că, ascultîndu-i Duca-vodă spre vorbă,bele cele rele, le va face vreun rău, pizmuindu-i ei și vinuindu-i cu patima ce au luat de la Gligorie-vodă, să fie fost de la acei boiarii. Dar greșiiia, că n-au fost de la aceia, ci avea Grigorie-vodă pizmă pă dinșii dă multe unele-altele, ce-i zicea și-i făcuse în domniia dentii. Și el, ca un om dă necaz, apucînd iar puterea la mîină, au făcut cu dinșii ce au vrut: i-au închis, i-au bătut, i-au prădat, i-au dat la pedepse, iar nu i-a omorit. De aceasta luînd știință bine Duca-vodă, și văzînd și pe Cantacozinii, că să înalță, și să mărescu și poftescu pă domnu să facă cele necuvioase, peste voia și peste putința lui, în oarece chip nu-i vedea cu ochi curați; și vrea cu toată inema să aducă pă pribegi. Și, cum am zis mai sus, dă iznoavă au scris domnul cu jurămint, dăspre partea lui, și Cantacozinilor încă le-au zis de le-au scris dăspre partea lor, cum, de acelea ce le-au făcut Gligorie-vodă nu vor bănuî pă dinșii în vécii, nici vreo judecată nu vor cerca, cunoscîndu-și și ei cu a lor cunostință pricinile pentru care i-au pedepsit Gligorie-vodă, iar nu den îndemnarea boierilor. Și așa ducîndu-se cărțile la boiari, în multă socoteală au fost: să vie au să nu vie. Însă Hrizea vistier, ginerile Băleanului, s-au incredințat și au venit cu toată casa lui (pentru că și

Hrizea vistier crede pă Duca-

Stroe vornec venise mai nainte, și să afla în cinste și în pace) și, Hrizea vistier viind, cu cinste l-au priimit, și au avut pace. Iar Băleanul, cu fie-său, și cu alți boiari, mai rămase pin'la anul; și apoi au venit. Întru această vrème au omorît Duca-vodă 3 boiari: Papa vistier, Negoită vistier, Voico postelnic, pîrindu-i acest Voico postelnic că fac sfat să fugă la turci, și să pîrască pă domnu de rău, și altele, și, scoțindu-i la divan, li s-au răspunsu să piară. Și într-o noapte au ieșit Duca-vodă la mănăstirea lui Sfetî Ghiorghie, de s-au dus cu slujitori, dă i-au scos den temniță; și denaintea porții i-au sugrumat, și pă pîriți, și pă pîrișu. (Zic unii, care și eu am auzit den gura unor oameni foarte dă credință, că pă Papa vistier, frate-său Mihai l-au pîrit, ci, oricum au fost, ei au luat moarte cumplită.)

Întru anul dentii al Ducăi-vodă, fiind încă neveniti boiarii den pribegie: banul Gherghe, fie-său Ivașco logofăt, gineri-său Hrizea vistier și alții, să întimplase dă venise Stroe vornic mai nainte în țară, la domnu, și-l priimise bine. Dar Postelniceștii, ce era atunci lîngă domnu credincioși, au vrut să facă nevoie lui Stroe vornec și Radului Dudescul, ce era ginere lui Gherghe banul Băleanul, și așa scoaseră o mărturie minci-noasă, mărturisind cum l-ar fi trimis boiarii pribegi cu cărți la Stroe vornec și la Radul Dudescul, și sfredelind un ciomag, zicînd că acolo au fost cărțile. Pre carele ducîndu-l la Duca-vodă, și auzind ca acestea, au închis pe acei boiari năpăstuiți; și, scoțindu-i la

vodă și vine în țară.

Duca-vodă o-moară trel bo-ieri.

Stroe vornic și Radu Dudescu pătîmescu rău de Duca-vodă.

divan, și ieșind mărturiia mincinoasă, s-a mințit domnul, și multe pedepse le-au făcut boierilor acestora — mai virtos că pă Ducele l-au muncit cu hiară arsă pă piept, pînă lingă moarte. Deci, pe-ncet, dovedindu-se totma și la domnu, că au fost mincuni, și îndemnăturile altora, ce le-au fost vrăjmaș — i-au slobozit. Și, trecînd cităva vreme, i-au și cinstit; și nu mai asculta minciunilor lesne. Ci, la aceste cazne și altele, era Nica din la Grădiște, armaș mare.

**Turcii mergu
la oaste în Țara
Leșască cu Du-
ca-vodă.**

**Duca-vodă taie
un căpitan la
Codrilaș în mi-
nie.**

**Hrizea vistier
vine den oaste
în țară să gă-
tească haraciul.**

Întru al doilea an al [domniei] Ducăi-vodă iar au făcut turcii gătire dă oaste spre Țara Leșască, la Bar, la Zbaraj, la Trîmbovlea și la alte cetăți. Și au mersu și Duca-vodă la oaste; ci puțin folos au făcut turcii de cetăți a lua; numai robi pe den afară au făcut, și au luat mulți. Într-această călătorie a Ducăi-vodă, la un conac ce avea în Țara Moldovei grăbind să treacă zaharaoa codrul, și neputînd dă ploi și dă noroaie, și de frîntu carălor, viînd un căpitan de la margine care era ispravnic pă cară, și spuînd Ducăi-vodă că s-au frînt carăle, și nu pot treci codrul — atîta s-au mințit dă tare, că îndată au pus dă i-au tăiat capul; acest fel dă minie avea Duca-vodă. Deci, vrînd Duca-vodă să se întoarcă de la oaste, și viînd vremea haraciului, au trimis pă Hrizea vistier mai nainte în țară, să facă rînduială haraciului, să se stringă. Aicea în țară era lăsat caimacami: Stroe vornic, Radu Crețulescu, Vilcul vistier; care fugînd den loc în loc de frica ciumii (că într-acea vară era în toată țara), i-au găsit Hrizea vistier pă caimacamii la Fintînéle, și acolo au făcut așăzămînt

de haraci. Iar despre toamnă, viind și Duca-vodă de la oaste, necutezînd să meargă la București, pentru ciumă, s-au dus la Cocorăști; acolo pînă la Bobotează au șăzut; decii s-au dus la București, că să potolise ciuma. Deci, dar, la Cocorăști încă fiind, nu știu ce au auzit Duca-vodă, că umblă Cantacozinii împotriva domniei, ci, pă cîți s-au întîmplat acii lingă el, i-au închis. Iar Șarban spătar era la Drăgănești. Ci au trimis pă Drosul sârdar și pă Ghiorghită căpitan Ciudin, de l-au luat în zioa de Sfeti Nicolaie, și l-au dus la Cocorăști. La Mihai spătar, la Filipești, au trimis pă Socol logofăt, și l-au prinsu; dar le-au scăpat și au trecut în Țara Ungurească. Ele așa să auziia că va să-i omoare, dar Dabijoaia, soacra Ducăi-vodă, și doamnă-sa au stătut tare pentru dinșii, și i-au slobozit. Dar să rănise inema lor și să răcise despre domnu — că în cea după urmă au făcut rău Ducăi-vodă, precum istoriia mai nainte va arăta.

După ce au venit Duca-vodă în București, de la Cocorăști, den Ardeal au pribegit Beldi Pal și Ceachi groful și alți boiari unguri, și au trecut la turci, să pîrască pă Apafi Mihai, craiul Ardealului, dă multu ce zicea ei că le-au făcut nedreptate. Cari, împreunîndu-se cu Duca-vodă, și întrebîndu-l dă sfat, le-au zis să nu meargă la turci, că sint răi și mitarnici, și nu vor folosi cu dinșii, și mai mult va putea o țară, cu craiul lor, decît ei singuri; ci-i îndemna să rămlie lingă dînsul, și, au pace să facă cu craiul și să să întoarcă la casele lor, sau de aicea să cêrce pă turci cu scrisori, să vază ce răs-

Ciumă cumplită au fost în acest an.

Duca-vodă închide pă Cantacozini la Cocorăști și îi lasă iar.

Beldi Pal și groful Ceachi Iștan și alții pribegesc la turci.

Apafi-craiul trimite némeși împotriva Beldii la turci.

Beldea Pal în Edicula moare.

Pentru ce s-au învrăjbit Beldi cu craiul.

Banfi Deneș i să taie capul.

punsu vor lua, și pe acela să urmăze; dar n-au vrut nicicum, ci au purces de s-au dus la Tarigrad. Iar Apafi Mihai-craiul, cu ceilalți boiari, au gătit piră mare dăspre toată țara, și au trimis boiari mari la turci, împotriva Beldii și a lui Ceachi. Care, și cheltuind bani, și pirindu-i dă răi și ficleni țării, i-au băgat turcii la Edicule, și Beldea acolo s-au sfârșit viața, iar Ceachi Iștfan au scăpat de acolo tirziu, și pe aicea au trecut și s-au dus în Țara Ungurească dă Sus (că avea și acolo moșii); iar pă Beldioaie o au închis într-o cetate în temniță, și acolo s-au sfârșit viața. Pricina aceasta au fost că, fiind un boiar mare, anume Banfi Dineș, carele era cumnat cu Apafi Mihai — ținea amândoi doao surori — și, întimplindu-se de să făcuse noceagoș dă curind, decii să trufise, să mărise, și făcea și zulumuri țării; iar Beldi Pal, fiind și el boiar mare, și văzind mindriia lui Banfi Dineș, îl pizmuia, și pe-ncet, pe-ncet i-au găsit citeva vini, care era împotriva pravililor țării. Și, cu voia craiului stringindu-și ghiuluș den toată țara, i-au arătat toate vinele înaintea țării; și țara l-au găsit că tribuie să moară, după pravilele lor. Și îndată au luat Beldea carte de la craiu și de la țară ca să-l omoară, și au trimis degrab pe nește catane la cetatea unde era Banfi Dineș, și le-au poruncit, în ceas ce vor sosi, să încuie cetatea, și să-i taie capul; și, de ar și veni cineva pă urmă să-l sloboază, să nu dăschiză cetatea pin' nu-l vor tăia. Și așa au făcut: i-au tăiat capul. Ci crăiasa, neștiind de acest sfat, în urmă prinzind veste, s-au dus la craiul,

plingînd și ucigîndu-se; l-au făcut de au făcut carte să nu-l omoare, și degrab au trimis cartea la cetatea acéia. Dar nu i-au lăsat să între în cetate, cum s-au zis mai sus, pînă au omorît pă Banfi — că încă era viu, cînd au sosit olacii dă la crăiasa; dar Beldea învățînd într-alt chip, n-au folosit nimic. Deci dentr-aceasta s-au ațîțat mîniia crăiei asupra lui Beldi Pal, și pe-ncet plecase pă crai să omoară pe Beldea și pă Ceachi, carii făcuse îndemnătură de moartea lui Banfi, cumnat-său. Acestea văzînd Beldea cu ai lui, au fugit la turci ca să găsească folos, dar n-au găsit, ci, cum am scris mai sus, ș-au pierdut viața în streinătate, și jupîneasa lui în închisoare, și casa lui în jaf. Că au făcut (după obiceiul lor) tot ce au avut el: sate, cetăți, avuție, în trei părți le-au făcut; ci doao părți le-au dat feciorilor, că avea doi, iar a treia parte, care au socotit a Beldii Pal, o au luat țara, și le-au dat cui au vrut.

Într-al doilea an al [domniei] Ducăi-vodă, au mazilit turcii pă Dumitrașco-vodă, domnul Moldovii, și au luat domniia Antonie-vodă Roset, care-i zicea Chiriță Draco; carele avea un fecior aicea în țară la noi, și, auzînd dă tat-său că s-au domnit, mult au plinsu, prorocînd cu plinsul rélele ce vor să pață pă urmă — precum au și fost, că la orînduielele lor să vor scrie. Ci dar, grec fiind, nu ș-au lăsat firea ce au toți grecii; ci, daca au încetat Iordache beizadea den plinsu, atît să mărise, cit nu mai puteam nici noi vorbi cu el; ci mai nainte era[m] cu el la un conac, fugînd cu caimacamii den

**Dumitrașco-vodă
moldoveanul
mazil și pun pe
Antonie-vodă
Ruset.**

Duca-vodă merge la oaste la Juravna la Iași.

Ospățul Ducăi-vodă și a lui Antonie-vodă la Iași.

Turcii, tătarii încunjiură pe leși.

loc în loc, pentru ciumă, cu glume, cu risuri; iar atunci, așa cum auziți.

După ce veni Duca-vodă cătră al treilea an, primăvara, i-au venit veste să meargă la oaste în Țara Leșască cu turci, cu tătari. Carele mergind la Iași, au pus conacul dăspre mănăstirea Galata; acolo au săzut cităva vrême. Au chemat Antonie-vodă pă Duca-vodă, dă l-au ospătat în casele domnești în Iași, așjderea au ospătat Duca-vodă pă Antonie-vodă la Cetățuie, în zioa dă Simpietru, fiind și hramul mănăstirei; de acolo au purces la Țuțura; acolo au făcut halai înaintea sarascheriului. Deci cu toții au purces, și au trecut Nistrul, și s-au dus în Țara Leșască. Luat-au citeva cetăți, Ioholnița, Iazlovetul, Buceciul, Haliciul și altele, dar robii ce-i lua dentrînsele nu-i robia, ci-i da Ducăi-vodă de-i ținea. Iar într-o zi, scoțindu-se robii den cetatea Halici, veni veste la turci, de la tătari (că ei mergea înainte), precum, pen răvărsatul zorilor, au lovit craiul Sobetschi cu oaste multă leșască pă tătari, și puțin au fost să prinză și pă sultanul, feciorul hanului celui bătrîn ce era atuncea, și mulți tătari au perit, pină s-au îndreptat. Această veste auzind turcii, au lăsat toate, și s-au dus dă s-au împreunat cu tătarii, și cu toții au început în leași; și pe-ncet îi îmbulziă, pină i-au inghesuit la Juravna cetate, unde era Nistrul, și peste Nistru un deal mare, pietros, de nu să putea sui nici pedestri. Și, încunjiurîndu-i pă leași de toate părțile, pină în seară sta rînduiți ca de război, și cu tunurile să apăra. Deci, pină a aduce

tunurile turcești, și altă gătire dă bătaie, au inserat, și peste noapte s-au îngropat leașii în șanțuri; dimineța îți părea că sînt băgați în cetate. Deci 3 săptămîni s-au bătut den tunuri, și de multe ori ieșa leașii de să bătea cu turcii și cu tătarii de la obraz, unii cu alții; dar îi înfrîngea grozav pă leași; de-abia apuca dă intra în șanțu. Și încă tunurile le ajuta, că imprăștiia pă tătari pînă intra; iar ar fi pătit rău leașii. Acolo, cum spunea, era Sobetschi, craiul leșăsc, cu hatmanul de Letfa, hatmanul Coroni, hatmanul Polni și multă boierime cu oaste, ca la 30.000-sau și 40.000 vor fi fost. Însă, trecînd 3 săptămîni, au flămînzit și ei, și caii lor, și au făcut pace cu turcii; au legat să le dea Podoliia Cameniții, semnînd în scrisori și hotarăle pă unde să fie, și au dat leașilor și robii ce luase du pen cetăți; și s-au întorsu turcii îndărăt, și leașii pe la casele lor. Ci dar Duca-vodă, nevoindu-se în tot chipul să facă slujbă turcilor să le placă, și aceasta au făcut; că, îndată ce s-au isprăvit pacea, au gătit pă Matei căpitan Cărămidă, și l-au trimis la împăratul să dea știre de pace, învățîndu-l să să nevoiască în tot chipul, să ajungă mai nainte de oamenii pașai sarascher și de ai hanului. Și aceasta i-au zis: mergînd pen Moldova, de-l va chema Antonie-vodă la Iași, să-l întrebe pentru oști, cum să află (că nu să mai știia nimic de oștile turcești, mai mult dă o lună dă zile), să-i spuie altele, iar nu adevărul. Și i-au dat bani, unde-i vor sta caii să cum-pere alții, și așa au făcut. Că, mergînd la

**Leșii fac șan-
țuri împrejur.**

**Leașii fac pace
cu turcii.**

Iași, l-au chemat Antonie-vodă de l-au întrebat: el au spus că au încungiurat leașii pă turci, de nu să știe mai scăpa-va vreunul. Decii iar s-au dus înainte și au ajunsu la Odrii, unde era împăratul. Ci, mergind cu cărțile la viziriul Chipriulioglu, cum putea, fiind idropicos, au citit cărțile, și, de bucurie că s-au făcut pace, l-au dăruit cu 200 de galbeni, și îndată l-au trimis la împăratul cu cărțile, și așijderea l-au dăruit. După cîteva ceasuri dar, i-au venit cărți de la Antonie-vodă, în care scriia poveștile ce le auzise de la Matei căpitan Cărmidă; deci iar chemă pe Cărmidă de-l mai întrebă; el, deci-i spuse adevărul și cum că el au spus acele vorbe lui Antonie-vodă. Decii îndată veniră cărți și de la sarascheriul, și de la hanul, scriind tot dă pace, ca și ale Ducăi-vodă; și au rămas dă ocară Antonie-vodă, făcîndu-l *șcher-oglan*, mincinos; iar Duca-vodă au rămas lăudat. Și în scurtă vreme s-au întorsu în scaunul lui. Întru această oștire, pentru nește lemne dă pod, ce rînduise și rînduind pă Tudoran clucer să le aducă, și, neputîndu-le aduce curînd, la vreme, l-au îngenucheat Duca-vodă să-i taie capul; dar l-au iertat; iar el, viînd în țară, s-au călugărit: n-au vrut să mai fie mirean. Caimacami aicea în țară lăsase pă Ghiorghe banul Băleanul, pă gineri-său Hrizea vistier, pă Staico păharnic; carii au ieșit înaintea domnului cu slujitorime, și cu cîinste au intrat în București.

Duca-vodă cu
cîinste să în-
toarce la scaun.

Duca-vodă în-
noiește domnia.

Întru acest an ș-au înnoit Duca-vodă domnia de al treilea an, după cum era obiceiul, aducîndu-i caftanul Lațcarache Ro-

set și cu un agă mare; înaintea a căruia au ieșit domnul cu boiarii, cu slujitorimea, aducându-l cu cinste în București; și, îmbrăcînd caftanul, după ce au citit baratul dă domnie, au dat cu 12 tunuri, și slujitorime cu pușcile.

Deci, așa trecînd anul cu pace, primăvara veni poruncă domnului să meargă cu turcii la oaste la Cehrin, ce era cetate supt mina moscalilor. La care ducîndu-se, puțin o au bătut; ci au venit cazaci, muscali, ca năsipul: căroră neputînd să le stea împotrivă, au lăsat cetatea, și noaptea au fugit cum au putut, venind cineși pe la locurile lor.

Deci, trecînd al patrulea an așa, primăvara iar fac turcii mai mare gătire dă Cehrin, și merge însuși veziriul Cara Mustafa-pașa, și poruncéște și Ducăi-vodă să meargă, și Antonie-vodă de la Moldova. Și aicea în țară lasă caimacani pă Șarban logofăt Cantacozino, pe Hristea vistier, pă Iordache Ruset postelnic, pă Staico paharnic, să poarte grijă țării, și de poruncile împărătești. Că împăratul sultan Mehmet venise în vara acéia, la Dîrstor, pînă s-au isprăvit cu Cehrinul. Deci, mergînd Duca-vodă la Tighina, au găsit pă veziriul dencolo dă Nistru, și i-au făcut cinste cum s-au căzut; și l-au îmbrăcat veziriul cu caftan, și pă boiari. Decii n-au șazut mult, ci au purces peste cîmpii fără lémne, fără apă, pînă au ajunsu la Buh, la Coiul Ghecet; acolo s-au găsit apă; de acolo iar n-au găsit apă pînă la Cehrin. Dacă au sosit acolo, o au început a bate cetatea cu tunuri, cu cumbarale;

Duca-vodă merge cu turcii la Cehrin.

Duca-vodă iar merge la Cehrin cu Cara Mustafa veziriul.

Turcii bat Cehrinul.

dar și den cetate vitejaște să bătea cît 63 de zile au ținut. Ci iată că simțiră oștile moschicești venite la Nipru: să auzia tunurile, că den Cehrin pînă în Nipru este cale ca de trei ceasuri. Ci făcuse rumânii doao poduri, moldovenii iar doao, peste apa Tismenul, ce era lingă Cehrin, băltoasă și noroioasă; pe acelea au trecut oștile turcești și tătarști, ca să oprească pă moscali, pînă vor lua cetatea; dar n-au putut — că-i împușca, îi omorîia, și nicicum nî putea sta înaintea lor; ci au dat dosul, să treacă la pod. Dar viziriul pusese pază la pod: ieniceri, pași, domnii amîndoi, să nu-i lase; dar, stringîndu-se oștile toate, au dat năvală peste ceilalți turci, și au trecut podul dencoace; tătarii, ca diiavolii, da pen Tismen; și trecea unii, alții să îneca. Și au venit moscalii lingă Cehrin, fiindu-le cap Ramadanoske și o săptămînă au șazut muscalii dencolo de apă, și turcii dencoace, despre cetate, bătîndu-o; și la săptămîna, duminică în amiezi, au luat turcii cetatea. Zic cei mai mulți, că au luat Ramadanoske bani mulți de la veziriul și au lăsat de au luat cetatea. Care înțelegînd țariul moscalul, au topit aur, și i-au vărsat pă gît; și acel sfîrșit au dat Ramadanoske. Iar veziriul s-au întorsu bucurîndu-se, trimițîndu-i împăratul călăci și caf-tan.

Au venit moscalii la Cehrin vitejaște.

Ci, la întoarcere, turburase Cantacozinii pă oamenii țării, îndemnîndu-i să pîrască pă Duca-vodă și pă greci la vezir, că mănîncă țara, și altele. Și avea pă unii pribegi, de-și înțelegea cu ei; banul Milescul, Dumitrașco Corbeanul, Paraschiva Boliș-

tean, carei venise cu Cuciuc imbrisorul
înaintea vezirului, la Lediņa, lângă Buh.
Ceialaltii s-au păzit mai bine, iar Bolișteanu-
nul, umblind cam blestemătește, l-au prinsu
Duca-vodă, și l-au băgat în obezi, și l-au
muștrat; apoi l-au slobozit, după ce au venit
în țară. Însă, dacă au¹ trecut Nistrul pe la
Soroca pă o cîmpie, să ceru Duca-vodă să-l
lase să meargă la scaun; și l-au slobozit;
pre carele îmbrăcîndu-l cu caftan, și pe
boiari, le-au dat cale în țară. Iar pă Lațcarache
spătar l-au închis vezirul, de multe
jâlbi ce auzise de la Cantacozini, și de la
alții ce era cu Cantacozinii la o vorbă; și
cu cheltuială l-au scos Duca-vodă de au
venit în țară. Duca-vodă, mergînd pînă la
Iași, veni veste den țară, că Radul Crețu-
lescul, cu toată casa lor, au fugit în Ardeal;
de acoloa den tabără fuge și Vintilă Corbea-
nul păharnic și Pîrvul postelnic, fecior Cre-
țulescului, în Ardeal, trecînd pă la Troțuș.
Aceste turburări văzînd Duca-vodă, gătêște
pă Costandin Brâncoveanu, ce fusese vtori
logofăt mai nainte, și-l trimite cu cărți la
Crețulescul, să-l întorcă. Carele viînd pînă
la Sărata, îl întîmpină un pîrcălab al lui
Șarban logofăt, de-i spunea că au fugit
Șarban logofăt cu toată casa lui la Rușciuc;
ci lasă Brâncoveanu calea Ardealului, și
să duce după unchi-său Șarban logofăt.
Duca-vodă viînd pînă la Birlad, iar alții
olăcari vin de spun că au fugit Șarban logo-
făt cu toată cîmetiia lor. Deci, viînd mîhnit

**Paraschiva Bo-
liștean fu prinsu
de Duca-vodă.**

**Lațcarache spă-
tar îl închide vi-
zirul.**

**Radu logofăt
Crețulescul fuge
la Ardeal.**

**Șarban logofăt
fuge la turci.**

¹ În ms.: *am.*

pină la Focșani, trimite pă Costandin stolnicu cu cărți, să muncească, să întoarcă pă [frate-său] Șărban logofăt, și i-au dat și pă Iane Roșca, om al Ducăi-vodă, cu multe făgăduiele. Care, mergind acolo și împreunindu-se frații, au dat răspunsul că nici unii nu să vor mai întoarce, ci să vor duce la veziriul. Căci cu aceste umblete de demult le umbla Cantacozinii, de turbura oamenii țării și piriia pă domnu, și ei încă făcuse jalbă la veziriul Cara Mustafa-pașa, prin mijlocul unui turcu ce-i zicea Feltagiul; carele și răspunsu i-au dat lui Șărban logofăt, ca să să ducă să-l facă domnu — pentru că-i era prieten, cum am scris îndărăt. Deci, îndată ce au mersu, i-au făgăduit să-l puie domnu, și să mute pă Duca-vodă la Moldova — că mazilise turcii pă Antonie-vodă Ruset, căci nu vrusese să dea bani unui agă al viziriului, cînd au cerut. Carele, ajungînd chehaiaoa viziriului, i-au făcut aceasta, dă l-au mazilit. Duca-vodă, încă neștiind ce va să puie domnu pă Șărban logofăt, au trimis boiari cu piră asupra lui Șărban logofăt; dar nimic n-au folosit; că îndată ce au sosit veziriul la Odrii, i-au dat domniia, și pă Duca-vodă l-au mutat la Moldova. Boiarii dar ce era trimiși de Duca-vodă, cei mai mulți s-au închinat lui Șărban logofăt, neștiind cele ce vor să pață pă urmă; iar Ivașco cruceriul Băleanul și cu Staico păharnic au fugit la Moldova. Iar Șărban logofăt au venit domnu in scaun, pe la Bobotează.

**Șărban logofătul
ia domnia și
Duca-vodă mer-
ge la Moldova.**

**Șărbăn-vodă
domnu.**

Mare și întunecat nor, și plin dă fulgere și de trăsnete, au căzut pă Țara Rumânească cu Șărbăn-vodă, carele, ca cu nește trăsnete, cu răotatea lui au spart și au dăz-rădăcinat nenumărate case de boiari, și de slujitori, și de săraci, și pă mulți au omorit cu multe feliuri dă cazne, și i-au sărăcit cu multe feliuri de pedepse, precum mai jos va arăta. Ci dar, pentru păcatele oamenilor, sau pentru alte judecăți, care singur Dumnezeu știe, au luat Șărbăn-vodă domnia Țării Rumânești. Ci mai nainte au trimis pă Costandin Brâncoveanu, nepotu-său, cu schimni-aga, ca să apuce scaunul și să rădice pă Duca-vodă, să-l ducă la Moldova; și poruncise să fie caimacami cu Badea vornic Bălăcean și cu Hrizea vistier, și să imblinzească norodul, atit pă cei mari, cit și pă cei mici, și să să bucure și să să veselească toți dă venirea domnului. Și așa au făcut, că cu toții să bucura, și mulți (cum auziiam), care nu avea vin, bea apă pentru sănătatea lui Șărbăn-vodă, și juca și chiuiia, atit îi amăgise pă toți în boieria lui, cit îi orbise de nu știia ce fac; ci bucuria lor s-au întorsu în dășart și la mare întristare. Însă, viind Brâncoveanu, cum s-au zis, și ducindu-se Duca-vodă den scaun, au trimis caimacamii de au venit doamna lui Șărbăn-vodă și mămă-sa, doamna Ilinca, de la Rușciuc, ieșindu-i boiari și jupănese înainte. După acéia și domnul au venit, pină la Bobotează, de au intrat în scaun, cu pompă mare, pre-

cum iaste obiceiul domnilor. Deci, dentii cu blindete s-au aratat tuturor, boierind și pă cei ce nu-i iubii, pentru pricina aceasta, ca doar ar aduce și [pe] Ivașco clucer Băleanul și pă Staico paharnic, pribegii ce era în Moldova; și așa au trecut cităva vreme.

**Șarban-vodă se
duce la oaste la
Dogancale.**

Deci primăvara i-au venit [poruncă] să meargă la oaste, să facă o cetate Dogancale, și, gătindu-se, s-au dus cu turcii, și făcându-se cetatea, s-au întorsu îndărăt la scaun.

**Drosului îi taie
capul Șarban-
vodă.**

De acum înainte să încep durerile. Că, la întoarcere, au zis Drosului sărdariul să să gătească să meargă în țară mai nainte cu trebi; și s-au gătît, și i-au dat cărți și slujitori, și pă Aleverde tătarul, cu citiva tătari, tot tilhari, și-l învăța în taină, să-l ducă pă la Birlad, și să-l dea în laturi dă drum, să-i taie capul, și să-i ia capul pentru credința, și să să facă Aleverde că au pribegit în Bugeac, și, pină nu-l va chieama domnul cu cărți, să nu vie; și, viind, să zică cătră boiari, că au fugit Drosul sărdar. Acest meșteșug făcea, ca să nu să sparie boiarii, să fugă. După ce au sosit Șarban-vodă la Iași, l-au poftit Duca-vodă să-l ospeteze, încă după cale, la întoarcere, și făgăduise, Șarban-vodă că va merge la ospăț. Și s-au gătît Duca-vodă dă ospăț, cum s-au căzut; iar, cînd au fost în zioa acéia s-au rădicat Șarban-vodă și au purces spre țară, și n-au priimit ospățul. Pricina aceasta era: că avea nădejde să ia pă pribegi, ori cu voie, ori în'putere; dar Duca-vodă, nevrînd să facă obicei rău ca să-i dea, le-au dat cale dă s-au ascunsu. Aceasta auzind Șarban-vodă, că nu sînt la Iași, ci s-au as-

**Duca-vodă gă-
tește ospăț lui
Șarban-vodă la
Iași, iar el nu
priimește.**

cunsu la țară, n-au priimit nici ospățul: ei au venit în țară. Duca-vodă încă s-au strînsu boiarii lui, de s-au ospătat în toată zioa acéia, cu zicături, cu tunuri. Iar Șărbănu-vodă, viind la Focșani, au poruncit de au închis pă Vilcul vornec la București, și, după ce au venit în scaun, au trimis pă Ghinea căpitan, cu 30 de slujitori, de au luat pă Pătrașco [căpitan] Urziceanu, de l-au dus la Sneagov mănăstire; acolo, cu munci groaznice muncindu-l, l-au spînzurat. Iar pă Vilcul vornec l-au judecat în multe rinduri; dar fără nici o cuviință era judecările, că vină nu-i afla nimic, precum nici altora. Și, după cîteva judecăți ce i-au făcut, l-au mutat la Sneagov, și acolo l-au omorît cu multe cazne.

Întru aceste vremi, și Duca-vodă la Moldova au avut gîlceavă dăspre boiarii lui, care cu îndemnăturile lui Șărbănu-vodă (precum pă urmă s-au dovedit), s-au sfătuit boierimea, să scoale asupra domnu-său, să-l omoare pă dinsul și pă toată casa lui. Și, făcînd pecetea lui Dumitrașco-vodă, care era mazil în Țarigrad, au pecetluit cărți, și scriia călărașilor și altor slujitori, ca despre partea lui Dumitrașco-vodă, cum i-au dat împăratul domnia, ci să meargă să prinză pă Duca-vodă, să-l închiză la Suceavă. Și au mersu un Bogdan cu cărțile, și alt boiar, de le-au dat lepușnénilor și orhîianilor; și s-au rădicat cu toții de au venit pîn' la Țuțora. Acolo tăbărînd, s-au dus căpitanii să întrebe pă hatmanul Buhuș ce învățătură va să le dea; și, fiind hatmanul cumnat cu Duca-vodă, și neștiind de

Șărbănu-vodă îl închide pă Vilcul vornec.

Pătrașco muncit îl spînzură la Sneagov.

Șărbănu-vodă pe Vilcul vornec îl omoară la Sneagov.

Moldovenii să sfătuiască să omoare pă Duca-vodă.

**Duca-vodă
prinde pe trei
boieri ce au fost
mai nainte vino-
vați și-i trec.**

**Șarban-vodă
închide pe Hri-
zea vistier și-l
pradă.**

lucrul acesta nimic, îndată s-au dus la domnu, și i-au spus povestea. Și, auzind Duca-vodă de la hatmanul, pricepură că iaste ficleșug și, întrebînd cine i-au rădicat, ei au spus: Cutare boiar și cutare. Deci gătește Duca-vodă pă Ghiorghită stolnic Ciudin și-l trimite cu mulți slujitori, și prind pă acei boiari, și, înțelegînd de la dîșii că Ghioca, vistierul cel mare, au fost capul sfatului, îl închide și pă dînsul — măcar că toți era amestecați, afară de hatmanul Buhuș și Miron logofăt; dar, pentru să nu să facă zarvă mare, i-au tăcut pă aceia; numai pă acești 3 boiari, care am scris mai sus că i-au închis, pă aceștea i-au judecat, și i-au scos înaintea porții, și le-au tăiat capetile. Acolo, cînd vrea să-i taie, au zis acei doi: „Să taie întii pă Ghioca, că el au făcut aceasta, și el vrea să fie domn“; și așa au făcut, că întii pă dînsul l-au tăiat, apoi pe acei doi boiari. Deci ceilalți toți s-au așăzat.

Iar aicea în țară Șarban-vodă, pe la Sfetii Theodor, în săptămîna cea mare a lăsatului de sec, de postul cel mare, au închis și pă Hrizea vistier, puindu-i pricină să-i ia seama de visterie, nădăjduind că va găsi bani mincați ai țării la el. Care, luîndu-i boiarii lui Șarban-vodă seama, în cităva vrême, s-au aflat ai Hrizii vistier bani cheltuiți pentru țară tal. 30.000. Care văzînd Șarban-vodă că nici cu aceasta nu-l poate dovedi, să-i facă rău, au început alta: au zis de zahareaoa ce s-au dus la Cameniță, precum ar fi fost rea; și, ori bună, ori rea de au fost, o dedese boiarii și rudele lui; iar el numai Hrizii vistier îi

găsea vină; și i-au dat poruncă să plinească acei tal. 41.000 de la casa lui, și-l muncă cu munci groaznice. Deci, ce să facă ticăiul? De nevoie, s-au îndatorit, și au dat al lui ce avea: și s-au vîndut satele, și moștile, și țiganii; și au plinit banii. După ce au dat Hrizia vistier această sumă de bani, ce s-au zis mai sus, l-au scos de la închisoare (cu ce socoteală, Șarban-vodă va ști, și sufletul lui), și numai 11 zile l-au lăsat slobod, dar cu pază de departe, să nu să priceapă, și iar l-au închis; și la a doao închisoare mai multe cazne i-au făcut, și multe otrăvi i-au dat, să-l omoară; dar nu-l putea omori cu otrăvile — precum într-o scrisoare a Hrizii vistier s-au văzut, scrisă cu mîna lui, cîte feliuri dă otrăvi i-au dat, și nu-l putea omori. Care văzînd că cu acestea nimic nu-și poate face voia lui, cu altă moarte groaznică l-au omorît, de s-au plinit voia tirăniei lui. Jupineasa-i dar și copiii rămîind la sărăcie, iar nu i-au lăsat în odihnă, ci totdeauna să afla în pază de slujitori, și zioa, și noaptea, și le cerea bani pentreg. Ei, văzînd că nu vor mai putea trăi, și încă aflînd dă unii-alții că vor să piară, au luat pă Dumnezeu într-ajutoriu și, pentru paznicii ce era împrejurul casii lor, au ieșit; și nu i-au priceput, orbindu-i Dumnezeu; și au încălecat dă cu seară, și pe la miezul nopții au trecut Dunărea pă ghiață, în Țara Turcească. A doao zi, înțelegînd Șarban-vodă dă fuga lor, s-au turburat foarte, ca un lup turbat ce era, și în toate părțile au trimis căpitani cu slujitori, să-i prinză, sau

**Șarban-vodă
căznește și
omoară pe Hri-
zea vistier.**

**Vistierea
Hrizii vist. cu
copiii fuge la
Moldova.**

să-i omoare, oriunde-i va ajunge; dar trecuse, cu ajutoriul lui Dumnezeu, și nu i-au găsit; măcar că și în Țara Turcească au trimis gonaci, și făgăduiele la pași, la muselimi, la cadii — ca, de-i vor prinde, să lea dea mari daruri. Dar, unde va Dumnezeu să păzească, omul nu poate să strice, ci au scăpat, s-au dus pă la Odrîi, și la Țari-grad, și de acolo la Moldova, la Duca-vodă, și la ceilalți boiari pribegi ce era acolo, fugiți de frica lui Șarban-vodă.

Șarban-vodă
spînzură pe Ra-
dul vistier Oc-
nar.

Șarban-vodă a-
runcă într-o oc-
nă pustie pe fe-
ciorul Drosului
sărdar.

Șarban-vodă
grele dăjdii scoa-
te.

Aceasta așa trecînd, Șarban-vodă nu înceta de a face rău cu morți; că, într-al doilea an, acesta au trimis și pă Radul vistier Ocna, de l-au spînzurat în Tîrgul Ocnei, de poarta casii lui; și au trimis și pă feciorul Drosului sărdar, tînăr săracul, la ocna, și legat l-au slobozit în ocna pustie; acel sfîrșit au luat ticăitul — fiind gide Cobza Dumitrașco căpitan. Mai avea o fată Drosul, ci pentru ca să-i stingă neamul lui, și pă acéia o au omorit, trimițînd nește seimeni, hoți de ai lui. De acestea multe făcea Șarban-vodă, care de s-ar fi scris cite una, pare-mi-să că n-am avea hîrtie să le rînduim toate — că de om nici-cum nu-i era milă, ca de o pasăre; îndată îl omorîia; ori de au avut vreo pizmă pă dînsul den boiarii lui, ori de i s-au părut ceva bănuială pă cineva, ori l-au pîrit cineva, precum mulți oameni răi sînt în Țara Rumânească, îndată, fără întrebare, fără judecată, îi omorîia tirănește. Pentru dăjdi, ce să zic!? Care mai nainte, fără cît știu foarte bine că în anul dentii au luat den țară 2.000 de pungi de bani, iar al doilea

3.000, al treilea și mai mult — cît răsuflu boierii, slujitorii, birnicii nu mai avea: ci bătuți, căzniți în toată vremea, își vindea moștile, țigani, viile și tot ce avea, de le cumpăra Șarban-vodă și ai lui; iar săracii plingea și plinia tot ce le cerea, că era legați de stilpii ce era înfiți la pușcărie, înăuntru și afară, de-i bătea cumplit pă boiari; pă căpitani, pă slujitori — pîn-i-au sărăcit pă toți: și, care cum scăpa umplea țările, carei nu muriia de bătăi sau de ne-cazuri. Însă cei ce era fugiți în Moldova, boiari, căpitani, slujitori s-au rugat Du-căi-vodă, fiind domnu Moldovii, să le fie într-ajutoriu, și ei să meargă la turci, să facă jalbă de jafurile ce face Șarban-vodă țării; și le-au dat ajutor bani și oameni, să-i poarte, și s-au dus la Țarigrad. Dar n-au folosit nimic — că într-alt chip au cursu lucrurile, precum mai jos [istoria] va arăta.

Într-aceste vremi au venit poruncă Du-căi-vodă den Moldova, să meargă la Poar-tă să-și înnoiască domniia, și să-i dea și hătmăniia Țării Căzăcești, ca să strîngă pă cazaci după unde vor fi răsipiți, și să-i așaze pe la locurile lor; că cu hatmani ca-zaci nu folosiia turcii — că uniori să în-china, alteori să ridica cap, și odihnă nu mai avea. Ci au socotit de [i]-au dat pe seama domnului Moldovei. Carele, mergînd la Țarigrad, și domniia Moldovii i-au înnoit, și hătmăniia cazacilor i-au dat, și cu multă cinste s-au întorsu la țara lui. Numai mîh-nire avea pentru fie-sa Catrina, care fusese mai nainte logodită după Ștefan [feciorul]

**Șarban-vodă
multe rele face
în țară.**

**Duca-vodă den
Moldova să duce
la Țarigrad de-și
înnoiește dom-
niia și la hătmă-
nia cazacilor.**

**Duca-vodă vrea
să dea pe fie-sa
unui grec.**

**Duca-vodă dă pe
fie-sa fără voie
după Ștefan beizadea.**

Radului-vodă Leon, că, trecînd vreme, multă logodiți, și murind Radul-vodă, auziia Duca-vodă că Ștefan-vodă, logodnicul fetei, are proastă politie, ci vrea să strice logodna, și să dea pă fie-sa altuia; și încă adusese pă un Iordache Muselim, grec de la Țarigrad, ca să o dea după acela, fiind bogat, și să facă nunta. Ci, aceasta înțelegînd Ștefan beizadea, că va să i să mărită logodnica, au dat jalbă la împăratul, și au făcut ferman la Duca-vodă, să-i dea pă fie-sa lui, dacă s-au logodit, și să o ducă la Țarigrad; și, cînd au mersu Duca-vodă la Țarigrad, i-au căutat să ducă și pă fie-sa, cu moașă-sa, Dabijoaie. Și au nevoit Duca-vodă în tot chipul să o mintuiască de Ștefan beizadea, dar n-au putut, ci, la întoarcere, cînd au venit la Moldova, l-au luat și pă dînsul. Deci, mergînd în țară, au făcut nuntă duple cum s-au căzut, cu toată țara, fiind soli de la leași¹, de la unguri, de la munteni, și i-au împreunat după lege, după cum era logodiți. Întru această ducere a Ducăi-vodă la Țarigrad, și boiarii munteni, slujitorii, căpitanii, făcîndu-se ca la 300 de oameni, și [avînd] călăuz pă armaș Burnaz Alixandru, au purces dă s-au dus la Țarigrad, să facă jalbă pentru răotățile ce făcea Șărbănu-vodă țării. Iar Șărbănu-vodă, înțelegînd de aceasta, au trimis boiari de ai lui cu cărți, de pira pă Duca-vodă, că nu-l lasă în pace, ci strînge marghioli și-i trimite cu banii lui, să-l pîrască; și altele ca acestea. Deci viziriul, fiind prie-

¹ În ms.: *de la Iasi* (greșit).

ten mai bun lui Șarban-vodă decât Ducăi-vodă, au poruncit prin caimacamul Ducăi-vodă, să întoarcă oamenii înapoi, să nu iasă să pîrască pă Șarban-vodă, că pă urmă nu-i va fi bine. De aceasta înfricoșindu-se Duca-vodă, au poruncit tuturor de s-au întorsu iar la Moldova. Deci, Șarban-vodă, înnoindu-și domnia, au rămas iar domnu. Duca-vodă den Moldova, după ce au făcut nunta, s-au dus în Țara Căzăcească, la Nemirova, unde iaste scaunul hatmanilor; acolo au pus polcovnici, judecători, logofeți, după obiceiurile lor, și, peste toți mai mare au pus pă un Iane Grecul (adecă în locul lui), carele știia limba lor căzăcească preabine; și l-au numit hatman, de care lucru s-au bucurat foarte cazacii; și pînă la un an s-au strînsu, de au umplut satele, tirgurile dă oameni. Duca-vodă, după așăzămîntul ce le-au făcut, s-au întorsu iar la Iași.

Întru aceste vremi, și Emericus Tucheli groful s-au rădicat cu o seamă dă unguri împotriva nemților; care, cerind de la turci ajutoriu (cu făgăduială că va închina țara ce o va dobîndi), i-au dat turcii ajutor, și den Țara Muntenească, oști, cu Ianoș sârdar Coțofeanul, și den Țara Moldovei oști, cu Ghiorghită Ciudin sârdar. Care multe cetăți ale lui au luat, și mai multe ale lui Racot (țîind acest Tucheli muierea lui Racot Ferenți), și le-au supus supt ascultarea lui; deci, viind toamna, s-au întorsu cîineși pe la locurile lor.

După acéia, cînd intra al cincilea an al domniei lui Șarban-vodă, au rădicat sul-

Șarban-vodă înnoiește domnia.

Tucheli face oaste la nēmți cu ajutorul turcilor.

An 1683 sultan
Mehmet rădică
oaste asupra
nemților.

Viziriul bate
Beci.

Craiul leșăsc
vine ajutor nem-
ților.

Nemții, leași
bat pe turci la
Beci.

tan Mehmet turcul oaste mare împotriva nemților, fiind împărat nemțescu Leopold, poruncind hanului să rădice toată tătări-mea du pretutindenea. Așijderea turci, de la răsărit, de la apus, au rădicat. Deci dom-nii rumânești amîndoi, craiul ungurescu și Tucheli groful, cu oastea lui, și toți s-au împreunat la Beligradul turcesc. Acolo au rămas împăratul turcesc, iar Cara Mustafa veziriul, luînd toate oștile, s-au dus drept la Beci, unde iaste scaunul lui chesar Leopold, și de toate părțile bătea cetatea. Iar pă tatari i-au slobozit în pradă — cît au ajuns cale dă trei zile mai sus dă Beci, și mulțime dă oameni au tăiat și au robît; că era nemții neînvățați de a vedea robii, ci șădea toți pen casele lor; pe carele, gă-sindu-i, i-au tăiat, i-au robît cumplit. Leopold-chesariul, văzînd această nevoie mare ce căzuse pă țara lui, neîncredîndu-se numai pă oștile lui, au trimis dăgrab la Sobetschi, craiul leșăscu, și la toți leași, cu rugăciune, să facă bine să-l ajute la această primejdie ce i-au venit. Și îndată s-au rădicat craiul, cu 30.000 de leași, oaste aleasă, și au venit de s-au împreunat cu oștile nemțești. Fiînd cap tuturor oștilor craiul, s-au pornit cătră turci; pre carii gă-sindu-i supt Beciu, prinzînd și turcii veste, s-au gătit dă războiu; și le-au ieșit înaintea, să nu-i lase să vie la cetate, pînă vor lua cetatea — că o slăbise rău cu tunuri, cu lagomuri, ce-i dedese în 63 de zile. Dar nu i-au putut opri, ci, dînd război tare, în 5—6 ceasuri au biruit creștinii pă turci; și au început a fugi, și a lăsa toate cîte au

avut: corturi, avuții, zaharéle, dobitoace și altele. Acolo au rămas inicerii în șanturi; pre carii găsindu-i oștile, pă toți i-au omorît, ca pe nește dobitoace. Deci, după izbîndă, au trimis craiul în cetate, și mare cinste i-au făcut oștile; și, împreunîndu-se cu chesariul, s-au sărutat, și îndoită mulțămită i-au făcut de ajutoriul ce i-au dat; și, dăruindu-l bine, împărătește, s-au dus la țara lui; iar turcii de-abîia au luat odihnă la Beligrad. Creștinii n-au încetat, ci au mai luat de la turci atunci Ostrogonul, Hatvarul, Secetul. Împăratul turcul, fiind la Odrii, și înțelegînd de această nenorocire ce au avut oștile lui la Beci, puind vina veziriului (care și oastea aceasta cu îndemnarea lui s-au fost făcut), și isprăvi după poftă n-au avut, nici n-au făcut — au trimis ferman de l-au sugrumat, și i-au belit capul, și ducîndu-l pentru credința, să-l vază cu ochii lui; iar în locul lui au pus vezir pă Cara Ibraim-pașa, caimacumul. Și oștile s-au răsipit în iernatec.

Mai nainte dar de periria veziriului, Șărbán-vodă și Duca-vodă, pacea și dragostea cea mincinoasă ce o ținea într-ascunsu, atunci au ieșit la iveală — că Șărbán-vodă au tras la judecata veziriului pă Duca-vodă, aruncîndu-i prihăni că au luat den țară multe pungi. Duca-vodă încă au muncit de s-au îndreptat și au rămas Șărbán-vodă în dășart, și l-au închis veziriul pentru o seamă de bani; și, neavînd să-i dea, au făcut zapis la mina veziriului, cum, mergînd în țară, să-i trimită; și așa l-au slobozit den închisoare; iar Duca-vodă s-au

**Sultan Mehmet
sugrumă pe veziriul.**

**Divan ce au avut
Șărbán-vodă cu
Duca-vodă înaintea veziriului.**

Petreceico - vodă
vine la Moldova
domnu de la
leași.

Oștile leșăști
încungitură pe
Duca-vodă.

Robesc leășii
pe Duca-vodă.

Tătarii gonesc
pe cazaci, pe
moldoveni den
Bugeac.

dus pen Ardeal la țara lui. Ci și țara nu o au găsit precum o au lăsat — că moldovenii ș-au adus domnu den Țara Leșască pă Petreceico-vodă, și s-au nebunit cu toții; adus-au și cazaci, de s-au făcut mare grămadă; și s-au dus în Bugeac (fiind hanul cu tătarii la Beci), dă au făcut multe réle. Pă doamnă-sa o au găsit fugită la Brăilă, de nevoia răzmiriților ce să ațitase în țară. Duca-vodă încă nu cuteza să meargă în scaun, fiind Petreceico-vodă cu oștile acolo, ci șădea la Domnești, la satul soacră-sa Dabijoaii, pre carele fără veste au venit oștile de la Petreceico-vodă, de l-au lovit în zioa dă Crăciun, cînd șădea la masă. Și, fiind oștile lui răsipite pen sat, pe la gazde, și negata, l-au luat de l-au dus în sus spre Țara Leșască. Cap oștilor era Dimidenschi, reghimentariul de la Snetin, și Bainschi, nepotul lui Petreceico-vodă. Într-o sanie cu paie l-au pus, avînd numai un covor, și o perină, și 2 cai răi: unul negru, altul albu; hamurile, de tei (den toată averea lui, cu atita l-au dus în Țara Leșască). Doamnă-sa venise la Focșani, ci auzind dă luarea domnu-său, s-au dus în Țara Muntenească. Acest sfîrșit au dat și Duca-vodă.

Iar hanul, viind den oastea Beciului în Bugeac, și văzînd nebuniile moldovenilor și ale cazacilor, ce făcuse în Bugeac, au trimis pă fie-său cu tătari, și i-au îmbulzit pă moldoveni și pă cazaci lingă Prut; acolo i-au tăiat, i-au robit, i-au înecat în Prut. Cei puțini ce au scăpat cum au putut, s-au dus la Iași, la Petreceico-vodă, care

cu toții de frică au luat calea Sucevii fără zăbavă, și s-au dus în Țara Leșască. Această ispravă au făcut moldovenii cu Petreiceco-vodă — că au făcut nevoie țării, iar nici un folos n-au făcut.

Turcii, auzind că s-au robît Duca-vodă, au pus domnu Moldovii pă Dumitrașco-vodă, care și mai nainte au fost domnu-la Moldova. Dar rea chiverniseală făcea țării — că era un om fără frica lui Dumnezeu: jucaș, curvar, mincinos și alte rele avea într-insul; că oștile umblind pen țară, au adus țării mare foamete — cit și om pă om minca. Cei ce au văzut ne-au spus că au văzut carne dă om friptă în cuptoriu, și vrea să o mănince nește oameni, de cei ce nu avea ce minca; și au fost adus înaintea domnului, și pă oamenii aceia ce vrea să mănince, și carnea acea friptă de om. Și nici o omilintă nu avea domnul asupra norodului, ci mai cumplit s-au făcut; că, intru acea mare foamete, trimitea slujitori, și, unde găsia pline, ori de ce fel, o lua și o băga în curtea domnească, și de acolo o vindea cu mare preț. Ci cei săraci, neputînd ajunge prețul cu banii, că nu-i avea, muriia de foame (cum am văzut și noi cu ochii noștri, acéstea ce seriem), și nu să temea nimic dă păcat. De ar fi luat pîine de la cei ce avea den destul, și să dea celor ce n-au — acéia ar fi fost dumnezăiască iconomie, și i-ar fi iertat Dumnezeu păcatele cîte ar fi avut; dar nu făcea așa, ci munciia să facă avuție cu nedreptate, și lăsa săracii de muriia de foame.

Dumitrașco - vodă să pune domnu la Moldova.

Foamete mare la Moldova.

Duca-vodă să
tocmește cu
craiul să să răs-
cumpere.

Duca-vodă
moare degrab.

Banii Ducăi-vo-
dă îi iau ungurii.

Ducă-vodă, fiind rob în Țara Leșască, s-au tocmnit cu craiul într-o sută dă pungi dă bani, cu scule ce-i va da, și să-l sloboază; și au trimis la Țarigrad, la doamnă-sa, pă Anastasie vistier, și pă nepotul Ducăi-vodă, pă Cîrstea vâtaf, ca să facă acei bani cu sculele, și să-i aducă degrab și să-l scoată den robie. Doamnă-sa au umblat can' cet (den ce pricină, ia va ști); Șarban-vodă încă i-au zățicnit, de i-au zăbovit multă vrème la București (că trimisese pă Ghinea căpitan la leași, să puie nevointă să omoare pă Duca-vodă), și tîrziu i-au slobozit, de s-au dus în Ardeal, la Bistrița. Acolo au rămas Anastasie vister cu banii; iar Cîrstea vâtaf s-au dus cu cărțile și cu vestea banilor, să spuie că au adus banii (că vrea să dea banii la hotar, și să ia pă Duca-vodă iar la hotar — să nu-i facă înșălăciune). Însă, cum au sosit Cîrstea la Liov, unde era Duca-vodă, și i-au dat cărțile, și au început a citi pîn' la a treia carte, numai au căzut pă laviță, și au început a să văieta; dar limba îi pierise, și minile nu putea să le miște. Decii l-au rădicat și l-au pus în pat; acolea trii zile, au zăcut, și au murit. (Cei mai mulți zic că Șarban-vodă, pen mijlocul unor leași, să-l fie otrăvit.) Cu această moarte s-au sfîrșit și acest domnu. Iar banii și sculele, ce era la Bistrița ungurească, i-au luat ungurii, de i-au mîncat toți, și n-au mai căutat nimeni — că n-au putut. Ghinea, căpitan lui Șarban-vodă, ce era trimis la leași, și ispravă ca aceasta făcînd, au purces să vie în țară, dar la Ardeal l-au lovit boală fără leac, și,

la Făgăraș, zăcînd în cităva vreme, negrin-du-i miinele și picioarele, și tot trupul dă viu, ș-au dat sufletul dracului. Pe acest Ghine îl avea Șărbăn-vodă ucigătoriu de boiari; carele, cînd muriia, văzîndu-și trupul negru, au fost zicînd că-și véde păcatele cu ochii.

Întru aceste vremi și Papa Buicescul, unindu-se cu citiva boirinași de ai țării, s-au dus la Odrii să pîrască pă Șărbăn-vodă, de hain și de răotățile ce făcea țării; iar Șărbăn-vodă, avînd pă Cîrstea postelnic Șcordoc capichehaia, i-au scris să chiel-tuiască cît va putea și să-l ia. Și, mergînd Papa paharnic la viziriul, cîte au știut, le-au zis; dar au biruit banii, și l-au dat legat, și pă el, și pă ceilalți, de i-au dus la Șărbăn-vodă; ci pă Papa l-au iertat (au den porunca veziriului, au den rugăciunea surorii lui, Marica Filipeasca), și l-au lăsat viu, iar pe ceilalți i-au omorît.

Întru acest an, au venit poruncă lui Șărbăn-vodă să meargă cu Suliiman-pașa sarascher la Cameniță, că venise leașii. Deci, cu mare grijă mergea, cît s-au și bolnăvit, ieșîndu-i la turci numele dă ficlean; iar, slujîndu-i norocul și banii, nici un rău n-au pătît, ci încă prieten prea bun l-au făcut — cît în multe trebi i-au fost ajutor, și, cît au fost sarascher, și după ce s-au pus vezir. Și cu bună seamă am adevărat că au fost poruncă la sarascheriul, întîlnîndu-se cu Șărbăn-vodă, să-l ia și să-l trimită la Poartă; dar apoi, împrietenîndu-se, i-au dres lucrul despre Poartă, cu scrisorile lui. Și au venit iar la scaun vésel.

**Papa Buicescu
pîrăște la turo
pe Șărbăn-vodă.**

**Șărbăn-vodă
merge la oaste
la Comiță cu
Suliiman-pașa.**

Intr-acest an avînd turcii război cu nemții, iar îi bat nemții, și le iau multe cetăți; mai numite acestea: Visegrad, Vacinul, Peștea.

Iar întru acest an, Apafi Mihai, craiul Ardealului, au cerut de la turcul de au înnoit crăiia pă fie-său, carele îl chieama iar, pă numele tătine-său, Apafi Mihai; și, strîngîndu-se toată țara la Belgrad, și viînd turcul cu caftan și cu carte împărătească, și cu daruri, mare cinste i-au făcut, și, pentru bucuriia ce avea, în toată țara au poruncit ca să dea cu tunurile la 12 ceasuri, vrîme de namiezi, cînd au îmbrăcat caftanul; și așa au făcut. După acéia, dîndu-i daruri ce s-au căzut, l-au trimis iar îndărăt.

Nemții iar bat
pe turci la Os-
trogon.

Nemții creștini iar bat pă turci la Ostrogon, și au luat cetatea pînă a doao zi, cu mare vărsare dă singe, și au mai luat și Uivarul. Iar întru acest an, în Țara Ungurească dă Sus, multe cetăți au luat nemții de la turci: Sonlocul, Aradul și altele, ce nu s-au numit aicea.

Șarban-vodă
mazilește pe
Dumitrașco-vo-
dă din Moldova.

Pe aceste vremi, învrăjbindu-se Șarban-vodă cu Dumitrașco, vără-său, den Moldova, au fost îndemnat Șarban-vodă pă o seamă de boiari moldoveni de au venit aicea în țară: Gavrilițeștii, cu sârdariul Cantimir și alții.

Cantemir-vodă
să pune domn
Moldovii.

Deci Șarban-vodă, pen mijlocul lui Su-liiman-pașa sarascher, au mazilit pă Dumitrașco-vodă și au pus domnu Moldovii pă Cantimir sârdariul, [care] au îmbrăcat caftan dă domnie de la Baba, de la sarascheriul, și au fost domnu șapte ani, și au

murit în domnie. Întru aceste vremi, încungiură nemții cetatea Buda, și de trei părți o bat, și, făcînd multe meșteșuguri, în scurtă vreme, și cu multă vărsare dă singe, o au luat de la turci — stăpinindu-o turcii 145 de ani pînă acum, ei o au luat nemții. Această cetate au fost scaun craiilor ungurești.

După acéia turcul iar au făcut gătire dă oaste împotriva nemților, și au trimis pă Suliiman-pașa veziriul cu mulțime dă turci, și, găsindu-se cu nemții în Cîmpii Mohaciului, atît l-au bătut pă veziriul, cit n-au știut cum s-au întorsu. Carele mergînd la Tarigrad, i-au tăiat împăratul capul. Iar nemții au luat cetatea Osecul, și, mergînd ghinărariul Dunevald la sloveni, toată slovenimea o au luat de la turci, și cetăți: Petrevaradin, Valpot, Oracoviț, Poșega; și Lotaringul Hertegul cu mare oaste au venit în Ardeal, și pen toate cetățile au pus oști împărătești. Și, într-această vreme, Iosif, fiul lui Leopold, împăratul nemțesc, la Pojun stringindu-se ghiuluș, den toată țara, s-au încoronat crai ungurescu; și au luat oștile lui Egherul și Muncaciul. Iar, al doilea an după coronație, au luat creștinii Secheșfeirvar, care-i zic sirbéște Stol-Belgrad. Tot într-acest an, Carafa ghegeneral au luat cu bătaie Lipova, și Bavarul Herteg, cu mare tabără și cu mare vărsare dă singe, au luat Belgradul turcesc. Tot într-această vară, Badensis Herteg, la Bosna, mare tabără turcească au

bătut, au spart, și partea cea mai multă
dă Bosna o au supus creștinilor.

Întru acest an, Șărbăn-vodă au făcut
nuntă mare și cinstită, măritind pă fie-sa
Zmaragda după Gligorie postelnic Băleanul,
aducînd sol den Ardeal pă Betlen Elec,
despre partea craiului, și, den Moldova,
de la Cantimir-vodă, Velicico hatmanul,
fratele lui Miron logofăt; cu carii mare
veselie au avut. Pentru că această fiică a
lui Șărbăn-vodă, fiind și frumoasă și înțeleaptă,
foarte o iubiia tată-său; și s-au nevoit
prin multe vremi ca să-i găsească soț
asemenea cu ia, de bun neam, frumos, înțelept,
și, negăsind aici în țară, fiind acest
cocon de boier de țară pribeag în Ardeal,
iar pentru frica lui Șărbăn-vodă, și fiind
în casa lui Apafi Mihai-craiu, postelnic,
auzindu-i-se politiele, și frumusețea, și
înțelepciunea, au pus în gînd să-l aducă,
să-l facă ginere. Și, trimițînd pă Costandin
căpitan Filipescu (fiind văru cu muma
lui Gligorie Băleanul), acolo unde era,
lingă crai, l-au pornit și l-au adus în țară,
și i-au dat pă fie-sa nevastă. Carii atita să
potrivise amîndoi în toate, cît gura nu
poate spune frumusețea lor, și înțelepciunile
lor, și toți îi fericia. Dar scurtă bucurie
au avut săracii, că în 5 luni numai au
fost amîndoi. Deci, viînd Zmaragdei boală
grea, și fără leac, au murit, și o au îngropat
cu cinste mare la mănăstire, la Cotrăcenii;
iar Gligorie postelnic Băleanul au rămas
întristat și în cerneală, cu tot neamul lui.

După ce au trecut cităva vréme [după moartea] Zmărandii fétii lui, [Șărban] au ieșit în plimbare la Fintina Réce și trimițînd păharnicii cu ogari și coconii să vinéze crîngurile dimprejur și el șădea de priviia de la corturi, au prinsu ei citiva iepuri și aducîndu-i naintea lui, au împărțit boiariilor citiva și citiva i-au trimis la cuhnie; și în cei din'cuhniia domnească s-au înneverit o iepuroaică cu pui în pîntee, care spîntecînd-o, au găsit un pui gata să-l fété, și cu 2 capete și cu 4 picioare dinainte, un cap trăgea într-o parte, altul într-alta, imbinat trupurile la mijloc și îmbînătura nu să cunoștea, care aducîndu-l la domnu, fiind și patriiarh [ul] Dionisie Șărg-oglan și Ianache logofăt Cariofil, să mira ce ciudă ca acéia, ce să fie și tilcuind unii într-un féli, alții într-alt féli, nimeni n-a putut înneveri, fără numai Caca-vela dascălul, céle ce au zis, acélea s-au și izbîndit mai cu vréme.

Aceasta au zis că din neamul lui Șărban-vodă vor să să ridice 2 capete, să stea împotriva unul altuia, unul să tragă într-o parte, alt[ul] să tragă într-alta și va fi mare stricăciune țării și pămîntului acestuia, de vréme ce acest semnu ciudat s-au găsit în țara aceasta și așa s-au întîmplat, că după moartea lui Șărban-vodă, s-au aridicat acéste 2 capete, Costandin-vodă despre turci și Bălăceanul, ginerile lui Șărban-vodă despre némți, și imponcișați unul altuia, au cursu multe réle și stingere pămîntului, precum la domniia lui Costandin-vodă mai pre largu scie; cine va vrea să citească va vedea și faptele ce s-au făcut și prorocirea Cacavelii că s-au izbîndit.

Întorcîndu-să domnul la București de la Fintina Réce și trecîndu cităva vréme, iată vête vine de la banul Vintilă de la Craiova, că Viterane ghinărariul tréce pă la Cerneți, cu oști nemțești cu gîndu ca acela să iernéze în Țara Românească; care vête auzîndu Șărban-vodă, îndată au gătit pă Costandin logofăt Brâncoveanu și alți boiari cu daruri și cu rugăciuni să facă bine, să treacă în Ardeal, care trecîndu, și mergîndu, și luîndu darurile, și priimîndu și rugă-

ciunea, au trecut în Ardeal, petrecându-l cu cinste pînă la hotar.

După aceasta Șarban-vodă, văzînd că nēmților le merge lucru înainte, de biruiescu pã turci și le iau cetățile, țările, au socotit cu ai lui frați și rude să trimită la Beci, la chesarul soli, cu cărți despre toată țara, să să închine chesarului și să ceară oști ajutori împotriva turcilor, ca să-i dezlipească țara de cătră turci, și să o lipească lingă chesarul de care pã turci îi amăgiia ca un viclean cu cărțile lui, scriindu-le că va [să] trimită soli la nēmți ca să îndemneze și să roage ca să să facă pace între împărați, să nu mai fie vãrsare de sînge și altele ca acẽstea, cu care adormia pã turci. Turcii încă fiind supărați de atitea războaie ce au făcut fără noroc și gîndindu că le voiaște binele, i-au dat voie să trimită soli și au trimis 4 boiari, pã Iordache spătarul, fratele lui, pã Șarban comis[ul], pe Costandin Bălăcean, ginerile lui, pã Șarban căpitan nepotu-său, și purcẽgînd și ducindu-să pã cale, Șarban-vodă să bolnăvește aici în luna lui octomvrie; dintr-aceea boală au și murit la octomvrie în treizeci și l-au îngropat la Cotroceni. Iesit-au cuvîntul atuncea și zicea cei mai mulți din oameni că l-au otrăvit Costandin stolnicul, frate-său, și Costandin logofăt Brâncoveanu, nepotu-său, de care vreun adevăr atuncea nu să putea găsi, ce era îndoire, sau va fi, sau nu va fi. Iar tirziu, prin multă vreme trecînd, s-au dovedit acest lucrul, că singur Costandin stolnicul au mărturisit, că el au omorit pã Șarban-vodă, precum vom scrie mai nainte pre largul. Însă după Șarban-vodă au pus domnu pã Costandin-vodă Brâncoveanu, domnindu Șarban-vodă ani zẽce.

DOMNIA LUI COSTANDIN-VODĂ BRÂNCOVEANU,
leat 7197

După ce au murit Șarban-vodă, Costandin stolnicul Cantacuzino și cu o seamă de boiari, ce să întimplasă în București, s-au strînsu toți la Mitropolie și fiind patriiarh Dionisie

Şeher-oglan şi întâmplându-să şi un¹ capigi-başa împărătescu, cu alte trebi venit la Bucureşti, l-au chemat şi pă el acolo la Mitropolie şi au făcut alégere pă care vor pune domnu şi au găsit cu sfatul lor să puie pă Costandin Brâncoveanul şi îndată aducînd caftan, capigi-başa au luat caftanul şi l-au îmbrăcat pă Costandin Brâncoveanul. Decii au intrat în beserică şi i-au cîntat mnogaleta după obiceiú, şi mai aducîndu de la curte şi toată slujitorimea, şi meterhanea, şi toată rînduiala ce să cade domnii şi au ieşit din beserică, şi încălecîndu au venit în curtea domnească cu halai şi iar în beserică intrîndu, era gătit tratapod cu evanghelia deasupra şi şăzînd în scaun au pus pă toţi boiarii de au jurat pă evanghelie că-i vor fi cu dreptate şi vor sta cu dinsul, măcar la ce primejdie i-ar veni, care jurămînt şi cu zăpis mai pe urmă l-au întărit.

După acéia s-au suit în casă şi au început a scrie cărţi la Poartă şi la Mustafa-paşa saraschiariul, ce era la Baba, şi au trimis boiarii spre amîndoo părţile, dar Poarta, auzîndu, foarte s-au miniat căci au făcut rumânii domnu, fără de ştirea stăpînilor şi sta lucrul în cumpănă ca să nu-l lase pă el să fie domnu, ci să puie pe altu, care vor vrea ei; numai norocu lui, şi banii, şi cărţile saraschiariului i-au ajutat de l-au lăsat să fie domnu, căruia şi caftan i-au trimis, şi cucă cu agă turcu, la care ieşîndu înainte cu pompă domnească au venit în Bucureşti, dîndu cu tunurile şi altele făcîndu după obicei.

Iar iarna dar toată cu bucurie o au trecut, dobîndîndu în mina lui acéia ce de mulţi ani mai nainte o vîna, arătîndu tuturor dragoste, blîndeţe, milostivire, din boieria lui şi în domnia lui aşijderea să arăta.

Cîndu au fost despre primăvară, i-au venit poruncă de la împărăţie să meargă la Cerneţi şi s-au gătit şi au mersu, cu toate oştile lui. Bojneag Ali-paşa, căpitan de Dunăre, încă au mersu cu Dunanmaoa, ca să scoată nemţii din Rî-

¹ În ms.: cu un.

șava, că o luasă din anul trecut. Haizler ghinăriar nemțescu fiind la Brașov, auzindu că mergu turcii la Rușava, s-au dus și el acolo cu oaste ce avea, ca să stea împotrivă; dar mergindu pașa pe Dunăre cu caicele, avind multe tunuri în vase și slobozindu-le toate asupra nemților i-au depărtat de la margine. Turcii leventii ieșind afară cu sabiile i-au gonit ca pe niște blestemați și Haizeler ghinăriarul cu rușine s-au întorsu la Brașov. Bălean Costandin aga, gine-rile lui Șarban-vodă, fiind lângă Haizeler, multe zavistii punea împotriva domnului și a țării, îndemnându-l totdeauna ca să pogoare cu oștile să ia țara. Domnul și boiarii țării nepriimindu într-acéia vreme trimétea boiarii cu daruri și cu rugăciuni să-i stîmpere mîniia ce o ațîta Bălăceanu, dar nicicum nu putea. Ci cu de acéstea au trecut acea vară. Iar despre toamnă prințipul de Baden cu toată armada nemților luîndu Diul, Nișul, Cladova, au trecut Dunărea în Țara Rumânească, pe la Cerneți, și au trimis la domnu, dîndu-i știre că vor să iernéze oștile chesariului în țara lui, și i-au scris să gătească zaharea ca de 700 de pungi. Domnul și boiarii auzindu de acéstea [ne]nădăjduite lucruri, de o parte gătiia zaharea și să miră cum va să facă de atîtea bani și zaharéle, ce cer că să iasă din ticăita țară și neputîndu cu alte dăjdi obicinuite să ridice aceasta sumă mare, au scos un bir pă dobitoace, și l-au numit văcăritul, să dea de tot dobitocu un ort și au trimis boiari în toată țara cu această slujbă nooă, că atunci întii au ieșit această dajde, care să ține pînă acuma. Iar despre altă parte gătiia să fugă dinaintea lor.

Însă trecînd prințipul pîn țară, făcînd conace cît s-au putut, au tras la Ardeal și au mersu la Brașov, iar de la Cîmpul Lungu au rădicat pă Haizeler ghinăriar cu o seamă de oști, cît au socotit, să vie la București să iernéze și cu din-sul au luat pă Costandin aga Bălăceanul, vrăjmașul de obște al domnului și al țării. Domnul și boierii fiind la Cotroceni, și viînd un căpitan de nemți și Preda Prorocanu, și spuîndu-i că vine ghinăriar cu nemții la București, s-au rădi-

cat de acoloa și s-au dus la mănăstire la Plătărești și de acoloa s-au dus la Rușii lui Șarban-vodă. Acoloa au șazut tabăra. Acoloa la București încă au lăsat purtători de grijă pă Cirstea visternicul, Luca visternicul și alții ca să dea zaharea nēmților. Ci dar iată și nēmții vin la București; însă răutăți ce s-au făcut într-o lună, ce au șazut, limbă nu poate să spuie: bătai, cazne, legături; egumenii și unii boiari legați cu ștreanguri de git, pentru făină, și orz, și carne și altele ca acéstea nenumărate.

Costandin-vodă de la Ruși ș-au trimis pă doamna cu toate jupinésele boiarilor la mănăstire la Brad, în județu Buzăului, și el au rămas cu oștile și scriia lui Haizeler totdeauna, rugîndu-l și făgăduindu-i daruri, ca să iasă din țară, dar nici cum nu putea folosi. Aceasta văzîndu că într-alt chip nu vor putea ieși nēmții, de nu va veni putere împărătească, au trimis la tătari de i-au rugat să vie să scoată pă nēmți, și fiind și poruncă împărătească să vie s-au pornit multă tătarime cu calga sultan, cu mirzaci și cu nohai de au venit pină la margine și au poftit să meargă domnu să să împreune cu dînsul. Atuncea domnul au poftit pă Haizeler să vie de la București să să împreune la Drăgănești făr' de nici o oaste; că au făcut așa, și au mersu, și s-au împreunat. Vorbele ce vor fi fost, ei vor fi știut, iar noi ce am văzut scriem.

Despărțîndu-să ei de la Drăgănești, ghinărariu au mersu la București, domnul s-au dus la Buzău, la piscopie și viind sultanul cu tătarii pin'la oraș la Floci, au mersu domnul de s-au împreunat cu dînsul și tătarii au purces cătră București, rășchirîndu-să pin țară, după obicéiu lor. Domnul încă au purces spre București și dîndu știre lui Hăizeler că vin tătarii și nu iaste într-alt chip, s-au sculat cu toate oștile lui, de la București și s-au dus în Ardeal. Tătarii îi gonîia, dar nimic nu le strica.

Domnul, mergîndu în București, de toate părțile venîia de-i spunea, unii că i-au tăiat tătarii, alții că le-au luat fămeile și fetele, alții scăpa despuiați și alte multe răutăți ca

acestea. Dar toate le răbda, știind că el au adus tătarii de au făcut atitea réle, pentru ca să-și dobîndească domniia iarăși și binele lui.

Întru aceste vrémi turburare ce era, au trimis Costandin-vodă slujitori și au luat după la casele lor pă Cirstea Scordoc, ce fusésă postelnic mare la Șarban-vodă, și pă Oprea căpitanul, și pe Vlaicu armașul, și i-au închis la Căldărușani pă unii, iar pă alții la Snagov. Ci pă Cirstea postelnicul au trimis făr' de zăbavă de l-au omorit, iar cei doi au săzut multă vréme la închisoare și i-au slobozit. Pricina moștii Cirstii alta n-au fost, făr' de cit numai căci s-au cerat cu Brâncoveanul, în boierii lor, pentru lucrul mai de nimic. Deci Brâncoveanul țiindu minte ascunsă pizmă și viind la domnie, ș-au vărsat minia cu moarte, ce l-au omorit.

Iarăși într-acéste vrémi, au trimis Costandin-vodă pă Văcărescu vataf de copii la Craiova, de au prinsu pă Ștefan Cioran, ce au fost slugiiar, și l-au adus la București, vinuindu-l precum s-ar fi unit cu aga Costandin Bălăceanul și închizindu-l la mănăstirea Mihai-vodă, au trimis într-o noapte armași și l-au sugrumat.

După aceasta, văzînd Costandin-vodă răotatea ce au făcut Haizler și Bălăcean în țară, cu oștile nemțăști și vrînd ca să le răsplătească cu rău pentru rău, s-au unit cu Tiukili grof, care avea cităva seamă de oști de unguri, din țara de sus, și amîndoi acești domni au cerut de la împăratu turcescu oști turcești și tătărăști, să meargă în Ardeal să bată pe nēmți, făgăduindu Costandin-vodă că el le va găsi drum și plaiuri, de vor intra toate oștile în Ardeal, făr' de primejdie, și li s-au ascultat ruga lor și li s-au dat saraschiilor mare, cu oaste multă, serhatlii mai mulți și Cuciucsultan cu oști tătărăști, și stringîndu-să în țară toate oștile, au purces cătră Rucăr, și găsiindu-să plai aproape de Bran, au intrat toate oștile în cîmpu spre Tohâni și Zărnești. Prinzînd veste și Haizler ghinărar că vin turcii cu Tiukili, le-au ieșit înainte cu nēmți, cu săcui ce au avut și dîndu războiu iute ca la un ceas, au intrat turcii și tătarii și ungurii tiukelénii și

rumânii noştri pînă nemişci şi au început a-i tăia, de au fost zăcîndu trupurile ca boştenei şi au fost izbînda turcilor. La acest război, au perit Bălăcean, vrăjmaşu lui Costandin-vodă, şi i-au trimis capu la Bucureşti, puindu-l într-o sulită în curtea lui, în zioa de Sîntă Mărie. Prins-au viiu şi pe Haizler ghinărariul, pre carele l-au luat rob şi mai trecînd cîtăva vreme l-au slobozit, pentru doamna lui Tiukili, ce era la nemişci, făcîndu-să schimbu. Perit-au atuncea şi Teleki ghe-nărariu Ardealului şi mulţi domni unguri.

Tiukeli grof au trimis cărţi la toată boierimea ungurească, ca să vie la dinsul, vestîndu-să crai Ardealului despre turci, şi au venit cei mai mulţi şi ducîndu-să cătră Sibii, cu toate oştile au trecut la un sat ce să chiiamă Cirstiian. Acolo au făcut coronaţie, să fie crai Ardealului.

N-au trecut vreme multă la mijloc, ei au venit un capigiu de la turcu cu caftan de izbîndă, îmbrăcîndu pă paşa, şi pe sultan, şi pe Tiukeli, şi pă Costandin-vodă. Dar norocul cel pururea nu slujia lui Tiukeli după voia lui, şi acum iarăşi veste vine că Badensis cu toată armada cea mare intră în Ardeal, la care, neputîndu sta împotrivă, au început a fugi cu caftanele în vine.

Turcii, tătarii, tiukelénii şi rumânii trăgîndu-se cătră Braşov, pe la Tel, unde vine la vamă, la Ceraş, în Ţara Rumânească, au ieşit din Ardeal şi s-au risipit oştile o seamă careşi pe unde era orînduite şi altele iar pe la locurile lor, iar cu multă pagubă a ţării.

Cu aceste trebi ale nemiştilor, ce Costandin-vodă au fost îndemnătoriu, de au intrat în Ardeal, de au bătut pă nemişci şi cînd s-au pogorit în ţară, nu s-au alcătuit cu ei, ei tot lîngă turci s-au lipit, cerîndu ajutori şi făcîndu izbîndă asupra vrăjmaşilor împărăţiei, mare credinţă au dobîndit de la împăratu şi de la toţi cei mari ai Porţii şi aceasta l-au ţinut cu îndelungare de domnie şi văzînd că-l au toţi în credinţă, creştea, să măria, să lăţia şi să bucura întru daru[ri]le ce-i aducea norocu.

După ce trecusă acéste furtuni, ce au fost în țară, precum s-au zis mai sus, Dumnezeu iar au dat bătaie țării cu lăcuste, că atitea au venit de multe, cit toată țara au umplut, de minca toate bucatele, și au clocit și au puiat în cițiva ani, cit primejduia țara să moară de foame. Însă aducindu-să niște moaște de la Sfetagora, de au făcut osfeștanie în toată țara, s-au milostivit Dumnezeu și le-au rădicat, de nu s-au mai văzut.

Întru anul lumii 7200, avînd odihnă domnul și avînd o fiică întii născută, anume Stanca, de vîrstă vrîndu să o căsătorească și aflîndu de fecioru lui Iliiaș-vodă, că iaste frumos, de treabă, au trimis de l-au adus în țară de la Țarigrad, anume Radu, și făcîndu nuntă cumsăcade, domnească, au dat pă fie-sa după acest beizadea. Sărac era foarte, iar domnul l-au îmbogățit, blînd să arăta dintii, și vin nu bea. Să părea tuturor, că va fi înțelept. Dar pă urmă îmbogățîndu-să și învîțîndu-să a bea și vin, s-au făcut foarte rău, și vrăjmaș și crunt, atita cit cu mina lui mulți oameni au omorît, pentru care Dumnezeu i-au scurtat viața și s-au mințuit mulți de nevoie.

În mijlocul vremilor acestora, fiind domnu la Moldova Costandin-vodă, ce-l porecliia Cantimir, vrajbă au intrat între domnii amîndoi și muncîndu unul pă altul să surpe, venîndu din Moldova cițiva boiari pribégi, Antohie hatman, Lupul vornic și alții, i-au îndemnat Brâncoveanu să meargă la Poartă, să pîrască pă Cantimir, că iaste rău și altele, ajutîndu-i cu banii lui și cu priiatenii lui de la Poartă și i-au trimis. Dar Cantimir-vodă, avîndu pe Lațcarache spătarul Ruset capichihaia și aflînd că au trimis Costandin-vodă pă boiarii moldovenii să pîrască pă domnu său, au făcut cum au știut și au luat ispravă de la Poartă și unde era ascunși acolo s-au dus de i-au luat legați și i-au trimis la Moldova, neapucînd să dea vreo jalbă la împărăție. Dar domnul Moldovii i-au iertat, nu s-au potrivit umbletilor lor. Iar Costandin-vodă Brâncoveanu au rămas rușinat, fiind el mijlocitori și n-au putut isprăvi nimic, după cum au vrut.

Costandin-vodă Cantimir, vrînd să răsplătească lui Costandin-vodă Brâncoveanu pentru cele ce făcuse, fiind niște boiari rumâni pribégi în Ardeal, anume: Staico păharnic Bucșanu, Preda Milcoveanu, Preda Proroceanu, Radu Hațaghe, Iacșa căpitan, au trimis Cantimir de i-au adus la Iași din Ardeal și socotindu-să că va putea el mai mult decît Brâncoveanu, i-au trimis la Poartă, să pîrască pă domnusa, de rău, de hain iproci, dar s-au înșălat Cantimir, că îndată ce au prinsu veste Brâncoveanu, au trimis boiari, și cărți, și bani și cit au putut au făcut, și i-au luat de la Poartă legați, în fiiară și în cătuși, de i-au adus la București cu mare pompă. Pre carii în citeva rînduri judecîndu-i, pe Staico paharnic l-au spînzurat în Tîrgu-de-Afară și pe Pro[ro]ceanu la Rușii-de-Véde, iar pre cei 3 i-au trimis la ocnă și șăzînd cităva vréme acolo, i-au slobozit.

După aceasta nu multă vréme au trăit Costandin-vodă Cantimir și au murit, și boiarii Țării Moldovii au rădicat domnu în locu lui pe fie-său, Dumitrașco beizadea. Dar înțelegînd Costandin-vodă Brâncoveanu, îndată au trimis la Poartă, de s-au rugat ca să puie domnu pă Costandin fecior Ducăi-vodă, vrîndu să-l facă ginere, dupe o fiică a mării-sale, anume Mariia, și s-au ascultat rugăciunea lui și l-au făcut domnu Moldovii și au rămas Dumitrașco beizadea în ocară și toți boiarii, carii făcu sfat de l-au rădicat pă el domnu, fără știrea stăpinilor.

Luîndu dar domniia Moldovii Costandin-vodă Duca, n-au trecut multă vréme, ci au gătit Costandin-vodă Brâncoveanu cele ce trebuia ale nunții și zestrii ce-i rînduisă fétii, și au trimis-o la Moldova, cu maica mării-sale și jupîneasa Stanca cu multe jupînese, cu boiari: Constadin stolnic, Diicu logofăt și alții, cu pompă frumoasă, și au dus-o la Iași și acolo făcînd cele ce să cuvin nuntelor domnești, o [au] dat pe Mariia doamnă lui Costandin-vodă Duca și s-au întorsu toată gloata în țara lor Și șăzînd doamna Mariia în cităva vréme acolo la Moldova, au pohtit și ia, și părinții ca să vie de acolo să se vază și au venit, ieșîndu-i înainte la Colintina.

Doamna Marica mumă-sa, cu multe jupinése și boiari mari, și mai mici și slujitorime, de o au adus cu frumos alai. Erea și doamna Nastasiia a Ducăi-vodă, adecă soacră-sa, cu doamna Mariia, !care viind în București au șăzut 2 săptămîni, ospătîndu-să și veselindu-să unii cu alții. Deci iarăși s-au întorsu la țara lor.

Acolo la Moldova mergînd, fiind doamna Mariia mîndră și semeată, avînd pe tată-său domnu mare Țării Rumânești, au început a necinsti jupinésele boiarilor, cu multe cuvînte rële și mai virtos aceasta, că într-o zi de Paști, viind o jupineasă cu ișlic, precum le iaste obicéiul de poartă jupinésele ișlice în toată vrémea, i-au luat ișlicul din cap și l-au băgat în foc și au lăsat-o cu capul gol, zicînd că numai doamnelor să cadé să poarte ișlice, iar nu și jupinéselor. Aceastea văzînd boiarii, s-au scribit foarte tare și au umblat cu mijloc ca acela, de l-au scos din domnie și au pus domnu împărăția pe Antohie-vodă, fecior lui Cantimir-vodă.

Mai nainte de maziliia lui Costandin-vodă Duca, s-au dus domnu la Cerneți și hanul Selim Gherei au trecut pen țară, mergînd la oaste asupra nemților, împreună cu cavga-sultan, carii mergînd pin' la Jiu, le-au venit vête că muscalii merg asupra Crimului să-l bată, ci de la Jiu s-au întorsu cavga-sultan cu oastea lui îndărăt, iar hanul s-au dus unde i-au fost porunca.

Între-această vară, sultan Mustafa mergînd asupra nemților cu Silimul Gherei-ha, găsînd pe Viterane ghinărariu cu pûțintele oști la Logoș, osăbit dă célelalte oști mari ale nemților, dînd război tare, abîia și cu mare peire a turcilor au biruît pe Viterane, și au și perit el în războiu și au fost izbînda turcilor. Împăratul turcul, văzînd acea fărîmă de izbînda și auzînd că vin oștile nemțăști céle mari, n-au vrut să le aștepte, ci au plecat de au venit pen țară și întrînd pe la Cerneți, i-au ișit domnul înainte de l-au petrecut pân' la Necopoe.

Acolo, îmbrăcîndu-l cu caftan, s-au întors la scaun cu bucurie. Al doilea an, iar au mers sultan Mustafa la nemți,

și au mers și tătari cu Șahpaz Gherei-sultan, și cu Ialga, și trecind împăratul Dunărea, s-au întâlnit cu nemții într-un cimp, însă norocul i-au slujit de au făcut meterez de cară împrejurul taberii turcești și așa au hălăduit împăratul și s-au întorsu rușinat. Că atita au dat un război de tare, cit au intrat un ghinăral în tabără și mare peire în turci au făcut, pin-încit s-au fost spereat și împăratul că va peri. Însă atunci au hălăduit și s-au întors la Țarigrad.

Într-acest an, muscalii mergind la Azac cetate și neputind turcii și tătarii, ce creau acolo, să le stea împotrivă, au luat moscalii cetatea.

Al treilea an, iarăși merge sultan Mustafa la oaste asupra nemților și trecind Dunărea pe la Belgrad, s-au dus la Tisa, la locul ce să chiamă Senta, și au făcut pod să treacă turcii. Deci trecind veziriul și toată puterea oștilor turcești peste Tisa, numai împăratu rămîind dincoace de Tisa, iată și Evghenie prințipul cu toate oștile nemțăști încungiură toate oștile turcești. Văzind împăratu că nemții au venit și temîndu-să că nu vor da turcii războiu, ei de frică vor fugi, au poruncit de le-au stricat podu. Deci nemții cu tunuri, cu puști, dînd războiu vitejaște i-au omorît pe toți, de n-au scăpat suflet dintr-înșii. Împăratu văzind ciudă ca aceasta, au fugit la Belgrad, puind și alt vezir, alt inicer-agasi și alți pași în locul celor morți.

Costandin-vodă la Cerneți, fiind poruncă să păzască plaiurile, priviia acele lucruri și ridea. Însă după ris vine și plins, că iată vine veste de la Țarigrad că au murit doamna Mariia, fie-sa a lui Costandin-vodă Duca, la Țarigrad fiind mazilit, de care mare jale și întristare au avut. După aceea viind Costandin-vodă de la Cerneți la București și întorcîndu-să și împăratul și veziriul la Odrii, au trimis vezirul caftan de domn¹ nou.

Trecind după aceasta cităva vreme, avînd Costandin-vodă o fată de vîrstă anume Ilinca, o au logodit cu Scarlat,

¹ În nis.: *vezir* (greșit).

fiul preaslăvitului Alixandrul, marele drăgoman al Împărăției Turcești și viind Scarlat aici în țară, au făcut Costandin-vodă nuntă foarte frumoasă și cu cinste mare domnească.

Cîndu au fost cursu anilor 7206, au mai făcut turcii oaste împotriva némților, fiind vezir Husiîn-pașa și au mersu la Belgrad. Trecînd pã aicea pîn țară și Selim Gherei-han cu trei feciori ai lui, s-au dus la Belgrad cu tătarii, dar nici un război n-au făcut într-acest an, îmblînd între dinșii vorbea de pace, numai ce au băgat zaharea și hazna în Cameniță, cît au trebuit.

Iar la leat 7207, a gătit împăratu pe Reiz-efendi și pe preaslăvitu Alixandrul marele drăgoman, de i-au trimis ca să facă pace cu némții, carii stringîndu-să și despre partea némților și despre partea turcilor, la Careloveți șazăndu, în cîtăva vrême au aşăzat pace în 25 de ani.

Costandin-vodă nu avea bucurie ce făcuse între împărați pentru căci că, cîndu era oștire turcii cu némții, turcii nu gîndia de niscareva mazilie să facă, ci tot gîndul lor era spre oștire, iar după ce s-au făcut pace, să temea de mazilie, ci au făcut socoteală, ca să-și facă un dres bun de la împărăție, să-i făgăduiască domnia în viața lui, cît va trăi, să nu mai aibă tēmere de mazilie și au gătit boiari și mulți bani de au trāmis la Poartă, și cu cărți despre țară, lăudîndu-l și cerșîndu-l să li-l dea domnu, să le fie cît va trăi el și cu multe cheltuiale ce au făcut și cu cîteva pungi ce au mai adaos [la] haraciu cel vechi, carele era haraciul cel vechi 250 de pungi, iar el cu această pricină l-au făcut 280 pungi, i-au dat hateșarif împărătescu, făgăduindu-i să-l lase să fie domnu cît va trăi. Care aducîndu-l cu cinste mare, stringîndu-să toată boierimea și țară multă, s-au citit în divanu cel mare, și așa i s-au odihnît inima lui Costandin-vodă, nemaitemîndu-să de mazilie.

Într-acēia vrême și muma lui Costandin-vodă, jupîneasa Stanca, au murit; cu cinste i-au făcut pogribania în București. Decii ridicînd-o de aici într-o carită, rînduindu boiari,

jupinėse și slujitori o au dus la mănăstirea de la Brâncoveni, de o au îngropat.

Scarlat păharnic, ginerile lui Costandin-vodă, fiul preaslăvitului Alixandru drăgoman, care ținea pă Ilinca, războindu-să rău au murit la Țîrgoviște și l-au îngropat cu cinste domnească în Mitropolia de la Țîrgoviște. Mulți zicea, pă acea vreme, să-l fie otrăvit Costandin-vodă pentru niște pricini ce avea socrul cu ginerile între dinșii; ci aceasta Dumnezeu va ști și mai bine, și va și plăti fieștecăruia după vina și fapta lui.

DE AICEA SÎNT CELE CE AU SCRIS CHIR RAFAIL
MONAHUL CARELE PRE NUMELE MIRENESC L-AU
CHEMAT RADUL POPESCU BIV-VEL-DVORNIC

Trecînd și acéste întristări ce venisă la Costandin-vodă, văzîndu-l că ș-au dres lucrurile despre Poartă să nu mai aibă grijă de mazilie, să bucura, să veseliea, să lăția în domnie, în avuțiile ce strîngea de la țară, care alt domnu n-au strinsu, nici s-au îmbogățit ca el de cîndu iaste începutul țării, și altă grijă nu avea numai să să primble pă la sate, pă la vinaturi, pă la vii, pă vrémea culesului viilor.

Cîtiva ani dar trecînd cu această odihnă a lui Costandin-vodă, iată [că] vine un inbrișor al împăratului, cu poruncă să-l rădice, să-l ducă la Odrii, unde era împăratul, și pricina pentru ce nimini nu știia. Decii el de multă inimă rea s-au bolnăvit, dar imbrihor[ul] tot aici au șăzut pînă s-au mai indreptat de boală. Deci l-au rădicat și l-au dus unde i-au fost porunca, și mergînd la Odrii au șăzut în 30 zile și nu i-au dat nimini voie să se împreune cu cineva și avea mare întristare, temîndu-se că-l vor mazili, pentru care umblind capichehaelele și boiarii pe la unii, alții, făgăduind bani, nici un răspuns nu putea lua. În cea după urmă, temîndu-se de vreo primejdie rea să nu-i vie cumva, au făcut adaos haraciului 240 pungi, peste cele 280 ce era mai nainte, numai

să i să dea domnia și să vie în țară și cu aceasta ș-au dobândit domnia și binele casii lui. Iar pă săraca țară o au îngreuiat cu atita haraci, care nu putea să rădice, ci era totdeauna în cazne și în vaiete și în lăcrămi pentru greu ce le venisă.

Însă după ce l-au slobozit de la Odrii și au venit în țară, ș-au schimbat firea, s-au făcut mai rău, mai cumplit, imprumutări mari au pus pă boiari, pă mănăstiri, biruri mari pă săraca de țară, cit nu mai avea putere să mai îplinească, ci să văieta și blestema.

După aceasta, iar liniște au venit domnii lui, făcându-și și alt hăteșirif împărătescu, ca să fie domnu în viața lui, după cum făcuse și celalt, după cum s-au zis mai sus, și citiva ani au trecut făr' de grijă, dar tot nu să odihniia Costandin-vodă, văzîndu pe turci că sint nestatornici, nu stau la vorbele lor, ci unele zic și altele fac. Și văzîndu și pă nēmți că s-au împăcat cu turcii, de nu are nici un ajutori, nici un razim despre dinșii, au început a să ajunge cu moscalii în vorbe, totdeauna trimițînd oameni cu scrisori, îndemnîndu-i ca să vie cu oști asupra turcilor, ca să ia acēste țări, Țara Rumânească și Țara Moldovii, ca să fie supt stăpînirea lor și ș-au cerșut și hrisoave, făcîndu-se pă dinsu și pe feciorii lui cnēzi de Moscoviia, și le-au dat. Și cu acēstea făgăduiale să legă cătră țariul, că viînd cătră părțile acēstea, îl va ajuta cu toate cele ce vor trebui oștilor, zaharéle, lefi, și oști ale lui și striine, cit va putea. Și așa prin multe rugăciuni și îndemnări ce făcea Costandin-vodă, s-au pornit țariul cu oști de au venit asupra turcilor. Și viînd la Iași, în Moldova, domnul Moldovii, Dumitrașco Cantimir, s-au închinat țariului cu toată țara lui. Turcii încă, auzîndu de aceasta, au făcut gătire mare de pre toate părțile și au făcut pod peste Dunăre și trecînd turcii Dunărea, în mare frică era, neștiînd slăbiciunea Moscului, gîndîndu că vor fi oști multe moschicești și cu de toate gătirile avîndu.

Pă Costandin-vodă încă, l-au chemat turcii să meargă la oaste, dar el nicicum n-au vrul să meargă, ci s-au gătit

cu oastea lui și s-au dus în gura Urlaților și acolo au șazut cu tabăra de priviia și o parte și alta, să vază ce vor să facă, și au muncit în tot chipul să dea bani turcilor un uzmet și să-l lase în țara lui. Turcii însă văzind că nu-l pot [a]duce cu voie, l-au lăsat și i-au luat vreo 300 de pungi.

Acolo la Urlați fiind vlădica Anthim și toți boiarii, văzîndu pă Costandin-vodă că iaste cu îndoială despre moscali, au făcut sfat întru ascunsu vlădica cu o seamă de boiari: Toma spătarul Cantacuzino și cițiva din céialaltî nenumiți, ca să se unească cu moscalii și să pirască pă Costandin-vodă, socotindu-l că-i iaste gîndul ca să înșale pă moscali, văzîndu că nici unele, dintru care sfat ce făcusa și făgăduisă, să le dea ajutori, zaharéle, bani, oaste, și nu le dă, s-au ales Toma spătarul Cantacuzino și s-au dus la țariul cu cițiva ai săi și împreunindu-să la Iași cu țariul, i-au cerut oaste să meargă la Brăila să o ia. Și i-au dat oaste cit i-au trebuit, cu un ghinăral anume Reni, și viind la Brăilă o au bătut în 3 zile și o au luat.

Iar țariul cu oștile ce avea s-au pogorit pe Prut în jos, pină la un loc foarte milcos și înghesuit. Acolo ieșindu-le turcii și tătarii înainte, i-au ocolit de toate părțile și le da război tare, dar moscalii fiind flăminzi, că nu avea zaharea gătită, nădăjduindu-să în zahareaoa ce făgăduisă Costandin-vodă să le trimiță și nu le-au trimis, era pocilțiți de foame, de nu avea nici o putere să dea război, ci venisă în cumpănă să piiară și oștile, și țariul, carii văzînd nevoia au strigat pace. Vezirul încă au poftit pacea și așa s-au mintuit țariul și oștile lui de primejdie, că de n-ar fi priimit turcii pacea și să mai fie șazut 3—4 zile împrejurul lor, vrea lua pă toți robi și pe țariul, și pă țarița, că era cu dînsul aicea, și pă toți ostașii, dar noroc[ul] le-au ajutat de au scăpat, că au priimit turcii pacea. Decii așăzîndu-să ei între dînsii, le-au dat turcii și zaharea, de au avut de mîncare acolea și la întoarcere.

Toma spătarul și cu Reni ghinărariul auzind vête ca aceasta, au lăsat și ei Brăila iar turcilor și s-au dus cătră țariul.

Costandin-vodă la aceste lucruri ce s-au făcut avea 2 socotele, una că îndemnasă pă țariul ca să vie asupra turcilor, care de va bate pă turci să fie izbînda moscalilor, să să arate cu față curată, că din îndemnarea lui s-au făcut biruință [asupra] vrăjmașilor lor creștinești: altă socoteală avea că scriia totdeauna la turci, îndemnîndu-i să meargă fără grijă, că le sînt oștile puține și flămînde și altele, și cu aceste socotele gîndia să facă ca să nu scape de bine, ori o parte va birui, ori alta, dar săracul s-au scăpat de amîndoo părțile, că moscalii l-au cunoscut de ficlean și înșălători de creștini. Turcii încă l-au numit de hain împăratului, văzîndu că Toma spătarul, fiind credincios al lui și boiar mare și de neamul lui, s-au dus la țariul de au cerut oști și au venit la Brăilă, de au făcut atita pagubă și au și luat de la mîna turcilor. Iar mai virtos s-au încredințat turcii din spunerea solilor moschicești, carii mergîndu la turci au spus cum că Costandin-vodă l-au chemat pă moscali de au venit cu oștile împotriva turcilor, rugîndu-i de cîtiva ani mai nainte cu cărți și cu oameni ce trimetea totdeauna cu cărți la dîșii. Dintr-aceasta mai mult s-au adevărit că au viclenit pă stăpînă-său turcul, care l-au miluit pă el cu domnie prin mulți ani, și vrea turcii să-l mazilească de atunci, numai să temea că va fugi și nu-l va putea prinde, neavînd pă cineva de ai țării mijlocitori, și așa au trecut vrême cîtăva, fiind în necredință de cătră turci, că precum gîndisă el să umble ca să placă vreunii părți, în cea după urmă nici unuia au plăcut, nici altuia, că nu minte Hristos unde zice că nu poate sluji neștine la 2 domni.

În mijloc vremilor acestora Cantacuzinii, carii pu[r]-rea au fost ficleni domnilor și n-au fost odihniți de nici un domnu, și acum la Costandin-vodă au început să-l ficlenească și să-l deșrădăcinéze din fața pămîntului, neavînd altă pricină făr' numai răutatea lor, acéia ce din fire o au

avut și mai denainte, că nu le-au lipsit în zilele lui Costandin-vodă nici un feli de bine ca să nu-l aibă, voie viegheată, sfetnici ai domnului, plini de bani, de sate, de vii, fără biru, fără împrumutări, precum alții ai țării da, iar ei nicidecum. Să zic adevărul, iar nu minciună, că mai bine trăia ei decît și Costandin-vodă, că el avea grijile domniei, iar ei avea plimbările, și desfătările, și ciștigurile, și tot binele, dar tot nu era mulțumiți de bine e acela, ci poftiia și mai multu, adecă domnia, de care văzîndu pă domnu că s-au stricat de toate părțile mai vîrtos despre turci, cu numele ce ș-au ciștigat că iaste hăin, cu aceasta au socotit că-l vor surpa. Și au început a scrie cărți la împărăție și le-au pecetluit cu pecețile făcute la Brașov, ale tuturor boiarilor țării, în taină, luîndu izvod de toate pecețile și o seamă de boiari nu știia de aceasta nicicum, și cu acéle arzumagzaruri le-au pîrit la împărăție în multe rinduri, dar tot nu să încredea turcii să trimiță să-l mazilească, temîndu-să că nu vor putea pune mina pe dinsul, iar cînd au fost mai pe urmă, aflîndu ei organ ca acela pe un Costandin Deichitii, care era vataf de aprozi la Costandin-vodă, și vrîndu să să ducă la Țarigrad cu voia domnului, pă aceasta l-au găsit și i-au dat cărți, ca să le dea în mina împăratului, întru care făgăduia ca să nu fie grijă că va scăpa Costandin-vodă, că ei îl vor prinde și-l vor da în mina împăratului, pre care Diichiti și din gură l-au învățat, așa să spuie, că nu va scăpa din mina lor Costandin-vodă. Deci mergîndu la Țarigrad și dînd cărțile, și zicînd din gură céle ce-l învățase, s-au încrezut turcii, și avînd și de mai nainte ahtu ca să-l prinză, dobîndindu mijlocitori pă acești șaitanici oglulari, adecă pă Cantacuzeni, feciorii dracului, în taină foarte mare au gătit pă inbrihor[ul] cel mare împărătescu și pe Mustafa aga capigiu și i-au trimis de n-au știut nimeni, ca să strîngă oști după la margini și să vie să prinză pă Costandin-vodă.

Care viînd pînă la Rușciuc amîndoi, de acolo au trimis înainte pă Mostafa aga cu fermanuri de mazilie și cu ferman să puie alt domnu, dîndu-i poruncă inbrihor[ul] ca de va

sta împotriva domnului, să-i facă știre ca să vie și el cu oștile turcești să-l cuprinză; însă la 24 de zile ale lui martie au sosit Mustafa aga, miercuri în săptămîna cea mare de la Paști și împreunîndu-să cu domnu i-au spus maziliia. Deci ce să facă Costandin-vodă nu știa, fără numai lacrimi și răbdare. Mustafa aga au început a pecetlui cămările cu averile și l-au dat în chezașia boiarilor pe domnu, ca să nu fugă, și s-au dus la gazdă. Dar ticăitul cum vrea să fugă, că rudele lui, Cantacuzenii, era mai mari păste oștile țării și ei era ficleni și pirișii, carii se bucura că văzuse acéia ce au poftit. În noaptea acéia, miercuri spre joi, au mersu Mihai spătarul Cantacozino și Ștefan spătar Cantacozino la Mustafa aga, avînd drăgoman pă Caramalăul portariu, și i-au făgăduit bani mulți ca să stea la imbrihor să puie pă Ștefan spatarul domnu, și plecîndu-să Mustafa aga, îndată au scris la imbrihor cu multe făgăduiale, și i-au făcut ispravă să-l facă domnu pă Ștefan spatarul, și a doo zi, joi, viînd imbrihoru în București, au grăbit de l-au făcut domnu, și vineri dimineața l-au rădicat pă Costandin-vodă cu toată casa lui, și pe toți ginerii lui, de i-au dus la Țarigrad și i-au închis la Idicula.

Deci nevoînta ce au făcut Ștefan-vodă de au stinsu pă Costandin-vodă, mai nainte vom scrie la domniia lui Ștefan vodă. Costandin-vodă au domnit ani 25 pol și au luat sfîrșit domniia lui cum ați auzit. Costandin-vodă Brâncovean în domniia lui au fost fericit de toți oamenii țării, și încă și de oamenii altor țări, cit i s-au auzit numele, iar nu lăudat, pentru că alta iaste fericirea, alta iaste lauda. Iaste osăbire între laudă și între fericire, că să fericescu mulți împărați, crai, domni, boiari, pentru noroc[ul] ce au în viața lor, după pofta și voia celor trupește lucru[ri], cum avuții multe să aibă, cu cinste, cu îndelungări de stăpîniri și altele ca acestea.

Sînt darurile norocului, care și alți păgîni și tirani le-au avut, iar nu s-au lăudat de niscaiva fapte bune, că lauda iaste numai a faptele lor celor bune ce face cineva în viața lui și pe urma lui rămîne acea bunătate de o laudă oamenii.

Intr-acesta chip poate să să ferească și Costandin-vodă, că l-au dăruit nărocul cu de tot felu[l] de bine, sănătos, întreg, casă întreagă, fii și fete mulți, avuții multe, case, pâlaturi, sate, vii, heleșteie, domnie îndelungată și altele ca acestea, care nu i-au lipsit nimic de care ochii lui au poftit, dar acestea au fost toate darurile nărocului, iar nu cîștigate de dinsul, că acéia ce cîștigă cineva în lume iaste partea sufletului, areți, și pentru acéia să și laudă, iar Costandin-vodă nici o bunătate sufletească n-au arătat în viața și domnia lui, pentru ca să să laude, ci mai virtos iaste a să huli pentru multe fapte réle ce-au făcut în domnia lui, care au rămas la cei după urmă greutate și blestem. Avea o lăcomie mare peste măsură și greutate și blestem i-au rămas și lui. Obiceiurile cele bune ale țării, care cu multă socoteală și osteneală le-au făcut acei bătrîni, toate le-au stricat și le-au făcut după cum i-au plăcut lui. Slujitorimea care era de rădica numai haraci împărătescu, pă toți i-au strînsu de i-au făcut podani pîn satele lui și ale rudelor lor, Cantacuzinii, și altele nenumărate.

După acéia, cea mai rea de toate, adaosile haraciului care l-au făcut la turci pentru binele casii lui, care din 250 pungi ce au fost, cîndu s-au pus el domnu, iar el l-au făcut 520 pungi, de au rămas un blestem, de blestemă săracii de acest greu și vor să blésteme în véci.

DOMNIA LUI ȘTEFAN-VODĂ CANTACUZENCU

leat 7222

După ce au venit Mustafa aga și au adus fermanuri de mazilie și au pecetluit toate averile lui Costandin-vodă, și a doo zi au venit imbrihor[ul] cel mare, căruia i-au ieșit înainte toată boierimea și slujitorii, și l-au adus cu cinste mare în București, conăcindu-l în casăle lui Șarban spatariul, carele au poruncit vlădicăi și boiarilor peste 2 ceasuri să să afle toți la dinsu, și așa au făcut; s-au strînsu toți și fiind

lucrurile de domnie, cum s-au scris îndărăt, ca să facă pă Ștefan spatariul domnul, îndată ce au mersu înaintea lui, l-au dus de au sărutat mîna imbrihorului de domnie și nefiind caftan gătit, s-au dezbrăcat de contoș și l-au îmbrăcat cu contoș în loc de caftan, grăbindu numai să să facă c-un ceas mai nainte. Deci Bojoreanul vistiiariu au trimis de au adus căftan foarte degrabă și l-au îmbrăcat cu dînsul și așa, cu pompă domnească, cu toată taifaoa, cu zicături cu mersu la curtea domnească și așa au făcut la zioa acéia la joi mari. A doo zi, în vinerea cea mare, l-au rădicat pă Costandin-vodă cu toată casa lui, și cu ginerii lui și l-au purces spre Țarigrad, mergindu Mustafa aga cu mulțime de turci cu dînsul.

Iar imbrihorul au rămas aici de cerca cu Ștefan-vodă avuția lui Costandin-vodă ce rămăsésă pă la unii, alții, și cu groază mare ce da oamenilor toată avuția s-au aflat și s-au dat la imbrihor. Galbeni, bani de argint, scule de aur și de argint pă la mulți s-au găsit, pentru că de frică și de groază ce le punea înainte că vo[r] păți cei ce nu le vor mărturisi, însăși pe urmă să vor afla, fiștecare ce va avea dat de Costandin-vodă ca să le păstreze, le ducea și le da la Ștefan-vodă, și Ștefan-vodă le ducea de le da la imbrihor, și cu mare nevoință, din toată inema, să siliia Ștefan-vodă să-i găsească toată avuția, să nu rămîie nimic negăsit.

După ce dar au luat domniia, numai 3 zile au trecut, ci au trimis degrabă pă Costandin Știrbei banul și pe Radu Dudescu, cumnatu-său, pre carele și logofăt mare atuncea l-au făcut, de s-au dus la Țarigrad, zicîndu-le să grăbească să meargă mai nainte decît Costandin-vodă, să dea cărțile la împăratu, la vezirul, și să fie cu acea nevoință cît să nu scape Costandin-vodă și feciorii lui vii, care s-au și făcut, că prin multe arzuri de pîră ce s-au dat, la sfîrșitu care au poftit Ștefan-vodă cu ai lui au venit lucrul.

Cu atîta osîrdie era Ștefan-vodă ca să stingă casa lui Costandin-vodă, cît limbă de om nu poate să spuie, și nu numai casa lui, adecă avérea lui, ci și viața lor s-au nevoit ca să o stingă. Că întimplindu-să un hasichiu, ce venisă aici

pentru trebile acélea, de s-au dus la Tirgoviște și la Potlogi, cercîndu avuțiia, iar spurcatul Ștefan-vodă mai nainte au trimis boiari și slugi de ale lui, de stringea oameni du pin sate și ieșiia oameni[i] înaintea hasichiului de să văieta de Costandin-vodă că i-au sărăcit, și i-au pustit și altele ce-i învăța ei să zică; și înaintea imbrihorului încă au scos mulți oameni, dă să jăluia, cît au fost în țară au luat arzuri de la dînsii, după jalba moșicilor, și le trimetea la împărăție. Și la ducerea lui așijderea n-au lăsat ca să nu scoată pă toate drumurile trîmbe de oamini din București pînă la Giurgiov de să jăluia. Acel feli de ajutorință au făcut Ștefan-vodă văru-său lui Costandin-vodă. În loc să-i facă bine, pentru binele ce au avut casele lor de la dînsul, el cu acest feli de lucruri îi ajuta și-i răsplătiia. Cu toate acestea, ce să nevoia Ștefan-vodă pentru stingerea văru-său, lui Costandin-vodă, n-ar fi putut ca să facă să piară și el, și feciorii lui. Numai hoț[ul] acel bătrîn, tată-său Costandin stolnicul, știind toate tainile nepotu-său Costandin-vodă, pentru că le știa toate, avîndu-l ca pre un unchi și ca pre un părinte, au știut și cărțile de la némti, și de la moscali, carii făcusea acei împărați și hriso[a]ve să fie el și feciorii lui prinți, cnézi, și luîndu-le de unde au fost, însuși bătrînul acela le-au dus la imbrihor de le-au dat și s-au rugat ca să le dea în mîna împăratului, să vază viclesugurile lui Costandin-vodă. Și lingă alte piră reale ce va fi mai zis și aceasta i-au spus înainte că de nu va omori împăratul pă Costandin-vodă și pe feciorii lui, odihnă domniia și țara nu va avea și va amesteca multe de va face vrajbă între împărați.

Aceste cărți luîndu-le imbrihor[ul] și ascultîndu și zisele acelui rău bătrîn, dacă s-au dus la Țarigrad, le-au dat la împăratu și i-au spus și din gură cîte réle au știut, deci împăratu tare mîniîndu-să, au poruncit de au adus pe Costandin-vodă și pe feciori cîte patru înaintea lui unde șădea într-un foișor de lingă mare și le-au tăiat capitile înaintea lui, însă întii ale feciorilor, deci al lui, în zioa de Sîntă Măriia mare. Și așa s-au sfîrșit Costandin-vodă cu

feciorii lui și cu avuția lui, viindu-i peirea de la neamul lui, pre cari i-au cinstit, i-au îmbogățit de era ca niște domni, iar ei cu acest feli de mulțumită i-au răsplătit.

Iar aici în țară s-au arătat o minune mare, care iaste vrédnică de scris. Fiind doamna lui Ștefan-vodă la Mănăstirea-dintr-un-Lemnu, mergind pentru cvlavie, în zioa de Sintă Măriia mare, cîndu au tăiat pă Costandin-vodă și pe feciorii lui la Țarigrad, într-acea zi o au ajunsu și pă doamna la mănăstire o nevoie mare, dă făcea toate grozăviile, și ei nicieum socotia că au venit bătaia lui Dumnezău, de plătește după faptele lor, ei au bănuir pă o mătușă a doamnii, sor[fa] mine-sa, anume Olimbiada, călugăriță de mulți ani, că i-ar fi făcut farmece cu alte muieri, de o au ajunsu nevoie, și pă mătușă-sa au trimis-o la altă mănăstire de călugăriță, de au zidit-o într-o chilie, iar doo muieri le-au spinzurat.

Într-acest an al domnii lui, craiul Sfețului fiind la turci de cițiva ani, scăpat din războiul ce au avut cu moscalii la Poltava, în Țara Căzăcească, fără noroc umblindu într-acei război, pierzindu toată oastea și avérea, au fugit în stăpînirea turcească la Bender, și acolo cităva vréme au șăzut. Și decii vrînd împăratul tureului să-l ducă la Țarigrad și el nevrînd să meargă, s-au făcut mare turburare că vrea cu război să să apere, ca să nu-l ducă și făr' de voia lui, avînd și el puțintei șfeți cu dînsul; însă fiind tătar hanul cu oaste multă și seraschiarii cu turci mulți, vîzînd că într-alt chip nu-l poate lua, au dat caselor foc, unde era de șădea și dîndu năvală turcii, el de nevoia focului ieșînd afară, l-au impresurat și l-au prinsu. Și puîndu-l într-o cucie, rănit fiind la o mină, l-au dus la Țarigrad, și împăratul l-au rînduit la Dimotihă, de au șăzut acolo cităva vréme, cu cheltuială de la împărăție. Decii cerîndu-să să meargă la țara lui, i-au dat voie și au rînduit pe Mustafa aga, care au luat pă Costandin-vodă și alți turci de l-au dus cu conace, cum s-au căzut și viînd pînă la Ghurgiov, au fost poruncă la Ștefan-vodă să-i gătească conace, pînă îl va tréce în Ardeal. Și au rînduit boiari pe Radu yornieul Popescu, pă Drăghici Strimbean, pe Gligore

căpitanul de l-au dus de la Giurgiu, pînă conacele ce să rînduisă și mergînd pînă la Pitești, șazănd cîteva zile, au perit dintre oști cu cîteva oameni de ai lui și s-au dus tiptil în cai de poște pînă în țara lui și nimeni nu l-au știut că iaste craiul, într-acei sfeți ce mergea cu poște. Oștile lui rămîindu cu ghinărarii lui acii, și cu turcii, au purces de s-au dus pe la Dragoslavele în Țara Ungurească și den hotar s-au întorsu turcii și boiarii îndărăt, iar ghinăralii cu oștile lui s-au dus în țara lor.

Vara aceasta trecînd cu acéstea ce s-au zis mai sus, și viînd iarna, au început turcii a face gătire mare de oaste să meargă să ia Morîia, care o stăpîniia venețianii; deci au venit poruncă la Ștefan-vodă să dea 1.000 de cară și o sumă mare de cai pentru treaba împărății, pentru care au rînduit pă boiari, pe mănăstiri și pă toată țara, de le-au făcut cu mare greu și cu nevoie. Și au rînduit boiari, căpitani de au mersu ispravnici pă la cară și la cai, pe zăpadă în luna lui februarie, le-au trecut Dunărea și s-au dus unde au fost porunca vezirului, la Morîia.

Acolo mergîndu vezirul cu putere mare, au găsit țara acéia făr' de nici o oaste, nici o căpetenie, ca să le stea turcilor împotrivire, făr' numai pînă cetăți cîte puținei oameni de oaste, care vâzîndu atita putere turcească că le vine asupra și n-au ajutor despre nici o parte, despre uscat s-au închinat și au dat cetățile turcilor. Iar la unele cetăți, ce au fost oamenii mai nebuni făr[ă] minte, stîndu împotrivă, bătîndu-i turcii și dîndu năvăli, i-au luat și pe toți i-au pus supt sabie.

Însă dintii au fost minie mare, iar după ce au venit vîldica al locului și cu o seamă de bătrîni, de au mersu la vezirul de s-au închinat și s-au rugat să-și facă vezirul milă să nu robească țara, făgăduîndu că vor fi robi împăratului, măcar că era Ali-pașa, vezirul cumplit, au poruncit oștilor să nu mai robească și încă au dat paznici pe la țînguri și pă la sate, de le păziia. Ci dar făcînd vezirul acea izbîndă la o

țară ce nu avea oști nici ajutor despre nici o parte, s-au întorsu cu bucurie, priimindu-l împăratul iar cu bucurie.

Deci fiind lângă împăratu caimacam Recheap-imbrihor, carele luasă de la București pă Costandin-vodă și toată avuția lui, avind vezirul bănuială pă dînsul că-l va pune pă dînsul cîndva veziri, iubindu-l împăratul, au făcut meșteșug vezirul de l-au dezlipit de împăratu și i-au dat pașalic[ul] de la Bender și mergînd pînă acolo, au făcut vezirul arzuri mincinoasă după la conacele lui Rechiiap, precum ar fi făcut zulumuri mari și dîndu-le la împăratul, l-au miniiat și au poruncit să-l omoare, și așa au trimis vezirul ferman de l-au omorît acolo la Bender.

Daca au auzit Ștefan-vodă de moartea alcalii lui și nădejdi lui, adecă a lui Rechiiap caimacamul, carele îl făcuse domnu și-l sprijiniia despre împărăție, s-au întristat pînă în suflet, dar norodului tot să arăta vesel, precum iaste obiceiul domnilor, numai inima lui știia, că era cernită.

Aceasta trecînd, iar nu prea multă vrême, pe la ghenar în 9 zile, veni un capigiu de la împărăție și i-au adus poruncă de mazilie, care auzindu el de una că aceasta, n-avea ce să mai facă. Ca să fugă nu putea, că era iarnă, zăpadă prea mare, și rumânii încă nu-l vrea lăsa, temîndu-să de vreo robie, ci acéste doo pricini văzîndu-le el că nu le va putea scoate la cale bună, au plecat capul să meargă la împărăție și s-au gătit cu toată casa lui, și cu tată-său Costandin stolnic, și s-au dus la Țarigrad, domnindu numai doi ani. Iar pînă a nu purcede din București, de multe ori au mersu Costandin stolnic, tatăl lui Ștefan-vodă, la acel capigiu-bașa ce venisă cu maziliia, de l-au dăruit și au vorbit multe ce au știut el, ci dar lângă alte vorbe ce au avut, vrînd ca să îndrep'te pe sine și pă fie-său Ștefan-vodă, cum ei sînt cu dreptate împărății, au zis și aceasta că el în zilele frăține-său, lui Șarban-vodă, cit l-au cunoscut că iaste cu dreptate cătră împărăție nimic n-au zis, iar după ce l-au cunoscut că să abate de cătră împăratul și va să să lipească lângă vrăjmași[i] împăratului, l-au otrăvit și au murit.

Așijderea și un frate iar al lui, Iordache spătar, carele au fost sol la Beci, adăpîndu-să de vorbele nemişilor și vrîndu să facă turburări, și pă acela l-au otrăvit și au murit. Și pă Costandin-vodă, nepotu-său, în cea după urmă ce l-au văzut că să alcătuiască cu moscalii și cu alți vrăjmași ai împărății, l-au dat în mîna împăratului de au făcut cum au vrut cu dînsul, după cum s-au căzut.

Ca de acéste vorbe au spus cătră capigiu Costandin stolnicul mai multe decît cătră un duhovnic al lui și pă dînsul să îndrepta că iaste cu dreptate împărății, care acéste cuvinte toate le-au spus vezirului și altor meghistani ai Porții, de le-au auzit mulți oameni de credință, mai virtos Ianache dragomanul, fratele mării-sale lui Nicolae-vodă, carele ajungîndu mai pe urmă și domnu, în urma fratelui mării-sale lui Nicolae-vodă, aici în țară, au mărturisit cătră toți boiarii că au auzit pă acel capigiu spuîndu vezirului și altor turci acéstea ce s-au scris mai sus.

La aceasta să adeverează că adevărat Costandin stolnicul au omorît pe Șarban-vodă, că în vreme ce au murit Șarban-vodă, au ieșit un cuvînt de zicea cei mai mulți că Costandin stolnic, frate-său și Costandin-vodă Brâncoveanul l-au omorît, iar n-au murit de moarte bună, și atunci era amfivolie — îndoială — au că va fi, au că nu va fi, neștiînd ascunsele toate ale oamenilor, iar de vréme ce însuși omoritoriul au mărturisit că au omorît pă frate-său, Șarban-vodă, tot omul să crează că adevărat l-au omorît el.

Așijderea și pă Iordache spatar, frate-său, daca el au mărturisit însuși, ce îndoială va să mai fie ca să nu crează cineva că la amîndurora morți s-au zvonit [că] el Costandin stolnicul i-au omorît. Iar credință nu era, necunoscîndu-să adevărul, cum s-au zis mai sus.

Iar daca ș-au mărturisit păcatul cătră turcu, nu la duhovnic, destul iaste să fie credință la toți, iar de Costandin-vodă precum că iar hoțul bătrîn, cu feciorii lui și cu Mihai spatarul l-au vindut la turci și l-au dat în mîinile lor, nu ne mai trebuie mărturiile lor, că noi cu oichii noștri le-am văzut și cu mîinile

noastre le-am pipăit, și nu iaste nici o îndoire că nu l-au vîndut, și nu l-au omorît și nu l-au pustiit, ci adevărat au fost stingerea vieții lui, și a feciorilor lui și a casii lui.

De va vrea cineva din cei ce n-au văzut pă Ștefan-vodă, nici au trăit cu el, nici au vorbit cu el, ca să afle ce féli au fost și ce féli de obiceiuri avea, să citească 3—4 rînduri aici, într-acéstea ce am scris pe scurt, și va afla și politia lui.

Ștefan-vodă încă ar fi fost domnu lăudat ca și alți domni, avînd și chip, și țărmoniile cumsăcade, de n-ar fi fost cu totul nestătători la toate vorbele și lucrurile lui. Făgăduia multe daruri și boierii unora-altora, și pă urmă toate rămînea la deșărtăciune și mai virtos că era ghenecolatri, asculta întru céle mai multe pă doamna sa, cît să deschisese poartă mare despre doamnă-sa, ci care mergea despre poarta acéia să folosiia multu. Lacom de bani încă era foarte, și au luat bani mulți din țară, mai mulți pentru treaba lui, decît a împărății. Mai virtos că au sărăcit pe boiari, pă mănăstiri, pă jupînese sărace, de le-au luat mulți bani cu făgăduieli mincinoasă că le va da azi-mîine, și toți au rămas păgubași și numai cu zapisăle.

Dăjdi gréle au ieșit, cît nu mai putea oamenii să biruiască. Au făcut hrisoave de au iertat văcăritul, să nu mai fie și pă popi să nu dea bir, și făcîndu-să săbor mare la Mitropolie, s-au citit în vileag, dar ce folos făcea țării cu acelea, că despre o parte făcea un bine, despre alta făcea zéce réle, cu céle ce ați auzit mai sus că făcea.

DOMNIA MĂRII-SALE LUI NICOLAE-VOIEVOD, FIIUB
PREASLĂVITULUI ALIXANDRU EXAPORITUL, MA-
RELE DRĂGOMAN AL PUTÉRNICII ÎMPĂRĂȚII A
OTOMANILOR, leat 7224, ghenuarie

Nicolae-vodă fiind domnu la Moldova, întru a doo domnie a mării-sale și în Țara Muntenească fiind Ștefan-vodă Cantacuzino domnu, din bunăvoia împăratului, făr' de nici o

rugăciune, sau mijlocire despre partea mării-sale, fiind credincios împărății, au mazilit pă Ștefan-vodă, viind un capigiu împărătescu de l-au luat cu toată casa lui și l-au dus la Țarigrad, mergindu și tată-său Costandin stolnic Cantacuzino cu dinsul.

Și la Moldova au mersu alt capigiu de au rădicat pă Nicolae-vodă, domnul Moldovii, și l-au adus în Țara Rumânească, miluindu-l cu această domnie a aceștii țări.

Ci dar îndată ce au venit veste că va să-l mute în Țara Muntenească cu domnie, au trimis boiari de ai mării-sale, pă Costandin comis și pă Costandin Ramadan vataf de aprozi, cu cărți la boiari și la țară că le vine domnu bun și milostiv, rinduindu-și caimacami pă Mihai spatar Cantacuzino, și Radu Golescu, și Radu spatar Dudescul și Șarban vistier Bujoreanul, ca să fie purtători de grijă dă cele ce vor fi trebile domniei.

Scris-au carte și la Costandin stolnic, poftindu-l să șază ca un boiari bătrîn, să nu să ducă la Țarigrad, și-l va avea măriia-sa în loc de părinte. Ci el n-au priimit, ci s-au dus cu fie-său Ștefan-vodă, lăsindu multe covăsele între boiarii lor.

Deci pă ceialalți boiari ce i-au găsit în București au priimit să fie purtători de grijă, după porunca domnului, iar Mihai spatar, fiind la țară și prinzîndu veste de această întimplare, au plecat să fugă în Țara Ungurească, dar fiind zăpada mare și pază la munte, l-au prinsu vameșii den Cîmpina cu plăiașii și l-au adus în București. Care lucru măcar că au înțeles domnul de fuga lui, dar tot nu l-au osăbit din ceialalți caimacami, ci a doo carte i-au scris osăbit, ca să aibă bucurie de venirea mării-sale, că-l va cinsti și-l va avea de bine, numai să fie purtători de grijă de trebile țării și ale domniei pînă va veni și măriia-sa.

Și făcînd caimacani[i] gătire de o seamă de boiari, de cai, de rădvane, de slujitori și de alte ce trebuia, i-au trimis la Focșani înaintea domnului, rinduindu și conace pîn toate Țirgurile, pînă la București.

Domnul încă purcegînd de la Iași, au venit cătră Țara Muntenească și apropiîndu-să de Focșani, au ieșit toată boierimea și cu toată slujitorimea cîțva loc în Țara Moldovii, întru întîmpinarea mării-sale și închinîndu-să, după obicei, i-au sărutat mîna și măriia-sa le-au zis cuvinte frumoasă, blinde, de bucurie și de pace și toți-au venit cu alai în Focșani, veselindu-să toți.

De la Focșani, gătîndu-să, au purces cătră București și viînd pînă la Colintina în mal[ul] despre București, boiarii caimacami, cu altă boierime și cu slujitorimea toată, sta toți în rînduală de aștepta să să împreune cu domnul, care viînd drept locul acela, unde era toți adunați, i s-au închinat și i-au sărutat mîna. Deci domnul iar cu cuvinte frumoasă i-au mîngîiat și cu toții au intrat în București, în zioa de Tresfetitele, cu alai foarte frumos și cu cîinste mare, precum să cuvine domnului. Și intrîndu în casăle domnești, în divan[ul] cel mare, unde era gătît scaun, au șazut în scaun și citîndu-să cartea împărătească de domnie, care în carte împărătească așa scriia că cunoscîndu pe Nicolae-vodă credincios împărății lui și au chivernisit bine raiaoa Moldovii, l-au dăruit cu domniia muntenească.

Deci îndată dēteră cu tunurile și iar i-au sărutat mîna domnului boiarii și toată căpitănimea, după obicei. Și pă schimni-aga l-au trimis la gazdă, iar domnul au mersu în beserică de i-au citit moliftele de domnie și s-au suit în casă la odihna mării-sale și așa dooă zile au trecut.

Cînd au fost a treia zi, aū dat boieriile celor ce li s-au cuvenit și așa s-au odihnit toți și s-au cunoscut la toți că domnul iaste înțelept, și blindu, și bun, și iubēște pă toți. Așjderea și boiarii iubii pe măriia-sa, vāzînd bunătatea și dragostea mării-sale, ce arătă către ei, că pă spatar Mihai Cantacuzino, fiind boiar bătrîn și de cîinste, ca pe un părinte îl cînstiia, pă ceilalți carii după vîrsta lor, să zic adevărul, ca pre niște fii îi avea și-i cînstea. Dăjdile țării nu afară din obicei să scotea la țară, ci numai cît trebuia pentru plinirea poruncilor împărătești, că āceasta vrea măriia-sa domnul,

precum au fost numele mării-sale în Moldova lăudat și au fost toți mulțumiți de măriia-sa, marii și micii — carii și noi am auzit din boiarii moldoveni — într-acela chip și aici în Țara Muntenescă vrea să fie toți mulțumiți și odihniți, precum și era.

După lumină întunérec, după veselie întristare, așa s-au întâmplat și domnului Nicolae-vodă întru acea vreme, că fiind vésel și cu mare bucurie de toate ce-l miluisă Dumnezeu, domnie fericită, țară bună, casă întreagă și blagoslovită, iată și întristare i-au venit că s-au bolnăvit prealuminata doamna mării-sale Pulheriia, boală grea, de care s-au pristăvit în domnul, lăsindu mare întristare domnului și coconilor mării-sale și tuturor, fiind doamnă bună și înțeleaptă, pre care să o fericim pentru dar[urile] bunătăților ce avea. Crédem că suflet[ul] mării-sale iaste în mina lui Dumnezeu. După acéia că s-au pristăvit în domnie și o au grijit cum să cade unii doamne, și o au dus-o cu mare cinste, și cu toată partea bisericească și cu toată boierimea și slujitorimea la Mitropolia din București și acolo, făcându-să slujbe frumoase, o au îngropat în rind cu alți domni și doamne ce sînt acolo îngropați, vecinică să fie pomenirea.

Trecînd cităva vreme la mijloc[ul] acesta, aflîndu-să la împărăție pă deplin toate meșteșugurile Cantacozinilor ce făcuse împotriva stăpînilor otomani, alcătuiindu-să cu striini, némti, moscali și alții, a căroră cărți, confermații și privileghii mergîndu în mîinile lor, au socotit cu multă înțelepciune de i-au strînsu, i-au adunat cît pe unul-unul și i-au dus la Poartă, de le-au făcut acéia ce li s-au căzut. Că nu s-au indestulat în plînea cea împărătească ce le dedesă în mină de o minca, ci cerea den alte monarhii, bine nevăzut, numai prin nădêjde. Că Șarban-vodă cu umbletele lui ca acéstea, de nu vrea muri, nu era [cu] putîntă ca să scape de urgia împăratului, că toate vicleșugurile lui să aflasă la turci.

Costandin-vodă cu multe feliuri de meșteșuguri să nevoia ca să nu dea oichi cu turcii cei mari, nici în oștire, nici altundeva, dînd huzmeturi sute de pungi și alte daruri, de

stingea țara, și el șădea spre partea muntelui mai mult, dar tot n-au putut scăpa de sabiia împăratului, nici el, nici copiii lui, ci ca pre niște vicleni ai împăratului, pre carii dovedindu-i de multe, iar mai virtos de cărțile ale acestor monarhi¹, nemți și muscali, care le-au găsit Costandin stolnicu, unchi-său, și le-au dat fii-său, lui Ștefan-vodă, de le-au trimis la împăratul, care citindu și văzînd că să dezlipisă de cătră dinsul și să făcuse prințip de imperiu și cnez de Moscoviia, le-au tăiat capetele înaintea lui.

Așijderea Ștefan-vodă umblind cu de acest feli de meșteșuguri și aflîndu-se toate ficleșugurile lui la împărăție, nu numai prin vorbe, ci din scrisori dovedite fapte réle și viclene asupra stăpînilor, l-au mazilit și l-au omorît și pă el, și pă tată-său.

Pentru acéste vicleșuguri ce s-au auzit că făcea Cantacuzinii și ai lor, au luat și pă Mihai spatarul, și pe Radu Dudescu de aici, de i-au dus de i-au omorît, socotîndu că acéle meșteșuguri și vicleșuguri ce făcea frații, și nepoții lor și cumnații lor, domnii ce fusésă mai nainte, cu neputință iaste ca să nu fie știut și ei.

Ci dar la mijloc[ul] părăsimilor au venit capigiu și cadiu și au scris toate averile lor, de s-au luat pă seama împărății și iar alt capigiu să ridice pă Mihai spatarul și pă Dudescu, să-i ducă la Poartă. Carii văzîndu domnul și boiarii una ca aceasta, cu toții s-au întristat, fiind lucruri neștiute și nenădăjduite, și mai mult era întristarea pentru Dudescu, că era tînăr și cu coconi mici, de care într-alt chip nu era [cu] putință a să face, de vréme că era poruncă tare să-i ducă. Numai s-au rugat capigiului domnul și boiarii toți, ca să stea pentru Dudescu să nu pîiară, și i-au făgăduit ca să-i dea osteneală și el încă au zis că va sta, va nevoi cît va putea. Domnul încă n-au lăsat numai pă aceasta, ci au scris la frațele mării-sale, la Ianache drăgomanul, ca să stea și să silească pentru acel boiari tînăr să nu pîiară și să cheltuiască zicea și

¹ În. ms.: *onarhi*.

20 de pungi, dar nici într-un chip n-au putut isprăvi, fiind și un vezir cumplit Ali-pașa, ei i-au omorât și pă aceștia, cum s-au zis mai sus.

Întru acest an al domnii mării-sale, dintru îndemnarea Ali-pașii vezirul, împăratu turcul au stricat pacea ce avea cu némții, neîmplinindu-să vrémea hotărâtă, ce avea întemeiată cu scrisori prin mijlocirea lui Rechi reiz-efendi și a mării-sale Alixandrul, mare drăgoman al împăratului, precum s-au scris mai îndărăt, la domniia lui Costandin-vodă, și gătire mare de război au poruncit să să facă asupra némților, și primăvara însuși vezirul Ali-pașa au purces cătră Beligrad cu oștile, ca unde ar găsi pă némți, să-i taie, să-i fărime și pă ei, și cetățile lor, socotindu că va face această treabă și la némți precum au făcut în trecutul an, mergindu la Moria, care găsindu-o făr' de nici [o] oaste, nici afară, nici pin cetăți, au umblat colindindu, cum i au fost voia și s-au întorsu adecă cu izbîndă. Dar l-au înșălat socoteala lui, că la némți n-au fost așa, ci într-alt chip, cum să va auzi mai pă urmă. că némții auzindu cum că pacea o au stricat cu ei făr' de vréme, au făcut și ei gătire mare și s-au strinsu oștile cătră Beligrad și mai-mare oștilor cap au pus pe prințip Evghenie, carele de multe ori au fost ghinărari sumus la oștile nēm-tăști și au făcut minuni, bătîndu pă turci totdeauna.

Care oști la Beligrad[ul] turcescu împreunîndu-să, s-au lovit vitejaște, cu năvăli mari și de o parte, și de alta, și în cea după urmă au fost izbînda némților, și Ali-pașa vezirul, lovit cu trei gloanță ș-au dat sfîrșitu. Cei ce au scăpat, turcii, au fugit cum au putut, lăsînd toate ale lor în minile némților. Și lumea toată ce era supt stăpînirea turcească s-au mîntuit de un om rău și crud ca acela, ce era de tăia, sugruma pe mulți făr' de nici o pricină și nu numai că făcuse réle ce mai înainte era, ci încă spun că s-au găsit la dînsul după ce au perit multe fermanuri găsite, pentru să omoară și să facă multe răutăți.

Mai nainte dar pină a nu purcede vezirul la oaste, au trimis domnului Nicolae-vodă poruncă tare ca să facă

3.000 de oameni ostași, să-i trimită la Dimir Capi și la Rușava, întru ajutoriul turcilor, ce era rânduți să păzească toate plaiurile, să le întărească și să le păzească, ca să nu să sloboază niscăi oști nemțăști, să facă turburare Țării Turcești. Și au rinduit domnul din toate bréslele și s-au făcut acei 3.000 de oameni slujitori și făcându-le căutare, i-au trimis unde au fost porunca, puindu-le sărdar pă Ianache Ruset vel-agă, cumnat mării-sale lui vodă, și pe Pătru Obedeianul vel-sărdari, carii mergînd acolo și șazănd în cităva vrême, iată și vête vine den Beligrad că nemții au bătut pă turci și au perit și Ali-pașa vezirul.

Și în mîhnire fiind pașii și toți, iată altă vête vine că pogoară catanile nemțăști la Rușava, care vête și mai rău i-au turburat pă turci și n-au vrut să mai șază dincoace de Dunăre de frică, ci au trecut dă căia parte cătră Cladova, și numai ai noștri au rămas dincoace ș-au așteptat pînă au venit catanele. Dar nici un război n-au făcut, ci au început a fugi și slujitorii, și căpeteniile, îndată ce i-au văzut, și mai mult decît 200 de catane n-au fost, și ai noștri 3.000, că așa i-au purtat Obedeianul, fiind viclean, s-au fost ajunsu cu dinșii și i-au și învățat în ce vrême să vie, cîndu era slujitorii răsipiți și făr' de grijă, negata. Și așa dintr-acel vicleșug, s-au stricat acéle oști și au fugit, și catanele au venit la Cerneti de au apucat acel cornu de țară, mai înglotindu-să și alții cu dinșii, jăfuia, ardea, făcea toate rélele în pămîntul acesta, spre Mehedinți.

Acéste vești auzindu-să la domnu și la boierime, foarte s-au întristat. Deci într-alt chip n-au avut cîm face, ci au trimis alți slujitori, cu căpetenii, cătră Jiu, cătră plaiul Vilcanului și spre Cînină; și la Rucăr, și la Cîmpina, și la Teleajăn, ca să păzească să nu mai treacă alte catane, să strice țara.

Dar diiavol[ul], ce nu va binele creștinilor și odihna lor, au intrat în inima Barbului sărdariu Cornea și într-a Bengescului, de i-au îndemnat și s-au viclenit de cătră domnu și de cătră țară, și s-au unit cu catanele ce era în Ardeal

și s-au făcut povață de au venit fără de veste pe plaiul Vilca nului și au pogorit la Tîrgul Jiului și fără de veste au lovit pe slujitorii noștri, și i-au tăiat, și i-au împușcat, și le-au luat tot ce au avut. Și fiind într-acéle părți și alți oameni cari strîngea dijmărituri și alte dăjdi obicinuite, pe la toți i-au adus acei vicleni boiari, de le-au luat banii și pe mai mulți de aceștia strîngători de bani i-au omorît. Deci atîta ucideri și atîta jafuri au făcut, cît toată partea du peste Olt o au îngrozit, o au turburat, dentru care unii de frică și de groază s-au dat și s-au unît cu dînșii, atît cît oamenii domnești pentru trebile țării nîcicum nu putea să meargă peste Olt.

Acestea auzindu-să la domnie, într-alt chip n-avea cum să facă, au trimis pe banul cel mare Bojăreanu cu slujitori și i-au dat într-ajutori și pe Obedeanu, ca să nevoiască în tot chip[ul] să tragă pe cei de țară lingă dinsul cu cuvinte de mîngîiere și doar ar putea goni pe catane.

Ci dar pînă a umbla banul pe acolo, iar catanele să slobozia pe alte locuri dă făcea multe réle, omoria oameni, jăfuia și iar să întorcea înapoi. Iar cîndu au fost pe la Sîntă Măria mare s-au slobozit o seamă de catane pe la Cîineni, de au venit pînă la Pitești. Decii căpitanul și vameșii ce era acolo au trimis degrab cărți la domnu, dîndu știre de acéle catane că au venit pînă acolo și cum că le iaste gîndul să treacă spre București. Care scrisori viind a treia zi de Sîntă Mărie, s-au sfătuit domnul cu boiarii că iaste bine să iasă domnul cu toată boierimea și cu slujitorii afară din București la Copăceni, au la Călugăreni, să lege tabără acolo și să șază, pînă vor mai vedea ce fac acéste catane ce turbură țara așa rău. Și așa au făcut, că au ieșit domnul din București și s-au dus pînă la Călugăreni și acolo vrea să șază.

Iar vlădica Antim al țării au mersu la domnu și i-au arătat o scrisoare ce zicea că i-au venit de la București, de la un Avramie dascal ce era lăcuiori în Mitropolie, întru care scria că să se întoarcă înapoi, că vine fecior[ul] lui Șarban-vodă cu mulți nēmți din Țara Ungurească și cu catane, ca să fie domnu țării, care pe urmă toate minciuni s-au dovedit și

meșteșugurile vlădicăi Antim, pentru ca să să întoarcă înapoi el și domnului să-i dea spericiune să fugă.

Deci domnul auzindu și văzind ca acéstea din gura-unui arhieu, neștiind ascunsăle inimii lui, s-au înfricoșat și ca să nu cază într-o primejdie mare, au lăsat Călugărénii și s-au tras la Giurgiov. Vlădica Antim mai mergind citva loc cu dinsul, s-au rugat ca să-l lase să să întoarcă la București. Domnul l-au poftit, ca pe un arhieu, ca să nu să dezlipească de măriia-sa, pină să vor adevăra acéste lucruri și la ce sfirșit vor să iasă. Dar el nu vrea nicidecum, găsindu multe pricini, una că au venit cu carăta numai cu doi cai și fără așternut, făr' de premenéle și făr' de cheltuială, alta și ca un păstori ce iaste nu să cade să lase turma și să se ducă într-altă parte. Iar domnul poftindu-l să meargă cu măriia-sa, i-au făgăduit că de cite zice că n-are și n-au apucat să-și ia den Mitropolie, de nici unele nu-i va lipsi, ci-i va da de toate. Ci dar nicidecum nu i-au putut întoarce socoteala lui acea plină de vicleșuguri ce o avea în inema lui, ci s-au întorsu la București, dar nu s-au odihnit nici acolo, ci au început a stringe pă o seamă de boiari mazili la Mitropolie și făcea sfaturi împotriva domnului și îndemna ca să să alcătuiască cu némții. Precum au viclenit și pă Costandin-vodă, în vremile ce să pogorisă moscalii să să bată cu turcii, că cu multe și cu sfaturile réle ce să sfătuia cu Toma spatar Cantacozino și cu o seamă din boiari, îndemnindu-i să lasă pă domnu și să fugă la moscali și așa, după cum s-au sfătuit, Toma spatar ascultându au fugit la țariul și acolo i-au dat oști cu Reni ghinăral, și au venit la Brăilă de [o] au bătut, dintru cari sfaturi multe și réle ale lui Antim multă pagubă, și nevoie, și necredință au venit lui Costandin-vodă și a toată țara de la turci, precum s-au văzut și sfirșiturile lucrurilor acestora, că au ieșit tot cu nevoi și cu scirbe.

Domnul dar îngrozindu-să de cuvinte ca acéstea a unui arhieu, că l-au crezut că va fi așa pe cum zice, au mersu pină la Giurgiul, dar n-au zăbovit mult, ci au luat cităva seamă de turci și s-au întorsu la București, pentru că avea

fermanuri domnul cu poruncă la pași și la toată marginea turcească, cînd le va porunci domnul Nicolae-vodă să se rădice oști într-ajutori, să i să dea oști, cît va cere.

Însă fiind în scaun și cerindu lucrurile pe amărunt, au aflat toate cîte au grăit și le-au meșteșugit vlădica Antim că sînt minciuni. Aflat-au și toate sfaturile ce făcuse cu o seamă din boiari împotrivnici și toate ponturile ce le așăzase împotriva domnului. Cî după nestimpărarea lui Antim vlădica, făcînd sfat cu toți boiarii, au trimis la Țarigrad, la patriarhul, de i-au spus toate răutățile și amestecăturile lui, și cum au făcut sfaturi rele împotriva domnului și a țării, și de acolo i-au venit catherisis și au ales mitropolit pe Mitrofan, care mai nainte au fost Nisis.

Întru aceste vremi, au venit veste că vine hanul cu tătarii, să treacă prin țară, să meargă, din poruncă împărătească, la Timișvar agiutori, că încungiurau nēmții cetatea și o bătea foarte tare, și turcii nu putea singuri să folosească nimică.

Deci îndată au poruncit Radu[lui] Popescu vel-vornic Carlan și lui Șărbănu Greceanu vel-pitar de s-au dus degrab la Focșeni să rînduiască conace hanului pre cum să cade, și cînd va intra în țară cu oștile să să afle la Măxineni, să iasă înainte și să-l ducă cu bună chiverniseală din conac în conac, să nu lipsească nimic din cele ce erea orînduite la conace, întru atît cît să fie mulțumit domnului, fiind priiatin mării-sale. Și așa s-au nevoit acei boiari de au plinit toate cererile, cît la împreunarea ce au avut măriia-sa vodă cu hanul la conacul de la Cornățel, unde i-au ieșit înainte, foarte i-au mulțumit domnului de chiverniseală bună.

Însă domnu după împreunare, dîndu-i poclonul ce i s-au căzut, l-au și rugat să-i fie milă dă țară și să poruncească tătărilor să nu să întinză în țară, să facă jafuri, cum le iaste obicéiul lor. Și îndată au poruncit tuturor mirzacilor să dea poruncă tare să nu facă jafuri. Și ș-au luat ziua bună domnul de la Dentești și au venit la București, iar hanul s-au dus în sus pe Baltă către Cerneți. Și i-au orînduit domnu pe Radu

Popescu vel-vornic și pe Șarban Greceanu vel-pitar de au mersu cu hanul în sus pîn' la Cerneți.

Acolo ajungîndu, iată și veste de la Timișvar au venit că l-au luat nēmții. Decii tătarii era îndoiți, unii zicea să meargă, alții zicea să nu meargă, care făcînd sfaturi multe, [s-]au găsit o seamă de tatar[i] că vor merge cu hanul pînă să vor împreuna cu vezirul, și să vază ce vor să mai facă. Iar nohai[i] s-au întorsu îndărăt și multă răutate au făcut pîn țară, trecîndu. Însă, Radu vornic aflînd de aceasta, au dat știre degrab domnului și au trimis domnul slujitori, de i-au întîlnit, și i-au bătut, și le-au luat toate prăzile, deci n-au mai putut a mai face prăzi și răutăți în țară. Însă la Cerneți era și cîtiva pași cu oaste, așteptînd pă han să treacă, că fiind o seamă de catane nemțăști pă Cerna și la Meh[a]diia, fiind și locurile strîmte și cu nevoie de trecut, nu prea putea trece singuri numai cu sahidacele fără turci cu foc. Decii mergîndu turcii înainte și pedestrași, și că[lă]reți, tătarii încă mergea după dinșii. Ci dar le-au ieșit catanele nemțăști înainte la Meh[a]diia și lovindu-să, i-au spereat rău pă catane, prinzîndu-i vii și omorîndu-i. Puținței au scăpat și au tras hanul de s-au dus la Palangă, de au trecut Dunărea cătră turci, că dincoace de Dunăre, despre Timișvar, fiind oștile nemțăști, nu putea să stea.

Și dacă au trecut han[ul] la vezirul, l-au mazilit din poruncă împărătească, făcîndu-l surgun, vinuîndu-l că n-au vrut să meargă mai degrab să ajungă la Timișvar, pînă a nu lua cetatea, să fie d-ajutori, precum au și făcut, că fără inimă făcea și mergea și conacele le făcea dese, ca să zăbovească, până vor auzi că au luat cetatea. Și așa s-au întîmplat cum au poftit el, iar și cînte iar așa au luat, precum ați auzit. Însă tătarii carii era supt mîna lui, vrînd vezirul ca să-ție mai aproape de dinșii, temîndu-să să n-aibă vreo primejdie de iarnă, i-au orînduit să iernéze în Țara Rumânească și au și venit în părțile Diului.

Aceasta auzînd domnul, foarte s-au turburat, socotîndu că daca vor ierna tătarii în țară, nu vor rămînea nici oameni,

nici dobitoace, și să va pustii țara de tot, și îndată au scris cărți și la împărăție, și la vezirul, cu mare rugăciune și fiind măriia-sa credincios al împărății și fiind iubit tuturor celor mari, s-au ascultat ruga, ca și la altele s-au oprit pă tătar[i], ca să nu vie în țară să iernéze.

Întru aceste vremi ce s-au luat Timișvar de la turci, s-au pogorit pă Dunăre den Beligrad Ianache drăgoman[ul] cel mare împărătescu, fratele mării-sale domnului, și viind pin' la Nicopoe au ieșit afară la uscat și cu cai de olac au venit la București, de s-au împreunat cu măriia-sa vodă, făcându-i măriia-sa cinste mare, ieșindu-i înainte cu toți boiarii și cu slujitorimea, l-au adus cu mare cinste în București și, șăzind ca la 2 săptămîni în plimbări și în ospete și vrînd să să ducă la Țarigrad, domnul l-au dăruit cu daruri de mult preț și l-au petrecut cu cinste pînă la Văcărești, carele luîndu-și zioa bună unul de către altul, domnul s-au întorsu la București, iar drăgoman[ul] s-au dus la împărăție.

Catanele iar nu să odihnîia, ci tot supăra țara și multe rele făcea peste Olt și dincoace de Olt, că pe ban[ul] Șarban Boțorean[ul] l-au prinsu numai 10 catane, unde era conăcit la Brâncoveni, și ducîndu-l pînă la Zătréni la un cumnat al lui lăsatu-l-au, au scăpat-au el, Dumnezeu știe, au venit la domnu. Obedeanul încă au venit pă de altă parte așijderea și s-au spus jălbile, pă unde au umblat și cum n-au putut isprăvi nimic unde au fost trimiși de răutatea catanelor și a nômților. Domnul să întrista și să mira ce va să facă, necunoscînd vicleșugurile ce vrea să facă el, și Goleșcu și Băleanul împotrivă-i, că-i credea ca pre niște boiari de cinste. Socotea că toate ce zic sînt adevărate, făr' de nici un vicleșug, că asémene pă toți îi iubiia domnul, iar ales pă Goleșcul îl avea în dragoste și ori de ce să vrea ruga domnului, nu-i trecea în deșărt rugăciunea. Așijderea domnul cînd vrea să facă vreun lucru măcar cît de nimic, pînă nu-l întreba pă dinsul nu făcea, întru atît îl iubiia. Dar rău au fost inima lui plină di vicleșuguri și au muncit în tot chip[ul], de au plecat spre pofta lui cea drăcească pre Boțorean[ul] și pă Băleanul,

și să nevoia să facă venin, să-l arunce asupra capului stăpînă-său. Și sfătuindu-să ei în taină, de nu știia nimeni, s-au ajunsu cu Bardul sârdar, tilharul cel mare ce era peste Olt cu catanele, avînd mijlocitori pă călugărul, fratele sârdarului Barbul, și pă alți boiari, ce nu s-au numit, de trimetea oameni și scrisori la Barbul sârdariu, învățîndu-l și povățuindu-l în ce chip să umble și cum să să poarte.

Întru aceste umblete ale catanelor ce-i îndrepta povățuitorii, au venit o seamă de catane cu un căpitan al lor, anume Mihul, spre Pitești, dă făcea multe réle și afară din jafuri ce făcea, boiari numiți au omorit, pă Șarban clucer Prisăcean, și pe Gligore vistier Vlădescul, și pe Preda postelnic Izvoran, și pe alții nenumiți mulți, și gazda lor era mănăstirea Viiareș a Goleșcului. De acolo s-au pogorit la Golești; în curtea Goleșcului găzduia și ieșiia de făcea toate rélele întru boiari și intru săraci. Și dintru această pricină să poate dovedi [că] Goleșcul era povățuitori lor, că la olatele lui își găsiia odihna și paza lor.

Însă domnul, ca un om făr' de răutate — și mai virtos — că-l iubiia nu mai puțin decît pă copii mării-sale — și aceasta nu o au socotit, ci cum au auzit că sint acéle catane la Golești, îndată au gătit oaste amestecată: turci, tătari, rumâni și au trimis să-i gonească de acolo, carii fiind închiși în curte, nu le putea strica nimic, nici putea să să bată cu ei. Decii tătarii, văzînd că într-alt chip nu pot să facă, au dat casălor foc, de au arsu și așa, de nevoie, le-au căutat catanelor a ieși și dîndu război unii cu alții, au perit multe catane, a căroră le-au adus capetele la domnu și pe alții i-au adus vîi la București. Puțini ce mai scăpară s-au depărtat după acéle locuri.

Domnul dar daca au auzit că au arsu casăle Goleșcului, pentru ca să nu-l lasă obidit, i-au dat o mie de talere, avîndu-l în dragoste mare, pe cum scrie mai sus, pentru ca să dreagă acea arsură ce să făcusa, dar dracului de i-ai da fum de tămîie, cit de multă, el rămîne în firea lui tot drac. Așa și Goleșcu, cită cinste, și cită milă și cită dragoste avea de

către dinsul, iar el tot au rămas în vicleșug[ul] ce-l avea în inima lui și să nevoia în tot chip[ul] ca să să săvârșească, precum mai jos să va arăta.

Întru aceste întâmplări, veni și Radu vornic den Cerneți petrecind pă han cu tătarii pin' la hotar, pre carele domnu cu cinste l-au priimit. Dar acei boiari ce începuse să facă vicleșug, adecă Goleș[ul], Bălean[ul] și Bojoreanul, temindu-să de Radu vornic, că fiind între dinșii va afla vicleșugurile lor ce le începuse și va spune domnului, fiind cu dreptate mării-sale, au făcut sfat între dinșii, să îndemneze pădomnu ca să-l facă ban mare și să-l trimită peste Olt, la Craiova, cu oaste ca să stea împotriva catanelor. ca să-l depărteze de lingă domnu, și pă dinsul, și pe oștile ce are la București. Și așa în taină au mersu de au zis că fiind om mai sprinten, mai levent, ar putea face această treabă, să izgonească catanele du peste Olt. Altul nu va putea.

Domnul încă fiind făr' de răutate, au crezut vorbele lor, că așa va fi precum zic ei și au chemat pe Radul vornic și i-au zis să-l facă ban mare și să-i dea oști, să meargă la Craiova, împotriva catanelor. Radu vornic ca să nu iasă din cuvînt[ul] domnu-său au priimit și acea osteneală și făcîndu-l ban mare și dîndu-i turci, tătari și cităva slujitorime de țară, ș-au luat zioa bună și au purces de s-au dus, și ajungîndu la Craiova, au trimis cărți pă la toți boiarii, și egumenii, și pe la căpitani și la ceialaltă țară, cu cuvînte blinde și cu făgăduiale de milă despre domnu și altele ca acéstea.

Ci dar boiarii acei vicleși atunci găsindu-și vrîme de să dusésă Radu banul și cu oștile ce fusésă la București, îndată au scris la Barbul sârdar că iaste vrîmea să vie, să ia pă domnul, că oștile ce au fost s-au dus cu Radu banul, puțințele oști ce au mai rămas le vor chivernisi ei, de nu vor sta nimeni împotriva, și mergîndu scrisoarea. s-au sfătuit cu Pivodă, ce era căpitán mai mare al catanelor, și în taină au trecut Oltul, lovîndu pin păduri, pin pustietăți, ca să nu-i simță cineva și [să] dea știre, au venit în București

În zioa de lăsata-secului, noiembrie 14, dinsu-de-dimineață, și au intrat în București, în curtea domnească, găsim porțile deschise din porunca Golescului și toate străjile du-pătindini rădicate cu 3 zile mai înainte, și găsim pă domnu și pă toți ai mării-sale atuncea din somnu deșteptați și fără de nici o gătire, au intrat în casă și în cămări, jăfuindu toate averile mării-sale. Acolea îndată vine și Golescul spatar, și Bălean[ul] logofăt, și soțiile lor cu arme încinși și cu pistoalele, cu toată gătirea, ca niște catane, carii îndată au poruncit siiménilor ce era de paza curții să puie armele jos, să nu cumva să stea împotriva catanelor împărătești, că vor peri cu toții. Carii ei auzindu din gura unor boiari că aceștea, spatar mare, logofăt mare, au pus armele jos și ei au făcut cum au vrut.

Și au luat pă domnu cu toată casa mării-sale, de i-au dus la Cotroceni cu pază tare, iar Golescul și Bălean[ul] s-au dus cu Pivoda la casa Golescului, fiind și tilhar[ul] cel mare, Barbul sârdarul, cu dinșii să [se] sfătuiască ce să mai facă. Decii încărcându-și ei pîn carite, pîn cară, ce au avut tot, că avea toate gătite mai denainte, știind cele ce vor să fie, s-au dus și ei la Cotroceni după domnu. Dar ce jale mare și ce țipete și ce vaiete era în tîrgu de groaza catanelor ce îmbla cu săbiile scoasă și cu pușcile slobozîndu-le, cine le ieșia înainte, tăia, omorîia; atîta groază era, cît limbă de om nu poate povesti. Că dooă groază avea oamenii, de o parte de catane, de moarte și de jafuri, de altă parte auzia că vor să vie tătarii să-i robească, și să mira ce vor să facă, încotro vor să ducă, ca să scape de această nevoie mare și groaznică, ce le venisă fără de veste. Ci-și lua oamenii muierile și copiii de mîină, pă alții în brață și-și lăsa ce avea în casă și fugia nemîncăți, pe frig, văietîndu-să ei și țipîndu copiii, și neavînd alt ce face, blestema pă ceia ce au adus catanele, de s-au făcut lucru ca acesta ce s-au făcut acuma să ia pă domnul hoțeste, să-l ducă rob și să facă atîtea jafuri și morți în creștini, Dumnezeu să le plătească celora ce au fost pricina.

Însă de la Cotroceni, fără de nici o zăbavă, l-au dus pă domnu la Țirgoviște; și céialaltă țară, marii și micii, cum putea, fugiia la munți, lăsind tot ce avea pin casăle lor, că poftiia să scape numai cu capitile lor și cu copiii, ca să nu-i robească tătarii, că toți așa socotiia că după această nebunie mare ce făcură acei spurcați de boiari, într-alt chip nu putea să fie, numai să vie tătarii să robească țara.

Decii din Țirgoviște iar îndată, fără de nici o zăbavă l-au pornit pă domnu, de l-au dus în Țara Ungurească, la Sibii, mergind și Bardul sărdar cu măriia-sa pînă acolo, arătîndu slujbă la ghinăral[ul] némtilor Ștainvil, însă ghinărariului nu i-au părut bine pentru această întimplare, pentru că au fost fără știrea lui purcéderea catanelor de la Rîmnic, de au venit să ia pă domnu, de care daca au înțeles ghinărariu c-au purces catanele la București, îndată au trimis cărți la Pivoda să să întoarcă înapoi, dar tilharii grăbisă de isprăvisă lucrul lor și cărțile ghinărariului, la întoarcere, pă cale i-au întilnit, mergîndu spre Țirgoviște și n-au vrut să mai spuie nimănui altuia, fără numai boiariilor. Nici au vrut să slobozască pă domnu, că era boiarii împotrivnici. Și ducîndu-l la Sibii, i-au gătit ghinărariu gazdă bună și cu toate de céle ce-i trebuiescu unui domnu. Și daca s-au împreunat ghinărariu cu domnul, auzind din gura mării-sale cuvinte frumoase și cu înțelepciune mare, și văzînd că iaste domnu vrédnic și de cuvînt, și cu toate darurile împodobit, întru mare cinste și căutare l-au avut, pîn-în cită vréme au șăzut acolo întru acea striinătate. Și măcar că să părea unora a fi în robie, dar cu cinstea și căutarea ce avea de la ghinărariul și de la toți mai-marii nemțești, erea tocma ca cîndu ar hi fost slobod.

Mulți nebuni boiari de ai țării mergea la ghinărariu de spunea minciuni, pirînd că le-au făcut nedreptăți în domniia mării-sale, dar nici unuia ascultare nu da, socotindu-i că sînt mincinoși și scornescu vorbe care n-au fost, și cu rușine ieșiia afară ca niște cîini obraznici.

Boiarii dar ce rămăsese la Tirgoviște cu vlădica împreună făcea sfaturi ce să facă, ci o seamă de boiari ce era mai cu minte zicea să meargă la turci să spuie întimplarea ce s-au făcut fără știrea lor și să-și ceară domnu de la împărăție, ca să nu să primejduiască țara, dar nu i-au ascultat acei spurcați de boiari, carii să numia mai mari și carii cu vicleșug începuse și săvîrșise acest lucru ce s-au făcut.

Și încă întălegînd pașii după margine de acea întimplare, au trimis cărți la toți boiarii și la țară, ca să nu să turbure, ci să meargă boiarii la dinșii să le dea domnu pe care vor pohti ei. Și cărțile pașii i-au ajuns la Tirgoviște, dar nîcicum n-au vrut să asculte, ci au făcut sfat de nimic și blestemătescu, ca să să alcătuiască de tot cu nîmții, fiindu-le capetele pline de fumuri și de dășărtăciuni. Ci s-au ales Șărbănu Bojorean[ul] vornic și Gligore Băleanu vel-logofăt, de s-au dus la Sibii la ghinărariul Ștainvil, să ceară oști și [să] rînduiască guvernatori 4 boiari, să apuce țara și să o dezlipească de turci. Carii mergînd acolo, nici o ascultare nu le-au dat de cele ce gîndia ei că vor isprăvi, ci încă le-au zis [că] rău au făcut de și-au lăsat țara pustie, și de domnu, și de boiari, că au trebuit să meargă la turci, la stăpînii lor, să să așaze cu ei, ca să nu primejduiască țara. Și alte ca acestea zicîndu-le, s-au întorsu îndărăt, ca niște cîini cu coadele între picioare.

Banul Radu încă fiind trimis la Craiova cu oști, precum s-au scris înapoi, auzindu de luarea domnu-său, că l-au luat catanele și-l duc în Ardeal, oștilor turcești și tătărăști le-au dat veste în taină și s-au rădicat de s-au dus în țara lor fără de pagubă, apoi spuindu ostașilor țării vîstea aceasta, rumîni răi fiind și pururea vrăjmași boiarilor, au făcut sfat între dinșii și l-au luat cu necinste și cu pază foarte tare l-au dus pînă la Tirgoviște, pînă unde l-au dat în mîinile catanelor nîmțăști și puindu-l la arest, au șăzut acolo pînă cîndu au venit Pivoda de la București — că să mai întorsese din rugăciunea boiarilor, ca să-și rădice cele ce rămăsese neluate dintii, dar atuncea catanele au găsit pîrlej de au făcut mare jaf în țîrgu. Și găsindu Pivoda pă Radu ban la închisoare

în Tirgoviște, l-au slobozit, și vrînd să meargă la Rîmnic, l-au luat cu dînsul. De la Rîmnic, s-au dus la Sibii, la ghi-nărariu, care i-au dat cărți de odihnă, unde ar vrea să șază nimeni să nu-l bintuiască.

De la Sibii, s-au dus la Brașov, unde era fie-său și alții ai casii lui și unde era toți nebunii boiarii țării strînși pentru frica turcilor și a tătarilor. Iar céialaltă țară să băjenisă toată în munți. Cu patimă rea și cu lacrămile ca de foc bles-tema pre cei ce au fost pricina aceștii nenădăjduite primejdii.

Și într-acesta chip ce¹ auziți, au luat sfîrșit domnia lui Nicolae-vodă.

DOMNIA MĂRII-SĂLE LUI IOAN-VOIEVOD, FRATE-
LE MĂRII-SALE LUI NICOLAE-VODĂ, leat 7223

Mergînd veste la Poartă că au venit catanele de la nēmți în București și au luat pă Nicolae-vodă, au făcut împărăția sfat cu vezirul și era să dea țara în pradă și în robie, arătîndu acest féli de hainie, de au lăsat să între oastea vrăjmașului și să ia pre domnu din scaun. Numai iarăși au schimbat soco-teala acéia și știînd casa lui Exaporiton că s-au arătat tot credincios împărății și știînd slujba cea cu dreptate a lui Nicolae-vodă, ce s-au arătat și la Moldova, mergîndu în doo rînduri cu domnie, așijderea și aici în țară cît domnisă, cît, pentru căci era foarte cu dreptate împărății, au încăput și la robie, au socotit să trimiță domnu în țară iar dintr-acea casă, adecă pă Ioan, fratele lui Nicolae-vodă, carele era atun-cea mare terziman al împărăției și să-i dea oaste de ajunsu, călărime, spahii, arnăuți, și tătari, și pedestrime, ieniceri, să-l ducă să-l așaze în scaun și de va veni țara să să închine și să arate supunere împărății, bine, iar de nu, atuncea să să dea voie oștilor să prade și să robească țara și pîn țară să între și în Ardeal.

¹ În ms.: *cei ce*.

Imbrăcat-au dar cu caftan de domnie pă Ioan-vodă vezirul Halil-paşa, fiind atuncea împărăţia în Odrii şi au purces spre ţară cu Husein-paşa, carele era şi ieniceri-aga şi seraschiari cu 12 mii de oaste turcească şi cu 10 mii de tătari.

Ieşisă atunci din surgun doamna şi ginerii lui Costandin-vodă, pre carele nevoindu-să de-i scosésă Nicolae-vodă şi au purces şi ei cu Ioan-vodă spre ţară şi au venit. Cîteva zile au şăzut în Giurgiov, trimiţind înainte caimacamii pe Donie şi scriind cărţi la toţi cu pace.

După ce au mersu cu toţii în Bucureşti şi-au aşăzat pă Ioan-vodă în scaun şi au descălecat toată oastea în Bucureşti, fiind toate casăle pustii.

Înţelegînd ţara cum că au trimis împărăţia domnu pă Ioan-vodă, au început a ieşi din griji ce avea să nu vie oastea să-i prade şi să-i robească, pentru care grijă şi frică fugisă toţii, unii în Ardeal, alţii pre munte cu băjaniile. Ci ieşindu-le frica acéia au început a veni cîte puţinţei la Ioan-vodă care, îndată au trimis la Poartă doi-trei dintr-acei boiari şi au scris că ţara nu s-au hainit, ci iaste supusă la toate poruncile împărăţiei. Şi mergînd la Poartă acei boiari, s-au încredinţat împărăţia şi au trimis caftan lui Ioan-vodă. După acéia făr' de zăbavă s-au rădicat şi acel paşă cu oastea lui din Bucureşti şi au mersu la Ruşciuc. S-au rădicat şi tătarii, care era cu un sultan şi au mersu la Brăilă; numai ce au oprit Ioan-vodă un turnagiu cu puţinţei ienicéri, carele şădea în curte şi ţinea cheile porţilor, şi un beilerbei cu ciţiva arnăuţi.

Boiarii şi toată ţara, daca au văzut cărţile lui Ioan-vodă şi ferman împărătescu, au început a să strînge şi a veni care după unde au fost. Şi au dat Ioan-vodă toate boierii şi cele mari şi cele mici şi s-au făcut toată podoaba curţii şi cînstea domniei şi să căuta trebile ţării şi poruncile împărăţiei, după obicei.

O seamă din boiari dintre care ştiia unii şi de venirea catanelor care au luat pă Nicolae-vodă, aceia trecîndu la

Ardeal și intrându-le în capete fumuri și gânduri deșarte, fiind capete: Radu Golescu, Gligore Bălean, Șarban Bojorean, au tras și pe alți boiari în partea lor și s-au făcut o cetișoară și au început a să sfătui, sfaturi vrédnice de ris, adecă cum că ei să închine țara împăratului nemțescu și să ceară domnu pă Iordache beizadea, fecior lui Șarban-vodă, carele să afla supt protecția némților, de cînd au murit Șarban-vodă, și să ceară oaste nemțească să între în țară și să gonească pă turci și pă Ioan-vodă din scaun, și să cuprinză țara și să o stăpînească cu arme. Și de alte socoteli ca acéstea deșarte și vrédnice de batjocuri gândiia și să sfătuia, carii au și mersu pină la Beci cu multă cheltuială și au înștiințat pă împăratul de acéstea ale lor proaste socoteli, și cu multă zăbavă le-au ieșit răspunsu de la curtea împăratului. Însă răspunsu ca acela să să poată odihni ușurarea minților și să poată trăi cu nădêjde și s-au întorsu cu acel răspunsu iar în Ardeal.

Ioan-vodă au domnit cu pace, și într-acea iarnă au scos și oieritu, și văcăritul și alte dăjdi în țară și pliniia poruncile împărătești, trimițînd, și salahori, și cară să lucrêze la Dii, și altele ce-i veniia de la Poartă.

Intr-acea vară puse gînd împăratul nemțescu să bată Beligradul, și au trimis toate oștile acolo, ca la 120.000 supt comanda lui Evghenie. Gătisă și Împărăția Turcească oaste și mai multă și au trimis împotriva nemților cu Halil-pașa veziriul și cu alți pași, și întărisă și cetatea Beligradului cu oaste de ajuns, cu tunuri mari și mici multe, cu zaharele de ajuns, și cu alte întăriri și cu șanțuri.

Oastea nemțească, ajunsése mai nainte și au tăbărit supt Beligrad, întărindu-și tabăra împrejur, după obicéiul lor, și șanțuri adinci, și înălțînd pămînt care cetate cu tabii și cu alte întărituri, și acolo aștepta venirea oștilor turcești, care zăbovind au început a slăbi oastea nemțească de boală la acea închisoare și firșise și iarba de aproape pentru cai și le era foarte cu greu. După acéia au sosit și oastea turcească

și au tăbărit și s-au întărit ordiia cu șanțuri bune 2 și 3 rînduri și cu altele precum să cade, și așa șădea amîndoo oștirile tăbărite și aștepta vrème să înceapă a să bate; că turcii înțelegînd că némții au slăbit, așteptînd atita vreme închiși în tabără, nu să grăbiia a ieși la cîmpu, să înceapă război, și cetatea măcar că pusésă némții dintr-un ostrov al Dunării de o bătea foarte rău cu tunuri și cu bombe, neconținut, carele îi făcea mare stricăciune, dar tot să apăra cumsăcade și nu băga seamă.

Iară némții văzînd că nu le mERGE bine cu acea așteptare multă, au pus gîndu să nu mai aștepte, ci să cêrce ei întii norocul războiului, și așa într-o zi ce aflasă că au lipsit multă călărime din oastea turcească, carii au ieșit să aducă iarbă pentru cai, au dat poruncă să iasă o seamă de oaste din tabără foarte de dimineață, cu noapte și să dea năvală și război asupra ordii turcești.

Turcii daca prinseră veste că vin némții asupra lor cu atita îndrăzneală, s-au turburat văzînd că le lipsiia și atita călărime carii mersésă la iarbă, iar încă și tot au început a ieși și oastea lor din ordie și a să bate cu némții, așijderea și ienicerii din meterezuri, iar némții năvăliia asupra șanțurilor, să între în ordie, și s-au făcut război tare și înfricoșat, că Halil-pașa veziriul era un om foarte viteaz și încălecasă singur și ieșisă la război. Și făcea mare îndemnare oștilor, cît s-au făcut într-acea puțină vreme multă vărsare de sînge, și au căzut mulți dintr-amîndooa părțile, cităva oaste și căpetenii. Numai turcii, văzînd pre némți că să înglotescu și năvălescu așa tare și făr' de frică asupra ordiilor, n-au mai putut răbda să ție război, ci au început a fugi cu toții, și au rămas némții biruitori, lăsînd ordiia așa cu tot cum era și au stăpînit némții ordiia.

Iară pașa carele era în Beligrad, măcar că văzuse pe turci că au fugit biruiți, iar tot ar fi mai apărat cetatea, numai s-au întîmplat din bombele ce arunca némții și s-au aprins ierbăriia cetății, care au omorît mii de oameni, și au răsipit multe case, și au făcut mare răotăte. Și văzînd că vin în cetate

neconținut, ziua și noaptea, bombele ca o ploaie, n-au mai putut răbda, ci au închinat și cetatea nemților. Și au ieșit pașa și cu toți turcii dintr-însa cu toată averea lor.

De acolo, toată oastea turcească s-au tras la Niș și împărăția au mazilit pe Halil-pașa veziriul și au pus vezir pe Ahmet-pașa, iar Halil-pașa temindu-se să nu-i taie împărăția capul, cînd au trimis împăratul la dînsul, el și-a schimbat hainele și s-au ascuns, care nu s-au știut încotro s-au dus și ce s-au făcut. Întorcîndu-se oastea turcească de la Beligrad, cîțiva sultani cu tătarii lor au intrat în țară peste Olt și au făcut multă pradă și robie, carii trecînd și Oltul dincoace, tot nu s-au lăsat, ci lua robi du pin sate, dup-unde trecea. Ci viind această veste la Ioan-vodă, au încălecat calul lui și cu un pașă ce era în București atunci și au mers de au ținut calea tătariilor la Cornățel, la podul de piatră, și au scos vreo 1.700 de suflete din miinile și din robia lor.

Împărăția văzînd că într-acei 2 ani nu i-au slujit norocul cu războaiele ce au făcut cu nemții, ci osebit de multă cheltuială ce au făcut cu gătirea acelor oști, au pierdut și 2 cetăți, și atita loc, și văzînd că turcii nu vor să stea la război să se bată, ci fug îndată, au socotit mai bine să facă pace cu nemții. Și așa alegînd această socoteală cu sfat au pus pe solul englezesc și pe solul Fiamengului la mijloc ca să stea să facă pace.

Atuncea au venit și la Ioan-vodă poruncă de la împărăție ca să meargă la Odrii pentru pricina păcii, carele au și purces din București, noiembrie 5, luîndu cu sine și cîțiva boiari, din cei mari. Și mergînd la Odrii au șăzut, și iar s-au întorsu spre țară, că să mutasă și începerea păcii, ca să fie primăvara, de vrîme ce se apropiiasă atuncea și iarna.

Domnit-au și acea iarnă Ioan-vodă cu pace și au scos iar și văcăritul și alte dăjdii în țară și purta grijă de poruncile împărătești. Iar primăvara, în luna lui februarie, s-au aprinsu întii mănăstirea Cotrocenii, și au arsu tot învălișul și al caselor, și al chiliilor. După acéia, și în București, dintr-o casă mică și proastă ce s-au aprinsu, atita s-au ațîțat foc

mare, cît mergînd asupra curții domnești, au arsu toate casăle, scăpîndu numai cele boltite. Și trecînd foc peste curte, au mersu pînă la margine, arzînd și tîrgul, și mănăstiri, și case boierești, și tot ce era înainte.

În luna lui martie, iar au venit poruncă lui Ioan-vodă să meargă la Pojoroviți, unde era să se adune toți solii cari mersésă de la turci, și carii venisă de la nemți, și mediiatorii, solu englizeasc și solu Fiemengului și solul venețianilor, că vrea și ei să să împace cu turcii, aflîndu acel prilej și acea adunare a solilor. Viînd această poruncă lui Ioan-vodă, au lăsat caimacamii în București și au purces cu curtea lui și cu o seamă din slujitori, și au mersu la Pojoroveți și au ajunsu acolo în 25 aprilie.

Adunarea solilor acea dintii la Pojoroveți s-au făcut la 27 [mai] și îndată s-au dat cuvînt de arme[s]teție, adecă să puie oștile armele jos de amîndooă părțile și să stea pînă să va alege de pace. După acéia au început a tractelui de ale păcii.

Temeiul cel dintii al păcii era ca cine ce au dobîndit să ție unii altora, ci [să nu întoarcă unii altora]¹ nimic.

Acest pont au stătut de paguba [și] țării noastre, că fiind țara du păste Olt cuprinsă, au rămas supt stăpînirea nemților, și nu s-au putut scoate, și aceasta iar din pricina acelor boiari, carii au rămas la nemți, că și după ce au luat nemții Beligradul au mai mersu la Beci și închina toată țara împăratului nemțăscu și cerea să le fie domnu feciorul lui Șărbánvodă, ci iar li s-au răspunsu că numai țara du peste Olt va să să oprească, fiind cuprinsă de atita vreme, măcar că și acea coprindere s-au făcut cu multă pagubă și stricăciune acei țări, că vrînd un Rîgeș-pașa să între în Ardeal pîn țara du peste Olt, au arsu multe mănăstiri și case, și au robit suflete.

Într-această vară, era în țară mare sécetă, și nu să făcusă pîine mai nimic, ci era mare foamete, cît mulți oameni mu-

¹ Lipsește în ms. 537; adăugat după ms. 121.

riia de foame, nu numai la țară, ci și în București, în toate diminețile să găsiia pă uliță oameni morți de foame. Ci cu toate cu acéstea iarăși salahori și cară s-au trimis la Odrii și s-au scos și văcăritul, și alte dăjdii.

Intr-acéia vréme, au scos împărăția pă Ahmet¹-pașa vezirul și au pus veziriul pă Ibraim-pașa, pre carele l-au făcut și ginere împăratul, dindu-i pă sultana, care era logodită cu Gin Ali-pașa.

Solii au avut împreunări între dinșii de opt ori, și a opta oară s-au săvîrșit pacea între turci și între némți, și între venețiani, - ca să fie pace între dinșii.

După acéia, s-au mai făcut un tractat cu alte 20 de ponturi, și acélea coprindea mai mult stătătoare pînă la 24 de ani, și s-au făcut capete din ponturi 20 carele cuprindea mai mult.

Pentru hotarăle și pentru așăzarea marginilor, ca să ție și să stăpînească fiștecine cît au luat și cît au dobîndit, ca să fie volnici némții a să neguțători în Țara Turcească cu pace, și pre mare și pre uscat, așijderea și turcii, și altele ca acestea.

La această adunare, solii turcești, cu porunca împăratului, carele mersese în doo rînduri, au cerut și pă Nicolae-vodă, carele era la Carolina, și s-au hotărit ca să-l slobozească și să-l trimiță cu cinste pîn' la [hotarul] țării, precum s-au și făcut.

După ce s-au săvîrșit pacea s-au întorsu solii fiștecarele pă la locurile lor, au venit și Ioan-vodă în țara și înțelegînd că sosește Nicolae-vodă la hotar[ul] țării, au trimis înainte pînă la hotar boiari și slujitori și altele ce trebuia, și l-au adus cu mare cinste în București, ieșindu-i înainte și Ion-vodă, și au șăzut citeva zile, de s-au odihnit.

După aceea au purces Nicolae-vodă să meargă pînă la Odrii, că acolo era împărăția, și iarăși Ioan-vodă au rîn-

¹ În ms. 121: *Mehmet*.

duit toate conacele, și boiari, slujitori, și l-au petrecut pînă la Dunăre cu cinste, în luna lui septembrie.

După acéia au domnit Ion-vodă și aceea iarnă, și au mai scos un văcărit, iar în luna lui februarie l-au ajunsu o boală grea, lingoare, și zăcînd [...] zile s-au săvîrșit, și s-au îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfintu Gheorghie, în București, fiind de vîrstă de ani...

DOMNIA A DOAOĂ A MĂRII-SALE LUI NICOLAE-
VOIEVOD, leat 7227

După ce au murit Ioan-vodă, veste s-au dus și la împărăție; deci fiind Nicolae-vodă la Țarigrad, de curînd venit de la robia nēmților, însuși împăratul și vezirul, știind că pentru dreapta slujbă ce au făcut împărăției sale i s-au jăfuit și toate averile, și ciștigurile ce au avut ciștigate din milele împărătești, de catane și de oamenii cei răi, și l-au și robit în 2 ani, șazîndu la nēmți, au binevrut împăratul ca să-l miluiască, și i-au dat domnia Țării Rumânești să fie domnu, de vrème ce fratele mării-sale Ioan-vodă să pristăvisă.

După ce dar au îmbrăcat caftan de domnie, au scris cărți în țară, rînduindu caimacami ca să poarte grijă de trebile țării, scriîndu-le cu blindete și cu hune făgăduiale, că vor avea milă și cinste. Așijderea au scris și la altă boierime a țării, ca toți să se bucure de venirea mării-sale, că tuturor va fi cu bine, și cu milă, și cu cinste, fieștecărui după cum să cuvine. Scris-au cărți și la toată țara să aibă bucurie, că le va fi și lor cu milă și cu bună chiverniseală, și tuturor au scris de obște, de s-ar fi și greșit cineva, ori din boiari, ori din slujitori, ori din alte orînduiale de oameni, să fie amestecat cu catanele în vorbe și în fapte, de au adus primejdie mării-sale, nici unii nici o frică să n-aibă, ci să fie toți iertați și odihniți pîn casele lor, făgăduindu-le și cu jurămint că nu vor avea nici o nevoie. Și încă fiind și patriarhul ierusalimnean Hrisant acolo la Țarigrad, carele și cu măriisa vodă au venit în țară, au scris cărți la toți și sfinția-sa

cu mari făgăduiale și ca să nu aibă nimeni nici o grijă de lucrurile cele trecute, că toate acelea s-au pus jos și s-au călcat.

Viind dar cărțile mării-sale și ale patriiarhului trimise pe omul mării-sale, Ioŕga slugiar, n-au găsit pă boiari la București, fiind risipiți încoace-încolo, pentru niște fumuri ale dășărtăciunii ce le întrase în cap, de umbla ca nește oameni rătăciți și posomorîți de vin. Însă auzindu toți că au venit boiariul mării-sale, lui Nicolae-vodă [și au adus veste că împăratul au miluit]¹ cu domnia țării [pe mării-sa], îndată le-au ieșit fumurile cele deșarte din cap și s-au trezvit, și toți cu o inemă s-au strînsu la București și au dat laudă lui Dumnezeu că le vine domnu bun și milostiv.

Iară cîțiva din boiari neîncredîndu-să făgăduialelor au fugit peste Olt și în Moldova, carii n-au zăbovit după ce au venit mării-sa vodă în scaun, ci au venit și aceia supt protecția mării-sale, priimindu-i cu dragoste.

Ci dar să venim la prochimen. Dacă au auzit boierimea că vine mării-sa domnu, cei mai mulți n-au mai așteptat venirea mării-sale aici în țară, ca să aibă împreunare cu alții, ci s-au dus o seamă de boiari tocma la Țarigrad, de s-au împreunat încă nepurces mării-sa de acolo. Alții îl întîmpina pă cale după pîrcedere. Să zic mai la toate conacele nu lipsiia ca să nu să afle boiari să să întîlnească cu mării-sa, unii de multă dragoste ce avea cătră mării-sa, alții poftind milă și cinste, alții într-alt chip, precum lumea va și poftêste. Și așa au fost pînă au venit domnul la Dunăre. Acolea i-au ieșit boiarii caimacami și slujitorimea, și jupînese multe au ieșit înainte de vrême ce veniia și doamna mării-sale, carii întîlîindu-să boiarii cu domnul, jupînesele cu doamna, cu mare cinste și cu mare dragoste i-au priimit, avînd bucurie toți.

Deci au purces cu toții spre București și cu pompă frumoasă au intrat în București în scaunul domniei, cum să cade, dîndu cu tunurile, și cu alte țărmonii făcîndu-să; au

¹ Textul în paranteză lipsește în ms. 537. Este luat din ms. 121.

șăzut în scaun, iar doamna cu jupinésele a trecut la Cotrocéni, pentru frica ciumii, ce să izvodisă în București.

Domnul dar cităva vreme șăzind în București, cu frică de boala acéia, ș-au așăzat boieriile, dindu fieștecăruiă precum s-au căzut; decii au ieșit cu toții la Cotrocéni devreme că boala ciumii să înmulțisă și în București, și în toată țara.

Numai de aceste 2 lucruri réle să întristasă domnul, adecă pentru ciumă și [pentru] foamete, ce era începută din zilele mării-sale Ioan-vodă. Ci măriia-sa domnul, cu înțelepciunea mării-sale și cu îndemnarea ce au avut de la Dumnezeu, și acestea le-au potolit, că pentru foamete au trimis de au luat făină de la turci, că la dinșii se afla multă, și pă unde auziia pîn țară că iaste lipsă multă și pier oamenii de foame, le trimetea, ca să aibă de mîncat, să nu piară, măcar că mulți oameni din țară s-au dus în Țara Turcească, ca să-și scoată viiața de foamete, iar alții au murit, dar cit s-au putut, măriia-sa i-au ajutat pînă ce au ajunsu oamenii la secerea de griu. Decii cei ce hălăduisă pînă la acea vreme au început a să bucura și a lăuda pă Dumnezeu.

Și pentru boala ciumii încă au făcut domnul o bunătate, că văzind că s-au întins boala în toată țara, de mor mulțime de oameni făr' de număr, au trimis la Șfetagora, de au adus niște moaște a unor sfinți, care au auzit că sînt foarte folositoare la această boală, care aducîndu-le și, făcîndu cu dinsele osfeștanie, pătutîndinea s-au văzut minune mare, că au încetat boală ciumii și s-au bucurat, mulțumind lui Dumnezeu.

Într-acest an al domnii-sale dintii au venit poruncă de la împărăție la pașa de la Necopoe, să meargă peste Olt în sus pînă la Cîineni, să așază hotarăle Oltului cu nemții, ca să nu fie vreo gilceavă între țara ce o stăpînesc turcii dincoace de Olt și între țara du peste Olt ce o țin nemții, de vreme că din păcatele noastre sau din judecățile lui Dumnezeu, care însuși le știe, o au dejghinat și o [au] inchinat nemților acea parte du peste Olt, răi vrajmașii patrii lor,

boiarii aceia, carii s-au numit mai îndărăt, făcătorii de rău, Dumnezeu să-i judece după faptele lor.

Însă pașa dîndu veste colonelului mai-marele némților, ce era la Craiova, avînd și el poruncă de la stăpîinii lor ca să meargă la această hotărire, au venit, și împreună cu pașa au purces pe Olt în sus, pașa pă dincoace de Olt, și colonelul pă dincolo de Olt.

Domnul dar încă au trimis boiari di[spre] partea mării-sale, de au făcut conace pașei să să afle la hotar[ul] acela. Și avînd domnul pe pașa foarte bun priiaten, au scris și s-au rugat ca să nu [se] facă supărare sārăcilor despre oamenii pașăi; și așa au făcut, că au dat pașa poruncă tare la toți oamenii lui, ca să nu facă vreo supărare cuiva, afară din céle ce le iaste orînduiala de la conac, că le va face mare pedeapsă. Și au umblat cu mare blindéte, și în ducătoare și în viitoare, de n-au avut nimeni nici o pagubă, și hotarăle precum s-au așăzat înscris s-au dat domnului, ca să știe și să să păzească, așa precum s-au scris și s-au hotărit.

Iară într-acest an boiarii du peste Olt, turburătorii și stricătorii țării, avînd trimiși dintre ei pă Radu spătarul Golescul și pă Ilie vistierul Știrbei la curtea chesariului, au venit de acolo, aducînd dicret după pofta lor, duple cum zicea ei, la Ștainvil ghinărariu, care ghinăral vâzîndu-i pă ei și dicretul, au luat dicretu și lor nu le-au dat nici un răspunsu, și așa s-au dus rușinați de la dînsul și așteptînd din zi în zi să vie ghinărariu să citească dicretu și să aibă vreun răspunsu, iată și Ștainvil ghinărar vine, și necitîndu încă dicretu, au rînduit pă Gheorghie beizadea să să chiiame ban Craiovei, iar nu domnu sau gubernator, din cal l-au făcut măgari și au rînduit și 4 consiliari din boiarii cei mai de jos, să fie lîngă ban Gheorghie, iar cei ce avea nădejde să fie ei mai mari i-au lăsat îndeșărt, de s-au rușinat ca niște oameni proști, că au cercat cămila să-și puie cercei la ureichi apoi și ureichile le-au tăiat. Acest feli de bine ș-au dobîndit cu mintea lor de la némți.

Iar aici, într-această țară, încetindu și boala ciumii, de nu să mai auzia nicăiri să moară oameni de ciumă și lipsindu și foametea, de vreme ce au dat Dumnezeu prin norocul domnului de s-au făcut griu mult și mălai mult, de era bișug în toate, au venit despre toamnă domnul și boiarii și cu toată slujitorimea [în București], pă la casăle lor, de să odihniia.

Lângă alte bunătăți ce făcea domnul cu țara, să le scriem cîte una, una nu putem, fiind multe, au făcut 2 bunătăți mari pămîntului acestuia, care sint vrednice de a să serie, ca să știe cei din urma noastră cită nevoință au făcut acest domnu, de au mîntuit țara de aceste răutăți ce venisă asupra țării. Întii aceasta, că turcii brăilēni și dirstorēni trecusă hotarēle țării, care le ținea țara de la început, și să tindea brăilēnii pînă la oraș[ul] Flocii pā baltă în sus, și despre Rimnic și Buzău, să întindea pînă în apa Buzăului, de stăpîniia pămîntul și satele, și pusēsă subași pîn sate și scauni pā baltă, de lua vamă din toate cēle ce ieșia din bălți și lua dijmă după moșiile țării.

Așijderea, dirstorēnii s-au tinsu de au luat toate bălțile de la oraș în sus pînă la Greaca, și între bălți pā unde iaste uscat făcūsă tot sate turcești cu subași, și nu avea putere ai noștri să-și stăpinească moșiile, nici domnul să-și ia vămile, că să făcūsă un lucru foarte rău, carele să începūsă din zilele lui Ioan-vodă. Și au nevoit Ioan-vodă ca să isprăvească acest lucru despre împărăție, ca să gonească subașii și să spargă satele du prin bălți și să rămie hotarēle iar cum au fost din veac, dar n-au putut. Iară domnul Nicolae-vodă, viind domnu în urma frăține-său, avind și credință, și voie vegheată la turci și puindu nevoință cu toată inema, măcar că și cu cheltuială, ca la turci, au isprăvit precum i-au fost pofta inimii, că au adus poruncă tare de la împărăție la brăilēni, la dirstorēni, la naziri, ca să-și rădice stăpînirea după pămîntul Țării Rumânești, și să-și ție numai pînă în hotarēle cēle bătrine, ce au ținut cei de demult. Care poruncă venindu-le, într-alt chip n-au mai putut face, ci au

lăsat pământurile țării și au ținut după cum au ținut cei mai denainte, și au rămas țara odihnită de aceasta.

Al doilea lucru bun, care au făcut acest domnu țării aceștiia, iaste aceasta, că precum ați auzit că am scris înăpoi, Costandin-vodă Brâncovean[ul] pentru binele său au adaos haraciul cu 240 de pungi, îngreunîndu țara cu atîția bani, carele după ce au venit de la Odrii, atunce cînd au adaos haraciul și trecînd cîtăva vrême, poate-fi că-și va fi venit în fire mai deșteptată, de și-au cunoscut păcatul ce au făcut, de care îndemnîndu-să, el însuși au muncit, au nevoit în tot chip[ul] să-l rădice, făgăduindu să dea bani mulți, dar nicidecum n-au putut, făr' decît d-abiia cu un prilej ca acela au rădicat 60 de pungi și rămăsésă 180, care după maziliia lui Costandin-vodă, puîndu-să Ștefan Cantacuzino domnu, văru-său, și vrînd împărăția să-i ia și satele, și viile, țiganii și altele ce era ale lui Costandin-vodă, au socotit Ștefan-vodă că mai bine iaste să adaugă cele 60 de pungi la haraci, ce le mai scăzuse Costandin-vodă din cele 240 de pungi, să le facă iar 240, cum le făcuse Costandin-vodă, și satele, viile, țiganii și altele, ce mai avea aici în țară, să fie pă seama țării, ca să se dea veniturile acelora în haraci să fie de ajutori cît s-ar putea la acea răutate ce au făcut Costandin-vodă și așa au făcut după cum au socotit, că au adaos acele 60 de pungi și au rămas toată moștenirea lui Costandin-vodă să fie în seama țării.

Însă [să] venim iar la cuvîntul nostru cel dintîi mai de sus, că au nevoit Costandin-vodă cu multă osîrdie ca să-l rădice tot adausul, dar n-au putut, iar măriia-sa Nicolae-vodă cu multă înțelepciune ce avea de la Dumnezeu, și cu credință ce avea despre împărăție, și cu dragoste ce-l avea mai-marii Porții, au silit, au nevoit în tot chip[ul] și l-au rădicat acel adaos al haraciului, de s-au mai ușurat țara de greul haraciurilor.

Ca acêste bunătăți și mai mari, afară dintr-altele multe, ce nu s-au scris, făcînd măriia-sa într-un an și jumătate al domnii mării-sale și viînd și noi cu sfîrșitu pînă aco. Iar și

cu inimă curată, și cu suflet drept rugăm pre putérnic Dumnezeu ca să-i dăruiască mării-sale sănătate întreagă, pînă la adinci bătrînețe împreună cu prealuminată casa mării-sale, ca să stăpînească țara aceasta cu milă și cu dreptate, și cu multe faceri de bine, ca să să laude numele mării-sale întru mulți véci. Amin.

Prin mijlocul acestor vremi, au venit véste du peste Olt că Barbul sárdar, începător turburărilor și al stricăciunii țării și cap hoților și al tilharilor, au crepat și s-au dus dracului, iar cu moarte rea și groaznică, precum de la cei ce au fost față acolo am auzit, încă în 10 zile ce au bolit s-au umflat și au negrit tot trupu, și încă viu fiind ochii amîndoi i-au sărit din cap iar după ce au murit, și au trecut 3 zile, au fost ieșit viermi din mormînt și putoare mare, cît s-au umplut besérica, care minune s-au auzit pătutindinea și au trimis boiarii cei de la Craiova, de le-au adus viermi, pentru credința, de au văzut. Au fost viermi mari albi cu capetele négre. Cu aceasta o au arătat Dumnezeu, dreptul judecători tuturor oamenilor, viermi neadormiți făcînd și alte multe réle fapte, că pă stăpînă-său Nicolae-vodă l-au vie-lenit și l-au robît împreună cu catanele. Țara încă s-au robît peste Olt și dincoace de Olt, încă mai mult decît 78.000 de suflete. Mănăstirile céle du păste Olt s-au arsu céle mai multe, și case boierești și ale săracilor s-au pustiit. Și ca acéstea multe réle s-au făcut, din răutatea lui și a soțiilor lui. Și cînd îl rădica să-l ducă să-l îngroape, țară era multă, fiind strînsă acolo. Blestema toți și zicea:

— Du-te să dai seama înaintea lui Dumnezeu de céle ce ne-ai făcut și crédem că adevărat că nu va scăpa nici el, nici soțiile lui din urgiia lui Dumnezeu.

După ce au trecut un an după moartea sárdarului Barbul și de Ștainvil ghinărar au venit véste că au murit în Ardeal. Și cu moarte groaznică au dat sfîrșitu și el, și în loc[ul] lui au venit ghinăral Firmon.

După acéia, nu după multă vrème, au făcut împăratu, sultan Ahmet, nuntă, adecă sunet dugun, fie-său fiind de

vîrstă ca [21] de ani, la care nuntă au venit de la Persiia, de la Africa și du printr-alte părți, fiind și solii cei șazători după la împărați și crai, de au privit la jocuri, zicături, pompe și alte veselii ce s-au făcut.

Măriia-[sa] vodă în[că] știind că va să să facă această nuntă, au gătit daruri de la măriia-sa frumoasă, pentru cinstea mării-sale, și au trimis la împărăție, și foarte bine le-au părut, cit și scrisoare de mulțumită i-au venit.

Intr-această vreme au trecut prin¹ țară Ipsir-pașa, rădicîndu-se cu poruncă împărătească de la Bender. Și au mersu la Dii, și, viind știre domnului că vine, au trimis la căpitanul de la Focșani, de i-au ieșit înainte cu slujitori și i-au făcut conace. Și de acolo purcează și viind tot cu conace și i-au ieșit domnul înainte peste Colintina, cu toată boierimea și slujitorimea, de i-au făcut cinste mare. Și au venit pîn București, de au mas o noapte, și văzînd cinstea ce i-au făcut domnul, a doo zi, cînd au vrut să purcează, au mulțumit domnului de cinstea ce i-au făcut, îmbrăcînd pe măriia-sa și cu contoș cu samur foarte frumos. Și purcează iar cu boiarii, cu slujitori, din București, l-au petrecut domnul pînă în deal între vii și de acolo, luîndu-și zioa bună, domnul s-au întorsu îndărăt la scaun și pașa s-au dus la Dii.

Decii trecînd cităva vreme, au venit veste că au murit Firmon ghinărariu Ardealului, care fusese la pace, cînd s-au făcut la Pojoroviți și în locul lui au pus ghinăral pă Copic Senghen.

Acéstea dar trecînd, viind și primăvara, și avînd domnul fiică a mării-sale dă vîrstă ca dă 13 ani și conoscînd pă lanache cămăraș mării-sale om cuminte, și de treabă și învățat, au măritat pă fiica mării-sale după dinsul, făcîndu nuntă mare și minunată. Au venit sol de la Mihai-vodă, domnul Moldovei, Donici, vornic[ul] cel mare și au adus daruri de au dăruit la masă. Făcutu-s-au jocuri la această nuntă, care nu s-au făcut altădată, hore de boiari și de coconi,

¹ Transcris după ms. 121 (în ms. 537: *pă*).

hore de jupinése și de cocoane, tot împodobite, în mijloc[ul] curții domnești, de care podoabe să mira și sol[ul]. Dar jocurile célelalte ce s-au făcut, că au trimis domnul în Țarigrad de au adus jucători și zicători, și au făcut féli de féli de jocuri și pe pământ, și pă funii, mése mari în opt zile, tot cu zicături și cu tunuri. Și era cu adevărat, într-acéle 8 zile în gurile tuturor: Să trăiască tinerii fii mării-sale. Și de veselie ce era, cu toții s-au sculat, toți boiarii de au jucat împreună cu sol[ul] înaintea domnului. Decii, după ce s-au isprăvit nunta, au îmbrăcat domnul pă sol cu contoș cu samur, și altor boiari al doilea ce venisă cu sol[ul] le-au dăruit postavuri, atlazuri și bani, și așa s-au întors la Moldova.

Domnul dar după aceasta fiind vesel, și toți boiarii făcea preumblări și să ospăta pă la Văcărești, pă la Cotroceni, și pă la Fundeni, cu toți boiarii, și era de sus pînă jos o veselie și o bucurie. Dar după veselie, zice véichea parimie, vine și întristare, că nu zăbovi mult [și] s-au războlit fiul mării-sale, Scarlat beizadea, ș-au dat obșteasca datorie, care au dat mare întristare și domnului, și boiarilor, și a toată obștea, una că era tinăr, ca de ani 21, și era și logodit cu fata lui Mihai-vodă, domnul Moldovii, a doo, că era om foarte cu minte și învățat. Limbi știa multe: turcéște, elinése, letinése, frincése și toate cu cărțile lor, care cu adevărat putem să zicem că era ἀπαύροσμα καὶ χαρακτήρ του πατρὸς αὐτοῦ¹. Pentru acéia, cum am zis, au adus mare întristare moartea mării-sale tuturor, dar de vréme că zice cuvintul acela că veselii aduce și întristare, cu asemănare iaste și că după întristare vine veselie, că înțelegind puternica împărăție că domnul slujaște cu dreptate și chivernisește țara bine, mai virtos mergînd véste că să află și țara în stare bună decît alte dăți, au trimis mării-sale mucarc, adecă caftan împărătescu, de innoirea domniei de al treilea an, și au trimis și hatîșerif intru care scriia că cunos-

¹ În ms. 121. În ms. 537 lipsește În românește: Strălucirea și caracterul tatălui acestuia (gr.).

cîndu împăratul dreaptă slujbă a mării-sale, și înțelegînd că chivernisește raiaoa foarte bine, îi înnoiaște domnia și i-o dăruiaște pînă la sfîrșitul vieții mării-sale.

Decii mării-sa, viind veste de la capichehaiale că vine acest mucarer mare, au trimis boiari și slujitori înaintea caftanului, de au venit pînă în București. Iar și mării-sa cu toți boiarii au ieșit întru întîmpinare și l-au priimit cu mare cinste. Și întrîndu în casă, s-au citit și hatașeriful și l-au îmbrăcat cu caftan, dîndu cu tunurile, și cu pușcile și alte zică-turi, după obicei. După acéia, au sărutat toți mina mării-sale de domnie noaoă și vecinică.

Întru acéste vremi, la Persiia s-au făcut mari turburări că un turcu, anume Miruveiest Mahmut-han, care stăpîniia o parte din Persiia, s-au sculat cu oști asupra șahului, adecă [a] împăratului Persiei, ca să ia împărăția, să o aibă el, care s-au și întimplat. [Iar împăratul], adecă șahul, auzindu acea veste, au rădicat și el oști foarte multe și mergea asupra lui Mahmuthan. Auzind că-i vine oști asupră-i mari și grele, au socotit că nu va putea el sta împotriva cu oștile lui la atita mulțime. Dar ce face [și] să vedeți lucru de mirare. Pune și face o carte despre partea boiarilor șahului și scriia la el că avea 12 boiari chivernisitori țării și oștilor, zicînd că s-au sculat mării-sa asupra șahului și foarte s-au bucurat cu toții, ci numai să grăbească să vie și ei îl vor da în mină, că iaste un om netrêbnic și de nimic. Și iscălește pe toți, puin-du-le și peceteile, că le avea mai dinainte gătite, că se vedea că iaste un om foarte cu minte mare, ș-au pus cartea acéia intr-alte scrisori și tefter[uri] ce avea, și încarcă o cămilă cu dinsele și învăță pă cei ce păziia cămila cînd să vor apropiia oștile, și vor începe a să lovi, ei să să facă a scăpa cămila spre oștile șahului, ca să o prinză în oastea persinească. Și așa au făcut. Și îndată ce o au slobozit asupra oștirii, poate-fi și noroc[ul] slujindu-i, au intrat în oastea șahului cămila. Ostașii îndată o au prinsu, și au dus-o la șahul. După ce o au dus, șah[ul] au pus să o caute, să vază ce va găsi acolo în povara ce purta, și căutîndu toate de rînd, au dat și peste

cartea acéia, care văzînd-o îndată necercat, nedovedit, ca un om crud ce au fost, au pus de au tăiat capitile a cite 12, care lucru văzînd oștile că au perit cei ce purta și chiver-nisiia, au început a da îndărăt.

Mahmut-han, văzînd că să trag oștile îndărăt, au pri-ceput că s-au făcut treaba, și îndată au dat inimă oștilor lui, și au început a-i goni, ș-a-i tăia. Văzîndu dar șahul că oștile lui nu stau de război, au luat vro șapte sute de oameni cu dînsul, ș-au fugit la o cetate. Mahmet-han bătîndu război desăvirșit, și văzînd că lipsește șahul, au cercat ș-au văzut că au fugit la acea cetate, și mergîndu acolo, au luat ceta-tea, și pă el prinzîndu-l i-au scos oichii de viiu, și el au rămas în Persiia. Cariî văzîndu că au dobîndit ce au poftit, i-au tipărit bani întru care scriia: „Cu ajutor[ul] lui Dumnezeu au ajungînd la scopos care am poftit, am tipărit în aur numele lui Mahmut“. Și șahului celui orbit, și lipsit de împărăție, i-au rămas un fecior, dar ce să va alége de el, nu să știe.

Țariul Moscului încă auzînd de persi că s-au turburat între dînșii, rădicînd Miruviist război asupra șahului, cum am zis mai sus, au gătit oști multe și el, și s-au dus asupra persilor, unde să hotărăscu la o parte de Persiia ce o stăpî-niia. Șăhdahud-han Dăgăstanleas, care tilcuîndu-să să zice lăcuitoriu în munți, și bătîndu-să ei cu război cînd o parte, cînd alta biruia, însă întru acea nevointă ce au făcut țariul, au luat 2 cetăți mari vestite, una să numește Terhi, alta Dervent; acest Dervent să zice elinește Alixândriia, cetate a lui Alixandru cel Mare, iar turcește îi zic Demircapi, și au lăsat țariu oști într-acéste cetăți ce au luat, și el s-au întorsu la scaun[ul] lui la Petroburg.

Întru aceste vremi aici în țară din toată boierimea ce era toți odihniți, s-au sculat un boiari anume Barbul Meri-șan, pitari mare, ș-au fugit la némți peste Olt, neavînd nici o nevoie de domnu, ci încă cînte, boiar mare, și miluit ca și alții, și mai bogat decît alți boiari, numai de răutatea inimii lui. Deci domnul, pînă a să dovedi unde să află, au scris la

pașii după margine, și la Poartă, și du pătutindenea i-au venit fermanuri ca unde îl vor găsi în țara împăratului să-l prinză și să-l aducă la măriia-sa, iar după ce s-au aflat că iaste peste Olt, la Craiova, au scris măriia-sa la ghinărariu, și la colonel, și l-au băgat la închisoare grea, că acest feli dobîndesc cei nemulțumiți, de cîstea și de mila stăpinului domnului țării, și umblă gonindu vînturi ca acestea, ci ș-au lăsat tot binele, și toată casa, și copiii și s-au dus să tragă închisoarea nēmților. Și ticăitul pitariu Barbul Merișan dooă pricini l-au adus pă dinsul la această nevoie, una bogăția, alta fumurile dășărtăciunii cari-i intrasă în cap, precum odinioară fumuri și dășărtăciuni intrase și în capetile unchiu-său Staico paharnicul Merișan, care umblind după acea dășărtăciune acel sfîrșit au dat, că aducîndu-l Costandin-vodă de la Țarigrad în obezi și în cătuși, l-au spînzurat în Țirgul-de-Afară. Și acest nepot al lui, Barbul pitari, mi să pare că iar acel sfîrșit va da, ca unchiu-său Staico paharnicul.

Era aici în țară pă acéle vremi un vistier mare, anume Gligorie Halepliu, pre carele Ioan-vodă, fratele mării-sale lui Nicolae-vodă, l-au rădicat la această boierie mare și de cîste, și fiind Ioan-vodă tînăr și nepedepsit întru obicîiuri și alte orînduiale ale țării, multe mîncături și jafuri au făcut, neștiind domnul să-i ia seama. Și cu acéasta au trecut aceaste vrémi pînă ce au murit Ioan-vodă. Decii în urma mării-sale, viind de la Poartă, fratele mării-sale, Nicolae-vodă, făr Gligorie vistierul acesta au fugit peste Olt la nēmți de frica faptelor lui ce făcuse; măriia-sa Nicolae-vodă i-au scris cărți cu blindéte ca să vie, și de nimeni nici o nevoie nu va avea ș-au venit. Și măcar că știia domnul toate faptele lui céle réle, și mîncăturile de la Ioan-vodă, dar toate acélea călcîndu-le, l-au cîstit cu boieria acéia ce o au avut vistier mare, și au fost cu acea boierie pînă la al patrălea an al domnii mării-sale, în cîste și întru tot binele de cît alții mai mult, dar pă cum lupul, cum să zice, să-și lépede părul, iar

năravul nu, așa acest vistier năravul de jafuri și de mite, și de alte răutăți nu-l lăsa, ci de ce mergiia mai mult să lăcomiia. Mite de la toți lua mari și multe, și nici o ispravă nu le făcea, mai virtos le făcea rău. Îi închidea pă la siiméni, în vistierii, pîn grosuri. Luasă obrăznicie mare, nu băga în seamă nici boiarii mari, pă al doilea îi înfrunta, injura, bătea, cît n-au mai putut răbda cei năcăjiți de el, ci au început a da jalbă la domnu, unii cu răvașă, alții cu gura, de nedreptățile lui, și văzindu măriia-sa că iastè atita boierime și sărăcime jăfuită de dinsul și innăcăjită, vrînd să facă dreptate, l-au pus la opreală, și i-au poruncit, cui ce au luat să întoarcă, și celor jăfuiți să meargă să-și ceară cine ce au dat, așa le-au poruncit. Ci unii cerea cai buni, carii dedése, alții cerea țigani, alții bani, alții lăstruri, alții canavețe, belacoasă, și alte materii, că nu era unul să nu fie dat mită și nici o ispravă nu văzuse.

Așadar fiindu la opreală, au pus domnul de i-au luat seama din visterie, și l-au găsit cu mulți bani mîncăți, că domnul îi făcusea pecetluituri, ca să dea rînduială unora [altora] ce cheltuisă, și el își da seama cu iale, iar rînduialile [nu le] dedése, și alte mîncături ce făcusea, care cu adevărat avea vină de cap, dar domnul, ca un milostiv ce era, nici un rău nu i-au făcut, făr' de cît au poruncit să dea rînduialele acélea, și l-au lipsit din boierie ca pe un nevrédnic de cinste, și nemulțumitori milii mării-sale.

La aceasta bucurat-s-au toți, și mari și mici, că li s-au luat un lup deasupra, și toți ruga pă Dumnezeu pentru viața și sănătatea domnului. Țara dar, precum s-au zis și mai sus, era în stare bună dintru bună chiverniseală a mării-sale domnului. Însă vrînd măriia-sa ca să fie și mai în bună stare și în bună rînduială, ca să fie mulțumiți cu toți de obște, socotit-au măriia-sa de au făcut ruptori în toată țara, pîn sate, de bir, ca să dea de patru ori într-un an, și trimițîndu boiari mari în toate județele cu jurămînt ca să se facă dreptate, dîndu-le și ponturi scrisă, cum și în ce chip să lucreze.

Boiarii, mergînd, au cercat oamenii du pin sate cîți sint și ce putere au, și așa după număr[ul] oamenilor, și după puterea lor, li s-au dat ruptori după plîngerea lor, și s-au dus toți pã la casãle lor odihniți, mulțumindu domnului de acest așăzãmintu bun, care acest așăzãmint să ține și să păzêște pînã acum. Cã cu dãjdile ce le ieșia mai nainte, care era obicinuite de alți domni, avea sãracii mari nedreptãți și, dese fiind, nu mai ieșia birarii dintre dînșii făcîndu-le cheltuiale, și innãcãjîndu-i în tot chip[ul], iar cu această tocmealã, dacã-și plătêște ruptoarea într-o lunã, decii să odihnêște 2 luni, și-și cautã de trebile lor, și de agonisita lor.

Într-al cincelea dar an al domnii mării-sale Nicolae-vodã, sãvirșîndu-se mănãstirea mării-sale de la Vãcãrești, și înfrumusãtîndu-sã [cu] toate podoabele pã dinlãuntru și pã din afarã, praznic mare au fãcut domnul în zioã de Sfînta Troiță, ce iaste hram mănãstirii, și mergîndu cu toți arhieriei, și egumeni, și boiari, și neguțãtori, și cu altfeli de oameni, de toatã orînduiala, pã toți i-au ospãtat, cumsãcade.

Însã întii au ascultat toți sfînta și dumnezeiasca leturghie, după acéia avînd măriia-sa hrisov gãlit, l-au dat în mina lui Panaiot grãmãlic de s-au suit în amvon, și cu glas mare, și cu bunã profora l-au citit înaintea tuturor, din început pînã în sfîrșit, de l-au auzit toți, întru care hrisov multe rînduiale și învățãturi cuprîndea pentru folos mănãstirii, și pentru folos sufletelor, carii cu multã înțelepciune le-au fãcut și le-au rînduit măriia-sa, iar mai virtos pentru milostenie care crêdem cã din dumnezeiascã rivnã le-au fãcut și le-au dãruit sã sã facã din vêniturile mănãstirii neîncetat. Streinii sã-i primeascã, pre goli sã-i îmbrace, flãmînzii sã-i sature, bolnavii sã-i caute, pre cei din temniță sã-i cercetêze cu milã. Acêstea toate le-au așăzat în hrisov sã sã știe și sã [se] pãzeascã pînã va sta mănãstirea. Cu adevãrat s-au fãcut măriia-sa ascultãtor poruncilor lui Hristos, pentru aceasta nici cum nu mã îndoiescu, ci adevãrat zic, cã va auzi Nicolae-voievod în zioa judecãții, și gles[ul] lui Hris-

tos acela, „vino, blagoslovitul părintelui meu, de moște-
nește împărăția care iaste gătită de la începutul lumii“.¹

N-au trecut multă vreme după aceasta, și au făcut mă-
ria-sa domnul logodnă fiului mării-sale Costandin beiza-
dea cu fiica lui Mihaiu-vodă Racoviță, domnul Moldovii, la
care logodnă multe veselii s-au făcut. Și când au venit solul
din Moldova, de s-au împreunat cu domnul, și au dat inelul
de schimba, și alte daruri, era părintele mitropolitul țării, și
alți arhierii, și toți boierii cei mari, și al doilea, și dind inelul
coconului, toți arhierii l-au blagoslovit, și i-au rugat
bine, și coconului și tatălui mării-sale, ca să-l învrednicească
Dumnezeu să sărute cununile, și toți boierii i-au sărutat
mina domnului. După aceea, solul fiind cinstit, și ospătat,
și dăruit, precum s-au căzut, s-au dus la domnu-său cu bu-
curie.

Întru acest an au vrut puternica împărăție ca să caute
toate buhasebelile, adică socoteală și seamă tuturor venitu-
rilor împărătești ce are din toate țările, cîte stăpînește, ca
să să lămurească toate semile, și să se strîngă toate rămăși-
țurile în vistieria împărătească, și s-au trimis hatîșirifuri
și oameni împărătești în toate părțile, pe unde are împără-
ția venituri ca să vie toți aceia ce sînt ispravnici veniturii-
lor, și să-și dea seama. Au ieșit poruncă și la aceste două
țări cu domnii creștini, adică Țara Moldovii, și Țara Munte-
nească, ca să-și dea seama de au plinit toate obicinuitele
dări ce erea să dea la împărăție. Ci semile Țării Moldovii era
necăutate bine și nelămurite încă din domnia lui Costan-
din-vodă Duculeț și a lui Antonii-vodă, care să afla amîn-
doi mazili la Țarigrad, și nefiindu-le semile lămurite, i-au
pus la închisoare pe amîndoi, și au tras mare nevoie, n-au
petrecut puțințel necaz, și capicheaielile lui Mihaiu-vodă
pînă s-au îndreptat.

Fiind și seama țării noastre necăutată, încă din dom-
nia lui Ștefan-vodă și a lui Ioan-vodă, pentru întîmplările

¹ Aici se termină ms. 537. Se continuă cu textul din ms. 121, fol,
171, r. 6 de jos.

ce s-au întimplat, lipsind multe secături, adică răvașile dă seamă, pentru multe porunci împărătești, ce venise în țară, adică de s-au trimis salahori, și au făcut pălăngi, și s-au trimis lemne, și alte porunci multe, care să plinise toate, numai pentru unile n-au apucat să le scoată sineturi, pentru altele de s-au și scos, dar să pierduse în vremile răscoalelor. Pentru aceea să încărcase multă sumă dă rămășiță asupra țării, cit numai rămășița a unui domnii de ar fi rămas să o plătească, nici o putere n-ar fi avut să o rădice, și ar fi ajuns la mare sărăcie. Iar măriia-sa Nicolaie-vodă au trimis la Țarigrad de aici un boier al mării-sale, și l-au învățat în ce chip să nevoiască, ca să ție în seamă toate slujbile ce au făcut țara din porunca împărății, și au trimis daruri pre la toți prietenii, și au stătut capichehaiele și toți ceilalți prieteni, și pentru cele ce nu era sineturi și tescherele de seamă, s-au aflat oameni de au mărturisit cum că au făcut țara acele slujbe, și ai plinit toate poruncile împărătești, cite venise, și din domnia lui Ștefan-vodă, și din domnia lui Ioan-vodă, și din domnia cea dintii a mării-sale, și s-au căutat, și s-au lămurit toate semile pînă la acest an al domnii mării-sale. Cheltuit-au măriia-sa pînă a să isprăvi această socoteală pînă la 160 de pungi de bani, iar încă și tuturor cu mirare, cum s-au putut isprăvi așa dă bine, de au căutat o seamă prea încurcată ca aceea, și nu s-au păgubit țara. De care cînd au aflat domnul că s-au isprăvit, au chemat toată boierimea și le-au spus, și s-au bucurat toți, și au sărutat mina mării-sale, și au mulțumit de acest bine ce au făcut măriia-sa, de au mintuit țara dintru atita greu.

Cercînd acestea împărăția, au luat seama și hărăcibașii, și avea mare strînsoare, pentru că să împărțise hirtii de haraciu mai puțințele într-acel an. Atuncia au dat jalbă la împărăție hărăcearii după marginea Dunării, cum că toți oamenii din Țara Rumânească, ce trecuse în Țara Turcească pînă vremile răscoalelor, au trecut iar toți în țara lor, și pentru aceea s-au împărțit hirtii dă haraciu puțințele. Atuncia ș-au adus aminte împărăția de banii ce rădicase țării ada-

osul haraciului după răscoale, precum s-au scris mai îndărăt, care adaos al haraciului, Costandin-vodă Brâncoveanu l-au adaos, pentru binile și folosul lui și al rudeniilor lui, și pentru peirea și nevoia țării, că multă nevoie au vgnit țării cu acest adaos al haraciului. Măriia-sa domnul Nicolaie cu multă nevoință ce au făcut, l-au rădicat în cinci ani de nu s-au dat, iar nu s-au rădicat de tot, numai pină a îndrepta țara, și să va tocmi. Auzind dară împărăția cum că oamenii carii să răsipise din țară s-au strîns iar la pămîntul lor, au poruncit să se puie iar la loc, precum au fostu aşăzat de Costandin-vodă, 240 de pungi de bani, de care auzind domnul foarte s-au mihnit, și iar cu înțelepciunea mării-sale s-au nevoit prin prietenii ce avea la Poartă, și cheltuală încă au făcut mai mult decit 100 de pungi, ca doară l-ar rădica de tot, dar nu s-au putut nici într-un chip ca să se rădice de tot, ci au rădicat numai 140 de pungi de bani, iar 100 de pungi de bani au rămas la temeiul să se dea în toți anii din adaosul haraciului. Cari și la aceasta putem să lăudăm bunătatea mării-sale Nicolaie-vodă, că nu numai ce au făcut de au rădicat tot adaosul haraciului în cinci ani de nu l-au dat țara, care să făcea 1.200 de pungi, ci încă și acum au făcut bine țării, de s-au rădicat din temeiul ce au pus Costandin-vodă, 140 de pungi, și au rămas numai o sută dă pungi să dea, că multă sumă este dă la o sută pină la două sute și patruzeci de pungi, de care avem a da mulțamită mării-sale de binele ce să cunoaște că au făcut țării. Iar țara iar să blestema, cum blestema pre Costandin-vodă, pentru nevoia ce le au pus în spinare, măcar că măriia-sa vodă ar fi vrut cu tot sufletul ca să se potă rădica de tot, precum mai sus s-au zis, dar n-au putut. Că toate lucrurile cele rele ce să fac, trebuiește la început să se socotească bine de cei ce să fac, ca să nu le facă fiind rele, și de stricăciune, iar dacă apucă dă să fac, cu anevoie este de a le desface, ci vor da seama înaintea infricoșatului judecător cei ce au fost pricina de au făcut această nevoie mare țării.

Făgăduitu-s-au măria-sa la aceasta 100 de pungi de bani ce s-au pus adaos cum că va ajutori și dă la măria-sa, dindu într-acest an din venitul mării-sale șaptezeci de pungi.

Intr-acest an au făcut măria-sa nuntă frumoasă, măritînd pre cocoana Roxanda, sora mării-sale doamnei, dindu-o duple Costandin, feciorul lui Andronie de la Țarigrad, pe care îl făcuse grămătic mare, duple aceea și cu boieria așii l-au cinstit. Cununatu-i-au iar singur măria-sa cu doamna mării-sale, în biserica domnească, și s-au făcut veselie mare, și frumoasă precum să cade.

Fiind logodit și Costandin comisul, feciorul Radului logofăt Dudescul, cu domnița Mariia, fata lui Antiochie-vodă, a domnului moldovenesc ce să afla mazil la Țarigrad, și lăsînd tată-său Dudescul la petrecaniia lui casa lui în mila mării-sale domnului, că așa scria la casa lui, ca să ție cu amîndooă miinile de măria-sa Nicolaie-vodă, i s-au arătat măria-sa pe deplin făcător de bine și ca un părinte, și-au trimis cu cheltuiala mării-sale de au adus pe domnița lui Antiochie-vodă aicea în București, și le-au făcut nuntă cu multă cinste, cununîndu-i măria-sa doamna mării-sale, și după nuntă multă milă și osibită căutare au arătat casii Dudescului, ferindu-o totdeauna de dăjdii și de alte supărări.

Fiind și Barbul pitariu Merișanul fugit peste Olt la nemți, precum s-au zis mai înapoi, și văzînd acolo că nu poate trăi cu tîenă, că-l dăpărtase în sus, ca să nu lăcuiască aproape de margine, după cum scriu ponturile ce au făcut la Pojoroviță, ca să nu fiie bine priimiți pribegii și malcotentii, și încă temîndu-să că-l vor da nemții, din ceas în ceas, să-l ducă la domn, au căutat a pleca capul și a cere iertăciune de la măria-sa; măria-sa încă ca un milostiv, i-au dat iertăciune, și viînd în țară i-au dat toate ale lui să și le stăpînească. După aceea neodihnîndu-să iarăși, și începînd a umbla cu meșteșuguri, au căzut în miini niște cărți viclene ale lui, pentru care făcînd puțină certare, iarăși și-au milostivit de l-au iertat.

Întru acest an au trimis puternica împărăție mucare-
ruri la toți pașii cei mari, și cei mici. Au trimis și-aceia în țara
mării-sale domnului mucarer de cinste, carele, apropiindu-să
dă orașul București, trimis-au întru întâmpinare pre Iana-
che vel-postelnic, împreună cu alți boieri, și cu mulți slujii-
tori, și cu cinste mare și frumoasă au intrat în curte, și după
obiceiul ieșind domnul în divanul cel mare, s-au citit ferma-
nul împărătescu, întru care era multe cuvinte ce nu scriia la
alți domni de lauda și cinstea mării-sale, pre lingă care era
și acestea, cum că slujind măriia-sa, și părinții, și moșii, și
strămoșii mării-sale împărăției cu mare dreptate, i-au dă-
ruit și i-au întărit domnia Țării Rumânești în viața mării-
sale să o aibă. Și isprăvind fermanul dă citit, l-au îmbrăcat
cu caftan, și șăzind în scaun, făcându-să șanlic cu pușcile,
și cu tunurile după obiceiul, fiind toți arhierii strinși acolo,
care să întâmplase dă era ca la 12 arhierii, și boierii cei mari,
și ceilalți, și neguțători, și căpitani, au mers de au sărutat
cu toții mina și poala domnului, și s-au făcut bucurie mare
într-acea zi. Cu toții zicea să trăiască măriia-sa Nicolaie-
vodă întru ani mulți.

Întru acest an s-au sculat citiva turci de pe margine
care avea dobitoace în țară de să puneă împotrivă, și nu
vrea să dea văcăritul după vitele lor, și măriia-sa aflind de
aceasta, că să pun împotrivă, au scris la Poartă, și au scos
fermanuri cu mare tărie, ca să-i apuce fără dă voia lor, să
dea toți văcăritul. Era un ferman la seraschierul, și la alți
pași dupe margine, întru care porunea împărăția, pre ca-
rele s-ar pune împotrivă, și n-ar vrea să plătească văcăritul,
nu numai să-i pedepsească, ci și surghiun să-i facă, care vâ-
zînd și ei fermanuri cu atîta tărie, s-au supus poruncii, și
au plătit văcăritul.

Pururea era măriia-sa cu priveghere, nu numai în cele
mari, ci și în cele ce să vād a fi mici, și cele ce socotia că
sînt de stricăciune țării, nu lăsa nici într-un chip să le facă,
ci să nevoia în tot chipul fără preget de le îndrepta, precum
s-au văzut și la alte multe, dar și la aceasta, că fiind un vad

dă trecea peste Olt, împotriva Izlazului, unde se cheamă Gârle, care după ce s-au luat Olt[ul] la nemți s-au fost închis și nu umbla, iar oare[care] turc de la Nicopoe, anume Ali aga limongiul, pentru lăcomia lui, și ca să aibă el folos, au deschis acel vad dă trecea peste Olt fieștecarele, și buni și răi, fără nici o opreală, cari și nemți le era pe plăcere, iar măriia-sa văzînd că acel vad aduce pagubă țării, au scos ferman de la împărăție, cu mare tărie, și s-au închis acel vad, și s-au părăsit dă tot.

Într-acest an, s-au isprăvit și zidul mănăstirii mării-sale de la Văcărești de jur împrejur, precum s-au căzut, și au mai adaos măriia-sa mănăstirii și această milă, ca să ia în toți anii din vama tîrgului Bucureștilor din partea domnească, din cît ar ieși, al treilea ban. Și nu numai la această mănăstire au arătat măriia-sa milă, ci și la alte mănăstiri, și biserici, precum au făcut și mitropolii, că văzîndu-o măriia-sa slabă din venituri, și mai virtos că cele mai multe și mai bune moșii cu venituri au rămas peste Olt, mai ales Orea-vița, de unde avea și vii bune, și avea de lua și vinăriciu, lipsindu-să de acelea i-au dat moșia Căranenii-cu morile de acolo, și i-au făcut și hrisov domnesc, ca să ție un sat la Futoaia, și să fie fără dajdie, și oieritul, și dijmăritul sătenilor să-l ia Mitropolia. I-au făcut să ia și din vama Grecii talere 200 în toți anii. Atuncea s-au isprăvit și paraclisul de la Mitropolie, care s-au făcut iar cu cheltuiala și cu mila mării-sale.

Episcopii Buzăului încă i-au făcut milă, ca să ia din vinărici[ul] Buzăului în toți anii cite talere 200; și acești bani au dat măriia-sa Nicolaie-vodă poruncă să nu-i cheltuiască la alte trebi, fără cit să facă școală grecească și slovenească, care s-au și făcut îndată. Și unii mănăstiri de la Buzău ce să cheamă mănăstirea Banului unde să află o icoană făcătoare de minuni a Precistii, i-au făcut măriia-sa hrisov ca să ție oameni cu ruptoare, și ca să scutească vite, de vinărit, de oierit, de dijmărit. Viînd și preoți de la biserica domnească dă la Cîmpu Lung, care este făcută dă doamna Mircii-vodă,

și jăluindu-i-să cum că biserica s-au stricat, și odăjdiile s-au ponosit, au dat măriia-sa cheltuială, și au trimis de s-au înnoit și biserica: și s-au și zugrăvit, și s-au făcut și odăjdiile.

Isprăvindu-să și biserica dă pîiatră ce o au făcut Iordache Crețulescu vornicul aici în București în mahalaoa [...] i-au dat măriia-sa din locul domnesc împrejuriul bisericii cît i-au trebuit. Pentru aceste faceri de bine ce au făcut măriia-sa la sfintele lăcașuri dăstule molitfe și blagoslovenii au luat măriia-sa de la arhieriei și de la preoți, care ruga pre Dumnezeu pentru fericită sănătatea mării-sale, și pentru ca să-l invrednicească Dumnezeu pururea a face mile și bunătați de acestea.

Într-acest an viind poruncă de la împărăție ca să se trimiță cară și salahori la Diu, să lucreze la cetate ca întru alți trecuți ani, n-au supărat măriia-sa nici pe boieri, nici pe mazili, nici pe mănăstiri, nici pe țară, ci au dat măriia-sa bani gata de s-au făcut aceste și s-au trimis, și cu aceasta, și porunca împărătească s-au făcut, și toți au rămas mulțumiți și odihniți.

Într-acest an fiind logofăt mare Iordache Crețulescu, l-au mazilit măriia-sa, și au pus logofăt mare pe Mateiu Fălcoianul. Dar n-au trecut vreme multă; ci fiind vornic mare eu, Radul Popescu, în cinstea și în dragostea mării-sale, și viind la vreme dă bătrînețe, și dă slăbiciune, socotind că și ale lumii sînt toate dășarte, singur din bunăvoie am cerut voie de la măriia-sa, și am mers de m-am călugărit la mănăstire la Radul-vodă, și au pus măriia-sa vornic mare pe Iordache Crețulescu. Scos-au din visterie și pe Doniie, și au pus vistier mare iar pe Grigorie Halepliu.

Murind peste Olt și Vintilă ce au fost căpitan mare de margine, așijderea și jupineasa lui, fata Diicului Buicescui, și rămîindu-le două fete, care cunoscînd că este rău a trăi peste Olt, văzînd și procopseala ce au făcut părinții lor, că au răpus tot ce au dus de aicea acolo, și au murit și fără vreme de necazurile nemților, au pus gînd să vie în țară, că avea moșii dăstule dintr-acoace, și au scris carte la dom-

nul cu rugămintele, ca să-și arate milă și către dînsile să le priimească supt umbra mării-sale. De care măriiia-sa i-au părut bine, că era din fire milostiv spre cei săraci de părinți, și aducîndu-le aicea în țară, îndată pre cea mare o au măritat-o și o au dat-o după un văr al mării-sale, anume Gavrișco, ce fusese clucer mare de ariie. I-au făcut măriiia-sa nuntă prea frumoasă, după aceia i-au făcut și hrisov ca să fie odihnit totdeauna de dăjdi, și să ție oameni scutiți și de tot felul de dobitoace, iar pre cea mai mică o au logodit după fecioriul lui Mateiu Fălcoianul vel-logofăt și le-au dat ca să stăpînească toate moșiile părinților care era luate pe seama domnii de cînd pribegise Vintilă tatăl lor. Această milă o au făcut măriiia-sa și mai nainte de aceasta și cu Ioniță Roset, fecioriul vornicului Iordache de la Moldova, carele fiind la Țarigrad au venit cu măriiia-sa aicea în țară, și într-acest an l-au însurat dîndu-i pre Păuna, din fetile stolnicului Mateiu Filipescu, și miluindu-l cu hrisov domnesc ca să fie odihnit de dăjdi, iproci.

Făcutu-s-au și alte nunte și veselii multe într-acest an de feciori de boieri de țară, și streini care au luat fete de boieri, pre care i-au miluit măriiia-sa cu hrisoave domnești, să fie nedajnici, și să scutească dobitoace și altele.

Într-acest an era să vie de la Țarigrad preafericitul patriiarh al Ierusalimului, sfinția-sa kir Hrisanthu, a căruia venire cu multă bucurie o aștepta domnul, și pentru ca să ia blagoslovenie, și pentru ca să facă tirnoseala mănăstirii mării-sale de la Văcărești, și trimisese domnul și rădvan, și seimeni ca să vie cu odihnă și cu cinste. Își făcuse și sfinția-sa toată gătirea de acolo, și era numai ca să porcează, iar din pricina unor oameni răi, s-au zăticnit și n-au putut să vie întru acest an.

Cade-să ca să semnăm aicea și cîți coconi au dăruit Dumnezeu domnului cu doamna mării-sale Smaranda, de cînd au venit cu a dooa domnie aici în țară. După ce au venit

măria sa cu această a două domnie, dăruit-au Dumnezeu, la al doilea an, un cocon carele s-au născut în luna lui de-chemvrie în 12 zile, leatul 7229, și s-au numit din botez Alexandru, pe numele moșu-său Alexandru Exaporiton.

După nașterea acestui cocon, trecînd un an, iarăși s-au născut mării-sale o cocoană care s-au numit domnița Sultana pe numele moașă-săi doamna pomenitului Exaporiton.

Și la anul ce s-au urmat, i s-au născut mării-sale un cocon, carele s-au numit Ștefan, a căruia viață fiind scurtă, s-au mutat cătră domnul în lăcașurile cele vecinice și ferice, și Dumnezeu ca să-i mîngie mîhnirea ce au avut, l-au bucurat cu nașterea altui cocon, carele s-au numit iarăși Ștefan. Pînă într-acest an, cu acești coconi au dăruit Dumnezeu pre măriia-sa Nicolaie-vodă, semn de dumnezeiască blagoslovenie, precum zice proorocul și împăratul David: „Iată așa să va blagoslovi omul cel ce să teme de domnul“.

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ȘI DIN NOROCUL MĂRII-SALE DOMNULUI NOSTRU, AVÎND PACE ÎN ȚARĂ,
M-AM ÎNDEMNAT A SCRIE DIN CELE CE S-AU ÎNTÎM-
PLAT PÎN ALTE PĂRȚI

Șahtahmaz, feciorul șahului Persii, după nenorocita întîmplare ce au avut tată-său de Miruveiz, precum s-au pomenit mai înapoi, scăpînd, au năzuit la țariul Moscului. Părutu-i-au bine de întîmplarea aceasta țariului, căci că neavînd nici o oștire în nici o parte, doria mult ca să afle pricină ca aceia să între în Țara Persilor, și pentru aceasta s-au făgăduit lui Șahtahmaz cum că singur cu oștile lui îi va fi de ajutor împotriva vrăjmașului său lui Miruveiz și i-au arătat mult prieteșug și mare mîngiere. Aflînd de aceasta, Împărăția Otomanilor au intrat în ipopsiie, și era să se rădice războiu împotriva moscalilor, și îndată s-au dat poruncă cu fermanuri de gătire pentru oaste. Au rădicat și pe Bengli Mustafa-pașa, carele era la Diu, de l-au trimis la Azac, ca să fiie serascher acolo, fiind om vrednic la orî-

duielile oștirii, s-au rinduit să strângă și zahara pentru treaba oștilor, și aicea în țară s-au rinduit făină și orz, care s-au și strîns și s-au trimis la Brăila.

Hasan-pașa, ce era pașă la Bagdat, trimisese oameni de au iscodit, și au aflat dă toate ce să lucrează în Țara Persilor, și au făcut știre la împărăție de toate, cum că Țara Persilor au rămas de jaf, de o parte o pradă Miruveizul, și au dobîndit cîteva cetăți, de altă parte țariul moschicesc. Aflînd de aceasta împărăția au orînduit pe acest Hasan, și pe Abdulah-pașa, și pe Ibraim-pașa, și pe alți pași cu trei tuieri, și cu dooă, și au intrat în Persia, dîndu-le poruncă ca să nevoiască să dobîndească o seamă de cetăți, care, zicea otomanii cum că au dreptate să le stăpînească, dintru care este și Teflizul scaunului domnului ghiurgiilor. Acest Tefliz este zidit aproape de Munții Caucasului, mai în de jos de unde să împreuna Chirul și Araxis, apile căruia după tablile gheograficești al lui Nasirtusi, li este lungimea 83 și lățimea 43. Acest Tefliz l-au fost ars odată Mutevechelul, fiind haliv la leatul turcesc 230, iar de la Hristos 817; au scobit mulți coconari, și i-au umplut cu zmoală și cu pucioasă, și cu alte lucruri ce se aprind, și aruncîndu-le în cetate, s-au aprins și au ars 16.000 de suflete.

După aceea la leatul turcesc 620, iar de la Hristos 1207, au luat sultanul Gelas din feciorul lui Muamet Horezimșah. Această cetate a Tiflifului o au luat-o Ibraim-pașa, și fiindu domnu ghiurgiilor Vahtan fugit la moscali, Ibraim-pașa au pus domn pe un fecior al lui Vahtan. De care lucru înțelegînd împărăția cum că au pus domn la Tefliz, feciorul al unui hain al împărăției, au trimis de l-au luat pe pașa cu urgiie, și puîndu-l la închisoare au murit.

Dobîndit-au și Abdulah-pașa o cetate a persilor ce să cheamă Ilui, și alte cetăți și locuri dobîndise oștile împărătești în Persia, și să didese poruncă, precum s-au zis, ca să se strângă toate oștile și să meargă împotriva moscalilor. Numai măriia-sa vezirul fiind înțelept, și poftind mai mult pace și liniștea dăcît turburările, au cerut sfat pîn scrisori

și la măriia-sa vodă, iar domnul multe sfaturi bune pentru folosul păcii i-au dat, arătându-i mijlocirea cu care s-ar putea face pre lesne. Îndată s-au făcut sfat, și puindu-să și solul franțozesc la mijloc, au trimis pre un nepot al său, ce să afla lingă dînsul împreună cu alți oameni împărătești la țariul Moscului. Care mergînd acolo i-au priimit țariul cu bucurie și cu cinste, și cînd să citiia cărțile ce să dusesă de la împărăție, poruncise țariul de tot da cu tunurile, și, împreunîndu-să cu acești trimiși, au arătat că priimește cu bucurie ca să aibă pace cu împărăția. Și întorcîndu-să solii, iar s-au făcut sfat, și s-au citit cărțile țariului, și văzînd că au priimit țariul pacea, și cu dobîndă, și cu folosul împărății, s-au vestit și în Țarigrad că este pace, și s-au bucurat toți și au dat laudă lui Dumnezeu.

Dupe aceia și ponturile de pace s-au făcut, și de ce s-au legat, iarăși între puternica împărăție și între țariul Moscului, și au rămas oștile moschicești în Persiia cu țariul lor, și oștile turcești cu pașii lor ce s-au rînduit, și moscalii să fie dă ajutor lui Șahthamaz împotriva Meruveizului, și cîte locuri vor dobîndi dăspre hotariul Țării Moschicești să le stăpînească, iar oștile turcești să se nevoiască să coprînză cîte locuri ar putea dăspre hotariul Împărății Turcești.

N-au trecut multă vreme după aceea, și au dobîndit oștile împărătești o cetate ce să cheamă Nahșivan. Această cetate este lingă apa Araxis, în poalile munților ce să cheamă Ararat, unde scriie sfînta scriptură că au stătut chivotul lui Noie, după potop, și zic și acum [că] să află semne și rămășițe dintr-acest chivot. Această cetate să numea mai nainte Nahșihgean, adică închipuirea lumii, zic cum că după ce au ieșit Noie din corabiie acolo să fi lăcuit, pentru aceea s-au numit cu acest nume, de vreme ce cu Noie era toată lumea adunată într-acei loc.

Întru acest an au murit în Evropa cîțiva oameni mari. Întîi au murit Filip, duca de Orleansu, carele să trăgea din neamul craiului franțozesc. Acesta, după moartea lui Ludovic al patrusprezecilea, fiind să moștenească coroana cră-

iască strănepotu-său Ludovih al cinsprezecilea, și nefiind de virstă ca să poată chivernisi, s-au ales ispravnic și purtător dă grijă crăiei acest duca de Orleansu, care au și chivernisit cu mare laudă pină s-au coronat craiu cel tinăr. După aceea fu cinstit cu dregătorii care este mai mare decit toate, făcându-se și ministru cel mai mare al crăiei, și au ținut această cinste pină au murit de boala ce să cheamă apoplipsiie, trăind ani 49.

Intr-acest an Filip al cincilea, craiu Șpanii, fiind de 49 de ani, de a lui bunăvoie au lăsat coroana crăiască, și au mers cu crăiasa lui într-o mănăstire, ca să trăiască acolo viață cu liniște, lăsind craiu în locul lui pe fii-său cel dintii născut. Ludovic al doilea, carele fiind tinăr și iubind vinătoarea în toată vremea, de multă căldură i-au ars creierii în cap, și s-au stricat și dinlăuntru plăminii, ficiații; venitu-i-au peste aceea și vărsat, și așa au murit fiind craiu puțină vreme, deci iar au ieșit tată-său din mănăstire și au luat crăia.

Murit-au și Inochentie al treisprezecilea, papa al Rîmului, carele au fost din neamul prințipilor romani ce să cheamă Deconti, fiind viața lui ani 69, și după ce s-au pus papă ani 2, luni 6.

Murit-au și Antiohie-vodă, domnul moldovenesc, carele să afla la Țarigrad mazil de domnie de mai mulți ani. Intr-acest an au murit și Dumitrașcu-vodă (fratele lui Antiohie-vodă) la Țara Moscului, carele era domn Moldovii, cinstit și miluit de împăratul nostru al otomanilor cu domnie și cu alt tot binele, iar el ca un om dă nimica, viind țariul Moscului în părțile Moldovii, s-au hainit de către împărăție, și s-au lipit lingă țariul, socotind că va găsi mai bine dă cum era în binile stăpîne-să, dar s-au înșălat prea rău, că ș-au pierdut și cinstea domnii, și mila împărătească, și patriia lui, și mai pre urmă și sufletul ș-au pierdut, că din pricina lui, multă robiie și mult sînge s-au vărsat în Moldova, și el au murit în streinătate, pre carele Dumnezeu il'va judeca după faptile lui.

Așijderea și Toma spătariul Cantacuzino au murit și el într-acest an în streinătate, la muscali, lăsindu-și cinstea spătării cei mari, care era cinstit și miluit de Constantin-vodă și credincios al lui, gîndind că va cîștiga de la țariul vreo bunătațe mai mare, dar acest fel dă bine au cîștigat, că au murit strein ca un om prost, lipsit de casa lui, și de moșiile lui, și de rudele lui; că acest fel dă sfîrșit dau toți cei ce sînt neodihniți și neodihniți binelui și cinstii stăpînului său, ci umblă căutînd alte dășărtăciuni ale lumii.

Într-acest an au murit și preaosfințitul patriiarh al Antiohii, kir Atanasiie, și mai nainte pînă a nu să pristăvi au lăsat în urma sfinții-sale să puie patriiarh pe Silivestru, protosinghelul său, și au scris și la măriia-sa domnul țării noastre, ca să nevoiască la Poartă cu prietenii mării-sale, să nu puie altul, ci să fie acea care l-au lăsat sfinții-sa diiadoh. Și așa cu scrisorile mării-sale lui Nicolaie-vodă ce au scris pe la prieteni, s-au așăzat să fie acest Selivestru, care au zis preafericitul patriiarh kir Atanasiie, că au venit aicea în țara noastră, și în zilele lui Costandin-vodă, și în zilele mării-sale lui Nicolaie-vodă. Era om dumnezeiesc, bun, blînd, zmerit, ferindu-să dă toate relile, atîta cît întrecea întru bunătați pre toți ceilalți ce i-am văzut în viața noastră. Făcut-au și cărți bisericești pravoslavnice cu slove hărăpești, tipărindu-le aicea în țară, care ducîndu-le sfința-sa în Țara Antiohii și împărțindu-le pă la biserici, s-au umplut toți de bucurie mulțumind sfinții-sale de lucrul care ei niciodată nu văzuse, cărți date în tipar cu slove hărăpești.

Aicea în țară au murit un arhiereu, anume Malahiia, care era vlădică la eparhiia de la Vitleem, și era pus încă de Dositeu, patriiarh Ierusalimului, ispravnic la mănăstirea din București Sfete Gheorghe cel Nou, și peste toate mănăstirile, și metoașile care sînt închinat la sfîntul mormînt al domnului și mîntuitorului nostru Iisus Hristos, și au trăit aicea cu isprăvniciia aceia ca la 30 de ani, și cu isprăvniciia aceia, și cu toți s-au avut bine, cu domnii, cu boierii și cu ceilalți mai

de jos, fiind un om bun, blînd și milostiv la săraci și la streini, precum place lui Dumnezeu și oamenilor.

Mult ne-am mirat toți de un lucru ce-au făcut iegumenul Averchiie de la Cotrăceni, fără cale și afară din cele ce poruncesc pravilele, și cum că măriia-sa vodă înțelegînd de acest lucru, fiind spre toate cu rîvnă dumnezeiască ca să le îndrepteze, mai virtos către casile dumnezeiești, fiind ca un ctitor adevărat tuturor mănăstirilor, nici această paranomiie n-au îngăduit să se facă. Că Șarban-vodă zidind mănăstirea Cotrăcenii, și înzestrînd-o cu multe sate și cu venituri, i-au fost dat pe lingă acelea și satul Furdueștii, care este din jos de București, aici în județul Ilfovului, și au stăpînit toți igumenii și părinții cei ce au fost mai nainte la Cotrăceni; iar întru aceste vremi fiind iegumen la Cotrăceni acest Averchiie, neavînd mănăstirea nici o nevoie mare sau vreo lipsă, ci fiind îndestulată și la bunăstare, au făcut tocmeală cu Manolache paharnic pe taină, și i-au vîndut acest sat Furdoieștii, drept talera o miie, fără știrea domnii și fără știrea mitropolitului țării neuitîndu-să nici la pravile, nici avînd frica lui Dumnezeu. De care măriia-sa vodă auzind peste cîtăva vreme, s-au turburat foarte, zicînd pentru ce igumenul să vînză ale mănăstirii sate, care ctitorii le au închinat să fie de hrana călugărilor din mănăstire, iar să nu ia bani, și să-i cheltuiască în trebile lor cele rele; ci încă pravila nu sloboade nicicum ca să vînză, să se înstreineze satele, moșiile ce sînt date de ctitori. Ci dar domnul, ca un ctitor adevărat, au luat seama acestui lucru, chemînd pă sființia-sa vlădica, kir Daniil, și pre toți boierii, și au chemat și pe egumen și pe Manolache paharnicul, și au făcut mare cercare, și au aflat și părintele vlădica și toți boierii, că fără cale s-au făcut acest lucru, care nu s-au căzut să se facă. Deci adunîndu-se și zapisile ce era făcute între dinșii, le-au luat sființia-sa părintile vlădica mîinile lor, și le-au spart și au dat poruncă igumenului de au întors banii care-i luasă de la Manolache paharnic și au rămas satul să fie iar al mănăstirii, precum l-au fost dat ctitorii. Dintru aceasta să vor îndrepta și alți igumeni duple la cele-

lalte mănăstiri, cum să să chivernisească, să nu vînză, și să nu înstrăineze cele ce au dat ctitorii, ci să le țină precum scrie pravila.

Întru acest an, au făcut împăratul nostru al otomanilor trei veselii, adică nunte, au măritat trei fete, una au dat-o după feciorul veziriului, cele două le-au dat după alți feciori de pași mari, făcînd veselii mari, cum să cade împăraților. Trimis-au toți cei mari care sînt supt stăpînirea sa daruri scumpe. Trimis-au și măriia-sa domnul nostru Nicolaie-vodă daruri scumpe, și altele care să cuvin împărații, la care daruri au făcut cheltuială ca la șaptezeci de pungi de bani și mai mult, la cîtetrele runțile, și le au priimit cu bucurie și cu mulțămire împăratul și veziriul.

Într-acest an la septemvrie 13 zile, duminică, leatul 7233, au tirnosit măriia-sa Nicolae-vodă biserica mării-sale de la Văcărești, care măriia-sa o au zidit-o din temelie, mănăstire frumoasă și împodobită cu toate cele ce să cad. Însă la această tirnosanie au fost mitropolitul țării, kir Daniil, și alți arhieri streini, și au adus măriia-sa și pă episcopul dă la Buzău, kir Ștefan și pre toți igumenii țării duple la toate mînăstirile, și preoți mulți din București, și duple a țară, și toți fiind îmbrăcați cu odăjdile au făcut litie și citanie ce să cade. Și părintele vlădica cu sfintele moaște țindu-le în creștet împreună cu toți arhierii și cu preoții, și boierii, și alt norod mult cu făclii aprinse au ieșit înaintea mării-sale lui vodă la poartă, și dă acolo dăscălicînd măriia-sa cu toții au încunjurat biserica dă trei ori. Deci întrînd în biserică au făcut slujba dăplin a tirnosanii ce să cade, deci au săvîrșit și sfînta liturgie. După aceea suindu-să domnul în case cu arhierii, cu boierii, s-au bucurat cu toții și au poruncit de s-au făcut mese multe, de au ospătat pe boieri, pe arhierii, pe preoți și pă alt norod ce să strînsese acolo, cu bucate, cu băuturi dindestul. Lucruri cinstite s-au făcut care altă dată să va fi făcut. Sfînta Troiță, să ajute mării-sale întru toate cererile, și trupești și sufletești.

Întru acest an, pe la septembrie 7233, au venit veste la puternica împărăție de la oștile ce avea trimise la perși, precum au făcut izbîndă mare asupra persilor, și au dobîndit și o cetate mare vestită, cu un ținut mare. Care această cetate să numește Hemedea, grecește Kirupolis, iar la legea veche, la *Bibliie*, îi zicea Susa, de unde au fost Estir, împărăteasa lui Artaxerxu-împăratul, și acolo, la acea cetate, să află mormîntul Ethirii-împărătesii și a unche-său, lui Mardoher. Acești cetăți după tablile geograficești ale lui Uluc-bei geograful, îi este lungimea 83°, și lățimea 35°. De care auzind puternica împărăție, foarte s-au bucurat, și s-au veselit cu toții, și au trimis în toate țările ce sînt supuse împărății să facă dunanma, veselie, pentru această biruință ce au dat Dumnezeu împăratului, și aicea în țara noastră la domnul nostru Nicolae-vodă au trimis un om al casii mării-sale veziriului iubit, ca să facă veselie, dunanma. Și măriia-sa domnul au scos tunurile, și au împodobit curtea, și tîrgul cu tot felul de materii, și citindu-să cartea împăratului, și îmbrăcînd pe omul veziriului cu haină frumoasă cu samur, au început a da cu tunurile și a zice cu tot felul de muzică. Și așa pînă în trei zile tunurile au dat cite de trei-patru ori, și muzicile neîncetat zicea, arătînd măriia-sa multă veselie. Trimis-au veziriul și dăriu mării-sale lui vodă (arătînd dragostea ce are către măriia-sa) un ceasornic de aur cu diiamant de mult preț. Măriia-sa încă făcînd cînstea aceea ce i să cuvine, au dat alte scule, și osteneala celui ce venise aicea, și oaminilor săi, care s-au făcut mai mult de douăzeci de pungi de bani, și s-au dus mulțămît de la măriia-sa și de la țară.

Iar într-acest an vrînd măriia-sa domnul Nicolaie-vodă ca să arate tuturoră cu cită dragoste au fost către toți, și cu cei mari, și cu cei mai mici, și cu cită bună chiverniseală au chivernisit toate lucrurile țării și ale împărăției, cit oricite dăjdi au dat țara întru acești ani, toate s-au cheltuit cu bună socoteală întru poruncile împărătești, și întru cheltuielile domnii ce au fost obicinuite mai denainte, chemat-au pă arhiereul pămîntului acestuia, kir Daniil, și pre toți arhierii

care mai era năstavnici pe la sfintele mănăstiri ale țării, și pre toți igumenii după la toate sfintele mănăstiri cele mari ale țării, și pre toți boierii cei mari și a doilea, înaintea căroră au dat măriia-sa toată socoteala până la al șaselea an, arătînd cu anatefterurile ale anilor trecuți care era iscălite de toți boierii cei mari, de cîte venituri au fost, adică dăjdi de s-au strins din țară și s-au cheltuit în trebile împărății și ale țării. Care dovedindu-să cu adevărat cum că sînt, și orice s-au cheltuit din țară, s-au cheltuit în trebile împărăției și ale țării, și asupra mării-sale n-au rămas nimica, cu toții cu bunăvoie au dat zapis la mina mării-sale, cum că cunosc dragostea mării-sale ce au arătat măriia-sa cu dinșii și le-au fost cu dreptate și cum că nu le-au făcut nici o pagubă din cele ce s-au strins din țară; ci toate s-au dat cu bună socoteală unde au fost trebile, și cum că precum au fost cu dreptate, și cu dragoste către măriia-sa, și de acum nainte vor fi. Și pe această mărturiseală au adus sfînția-sa părintele vlădica evangheliia, spre care toți au pus minile și au sărutat, jurînd că precum au fost cu dreptate mării-sale pînă acuma, și de acuma înainte vor fi.

Într-acest an s-au trimis domnului de la împărăție muncar mare, adică înnoire domnii, și au venit un agă, și l-au priimit domnul cu mare pompă, și cînte, și s-au făcut șanlic după obicei.

În anul de la zidirea lumii 7234, în luna lui octomvrie, ș-au dat datoriia cea obștească fiica mării-sale domnului nostru, domnița Marioara, carea era măritată după dumnealui Ianache vel-cămăraș, și s-au îngropat cu mare cînte în sfînta Mitropolie, tot într-un loc cu răposata maică-sa, doamna Pulheriia, lăsînd mare jale și multă întristare domnului, și a toată casa mării-sale, pentru că ea împodobită cu multe și minunate bunătăți, avea mare evlavie spre cele dumnezeiești, era milostivă spre săraci, blindă, îmbunătățită cu tot felul de aretes.

Nici odinioară în lume oamenii cei mari n-au fost nezavistuiți, și măcar că cei zavistuiți d-a pururea sînt norociți

și le merge bine, dar încă și zavistnicii nu lipsesc din lume, că din fireasca lor răutate nu pot suferi să vadă binile altuia.

Era dară domnul zavistuit totdeauna dă Mihaiu-vodă, și în multe rinduri îi era în mină domnului nostru ca să facă rău împotriva lui Mihaiu-vodă când ar fi vrut. Că întâi, când l-au mazilit împărăția cu urgie, și au încăput la închisoare la Edicula, pentru multele lui rele fapte, și au mers măriia-sa domnul nostru cu domniia la Moldova, ar fi putut să-i dăscopere toate vinovățiile lui, și să înștiințeze pe stăpîni dă toate faptele lui ce făcuse; dar domnul nostru nu numai că n-au făcut acesta, ci și pre rudele lui, și pre alți oameni ai lui ce rămăsese la Moldova, i-au căutat și i-au miluit, tocmai ca pre ceilalți boieri ai Moldovei și întru nimica nu s-au atins cu vreun rău, nici de el, nici de rudele lui; și nu numai în domniia dintii au făcut domnul aceasta, ci și în domniia a dooa tot cu bunătate s-au arătat spre toți oamenii lui.

Iar după ce au luat domnul cu mila lui Dumnezeu domniia Țării Rumânești, și Mihaiu-vodă au mers cu domniia în Moldova, în tot chipul poftiia domnul ca să aibă prieteșug și dragoste, și pentru ca să fie întărită buna vecinătate între domni, și cuscările au făcut cu dinsul, logodind pre fiul mării-sale cu fiica lui Mihaiu-vodă, duple cum scriie mai înapoi, iar după ce din voia lui Dumnezeu s-au întimplat pristăvire fiului celui mai mare al mării-sale, ca să nu să strice prieteșugul între domni, au întărit măriia-sa cuscările, înnoind logodna cu al doilea fiu al mării-sale. Dar cu toate acestea nu s-au putut stinge¹ zavistiia lui Mihaiu-vodă, nici s-au schimbat răutatea inimii lui, ci în toată vremea era împotrivnic și vături de rău domnului.

Numai întimplîndu-se de i s-au scornit mari turburări dintru ai săi cei mai de de aproape (carei atîta îi stricase trebile la Poartă cît era să-i vie numai maziliia) și, văzînd că n-are de nicăiri nici un ajutor, au năzuit la domnul nostru cu mare rugămintă, ca să nu-l lase neajutorit. Domnul, mă-

¹ În ms.: *cînsti*.

car că începuse a-l cunoaște ce fel de inimă are, dar tot nu l-au lăsat, ci îndată au scris la capicheaielile și la alți prieteni la Poartă, și așa, și cu ajutoriul domnului, i s-au îndreptat lucrurile și i-au întărit domnia.

Scris-au dar în urmă Mihaiu-vodă la domnul nostru carte cu mina lui cu mare mulțămîtă mărturisind ajutoriul cel mare ce au avut de la măriia-sa, și cu infricoșate jurămînturi că va ținea cu măriia-sa dragoste întărită și adevărată; dar nu era adevăr în gura lui, nici cuget bun în inima lui, că cum s-au văzut așăzat, îndată cu mai mare vrăjmășie și răutate s-au arătat împotriva domnului și împotriva domnii, ci judecata lui Dumnezeu cea dreaptă nu l-au îngăduit, ci în scurtă vreme i-au dat răsplătire după faptele și după răutatea inimii lui.

Că într-acest an leat 7234, în luna lui martie, s-au sculat niște boieri, neavînd nici o nevoie, ci încă milă și cinste, numai din fire răi și neastimpărați, și au fugit în Țara Moldovii, la Mihaiu-vodă. Făcut-au domnu știre la Poartă, pentru fuga lor, și îndată s-au făcut ferman împărătescu, și s-au trimis un capegi-bașa, anume Hîsim Mehmet aga, să meargă să-i ia din Moldova, și să-i aducă în fiară, și să-i dea domnului.

Venit-au dară capegi-bașa pe aici prin țară, și au trecut la Moldova. Iar Mihaiu-vodă puind pricini, cînd una, cînd alta, au urnit pe capegi-bașa, zicînd că-i va da, trecîndu cîteva zile. Mai făcutu-s-au de la împărăție și alt ferman, și au rînduit și pe un vezir-agasi, anume Ahmet aga Zaimul, și au scris și capigibașii, numai să ceară pe pribegi la Mihaiu-vodă, și să-i ia să-i aducă în mină domnului, iar de nu-i va da, să nu mai șază nimica, și să se scoale și el, și vezir agasi, să meargă la Poartă.

Serisese și lui Mihaiu-vodă ferman cu mare tărie, cum că au aflat împărăția că aceste turburări ce s-au făcut în Țara Rumânească sînt tot din meșteșugurile lui, și din demnările lui au fugit acei boieri, ca să facă nume rău lui Nicolae-vodă și să apuce el domnia Țării Rumânești; ci să se astimpere, că și domnia din Moldova este mult pentru obrazul lui, necum a Țării Rumânești; ci să caute să dea pe pribegi în mina

trimișilor, că apoi va petrece nevoie. Mihaiu vodă dăspre o parte s-au făcut a găti slujitori să meargă să-l prinză, iar pe de altă parte au trimis pe taină, și le-au dat veste de unde era ca să treacă în Țara Ungurească, și au trecut.

Văzind vezir-agasi că nici într-un chip pe pribegi Mihaiu vodă nu va să-i dea, și cunoscîndu toate meșteșugurile ce s-au făcut, și cum că și pe capegi-bașa l-au întors Mihaiu-vodă în partea lui, ca să ție cu dinsul și cu pribegii, s-au sculat din Iași, și au venit pe aici, prin București, și au trecut de s-au dus la Țarigrad, și au spus toate stăpînilor pre amăruntul.

Plecat-au și capegi-bașa din Iași, și au venit aici ca să meargă la Țarigrad. Carele pînă a purcede de aicea către Țarigrad, aflîndu vezirazemul umbletile și meșteșugurile ce făcuse cu Mihai-vodă, au mai rînduit și alt vezir-agasi cu Ahmet aga Zaimul, dîndu-le ferman ca unde vor găsi pre Hîsim Mehmet aga capegi-bașa, de vreme ce n-au făcut porunca împărătească, ci au umblat cu alte blestemății, să-l puie la opreală și, să-i ia tot ce va avea pre seama împărătească. Pre carele întîlnindu-l agii la un oraș ce să chîiamă Șumla, au făcut pe deplin porunca ce avea, că l-au lăsat numai cu un rînd de haine, și ș-au pierdut și pita împărătească și trimițînd la Poartă și cite scrisori s-au găsit la dinsul, și văzîndu-le, vezirazemul pe deplin l-au urgisit făcîndu-l surghium la [...]. Și acestea s-au întîmplat la luna lui iulie.

Iar la leat 7235, în luna lui septembrie, au mazilit împărăția și pre Mihaiu-vodă, luîndu-l cu mare urgie, și au făcut domn în locul lui pre nepotul mării-sale domnului nostru, pre Grigorașcu Ghica, ce au fost dragoman mare la împărăție; și dragoman mare au făcut pre Alexandru, fratele lui Grigorie-vodă, care au fost aicea în țară postelnic mare.

Și în zioa ce au îmbrăcat Grigorie-vodă caftan de domnie Moldovii, tot într-aceeași zi au chemat pe capicheaielile domnului nostru la Poartă, și i-au îmbrăcat cu caftane de mucarer mare cu hatîșirif, și cu mare cinste, zicînd însuși prea înălțatul vezir multe cuvînte de laudă asupra domnului în

vileag, și intru auzul tuturor, cum că împărăția cunoscind pre domn că slujaște cu dreptate și cu osirdie, și cu a sa bună chiverniseală, nu numai acum ce și în Moldova, și aieea de cind domnește, duple cum de la toți s-au înștiințat mărturisind și pașii mari, și alții du primprejur, și de aieea din țară, că cu a sa dreptate au adus țara la stare bună, și este nevoitor spre împlinirea poruncilor împărătești totdeauna. Drept aceea pentru voia și hatîriul lui Nicolae-vodă au făcut pre nepotă-său Grigorașcu domn Țării Moldovii, și pre celălalt nepot, fratele lui Grigorașcu-vodă, dragoman mare, iar pe Mihaiu-vodă l-au mazilit și înnoiește și domniia lui Nicolae-vodă, întărindu-o cu hatîșirif.

Măcar că era obiceiul mai nainte vreme de să făcea al treilea an mucarer, adică înnoire de domniie, iar acesta s-au făcut la un an și jumătate, și nu cu puține și ușoare cheltuieli, ci foarte cu mari; dar domnul cu atîta seamă dă cheltuială ce au curs la acest mucarer, necum să mai adaogă dăjdiile țării ce era obiceiuite, ci încă și dintr-acele mare scădere și ușurare au făcut la toți, atît la țară cît și la bresle, ridicînd greimea mai mult cu al mării-sale, dîndu-și tot venitul cămării mării-sale la trebile țării.

La turburarea ce s-au făcut cu fuga boierilor, precum [am] arătat mai sus, în tot chipul au nevoit domnul a-i mîngia pe toți cu îmblinzire, cu milă și cu căutare, nedînd nici un fel dă răsplătire nimărui din cei greșiți precum li să cuvenia, ci cu fireasca mării-sale bunătate, fiind din fire milostiv, i-au iertat pre toți cei greșiți, atîta pre cei ce să afla aici, cît și pe însuși cei ce au fugit.

A pomeni toate bunătățile pe deplin cite avea domnul, nu mă lasă obiceiul istoriei pentru ca să nu dau bănuială de colachiie, care rumânește să cheamă ciocotnicie, drept aceea cu tăcerea le trec, numai atîta zic, că toate faptele îi era cu dreptate, și nîcicum nu suferia să se facă cuiva strîmbătate, din fire fiind iubitor de dreptate, milostiv, lesne iertător și cu frica lui Dumnezeu. Care aceste toate vîzîndu-le însumi cu ochii, dă le voiu trece eu cu tăcerea, pietrile vor striga.

Mersu-i-au maziliile lui Mihaiu-vodă, septembrie în douăzeci și șase de zile cu [...] fecioriul Apdi-pașii.

Într-acest an în luna lui noiembrie, s-au întâmplat preasfîntitului patriiarh al Țarigradului kir Ierimii, mare și pri-mejdioasă întîmplare. Că vrînd mitropolitul Iracliei și poftînd ca să ia patrierșia, l-au mazilit împărăția din scaunul patrierșii, și l-au făcut surghiun tocma la Sinai, și în locul său au făcut patriiarh pre Iraclia, și cînd l-au chemat la Poartă, să îmbrace caftan după obicei, fiind păhariul în mîna i-au venit apoplexie, și pe loc au murit (judecata lui Dumnezeu cea dreaptă nu l-au putut răbda), și în locul lui au făcut patriiarh pre mitropolitul Nicomidiia, kir Paisie.

AICEA LĂSĂM ISTORIA ȚĂRII RUMĂNEȘTI. SCRIERM
CELE CE S-AU ÎNTÂMPLAT PRIN ALTE PĂRȚI
STREINE

În anul de la zidirea lumii [7233]¹, făcut-au iarăși în Persia oștile împărătești mare izbîndă, luînd o cetate mare ce să cheamă Tebrizul cu tot ținutul ei. Această cetate Tebrizul să cheamă elinește Ecvatana și este în Midiia, care este zidită de împăratul cel dintîi al mideanilor ce să numia Nokis. Mai luat-au și alte două țărișoare, care să chiiamă Chirmanuri.

Tot într-acest an au mai luat în Persia și altă cetate mare vestită ce să cheamă Revan, care este în eparhiia Armenii cei mari.

Murit-au și Miri Mahmut, carele au fost fecior lui Miruveiz, și în locul lui s-au pus Eșrefan-han, fecioriul lui Miri Abdulah ce au fost frate cu Miruveiz.

În anul 7234, au murit în Petruburgu Petru, țariul Moscului, fiindu de vîrstă de ani 53, și au lăsat cu diată și cu mare legături în locul lui toată monarhiia în mîna împărătesii lui, Ecaterinii.

¹ În ms. 121 lipsește. În ms. 100 e scris cu altă cernaală.

Într-acest an fiind logodit Ludovic al cince[sprezeci]lea, craiul francezese, cu fata craiului Ișpanii, și aducind-o în Paris numai să facă nuntă, au aflat pricină că ar fi fost mică dă zile, și au stricat logodna, și o au trimis-o înapoi la Ișpania, și s-au cununat cu Maria, fata lui Stanislav, carele au fost craii în Țara Leșască.

Tot într-acest an s-au așăzat și pace între împăratul nemțesc, Carol al șaselea, și între craiul Ișpanii, Filip al cincilea. Întărit-au împăratul nemțesc pacea și cu împărăteasa moscalilor. După aceea craiul Engliterii, și al Franții și al Prusii între dinșii legături de pace au făcut.

În anul acesta 7235, iulie 16 zile, făcut-au măriia-sa Nicolaie vodă nuntă lui Ianache vel-grămătic, fratele doamnii mării-sale, dindu-i soție pre fiica Barbului Greceanul vel-stolnic, la a cărui nuntă au fost nun însuși măriia-sa cu doamna mării-sale, cununându-i în biserica domnească dă jos, și i-au făcut nuntă foarte frumoasă și cu cinste.

După aceea n-au trecut la mijloc zile multe, ci la luna lui august, de vreme ce fiul mării-sale cel mai mare, Costandin beizadea, venise la virstă dă căsătorie, au socotit însuși domnul din bunăvoia mării-sale de l-au logodit cu cocoana Zmaragdița, fiica răposatului Radului Cantacozino, biv-vel-spătar, fratele lui Ștefan-vodă Cantacozino și fiul răposatului bătrînului și vestitului Costandin Cantacozino biv-vel-stolnic, fiind dă neam bragorodnic, și mai cinstit între toate neamurile boierimii Țării Rumânești, de care tot neamul acela s-au bucurat, dind slavă lui Dumnezeu pentru bunăvoirea domnului, ce au binevoit de au făcut, cunoscind că toți vor fi trași și apropiați spre mila mării-sale, și spre cinste, precum au și fost.

În cursul acestor vremi boierii ce să hainise dă către domn și era pribegi în Ardeal, nelăsîndu-i inima lor cea zavisnică și neastîmpărată a să odihni, au început și de acolo din Ardeal a umbla după lucruri nebunești și deșărtăciuni vrednice de hulă, și ca niște neastîmpărați, sfătuindu-să între ei, s-au sculat doi dintr-înșii, anume Ioan Dudescu biv-vel-vistieriu,

și cu Manolache biv-vel-clucer, și pogorîndu-să din Ardeal pe de ceea parte dă Olt, au trecut Dunărea pre la Nicopoie, și s-au dus la Țarigrad, cu socoteală ca aceea, ca să aibă împreună cu nădejdea lor acea dășartă, cu Mihai-vodă mazîlul, și ce ar putea să facă împotriva mării-sale lui Nicolaie-vodă. Care după ce au mers acolo, la cine nesimțitorii putea să-și ivească obrazile, sau cine din meghistanii puternicii împărății s-ar fi uitat în obrazile unor vicleni, și rebeli ca dinșii? Fostu-le-au dară ticăloșii a să ascunde unde au fost gaura mai adîncă, că de la împărăție să didese tare poruncă pretitinderea, și în Țarigrad, și pre afară, car oriunde s-a afla haini de aceia, să-i prinză, și să-i aducă în mîna domnului. Însă după mergearea acolo la Țarigrad, au trecut multă vreme la mijloc, aflîndu-să tot ascunși și pitulați acolo; ceialaltii, soții ale alor, ce rămăsese în Ardeal, văzînd că să face atita zăbavă, și nu să mai alege nimica de nebuniia lor cea fără socoteală, gătesc dintre dinșii pre un Vasile Bărcănescu, și-l trimit la Țarigrad, ca să vază de cei doi, ce să alege de ei, și cum să află. Și cum merge în Țarigrad, la casa unui saigiu, anume Fotache, îl află de la Poartă, și numai decît cu ferman împărătesc trimite vezirazemul de-l prinde, și-l bagă în lanțu în hîiară, și-l trimite cu un ceauș împărătesc, tocma în miinile mării-sale lui Nicolae-vodă. Și cum îl aduce în mîna domnului, coprîns de cutremur și de multă groază, pentru vinovăția și greșala lui — o! minune de atita milostivire a domnului, în loc să-l mustreze, în loc să-l pedepsească, aude dintîiași dată un cuvînt din gura domnului: „Iată că te-am iertat, mergi în pace la casa ta de te odihnește“, poruncînd să nu-i facă nimenea nici un fel de supărare. Care milostivire multe inimi ale multora le-au umilit, și toți ruga pre Dumnezeu pentru sănătatea domnului, zicînd că „nici odinioară n-am văzut la alt domn atita milosirdie“.

Deci cei doi ce era ascunși la Țarigrad, daca înțeleg de patima Bărcănescului că l-au prins, și cum că-i caută de la Poartă și pre dinșii, ies pre ascunsu din Țarigrad și fug la un ostrov, unde văzînd că nici acolo nu-i încape locul, să îmbracă

în haine măcilărești, și pleacă de acolo ca să vie iarăși să treacă la cuibul lor, în Ardeal. Și trecînd Dunărea pre la Nicopoie, i-au oprit la lazaret la schela nemțească, de ceca parte la Izlaz, și acolo Ioan Dudescul vistieriul, fiind bolnav duple cale de groaza ce pățise, ș-au dat sufletul acolo la lazaret, iar Manolache cluceriul s-au dus în Ardeal la soțiile lui. Acest fel dă ispravă făcîndu nebunii și neastîmpărații, și măcar că cu toate împotriviturile lor ce s-au arătat către domn, iar încă și fiindu-le jupinesile aicea în țară, mare milă și bunătate au arătat măriia-sa către casile lor, stăpînînd jupinesile lor toate moșiile, viile, și luîndu-și toate veniturile, încă și cărți dă scuteală făcînd, care alt domnu într-acestași chip nu s-au pomenit a face pînă într-atîta la case de împotrivnici și vieleni ca aceia.

PENTRU VENIREA PRAEFERICITULUI PATRIARH
AL IERUSALIMULUI AICI ÎN ȚARĂ

La începutul anului 7236, preafericitul patriiarh al Ierusalimului kir Hrisand, de carele domnul de multă vreme doria să-l vază, și cu poftă îl aștepta să vie ca să aibă împreunare, și să ia de la fericirea lui blagoslovenie, au venit aicea în țară toamna pe la luna lui septembrie. Însă cînd s-au apropiat preafericitul patriiarh de Dunăre a trece dincoace, trimis-au domn[ul] tocma acolo la Dunăre pe un boier mare al mării-sale, pe Mihalache Roset vel-sluger, întru întîmpinare cu toate cele trebuincioase de cale pentru cîntea și odihna preafericirii lui, și la 13 zile ale lunii lui septembrie au ajuns la mănăstirea Văcăreștii, pre carea atuncea întii o au văzut-o săvîrșită și cu toate împrejmuirile ei împodobită. Și intrînd în biserică, făcut-au un engomion asupra mănăstirii, și asupra domnului foarte frumos și minunat, cît mintea a multora nu poate povesti. Acolea dar la Văcărești, pentru cîntea sfîntului patriiarhu, încă pînă a nu sosi în mănăstire, au trimis domnul întru întîmpinării-i pre doi fii ai mării-

sale, Costandin beizadea și Iancul beizadea, de s-au aflat acolo pînă au sosit, făcîndu-i cinste precum să cade. Și într-aceeași zi fericitul patriarhu au rămas de au sălășluit acoloa pînă a dooă zi, iar a dooă zi, septembrie 14 zile, în zioa de înălțarea Crucii, au intrat în oraș[ul] Bucureștii, înaintea a căruia din porunca domnului, i-au ieșit întru întîmpinare mitropolitul țării kir Daniil, și cu toți ceilalți arhieriei cîți să afla în București, și cu toată ceata bisericească, preoți și călugări, și toată boierimea, mari și mici, și slujitorimea, niguțătorii și alt norod mult, și cu mare cinste și parisie l-au adus pînă în mănăstirea Sfete Gheorghii, în casile patrierșăști. Iar a dooă zi de intrarea sa în București, septembrie 15 zile, au trimis domnul de l-au adus la curte cu mare cinste, întru a căruia întîmpinare i-au ieșit domnul pînă în pridvor, și acoloa i-au sărutat dreapta. Iar după ce s-au suit în spătăriia cea mică, de minunatele și înțelepțeștile cuvinte ce ieșia și din rostul patriarhului, și al domnului nu poate ajunge mintea a fieștecăruia om a le scrie și a le povesti.

Aicea, cititoriule, te las ca singur să socotești, un domn preaințelept și învățat, și cu un sfînt patriiarh ca acela înțelept și preainvățat, împreunîndu-să unul cu alt de nu era cu mare minune la toți cei ce privia și le auzia voroava lor? Și măcar că am fost de față, văzînd cu ochii și auzind cu urechile preaințelepte cuvintele lor, iar mintea a mă ajunge ca să le scriu pă larg, nu este cu puțință, ci cu tăcerea conțenesc și săvîrșesc venirea și priimința dă către domnu a preafericirii sale.

PENTRU TURBURAREA ȘI ZARVA CE AU FOST
ÎNTRU TĂTARI ÎN ANUL ACESTA

Într-acest an, zădărindu-să și ațîțîndu-să zavistiie și vrajbă între Bengli Gherei, hanul tătărăsc, și între frate-său Adil Gherei-sultanul ce era galga, din vrajba ce să născusă între dinșii, au mazilit împărăția pre Adil Gherei-sultan, și

au făcut calga pre frate-său cel mai mic, pre Selaamet Gherei-sultan. Pentru a căruia maziliie au trimis împărăția un capigi-bașă cu ferman, ca să-l ia de acolo și să-l ducă la Iambol, la ceflicul lui, carele este aproape de Odriiu. Pe carele luîndu-l, și pre cale ducîndu-l, cînd au fost la hotariul Bugeacului, s-au sculat tătarii și l-au luat din mîna capigiului cu mare îndrăzneală și n-au vrut să-l lase să-l ducă, și așa capegi-bașă s-au dus fără nici o ispravă.

După aceea Adil Gherei-sultanul mergînd în Bugeac, și unîndu-să cu toți mirzacii și tătarii Buceacului, și stringîndu-să multă seamă dă oaste tătărăscă bugeacii (zie unii să fie fost pînă la 80.000 de oaste), au legat tabără socotînd să stea cu tot felul de împotrivire asupra hanului, și orî cu ce mijloc ar putea să-l rădice și să-l surpe din hănîie, dar în cea după urmă nimica n-au isprăvit, nici au putut scoate lucrul la cale după pofta lor, ei le-au căutat cu voie, fără voie, a să supune și a-și pleca capetile, atîta Adil Gherei-sultan cît și toți tătarii bugegeni, precum mai pă urmă voiu arăta în ce chip le-au fost supunerea lor.

Hanul dară fiind unit cu toți mirzacii și cu toți tătarii crîmleni, și arătînd mare credință și supunere către puternica împărăție, și avînd împărăția pe hanul în multă dragoste și credință, îndată cum s-au înștiințat de la hanul pentru zurbalicul tătărilor bugegeni, și al lui Adil Gherei-sultanul, și pentru nebuneasca împotrivirea lor, nicidecum împărăția acelor zurbale bugegeni nu le-au dat obraz, nici i-au îngăduit a-și împlini gîndul și socoteala lor, ci ca să-i supuie fără voia lor, și ca să cunoască că sînt supuși puternicii împărății, iar nu de sînt capetile lor, după sfatul cel înțeleptesc al luminatei Porți, numădăcit au dat poruncă și hanului (trimițîndu-i și cădic-caftan) și tuturor pașilor duple împrejur, trimițînd fermanuri la pașa de la Ozu, la pașa de la Bender, la pașa de la Hotin, și la alții, ca să se rădice toți cu oaste asupra tătărilor bugegeni, și de-și vor pleca capetile de voie la porunca puternicii împărății, și să se supuie hanului, bine, iar de nu, să le dea războiu ca acela, pînă încît să se stingă și să-i facă

a să supune făr' de voia lor, și pe cei mai mari căpetenii să-i prinză, și să-i pedepsească cu rea și cumplită pedeapsă.

Atuncea la acea vreme întâi făcuse împărăția serascheriu pe Mustafa-pașa de la Hotin, iar apoi pentru bătrînețile și slăbiciunea lui, au socotit de au făcut serascheriu pe Abdulah-pașa de la Niș. Acest Abdulah-pașa era prieten foarte bun mării-sale lui Nicolae-vodă, încă de cînd au statut odată vezir-chehaiasi în zilele lui Ciorlo Ali-pașa veziriul, și la căderea lui Ciorlo-veziriul din vizirle, întrebîndu-să măriia-sa Nicolaie-vodă de către împărăție pentru acest Abdulah-pașa, ce atuncea fusese chehaia, mult l-au ajutat măriia-sa cu cuvîntul spre binele și folosul lui, și n-au primejduit. Carele fiind minte binele ce au cunoscut de la domn, pururea de față intru auzul a multora au mărturisit ajutoriul și multul folos ce au avut de către măriia-sa în vremile acelea, neuitîndu-l nicidecum și de atuncea avea întărit mare și bun prietșug. Însă făcîndu-l serascheriu, numaidecît dupe porunca împărătească s-au sculat de la Niș. și au mers la Smil în cai de minzil, unde să strîngea oștile, și unde era să viie și hanul ca să stea cu dînsul împreună, și să facă sfat ca să supuie pe tătari, ori cu bine, ori cu rău. Pentru a căruia mergere cum au înțeles domnul numaidecît au trimis pe 2 portari înainte-i, intru întîmpinare-i cu daruri și cu cărți pentru cele bune și de folos, scriîndu-i spre buna chivernisire și odihnă a țării, fiind domnului bun prieten, precum am scris mai sus, și întîlnindu-l 2 portari, la Rușciuc, dechembrie 25 de zile, în zioa dă Crăciun, priimit-au darurile și cărțile domnului cu multă dragoste și cinste, și au dat și răspunsul cărților mării-sale, scriîndu-i cu cinste, și cu mult peripișis. Atuncea dar cînd împărăția au dat poruncă pașilor ca să se rădice cu oști asupra bugeaclilor, au trimis poruncă și domnului, ca să se gătească și măriia-sa să fiie gata să meargă la Smil; însă deocamdată acest ferman de poruncă au venit domnului, adică să se gătească să fiie gata, și cînd îi va veni știre de la hanul, și de la serascheriu-pașa ca să meargă, să se scoale numaidecît, să porcează, să nu mai zăbovească, căci că este

ca să fie și măriia-sa la sfat, pentru că scrisese vezirazemul cărți și la hanul, și la serascheriu-pașa, dându-le știre de venirea mării-sale, și cum că nu doară îi este venirea pentru altceva, sau fieștecum, fără cit ales ca să fie la sfat, știindu-l că este domn înțelept, învățat, și credincios vechiu al împărății. Deci, domnul atuncea, după ce i-au venit acea poruncă, numaidăcat au pus de au făcut rinduieli în țară pentru gătirea oștirii, de zaherea, de cară și de altă trebuincioasă gătire de toate, să se gătească să stea gata. Dar toate acelea, atit zahareaoa, cit și carăle, le-au făcut toate tot cu bani, iar ca să supere pe cineva din pămînteni pentru zaherea, sau pre săracii du prin sate, să facă cară fără plată, pă niminea n-au supărat, mai virtos milostivindu-să spre toți, fiind vreme dă iarnă. Însă pentru purcederea și călătoria mării-sale, și pentru toate alte bunătăți și chiverniseli ce au făcut asupra țării, și a pămîntului acestuia, într-acele vremi de răzmiriță și turburări, mai pă urmă le voi serie unde va veni rîndul, iar acum trebuie să-mi țiiu rîndul istorii a pricinii tătarilor.

Pă vremea cînd tătarii sta tot împărăcheați, și în socoteala lor cea nebunească, să auzia și aceasta, cum că luînd înțelegere și Deli-sultan de împărechierea și zarva lor ce să făcuse, și dă vrajba ce intrasă între hanul și între Adîl Gherei-sultan, unchiu lui, să fie strîns și el lingă sine de acolo de unde era pribeag, dăspre părțile cerchezilor, cităva oaste, și s-au sculat de au penit pînă la apa Coban, socotind să treacă și să viie și el într-ajutoriu lui Adîl Gherei-sultan, și al tătarilor bugegeni: dar apoi poate că nu i-au dat îndemină, că și-au schimbat socoteala, au că s-au arătat necălcător de porunca împărătească, au că cunoscînd deșartă și crudă socoteala bugegenilor, n-au trecut, ci s-au întors înapoi.

După ce dar au început a să strînge, și a să aduna oști din toate părțile la Smil, precum era porunca împărătească, și hanul trimițînd mai nainte de venirea lui pre fii-său Tohtamăși-sultan cu cităva oaste crimleni asupra Bugeacului, și viînd la Ozu, și rădicînd și de acolo pre pașa de la Ozu cu cităva oaste turcească, și încă și cu citeva tunuri, și viînd pînă

la Sarăsu, vrut-au să ia și de acolo, pre niște tătari întru ajutor; carei să numesc coban tătari, alții le zic nohai; dar ei n-au vrut să se rădice nicidăcum. Și viind Tohtamăși-sultan cu pașa de la Ozu și cu oastea, s-au așăzat cu oastea puindu-să tabăra din jos de Bender. Acolo dar au venit cițiva mîrzaci bugegeni de s-au închinat la fiul hanului Tohtamăși-sultan, și ș-au plecat capetile, dăspre altă parte încă viind și calga-sultanul cel nou cu mulți tătari crîmleni, și cu vreo patru sute de cazaci asupra bugeacliilor. Hanul încă apropiindu-să cu oastea sa către Ozu (măcar că, pînă a veni, începuse bugegenii a-și cunoaște lucrul, că va să rămîie la nimica, și li să slăbise nădejdea ce avea întii), și văzînd ei atîta greutate de oști ce le vin asupră, și cum că le [e] strimt de toate părțile, și nu pot să stea împotriva unii împărății puternică și mare ca aceea, și va să le viie lucrul la greu, într-alt chip n-au avut cum face, ci le au căutat numai să se plece și să se supuie fără de voia lor.

Adil Gherei-sultan încă, cunoscîndu-și lucrurile că-i sînt împotrivă și socoteala lui ce avea nu-i vine la cale bună, au socotit de au scris carte la măriia-sa Nicolaie-vodă adică rugîndu-l ca să mijlocească la împărăție să-i ierte greșala, știînd pă măriia-sa bun prieten, și cum că i se trece cuvîntul și rugăciunea mai mult decît a multora la împărăție, și mai virtos fiind vechiu și părintesc prieten din vremile lui Selim Gherei-han, carele avusese mare prieteșug cu răposatul părintele mării-sale lui Nicolae-vodă, vestitul Alexandru Exaporiton al puternicii împărății. Care carte a lui Adil Gherei-sultan, îndată ce o au luat-o domnul numaidăcît o au trimis la Țarigrad la împărăție, și mai mult dintr-aceea au pricinuit începere de pace și de a să potoli zarva tătarilor, și lui Adil Gherei-sultan iertăciune greșalii lui.

Deci după aceea s-au sculat întii Adil Gherei-sultan, dă unde era din tabăra tătărăscă, și au mers drept la serascheriupașa la Smil, plecîndu-și capul la porunca puternicii împărății,

pre carele priimindu-l serascheriul cu cinste, l-au îmbrăcat cu conțeș cu blană de pîntece de vulpe de Moscu, și trecînd Dunărea de ceea parte cu haremul lui, s-au dus cu haznatar-bașa al hanului numele lui Coban Cealan Mehmet aga, om de neam mare, toema la ceftlicul lui, la Iambol, după dinsul. De acii au început a veni mulți mirzaci bugegeni la serascheriu-pașa și la hanul de ș-au plecat capetile, iar unii din mirzaci, temîndu-să de primejdiie, au fugit în Țara Leșască, carei și accia mai pre urmă au venit de ș-au plecat capetile la hanul. Au început deci toți tătarii a să răsipi din tabără, cineși pre la locurile lor, și au rămas fără nici o ispravă. Unde nu este voia lui Dumnezeu nu poate oamenii.

PENTRU IMPREUNAREA HANULUI CU SERASCHE-
RIUL, ÎN CE CHIP, ȘI CU CE CİNSTE AU PRIIMIT
PAȘA PE HANUL

Daca au venit Bengli Gherci-han cu oastea sa la Ozu, și s-au apropiat către Smil, trimis-au Abdulah serascher-pașa înainte-i cale de dooă ceasuri de au întins corturile, trimițînd și mutpacul, și altile dă trebuință pentru cinstea și ospățul hanului. După aceea s-au sculat și serascheriul cu oastea lui, de au ieșit înaintea hanului intru întîmpinare-i și, acolo unde era corturile întinse, au ospătat pașa pe hanul, făcîndu-i mare cinste, și după ospăț au dăruit serascheriul pe hanul cu un cal aibu foarte frumos cu toate podoabile lui de mult preț, și osebit i-au mai dăruit și alt cal vinăt armăsariu. Apoi încălîcînd amîndoi de la corturi au mers către Smil, și pe cale mergea alătura, însă hanul puțintel mai nainte, și serascheriul puțintel mai pe urmă, ca cum ar veni capul calului pașii drept picierul hanului. Iar daca au intrat în tirgul Smilului, au trecut seraschier-pașa de mergea înaintea hanului ca în chipul unui postelnic mare, și după ce s-au apropiat de saraiu pașii, unde și conacul hanului acolo gătise, i-au ieșit înaintea hanului fiul serascheriului și cu divan-efendi, loc ca de 100 de pași, intru întîmpinare-i, închinîndu-să înaintea

hanului pînă dă trei ori cu mîinile pînă la pămînt. Serascheriu-paşa grăbind mai nainte, şi dăscălecînd, au stătut la capul scării, şi luînd pe hanul cu frumoasă ţărmoniie, l-au suit sus în saraîu, şi numaidăcit au slobozit 12 tunuri. Deci acolo de iznoavă l-au cinstit, l-au ospătat, cu argintării, cu multe bucate, şi cu scumpe lucruri, făcîndu-i mare cînte. Iar după ce l-au ospătat, au îmbrăcat serascheriu-paşa pe hanul cu o blană de samur dă trei pungi de bani, dîndu-i şi alte osebite daruri; iar hanul au dăruit pe serascheriu-paşa cu 13 suflete de robi cu roabe. După aceea trecînd trei zile s-au sculat hanul de acolo de la Smil, şi s-au dus pe Dunăre la cetatea Chilia, şi oastea lui au mers pe uscat. Pe urmă de acii s-au dus şi serascheriu-paşa la Chilia unde era hanul, şi au şăzut acolo nooă zile, şi iar s-au invirtejit înapoi la Smil. Mult au muncit atunceea hanul ca să rămîie şi serascheriu-paşa să fiie împreună pînă să vor isprăvi toate aşăzămînturile tătarilor, dar n-au vrut, ci s-au sculat de s-au dus la mansup[ul] lui, la Niş, iar han[ul] rămîind în urmă au şăzut tocma un an asupra tuturor trebilor şi aşăzămînturilor tătarilor, apoi au mers în Bugeac, de au iernat acolo.

PENTRU PATIMA ŞI MULTA NEVOIE CE AU PETRECUT MOLDOVENII, ŞI PENTRU BUNA CHIVERNISEALĂ CE AU FĂCUT DOMNUL AICEA ÎN ȚARĂ

În cită vreme au ținut aceste răzmirițe şi împărechiri ale tătarilor, unul Dumnezeu ştie de ticăloasa Țară a Moldovii, cîte au tras şi cîte au pătimit dă prăzile şi dă jeafurile tătarilor, şi dă multa nevoie ce trăgea fugarii, fiind prin băjării, că să băjănise țara prin munți, prin văi şi prin codri, şi pûrura tătarii să sloboziia din tabără, de călca, prăda şi jăfuiia pre cine găsiia, precum le este obiceiul. Pînă şi Grigorievodă dă frică au sărit din scaunul Iaşilor, iar pre doamnă-sa şi pre maică-sa le-au trimis la cetatea Hotinului de au şăzut acolo pînă ce s-au potolit zarva tătarilor; iar Grigoriie-vodă şi toți boierii lui umbla ca nişte băjănari din loc în loc, şi

multă pagubă și nevoie au pricinuit și au curs pământurilor moldoveni într-acele turburate vremi, afară din multe dări de bani ce au dat.

Iar țara aceasta cu mila lui Dumnezeu, și cu bună și înțelepțeasca chiverniseala domnului, au hălăduit foarte cu liniște mare și cu pacinică și neclintită stare, chivernisind-o măriia-sa, și păzind-o ca lumina ochiului; și necum să se strămute cineva din pământeni de la lăcașurile lor, ci poci zice, că nici păriu din capul cuiva nu s-au mișcat, încît și bietii săraci de moldoveni, văzind buna și înțelepțeasca chivernisire a domnului, și cea fără preget pază și apărare ce făcea măriia-sa țării aceștia, alerga și năzuia aicea în țară, așăzindu-se la locurile de lăcuință supt oblăduirea domnului; pînă și turcii neguțători ce să afla în Moldova pe la Vasluiul, pe la Birlad și pe la Focșani de ceea parte, de frica tătarilor au trecut aicea în țară, cu toate dobitoacele lor, de trăia fără grijă, și toți cu o rugă și cu o inimă da slavă lui Dumnezeu și lauda numele domnului, rugîndu-i de sănătate și de viață îndelungată pentru buna chiverniseala ce să nevoia da făcea țării. Căci că cunoștea toți și vedea cu ochii, nu numai pămîntenii, ci și alți streini, că nu să da domnul odihnii nici zioa, nici noaptea pentru țară, și pentru pămîntenii, ci cu mare nevointă și osîrdie, să sirguia și să siliia spre odihna tuturor da obște, tocma ca cum ș-ar păzi un părinte pre fii săi de tot răul și prijmejdia, străbătînd și ajungînd cu cărțile mării-sale și cu daruri în toate părțile, la hanul, la sultani, la serascheriul, la pașa de la Ozu la pașa de la Bender; la pașa de la Hotin, și trimițînd iscoade peste iscoade, prelitînderea, în toate părțile și pre marginea Dunării, ca să se afle vești de lucruri adevărate și temeinice, strejuind țara cu tot felul de bună chiverniseală. Căci că de la Moldova de-a pururea din nestatornicii moldoveni scornea minciui, da făcea fel da fel da spaime și tulburări la margini, muncind ca să spăimeze și pe lăcuiitorii țării noastre. Dar domnul nicidăcum nu grijia, căci că știia tot temeiul, viîndu-i din toate părțile vești peste vești, și înștiințări peste

înștiințări, și la margine avea trimisă atîta slujitorime pentru pază; Și cu aceasta toate totdeauna da imblinzire și mîngiere norodului, ca să vii toți pre la casile lor în odihnă, fără dă grijă și cu o inimă bună, că măriia-sa tuturor dă obște le are dă grijă. Și după cum am zis mai sus, nimenea dă odihna și lăcașul său nu s-au strămutat, ci pentru o bună chiverniseală ca aceea ce făcea domnul asupra țării, și la cei mari vestindu-să ai luminatei Porți, mulți dintru aceia aducea mustrare lui Grigorie-vodă domnul Moldovii, că nu urmează chivernisirii unchi-său.

PENTRU DUMITRAȘCU HATMANUL CÎND AU FUGIT
LA TĂTARI

Într-acele vremi, pre cînd tătarii era împerechieți, și turburați între dînșii (ah, dă nesimțirea și nesocoteala unor fel de oameni!) Dumitrașcu hatmanul, fratele lui Mihaiu-vodă manzîlul, dintr-atîta odihnă și pace ce avea dă către Grigorie-vodă, domnul său, neavînd nici o nevoie, să scoală și fugă la tătarii cei haini, cu Iordache generi-său, feciorul Lupului vornic, socotînd ticălosul că vor rămînea hainii biruitori, și prin mijloc[ul] lor va putea aduce iarăși pe frate-său domn, și această dășartă nădejde avînd au trimis pe urmă oameni de ai lui cu cîțiva tătari de ș-au luat jupîneasa tocma din mijloc[ul] Iașilor cu mare îndrăzneală și o au dus-o acolo unde era el la tătari. Ci dar altele sînt socotelile oamenilor, și altele sînt lucrările lui Dumnezeu. Pentru a căruia fugă făcînd Grigorie-vodă știre la Poartă, au scos ferman ca oriunde ar fi, au de la tătari, au de la Țara Turcească, să-l ia, și să-i curmeze viața, scriînd în ferman înfricoșate cuvinte, și zicînd anume să-l omoare, ca să curățească pămîntul dă niște vicleni și haini ca aceia. El dară, dacă au văzut că lucrurile tătarilor rămîn la nimica, și cum că-și stau și ei de capetele lor, și văzînd că într-alte părți streine nu-i dă mina a fugi (că Grigorie-vodă împănase pătîtîndenea cu paznici ca să-l

prinză), nici la tătari nu-i da locul a sta, să scoală și trage în Țara Turcească și să ascunde la un tîrg ce se cheamă [...] Acolo au șazut ascuns pînă ce l-au aflat Grigorie-vodă, la care trimițînd oameni de ai lui, beșlii, lipcani, cu fermanul l-au luat de acolo, băgat în fiară, și l-au adus la Iași, carele după vinovăția lui era să-și răpuie viața, ci dar au avut noroc cu măriia-sa Nicolaie-vodă, că cum au luat înștiințare că l-au prins și l-au dus la Iași, ca un domn ce din fire era milos-tiv și milosîrd, numaidăcît au scris la Grigorie-vodă, pof-tindu-l să nu i să atingă dă viață. ci încă să-și facă milă cu dînsul să-l și ierte, precum au și făcut, că pentru voia mării-sale l-au iertat, și l-au slobozit să șază la casa lui, unde tre-cîndu cităva vreme după ce l-au slobozit acolo unde era la casa lui la Ferești, i-au venit cataroiu și au murit. Așa răs-plătește Dumnezeu nemulțămitorilor, de mila și cinstea dom-nilor, mai ales la nestîmpărății și nestatornicii ca aceia.

PENTRU GĂTIREA ȘI CĂLĂTORIA MĂRII-SALE
NICOLAIE-VODĂ CĂTRE SMIL

După ce au venit domnului porunca cea dintîi precum am scris mai înapoi, adică ca să se gătească să fie gata a merge către Smil, trecînd cităva vreme la mijloc, iată la dechemvrie [...] au sosit un vezir-agasî de la Poartă, căruia îi era numele Musa aga, cu ferman împărătesc, întru carele porunciia dom-nului ca numadăcît să se scoale să meargă la Smil, nimica altă zăbavă să nu facă, și măcar că domnul ca un protimos și grabnic ce era spre poruncile împărătești, îndată au dat poruncă tuturor celor orînduiți de cale să se gătească, și degrab au trimis porunci pe la zapcii, ce era orînduiți după cară prin județe, ca să viie cum mai curînd cu carăle, pentru că era toate gata făcute și plătite, zahereaoa încă așijderea, iar încă și măriia-sa ca un înțelept cumpăniia toate cu mintea, și cu socoteala, și cunoștea că cu greu va să-i cază acea călă-torie, mai virtos fiind vreme dă iarnă (măcar că Dumnezeu

milostivul mare și nespusă milă au arătat într-acea vreme, că așa au cumpătat vremea de au fost tot bună și călduroasă, toate zilele acei călătorii ca cum ar fi fost o primăvară de minea slujitorii și alții tot pe afară) și să uita măriia-sa și la cită seamă dă cheltuială va să-i curgă, precum au și fost, că mare cheltuială au pricinuit, una cu lefile slujitorilor, alta cu cîteva steaguri de slujitorime nooă ce mai făcuse, și cu cheltuiala ce au dat la unii, la alții ce au călătorit împreună cu măriia-sa, dar cu darurile ce au trimis măriia-sa, cum la hanul, la sultani, la serascher-pașa, la pașa de la Ozu, de la Bender, de la Hotin, și alții, și cu alte multe și nenumărate cheltuieli care pentru lungime le las, de nu le mai pomenesc anume, și era mării-sale și pentru atita boierime și slujitorime, și alții ce mergea cu măriia-sa împreună în vreme dă iarnă, iar mai virtos și mai ales pentru țară, ca să și-o apare, să și-o păzească, și să și-o chivernisească, iar osteneala, truda și neputința mării-sale (dă era atuncea și cam slab) întru nimica nu le socotiia, căci că era foarte protimos (precum am zis) spre porunca împărătească, și cînd scriia la Țarigrad pentru trebile țării, deși aducea aminte către puternicii stăpîni vteodată pentru neputința și slăbiciunea mării-sale, iar încă și stăpînii îl îmbuna și-l peripiisea, scriîndu-i că mergerea nu-i este că doar va să facă vreo oștire, fără cit ca să fie împreună la sfat.

După ce dar au sosit acel Musa aga vezir-agasî, precum am zis mai sus, cu poruncă de la împărăție la domn ca să purceagă, lăsînd toate socotelile și toată neputința deoparte, și gătîndu-să măriia-sa cumsăcade cu ajutoriul lui Dumnezeu, miercuri la 27 ale lunii lui dechembrie, au purces din scaunul Bucureștii cu toată boierimea, mari și mici, și au ieșit cu mare și frumos alaiu pînă la malul Colintinii, la podul Plum-buitei, unde era corturile întinse, lăsînd pre doamna mării-sale, cu ceilalți mai mici fii ai mării-sale în București, în casile domnești cu tot agărlicul, măcar că dă vreme ce venise mării-sale această poruncă de la împărăție de mergea la oaste întru atita cale dăpărtată, socotise întii ca să trimiță pe doamna mării-sale la un loc unde s-ar fi socotit a șădea pînă

la învîrtejirea mării-sale, iar apoi ca să nu dea norodului vreo pricină de turburare, n-au vrut să o trimită măriia-sa nicăiri, ci cu tot agărlicul o au lăsat-o în București, precum am zis, în casele domnești, și pe preafericitul patriarh în mănăstirea Sfint[ul] Gheorghe, lăsindu-l rugători către Dumnezeu pentru sănătatea, întărirea, bună călătoria și întoarcerea mării-sale fără zăbavă la scaun.

De acolo dară de la podul Plumbuitei, boierii caimacâmi și cu alți boieri, carii era să rămîie în București, s-au întors înapoi la scaun, iar domnul împreună cu doi fii ai mării-sale, Costandin beizadea și Iancul beizadea, și cu o seamă dă boieri de cei mari și cu al doilea, și din mazili, și cu oastea cită avea lingă măriia-sa au mers la satul Afumați, și acolo au făcut oturac dooăsprezece zile pentru că nădejdea nu și-o curma nicidăcum, ci o avea dăplin la mila lui Dumnezeu, că tot va rămînea dintr-acea călătorie, așteptînd din zi în zi să-i viie ferman de la împărăție, ca să rămîie să nu meargă, mai virtos că și auzia, și venia mării-sale vești totdeauna pentru tătari, că li să potolesc turburările și să supun, iar de va și merge ceva mai nainte, era încredințat că din țară nu va ieși, precum cu mila și cu ajutorul lui Dumnezeu au și fost, de care unde va veni rîndul vom scrie, și să și cunoștea semnile că va rămînea domnul dintr-acea călătorie, căci că acele dooăsprezece zile cit au făcut măriia-sa oturac la Afumați, din porunca împărății au făcut. Acolo la Afumați au îmbrăcat domnul pre Iordache Crețulescu vel-vornic și pre Dumitrache Ramadan vel-spătar, cu conțe blănite cu blane de vulpe de Moscu foarte frumoase.

La purcederea domnului din București, au dat măriia-sa învățatură pre la toate mănăstirile și pre la toate bisericile din tot orașul Bucureștii, ca să facă preoții denii, liturghii și rugăciuni, către Dumnezeu, în toate zilele, neprêstan pentru domnu, și pentru toți cei ce călătoria împreună cu măriia-sa vodă, care s-au și făcut, și Dumnezeu, ca un milostiv, au ascultat și au bine priimit acele neîncetate rugăciuni, pentru că au făcut mare milă, de au fost și învîrtejirea domnului la

scaun și curînd și-au venit și domnul, și ceilalți toți sănătoși pre la casele lor.

Aceasta nu o scriu pentru altceva, fără cît mai mult ca să dau și altora pildă, ca să cunoască și să știe, că cel ce-și va pune nădejdea la toate către Dumnezeu nu va rămînea în dășart, pentru că Dumnezeu (după cuvîntul psalmistului) voia celor ce să temă dînsul va face, și ruga lor va asculta.

Însă la opt zile ale lunii lui ghenarie, au purces domnul și de la Afumați și au mers la conacul de la Greci. De acolo dar au gătit măriia-sa pre Mihalache Roset vel-sluger, nepot dă sor mării-sale, de l-au trimis la Țarigrad pentru trebile țării, și de acoloa purcegînd domnul înainte pre conacile ce era orînduite și gătite, cînd au ajuns la conacul de la Sărata. ghenarie 12 zile, au sosit un mirzac de la hanul cu veste bună și de bucurie, aducînd domnului iarlic și o țidulă scrisă cu însuși mîna hanului, întru care scriia mării-sale cu multă cinste și peripiisis și ca să nu să mai trudească cu călătoria. ci să șază în scaun, să-și păzească țara și raioaoa, pentru că lucrurile tătarilor cele turburate să potolesc și-și pleacă capetile și să supun. Dar încă și cu toate acestea nu putea domnul să se întoarcă înapoi făr' de a-i veni ferman de la împărăție, ci gătind pe mirzac, și dînd răspuns cărților ce-i adusese, și bine dăruindu-l l-au pornit înapoi la hanul, iar domnul de acoloa au mers în tîrgul Buzăului în episcopie. ghenarie 13 zile, fiind episcop Buzăului kir Ștefan. Acolo la Buzău era vel-căpitan za dorobanți cu cîteva steaguri de pedestrime, cazaci și talpoși, pre carele domnul îl trimisese cu cîteva zile mai nainte, poruncindu-i să stea acolo la Buzău cu slujitorimea aceea, pînă cînd va avea de la măriia-sa poruncă au a să întoarce înapoi, au a merge înainte.

Încă fiind domnul în Buzău, iată și alt vestitor de bucurie, Dumitrașco postelnic Caramanlău viind de la Smil, de unde îl trimisese domnul, au adus mării-sale buiriultiu de la Abdula serascheriu-pașa pentru învîrtejirea domnului înapoi la scaun, dar încă și tot nu vrea măriia-sa să se întoarcă fără poruncă de la împărăție. Făcut-au domnul acolo

la Buzău oturac patru zile, unde făcînd și vreo dooă divanuri, mulți săraci ș-au aflat dreptatea, pentru mincăturile unora din buzăieni, iar miercuri, ghenarie 17 zile, purcînd de la Buzău, au mers la tîrgul Rimnecul, și de acolo la Stanomirești, unde din porunca domnului au venit și steagurile de slujitori, călărime și pedestrime cu sărdariul lor, care domnul le trimesese mai nainte vreme la Focșani, de cînd să începuse zarva tătarilor, ca să fiie pentru paza marginii pe hotar, și de acolo mergînd înainte la ghenarie 21, au ajuns domnul la mănăstire la Măxineni, de unde mai nainte n-au mai mers măriia-sa, pentru că din mila lui Dumnezeu nu numai de la hanul, și de la serascher-pașa i-au mai venit mării-sale iarlic și buiuriltiu de a se întoarce înapoi, ci și călărașii de la Țarigrad nemerind, au adus mării-sale deocamdată mai în grab cărți de la măriia-sa vezirazemul, și de la chehaia-beiu al veziriului, scriindu-i ca numaidecît, oriunde ar fi călători pre cale, să se învîrtejească înapoi spre scaun, să-și păzească țara și alte porunci împărătești. După ce au făcut acolo la Măxineni trei zile oturac, la dooăzeci și patru dă zile ale lunii ghenarie, au purces domnul înapoi către scaunul Bucureștii, și acolo la Măxineni au mai lăsat măriia-sa pe vel-căpitan de dorobanți cu steagurile de pedestrime și de călărime ca să mai fiie acolo dă pază citeva zile, iar domnul învîrtejindu-să înapoi au venit la satul Afumații, ghenarie 28. Acolo iar au sosit și Iordache biv-vel-portar, fiul lui Dumitrache Ramadan vel-spătar (pe carele domnul mai în urmă l-au făcut și postelnic mare) cu ferman mare de la împărăție pentru învîrtejirga domnului în scaun, iar luni, ghenarie 29, au intrat domnul în scaunul Bucureștii cu mare alaiu și cu frumoasă parisiie, ieșindu-i întru întîmpinarea mării-sale, la Colintina, boierii caimacami, și altă boierime, mitropolitul țării cu toți alalți arhierei și cu alt norod mult, și toată obștea dă la mare pînă la mic cu un glas, și cu o rugă, mulțumii și da laudă lui Dumnezeu de întoarcerea domnului în scaun, și pre toți i-au coprins bucurie și veselie mare foarte, și așa suindu-să în casile domnești, s-au citit fermanul

împărătesc de întoarcerea domnului, și s-au făcut șanlic, slobozind puști și tunuri după obicei.

În toată călătoria aceasta ce au făcut domnul, atit în ducătoare cit și în viitoare, să nevoia măriia-sa cu tot felul de bună chivernisire spre odihna boierilor și a tuturor celorlalți ce era împreună cu măriia-sa călători, ca pre toți să-i odihnească și să-i căpuiască cu de toate cele trebuincioase, ca să nu fiie de ceva lipsiți, ci toți să fiie odihniți și mulțumiți. Venia și pocloane la toate conacile, ori după la igumeni, ori după la boiernașii dă țară, și pentru măriia-sa nimica nu opriia, ci toate le împărția, și le da pre la boieri și pă la ceilalți, și era toți îndestulați și odihniți de toate, atita cit nici simțea cineva că călătoresc la oaste, ci ca cind ar merge într-o plimbare cu bucuriie, și poftia domnul mai mult odihna boierilor și a celorlalți decît a mării-sale.

Într-acea vreme după învirtejirea domnului în scaun din călătoria ce scriie mai sus, cind au fost pe la luna lui mart, făcînd împărăția pașă la Diiu pe Topal, Osman-pașa au rădicat pe serascher Osman-pașa ce era la Diiu și l-au făcut pașă la Benderiu, carele, purcegînd de la Diiu cu tot agărlic[ul] lui, făcuse socoteală să vie să treacă pre aicea prin țară, cu a căruia trecere putea să se întîmple multe cheltuieli și supărări atit domnului, cit și săracilor. Ci dar domnul aflînd de una ca aceea, ca un domn ce-l durea înima de săraci, și nu iubiia paguba țării, numaidăcît au trimis pe un boier al mării-sale, pre Armago biv-vel-căpitan (care și capichehaia au stătut la Țarigrad și să întîmplase de era atunce aici în țară) cu daruri și cu cărți înaintea lui Serchiia Osman-pașa, dîndu-i poruncă și învățătură în ce fel, și în ce chip, și cu ce mijloc să-l induplece și să-l facă ca să nu-i fiie trecerea pă aicea prin țară. Carele ducîndu-să la pașa, și dîndu-i cărțile de la domnul, și zicîndu-i cele ce-l învățase domnul, l-au făcut pe pașa de ș-au schimbat socoteala singur de voia lui, și s-au lăsat de a trece prin țară, căutîndu-și calea pe de ceea parte de Dunăre. Și măcar că domnul au trimis pe boierul ce scriie mai sus înaintea pașii, ca să-l facă să nu vie

prin țară, iar încă și nu s-au lăsat într-acea nădejde, ci îndată au scris și la Țarigrad, făcînd știre la împărăție, și numaidecît au dat împărăția fermă cu mare tărie ca nicidecum să nu treacă acel pașă pămîntul țării, dar pînă a sosi fermanul de la Țarigrad, pașa, precum scrie mai sus, de bunăvoia lui, s-au lăsat de socoteala cea dintîi, și s-au dus pe de ceea parte dă Dunăre la Bender, și așa cu bună chiverniseala domnului, au hălăduit țara și de supărarea acelui pașă.

PENTRU NUNTA FIILUI MĂRII-SALE NICOLAIE-
VODĂ, COSTANDIN BEIZADEA

Într-acest an la leat 7235, vara, pe la luna lui iunie, făcut-au domnul nuntă fiului mării-sale celui mai mare, Costandin beizadea. Însă într-aceste zile s-au întîmplat de au venit mării-sale mucarer de la puternica împărăție, adică innoire domnii, viînd de la Țarigrad cu caftanul și cu fermanul împărătesc vel-căpitan za sîmeni Pascali, și cum au sosit cu caftanul, îndată s-au început și nunta, și la iunie în 9, în zioa dă Sfînta Troiță, au fost zioa cununii, dîndu-i soție pre fiica răposatului jupan Radul Cantacuzino biv-vel-spătar, fratele lui Ștefan-vodă, fiul răposatului Costandin Cantacuzino biv-vel-stolnic, și i-au făcut nuntă foarte frumoasă, fiind nun mare însuși sfînția-sa preafericitul patriiarh al Ierusalimului kir Hrisant, cununindu-i în biserica domnească de jos, la care nuntă făcutu-s-au mari și multe veselii.

PENTRU PURCEDEREA PATRIIARHULUI LA MOL-
DOVA, DUPĂ NUNTA FIILUI MĂRII-SALE NICO-
LAIE-VODĂ, COSTANDIN BEIZADEA

După ce s-au săvîrșit nunta lui beizadea Costandin, fiul mării-sale lui Nicolaie-vodă, vrînd preafericitul patriiarh să meargă la Moldova, una ca să aibă împreunare și cu domnul Moldovii Grigorie-vodă, alta ca să-și vază și metohurile de

acolo, care sînt închinat la sfîntul mormînt, pentru că de multă vreme nu venise aicea în țările acestea, au purces de aicea din București la luna lui iunie, trimițînd domnul de l-au petrecut cu mare cinste pînă afară din tirg, și nu numai atîta, ci împreună cu sfinția-sa, au trimis domnul un boier al mării-sale, pre Ianache Roset vel-comis, pentru cinste, dă l-au petrecut și i-au fost purtător dă grijă pînă la margine la Focșani. Și acolo Moldova la n-au făcut zăbavă mai mult decît luni [...] și iar s-au învîrtejit înapoi la București, întru a căruia întîmpinare iar au trimis domnul pă vel-comis, tocma la Focșani, de l-au adus cu cinste și cu odihnă pînă în București, și iarăși cu cinste și cu frumoasă parisiie l-au adus în mănăstirea Sfete Gheorghe.

PENTRU MERGEREA PATRIARHULUI LA ȚARI-GRAD

După ce dar au venit patriarhul de la Moldova, n-au făcut multe zile zăbavă, ci s-au gătit a merge către Țarigrad, pentru oarecare pricini și trebi ale sfîntului mormînt, și la 11 zile ale lunii lui dechembrie, leat 7237, au purces din București, însă întii au săvîrșit sfînta leturghie în biserica domnească dă jos în zioa dă Sfete Nicolaie. Făcut-au și didahie foarte frumoasă, întru care didahie, pre lingă alte multe și minunate cuvinte, și engomii ce făcea asupra domnului, dat-au tuturor boierilor și tururilor supușilor mării-sale învățătură, ca să fiie cu totul luiși, toți dă la cel mare pînă la cel mic, cu tot sufletul și cu toată inima în dreptate, și cu credință domnului. Întru care zi, făcînd domnul masă mare cu toată boierimea, l-au ospătat, făcîndu-i mare cinste, și după scularea mesii, cînd ș-au luat zioa bună de la domnul, pogorîtu-s-au domnul pînă jos la scară, și au stătut pînă s-au suit în carătă, și acolea sărutîndu-i dreapta, l-au trimis cu mare cinste în Sfete Gheorghe, iar miercuri, dechembrie 18 zile, precum am scris mai sus, au purces din București, dăruit dă măriia-sa Nicolaie-vodă și de doamna mării-sale,

și de fiii mării-sale cu mari și multe daruri, cit nu nădăjduise
pină într-atita. Încă și boierimea fieșticarele după a sa pro-
ierisis și puțință, au dat și ei milosteniie la sfintul mormint,
și i-au făcut domnul cinste ca aceea cit nici odinioară alt
domn altui patriiarh n-au făcut, și așa s-au dus mulțămīt
foarte de cinstea și buna priimința a domnului.

Într-acest an pe la luna lui octomvrie, leat 7237, s-au
scos în țară dajdiia haraciului cu pecetluituri, și mai nainte,
adică în zilele răsposatului Ioan-vodă, și și în zilele mării-
sale lui Nicolaie-vodă, o dată s-au mai scos pecetluituri în
țară, dar apoi măriia-sa au curmat aceasta, ca să nu mai fiie
și nu s-au mai scos în multă vreme, măcar că boierii de
multe ori au îndemnat pe domn ca să se scoată pecetluituri
în țară și nicidăcum nu vrea măriia-sa, ca să nu să facă între
săraci vreo turburare, iar apoi la această vreme în anul și
la luna ce scrie mai sus, dă vreme ce și țărani să învățase de
nu să astimpăra la un loc, ci umbla strămutindu-să dintr-un
sat într-altul, au făcut socoteală toți boierii, împreună cu
mitropolitul țării, fiind și sfinția-sa preafericitul patriiarh
la acea socoteală, și cu toții au îndemnat pe domnul ca să
scoată în țară pecetluitură mai mult pentru îndreptarea jude-
țelor și a satelor, și văzind măriia-sa acea socoteală și indem-
nare, au lăsat și măriia-sa ca să fie așa precum s-au socotit,
însă nu doară niscareva pecetluituri mari de sume grele, ci
pe ușor, după puțință și treapta fieșticăruia, pă dreptate, și
s-au strins haraciul cu lesnire și cu liniște, făcindu-să dreptate
tuturor, și cu toții au fost odihniti.

PENTRU CELE CE S-AU ÎNTÂMPLAT PÎNTR-ALTE
PĂRȚI STREINE

La anul de la nașterea domnului [Hristos] 1728, iar de la
zidirea lumii 7236, murit-au Ecaterina, împărăteasa moscali-
lor, după ce au împărățit ani doi și trei luni, și în locul ei au
rămas împărat Petru Alexiiovici, nepot de fecior, ce au avut
cu împărăteasa cea dintii Petru întiiul împărat, fiind de ani

12, după cum au lăsat împărăteasa Ecaterina în diiata sa, cu voia și cu pofta lor, și s-au numit Petru al doilea, după aceea s-au și încoronat după obicei. Lăsase împărăteasa în diiată-și, ca să se logodească împăratul cel tânăr și să-și împărătească pă fiica domnului Menșikov, cu care au făcut logodnă după ce s-au făcut împărat.

Acest Menșikov fiind dă neam mai dă jos, pentru slujbile lui și pentru vredniciile și dreptatea ce au arătat către stăpână-său, Petru întiul împărat, nu numai cu mari dregătorii l-au cinstit și l-au înălțat, ci și multe bogății agonisise, iar acum, fiind să se facă și socru împăratului, să înălțase peste măsură, dar norocul fiind zavisnic nu l-au îngăduit, ci l-au surpat totdeodată, că pirindu-l neprietenii lui către împăratul ce era să-i fiie ginere, cum că să apucă dă lucruri împotriva împărății, i s-au luat toată averea, și s-au trimis la exorie cu toată casa lui, stricîndu-să și logodna ce să făcuse cu fii-sa. Numai iarăși nu l-au lăsat norocul dă tot să piară, ci după ce au trecut aproape de doi ani, l-au iertat împăratul, și au venit iarăși la casa lui.

Iar în luna lui iunie au murit de apoplexiie Gheorghie întiul, craiu al englezilor, și au rămas craiu englezilor în locul lui fii-său, Gheorghie Avgust, după aceea, coronîndu-să în luna lui octombrie, fu numit Gheorghie al doilea.

Pînă aicea am scris cele ce s-au întîmplat pînă în săvîrșitul a zece ani dintru a dooa domnie a mării-sale Nicolaievodă, iar de aicea înainte, cu ajutoriul și mila lui Dumnezeu, voi scrie începînd de la al unsprezecilea an înainte.

CUPRINS

1. Domniia Radului-voievod negrul	7
2. Domniia lui Mihail-vodă	11
3. Domniia lui Dan-vodă, leat 6841	15
4. Domniia lui Alixandru-vodă, leat 6864	15
5. Domniia Mircii-vodă, leat 6891	18
6. Domniia lui Vlad-vodă, leat 6920	21
7. Domniia lui Vădislav-vodă, leat 6935	22
8. Domniia Radului-vodă cel Frumos, leat 6953	27
9. Domniia lui Laiotă-vodă Basarab, leat 6968	30
10. Domniia lui Tepeuş-vodă, leat 6985	31
11. Domniia lui Vlad-vodă călugărul, leat 7001	32
12. Domniia Radului-vodă, fecior lui Vlad-vodă, leat 7004 ..	32
13. Domniia Mihni-vodă, leat 7017	34
14. Domniia lui Vlad-vodă cel Unăr, leat 7018	36
15. Domniia lui Neagoe-vodă Basarab, leat 7020	42
16. Domniia Radului-vodă ginerile lui Neagoe-vodă, leat 7030 ..	49
17. Domniia lui Vădislav-vodă, leat 7036	54
18. Domniia a doao a Radului-vodă	54
19. Domniia lui Moisi-vodă, leat 7037	55
20. Domniia lui Vlad-vodă, leat 7038	56
21. Domniia lui Vinilă-vodă, leat 7041	57

22. Domniia Radului-vodă Paisie, leat 7044	57
23. Domniia Mircii-vodă, leat 7053	64
24. Domniia lui Pătrașco-vodă cel Bun, leat 7062	67
25. Domniia Mircii-vodă, leat 7066	68
26. Domniia lui Alixandru-vodă, feciorul Mircii-vodă, leat 7076 ..	74
27. Domniia Mihnii-vodă, fecior lui Alixandru-vodă, leat 7085 ..	78
28. Domniia lui Pătru-vodă Cercel, leat 7092	82
29. Domniia Mihnii-vodă a doao, leat 7094	82
30. Domniia lui Ștefan-vodă Surdul, leat 7099	84
31. Domniia lui Alixandru-vodă, leat 7100	84
32. Domniia lui Mihai-vodă, leat 7101	85
33. Domniia lui Șarban-vodă, leat 7108	101
34. Domniia Radului-vodă, Mihnea, leat 7119	103
35. Domniia lui Alixandru-vodă Iliaș, leat 7125	109
36. Domniia lui Gavrilă-vodă Moghilă, leat 7128	110
37. Domniia Radului-vodă, Mihnii, leat 7129	112
38. Domniia lui Alixandru-vodă coconul, leat 7131	113
39. Domniia lui Alixandru-vodă Iliaș, leat 7137	116
40. Domniia lui Leon-vodă, leat 7138	117
41. Domniia lui Matei-vodă, leat 7141	120
42. Domniia lui Costandin-vodă, leat 7162	136
43. Domniia Mihnii-vodă, leat 7166	146
44. Domniia Ghicăi-vodă, leat 7168	154
45. Domniia lui Grigorie-vodă dentii, leat 7169	157
46. Domniia Radului-vodă Leon, leat 7173	163
47. Domniia lui Antonie-vodă, leat 7177	170
48. Domniia a doao a lui Grigorie-vodă, leat 7180	180
49. Domniia Ducăi-vodă, leat 7182	192
50. Domniia lui Șarban-vodă, leat 7187	207
Domniia lui Costandin-vodă Brâncoveanu, leat 7197	226
De aicea sint cele ce au scris chir Rafail monahul carele pre nu-	
mele miresc l-au chemat Radul Popescu biv-vel-dvornic	237
Domniia lui Ștefan-vodă Cantacuzenu, leat 7222	243
Domnia Mării-sale lui Nicolae-voievod, fiul preaslăvitului Ali-	
xandru Exaporitul, marele drăgoman al putérnicii împărății a	
otomanilor, leat 7224, ghenuarie	250

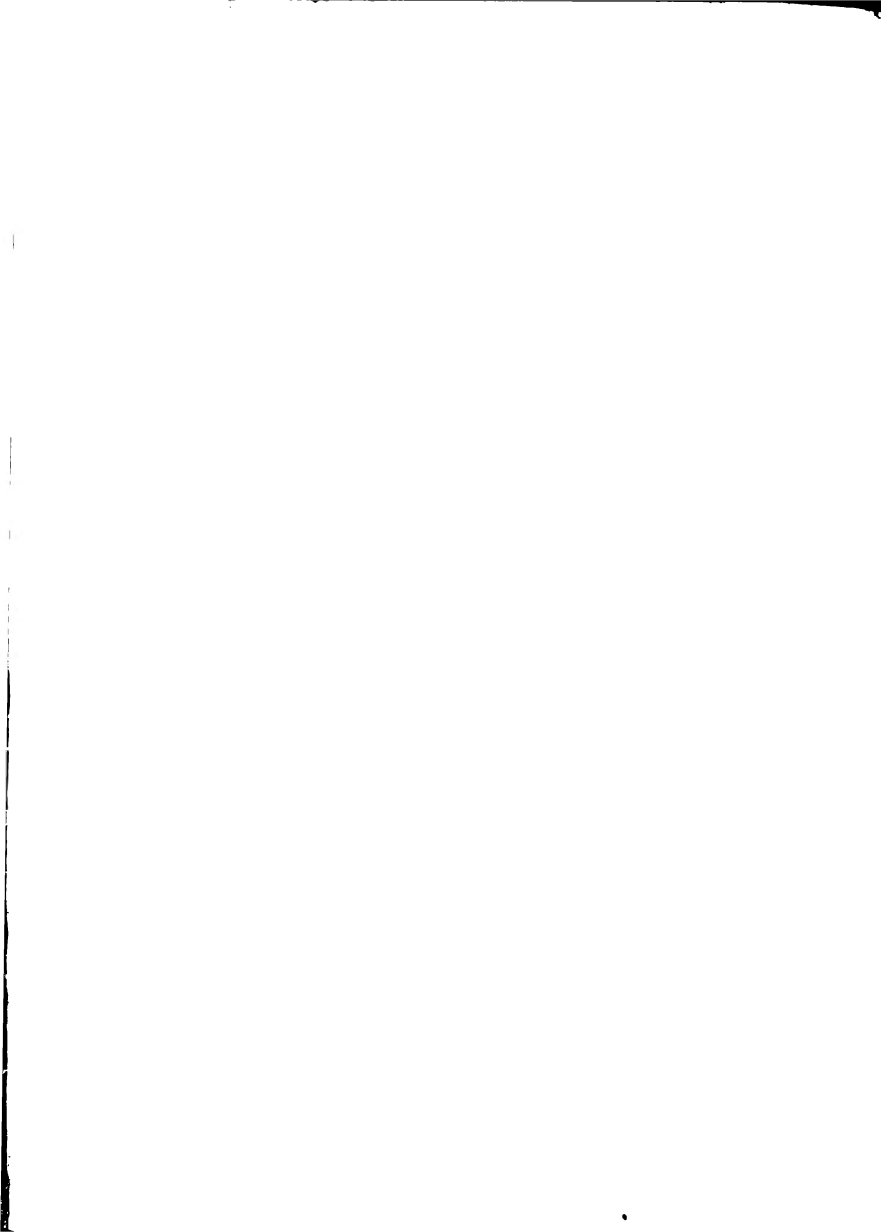
Domniia mării-sale lui Ioan-voievod, fratele mării-sale lui Nicolae-vodă, leat 7223	267
Domniia a doaoă a mării-sale lui Nicolae-voievod, leat 7227 ..	274
Din mila lui Dumnezeu, și din norocul mării-sale domnului nostru, avînd pace în țară, m-am îndemnat a scrie din cele ce s-au întîmplat pînă alte părți	296
Aicea lăsăm istoria Țării Rumânești. Scriem cele ce s-au întîmplat prin alte părți streine	309
Pentru venirea preafericitului patriiarh al Ierusalimului aici în țară	312
Pentru turburarea și zarva ce au fost între tătari în anul acesta	313
Pentru împreunarea hanului cu serascheriul, în ce chip, și cu cînte au priimit pașa pe hanul	318
Pentru patima și multa nevoie ce au petrecut moldovenii, și pentru buna chiverniseală ce au făcut domnul aicea în țară ..	319
Pentru Dumitrașcu hatmanul cînd au fugit la tătari	321
Pentru gătirea și călătoria mării-sale Nicolaie-vodă către Smil.	322
Pentru nunta fiului mării-sale Nicolaie-vodă, Costandin beizadea	328
Pentru purcederea patriiarhului la Moldova, după nunta fiului mării-sale Nicolaie-vodă, Costandin beizadea	328
Pentru mergerea patriiarhului la Țarigrad	329
Pentru cele ce s-au întîmplat pînă-alte părți streine	330

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar : 07.11.84
Coli ed. 15,10. Coli tipar 10,5

Comanda nr. 40 340
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”
Piața Scintei nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

